Załącznik do Uchwały Nr XIX/176/17 Rady Gminy Adamów z dnia 31 maja 2017 roku

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY ADAMÓW NA LATA 2017-2023

2017

Fundusze Europejskie Pomoc Techniczna

Unia Europejska Fundusz Spójności

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE 3
1.1 STRUKTURA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI 5
1.2 POWIĄZANIA LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI GMINY ADAMÓW 6
2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA 12
2.1 ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW KRYZYSOWYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI 13
2.2.1 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE 17
2.2.1 WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI OBJĘTEGO PROGRAMEM 24
2.2.2 SFERA SPOŁECZNA 32
2.2.2.1 NIEKORZYSTNE TRENDY DEMOGRAFICZNE – DEPOPULACJA I STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA 32
2.2.2.2 STAN ZDROWIA MIESZKAŃCÓW 39
2.2.2.3 BEZROBOCIE 41
2.2.2.4 WYKLUCZENIE SPOŁECZNE I UBÓSTWO 46
2.2.2.5 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE 55
2.2.2.6 POZIOM EDUKACJI 58
2.2.2.7 POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 61
2.2.3 WSPÓŁWYSTĘPOWANIE NEGATYWNYCH ZJAWISK, INNYCH NIŻ SPOŁECZNE 64
2.2.3.1 SFERA GOSPODARCZA 64
2.2.3.2 SFERA ŚRODOWISKOWA 72
2.2.3.3 SFERA TECHNICZNA 76
2.2.3.4 SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA 79
2.2.4 POTENCJAŁY OBSZARU REWITALIZACJI 81
3.CZĘŚĆ PLANISTYCZNA 85
3.1 WIZJA I CELE REWITALIZACJI 86
3.1.1 OPIS WIZJI OBSZARU PO PRZEROWADZONEJ REWITALIZACJI 86
3.1.2 STRUKTURA CELÓW REWITALIZACJI 87
3.2 PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE 112
3.2.1 LISTA PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH 112
3.2.2 CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH DOPUSZCZALNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH 139
4.CZĘŚĆ ZARZĄDCZA – WDRAŻANIE LPR 177
4.1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ LPR 179
4.2 OPERATOR PROGRAMU I KOORDYNATOR REWITALIZACJI 181
4.3 ZESPÓŁ DS. REWITALIZACJI 182
4.4 SYSTEM OBIEGU INFORMACJI W RAMACH ZARZĄDZANIA LOKALNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI 183
4.5 INFORMACJA I PROMOCJA 184
4.6 HARMONOGRAM REALIZACJI PROCESU REWITALIZACJI 185
4.6.1 ZADANIA DO KOŃCA 2017 ROKU 186
4.6.2 OKRES PEŁNEJ FUNCJONALNOŚCI LPR (2018-2023) 186
4.7 MECHANIZMY INTEGROWANIA PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH 187
4.7.1 KOMPLEKSOWOŚĆ LPR 189
4.7.1 KOMPLEMETARNOŚĆ PROBLEMOWA 189
4.7.3 KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA 191
4.7.4 KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA 192
4.7.5 KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA 193

4.7.6 REALIZACJA ZASADY PARTNERSTWA I PARTYCYPACJI 194
4.7.7 KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA 194
4.8 SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE LPR 196
4.9 MONITOROWANIE REALIZACJI LPR 200
4.10 OCENA POSTĘPÓW OSIĄGANIA CELÓW PROGRAMU 205
4.11 SYSTEM WPROWADZANIA ZMIAN W REAKCJI NA ZMIENNOŚĆ OTOCZENIA 206
5. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA 208
5.1 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE PRZYGOTOWANIA LOKLANEGO PROGRAMU REWITALIZACJI 209
5.1.1 DIAGNOZA OBSZARU GMINY ADAMÓW 209
5.1.2 TWORZENIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI 211
5.1.3 KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI 216
5.2. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE REALIZACJI LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI 219
5.2.1. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI 219
5.2.2. PARTNERSTWO – ZASADY WSPÓŁPRACY POMIĘDZY SEKTOREM PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM I GOSPODARCZYM 219
5.2.3. INSTRUMENTY WŁĄCZAJĄCE SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ W DZIAŁANIA REWITALIZACYJNE 220
5.2.4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE OCENY EFEKTÓW LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI 221
SPIS MAP 222
SPIS TABEL 222
SPIS RYSUNKÓW 223
SPIS WYKRESÓW 223
SPIS ZDJĘĆ 224
ZAŁĄCZNIK NR 1 KATALOG WSKAŹNIKÓW WDRAŻANIA LPR 225
ZAŁĄCZNIK NR 2 ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z PRZEPISAMI PRAWA W ZAKRESIE OOŚ 232

WPROWADZENIE

Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023 skupia się na tzw. obszarze rewitalizacji, który obejmuje wyznaczony teren gminy Adamów (sołectwa Adamów oraz Jacnia). Mimo że niniejszy dokument odnosi się do wyznaczonych podobszarów rewitalizacji, posiada on również niezwykle istotne znaczenie dla rozwoju całej gminy Adamów. Jest to związane z tym, że, po pierwsze, doprowadzi do podjęcia wielu projektów i realizacji przedsięwzięć, z których będą korzystać nie tylko mieszkańcy obszarów poddawanych rewitalizacji, ale również pozostała ludność zamieszkująca gminę. Dodatkowo, jako skoordynowana wiązka zintegrowanych działań, które pod wpływem oceny (w tym ze strony mieszkańców) ich efektywności będą na bieżąco podlegać modyfikacjom, stanowić będzie inspirację dla podejmowania innych, kompleksowych i skutecznych interwencji na rzecz pozostałych obszarów, znajdujących się w granicach gminy Adamów.

Podstawę formalno-prawną opracowania *Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023* stanowią:

- art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późniejszymi zmianami), który określa tytuł do uchwalania programów rewitalizacji;
- „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020";
- „Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim";
- „Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego";
- Regulamin konkursu dotacji na wsparcie gmin wiejskich z województwa lubelskiego w zakresie przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji.

W świetle wytycznych[1] **program rewitalizacji** to inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy, na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późn. zm.), wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej, lub technicznej, lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji.

Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023 stanowi podstawę do realizacji działań, które mają przyczynić się do poprawy warunków życia mieszkańców wyznaczonego obszaru rewitalizacji, w szczególności tych, którzy są zagrożeni wykluczeniem z lokalnej społeczności, aby w konsekwencji doprowadzić do ich integracji społecznej.

Niniejszy *Program* zakłada realizację działań zgodnie z podstawowymi zasadami społecznymi: personalizmu, dobra wspólnego, pomocniczości i solidarności. Wszelkie przedsięwzięcia podejmowane w ramach tegoż *Programu* będą prowadzone w oparciu o oddolną aktywność obywatelską mieszkańców i partnerskie współdziałanie aktywnych podmiotów działających w gminie Adamów.

[1] „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020"

Niniejszy dokument spełnia wymagania stawiane przez wskazane powyżej wytyczne i zasady w zakresie nowego podejścia do programowania i prowadzenia procesu rewitalizacji. Zakłada on dążenie do tego, aby działania rewitalizacyjne miały kompleksowy i zintegrowany charakter, a przede wszystkim, aby skupiały się na człowieku, a więc na jakości życia mieszkańców. Niezwykle ważnym elementem tego podejścia jest założenie, że cały proces może zakończyć się sukcesem tylko i wyłącznie dzięki aktywnemu zaangażowaniu różnych partnerów (tzw. interesariuszy). W związku z tym przygotowanie i wdrażanie rewitalizacji musi odbywać się przy ciągłym zaangażowaniu partnerów (m.in. stałym dialogu i współpracy między interesariuszami). Ze strony praktycznej oznacza to niezbędność zapewnienia takich mechanizmów partycypacji społecznej, które służą wypracowaniu najlepszych rozwiązań i ograniczeniu ryzyka konfliktów w trakcie wdrażania programu. Mając na uwadze powyższe kwestie, zastosowana metodologia prac nad dokumentem *Lokalnego Programu Rewitalizacji* miała charakter ściśle partycypacyjny. Wartością nadrzędną było włączenie w proces tworzenia *Programu* jak najszerszego grona społeczności lokalnej, poznanie potrzeb i oczekiwań mieszkańców, użytkowników oraz innych interesariuszy danego obszaru oraz dążenie do spójności planowanych działań rewitalizacyjnych ze zdiagnozowanymi potrzebami i oczekiwaniami. Kolejnym wyznacznikiem realizacji zasady partnerstwa w rewitalizacji jest założenie, że środki unijne oraz budżet gminy nie stanowią wyłącznych źródeł finansowania tego procesu. Pożądanym jest, ażeby struktura finansowania procesu rewitalizacji, była złożona i obejmowała środki publiczne będące w dyspozycji różnych instytucji oraz środki prywatne.

Całość wyżej wymienionych aspektów znalazła odzwierciedlenie w sformułowanym zgodnie z aktualnymi wymaganiami niniejszym *Lokalnym Programie Rewitalizacji*. Struktura dokumentu oparta została na logicznym ciągu przyczynowo-skutkowym, rozpoczynającym się od wyznaczenia obszaru rewitalizacji (Część 1 - Wprowadzenie), następnie prowadzącym poprzez pogłębioną i szczegółową analizę problemów i potencjałów tegoż obszaru (Część 2 - Diagnostyczna), aż po zdefiniowanie wizji obszaru po rewitalizacji, do której przypisano cele programu oraz odpowiadające im kierunki działań i konkretne przedsięwzięcia (Część 3 – Planistyczna). Czwarta część *Programu* zawiera tematykę zarządczą, omawiającą system zarządzania wdrażaniem *Programu*, w tym mechanizmy integrowania przedsięwzięć, monitorowania i ewaluacji *Programu*, a także jego planowane ramy finansowe i czasowe. Ostatni element *Programu* (Część 5 – Partycypacja społeczna) zawiera mechanizmy włączania interesariuszy w cały proces rewitalizacji, począwszy od diagnozowania, poprzez programowanie, wdrażanie i monitorowanie *Programu*.

Przyjęcie takiego horyzontu czasowego dokumentu (lata 2017-2023) jest zgodne z przepisami prawa.[2] Ponadto, pozwala na jego dostosowanie do wymogów wynikających z obowiązującej perspektywy finansowej Unii Europejskiej. Przyjęty horyzont wdrażania i monitorowania *Programu* pozwoli na pełniejsze osiągnięcie zakładanych rezultatów projektów współfinansowanych ze środków perspektywy finansowej UE w latach 2014-2020.

[2]Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy o rewitalizacji istnieje możliwość uchwalania po jej wejściu w życie nowych programów rewitalizacji w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy o samorządzie gminnym. Jednocześnie możliwość prowadzenia procesu rewitalizacji poza reżimem ustawowy ograniczona jest do końca roku 2023. Po tym terminie realizacja działań spełniających przesłanki rewitalizacji, musi odbywać się na zasadach ustawy.

1.1 STRUKTURA LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Niniejszy dokument spełnia wymogi dotyczące struktury LPR określone w „*Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020*". Zawiera on:

a. opis powiązań *Programu Rewitalizacji* z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy Adamów;

b. diagnozę czynników i zjawisk kryzysowych oraz skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych;

c. zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji, tj. określenie, w oparciu o inne dokumenty strategiczne gminy lub diagnozę i identyfikację potrzeb rewitalizacyjnych, terytorium/terytoriów najbardziej wymagających wsparcia;

d. wizję stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji);

e. cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk;

f. listę planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi, w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji;

g. charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań, mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową;

h. mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji;

i. indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w lit. f oraz g, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE);

j. mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów oraz grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji;

k. system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji;

l. system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu *Programu*.

1.2 POWIĄZANIA LPR Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI GMINY ADAMÓW

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Adamów na lata 2017-2023 jest komplementarny w odniesieniu do następujących dokumentów o charakterze programowym i strategicznym, obowiązujących na poziomie gminy:

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Adamów na lata 2015-2024

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2024 stanowi jedną ze strategii dziedzinowych, realizowanych na wielu poziomach planowania strategicznego w jednostce samorządu terytorialnego. Dla gminy strategia ta znajduje swoje miejsce jako operacjonalizacja strategii rozwoju w obszarze problematyki społecznej. Zapisy zawarte w *Lokalnym Programie Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023* nie tylko są spójne i zbieżne z zapisami obowiązującej *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2024*, ale zawierają szereg szczegółowych odniesień do jej zapisów.

Szczególną korelację można zauważyć w zakresie celów obydwu dokumentów strategicznych, jak również odpowiadających im kierunków działań.

Zaprezentowana w LPR wizja obszaru zdegradowanego po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji koreluje z wizją gminy Adamów w ww. *Strategii*: ***Dbanie o wysoką jakość warunków życia i wszechstronne możliwości rozwoju mieszkańców Gminy Adamów oraz wspieranie tworzenia aktywnego lokalnego ośrodka społecznego i kulturalnego.***

Niniejszy *Program* wypełnia także szereg celów operacyjnych i szczegółowych określonych w analizowanej Strategii, a w szczególności:

Cel operacyjny 1. Przeciwdziałanie bezrobociu, łagodzenie jego skutków oraz aktywizacja zawodowa

Cele operacyjne:

1. Wzrost kompetencji i wiedzy potrzebnej na rynku pracy poprzez efektywną aktywizację osób bezrobotnych i poszukujących pracy;
2. Wspieranie lokalnych inicjatyw społecznych do rozwiązywania problemów rynku pracy.

Cel operacyjny 2. Przeciwdziałanie ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobieganie ich skutkom

Cele operacyjne:

1. Ograniczenie marginalizacji i wykluczenia społecznego rodzin i osób spowodowanej ubóstwem;
2. Rozwój form pomocy i działań wspierających rodziny i osoby dotknięte przemocą;
3. Poprawa funkcjonowania rodzin i osób dotkniętych problemem uzależnienia od alkoholu lub środków psychoaktywnych.

Cel operacyjny 3. Zintegrowany system wsparcia rodziny i ograniczanie wykluczenia dzieci i młodzieży

Cele operacyjne:

1. Rozwój form pomocy i działań wspierających rodzinę;
2. Wspieranie działań na rzecz dzieci i młodzieży prowadzących do poprawy warunków nauczania i wychowania;
3. Promocja zdrowego stylu życia – budowanie pozytywnych wzorców;
4. Promocja kultury, ochrona i promocja dziedzictwa kulturalnego.

Cel operacyjny 4. Wspieranie systemu pomocy na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych wymagających wsparcia

Cele operacyjne:

1. Wzmocnienie aktywności osób starszych i niepełnosprawnych w życiu społecznym, kulturalnym i zawodowym;
2. Upowszechnianie informacji o prawach osób starszych i niepełnosprawnych oraz istniejących formach wsparcia;
3. Tworzenie i rozwój instytucjonalnych form pomocy dla osób starszych lub niepełnosprawnych.

Strategia Rozwoju Gminy Adamów na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 roku)

Wizja obszaru rewitalizacji w roku 2023, określona w niniejszym Lokalnym Programie Rewitalizacji, koreluje w sposób szczególny z wizją gminy nakreśloną w ramach Strategii *Rozwoju Gminy*, która została sformułowana w następujący sposób: „***Działalność Gminy Adamów zapewniająca dobry dostęp do podstawowej infrastruktury (drogowej, wodno-kanalizacyjnej) oraz wysokiej jakości usług społecznych (kulturalnych, edukacyjnych, zdrowotnych, sportowo-rekreacyjnych) wpływa pozytywnie na komfort życia jej mieszkańców i stanowi istotny instrument zachęty dla nowego osadnictwa. […] Dzięki przedsięwzięciom inwestycyjnym i organizacyjnym gminy nastąpił jej rozwój gospodarczy. Liczne atrakcje turystyczne oraz bardzo dobrze rozwinięta baza noclegowa i gastronomiczna wpływa na systematyczny wzrost liczby osób odwiedzających gminę w celach turystycznych i rekreacyjnych. Ożywienie w sektorze turystyki oraz wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą wpływają na poprawę jakości życia mieszkańców. Nastąpił spadek liczby osób bezrobotnych na obszarze gminy oraz wzrost średnich dochodów w gospodarstw domowych. Zauważalny jest spadek migracji ludzi młodych w zawiązku z możliwościami rozwoju zawodowego w dotychczasowym miejscu zamieszkania. […] Gmina jest zarządzana w sposób kompleksowy i zapewnia wysoki standard świadczonych usług publicznych. Efektywnie działająca administracja aktywizuje istniejący kapitał społeczny do współdziałania. Efektem tego jest realizacja wspólnych przedsięwzięć i projektów wpływających dodatnio na dalszy rozwój gminy”.***

Kierunki rozwoju zaproponowane w ww. wizji odpowiadają przede wszystkim na bieżące potrzeby lokalnej społeczności. Zarówno pierwszy jak i drugi dokument skupia się na zwiększeniu poziomu życia mieszkańców, wsparcie osób należących do zmarginalizowanych grup społecznych. Obie przewidują stworzenie miejsca atrakcyjnego nie tylko w skali lokalnej, lecz całego regionu, które będzie przyciągało nowych mieszkańców jak i turystów. Oba dokumenty – Strategia jak i LPR, mówią o potrzebie poprawy standardu życia wszystkich członków lokalnej społeczności, konieczności zapewnienia mieszkańcom gminy warunków sprzyjających osobistemu rozwojowi oraz eliminacji negatywnych zjawisk dotykających mieszkańców tj. ubóstwu oraz wykluczenia społecznego. Program oraz Strategia wpisują się w działania związane z podkreśleniem atutów lokalnego dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego, wzmocnieniem tożsamości lokalnej. Rozwój aktywności społecznej poprzez angażowanie w procesy współdecydowania o losach gminy, poprzez budowanie społeczeństwa obywatelskiego jest istotnym elementem budowania kapitału społecznego.

Cele działań zawarte w niniejszym LPR są również spójne z celami strategicznymi oraz szczegółowymi zdefiniowanymi w Strategii:

Cel strategiczny 1: Rozwój infrastruktury poprawiającej jakość życia mieszkańców

Cele szczegółowe:

1.1 Rozbudowa i modernizacja infrastruktury drogowej
1.2 Poprawa i rozwój infrastruktury technicznej
1.3 Rozwój infrastruktury społecznej
1.4 Stworzenie warunków do rekreacji i aktywnego wypoczynku
1.5 Poprawa estetyki i ładu przestrzennego gminy

Cel strategiczny 2: Pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości

Cele szczegółowe:

2.1 Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność turystyczną gminy
2.2 Wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości
2.3 Wparcie rozwoju gospodarstw agroturystycznych
2.4 Rozwój usług i przetwórstwa rolno – spożywczego
2.5 Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych

Cel strategiczny 3: Poprawa stanu środowiska przyrodniczego

Cele szczegółowe:

3.1 Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii
3.2 Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców
3.3 Usprawnienie systemu zarządzania energią w gminie

Cel strategiczny 4: Wzmocnienie rozwoju sfery społecznej

Cele szczegółowe:

4.1 Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców w wymiarze publicznym, zdrowotnym i społecznym
4.2 Wzmocnienie efektywności systemu edukacji
4.3 Wzmacnianie kapitału społecznego
4.4 Wzmacnianie wielopłaszczyznowego przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu

Cel strategiczny 5: Podniesienie jakości zarządzania w gminie

Cele szczegółowe:

5.2 Poprawa jakości świadczonych usług publicznych
5.2 Podniesienie kompetencji i umiejętności kadr
5.3 Wzmocnienie działań promocyjnych gminy

Wyżej wymienione kierunki rozwoju odpowiadają na potrzeby lokalnej społeczności oraz jednocześni przyczynią się do rozwoju gospodarczego gminy. Będzie to możliwe dzięki rozwoju przedsiębiorczości, inwestycjom nowoczesne rolnictwo i turystykę. Pobudzona gospodarka będzie generowała nowe miejsca pracy oraz przyczyni się do wzrostu poziomu budżetów domowych. Dodatkowo mieszkańcy będą mieli dostęp do wysokiej jakości usług oraz otoczenia i infrastruktury o wysokiej estetyce i użyteczności, co w dłuższej perspektywie powinno doprowadzić do napływu nowych inwestycji do gminy, a także wzrostu liczby turystów, odwiedzających gminę i korzystających z nowo wybudowanej infrastruktury turystycznej. Nieodzownym elementem integrującym społeczność lokalną będzie dalsza poprawa jakości i dostępności usług publicznych, oferowanych dla mieszkańców gminy, szczególnie w sferze edukacji, opieki społecznej, kultury i rekreacji oraz komunikacji, jak również prowadzenie aktywnej polityki, ograniczającej zjawiska wykluczenia społecznego, szczególnie wśród osób niepełnosprawnych, starszych oraz zagrożonych ubóstwem. Działania zmierzające do promowania alternatywnych źródeł energii, proekologicznych oraz pro klimatycznych postaw wzmocnią ekologiczny wizerunek gminy Adamów.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Adamów na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 roku)

PGN to dokument strategiczny, który ma na celu wyznaczenie kierunków rozwoju gminy Adamów w zakresie gospodarki niskoemisyjnej do roku 2023. Jego głównym zadaniem jest opracowanie szeregu działań, zarówno inwestycyjnych jak i nieinwestycyjnych, służących poprawie jakości powietrza. Cele oraz wizja przestawione w ww. Planie oraz cele LPR są ze sobą spójne i tożsame. Wizja gminy w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej to: ***„Gmina Adamów stanowi nowoczesną i przyjazną środowisku jednostkę samorządu terytorialnego, kierującą się zasadą zrównoważonego rozwoju we wszystkich aspektach swojej funkcjonalności. Działalność gminy ukierunkowana na niskoemisyjny rozwój gospodarczo-społeczny zapewnia jej mieszkańcom wysoki standard życia i sprawia, że***

jest to miejsce atrakcyjne do zamieszkania, inwestowania oraz turystki. Pełni ona również wzorcową rolę w zakresie racjonalnego gospodarowania energią oraz wykorzystania energii pochodzącej z odnawialnych źródeł dla innych jednostek z Lubelszczyzny." Zaprezentowany obraz gminy Adamów wpisuje się w jej stan, który ma zostać osiągnięty po zakończeniu całego procesu rewitalizacji.

Zapisy Lokalnego Programu Rewitalizacji korelują z następującymi celami strategicznymi i szczegółowymi; mającymi doprowadzić do urzeczywistnienie wyżej zaprezentowanej wizji gminy Adamów:

Cel strategiczny 1: Zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych na obszarze gminy Adamów

Cel szczegółowy 1: Zwiększenie energii pochodzącej z OZE w sektorze użyteczności publicznej
Cel szczegółowy 2: Wzrost wykorzystania OZE w gospodarstwach domowych

Cel strategiczny 2: Redukcja zużycia energii na obszarze Gminy Adamów

Cel szczegółowy 1: Kompleksowe zarządzanie energią
Cel szczegółowy 2: Zwiększenie efektywności energetycznej budynków
Cel szczegółowy 3: Ograniczenie niskiej emisji
Cel szczegółowy 4: Zmniejszenie emisji liniowej

Cel strategiczny 3: Wprowadzanie nowych wzorców konsumpcyjnych

Cel szczegółowy 1: Promocja gospodarki niskoemisyjnej
Cel szczegółowy 2: Kształtowanie świadomości ekologicznej mieszkańców

Każdy projekt i przedsięwzięcie rewitalizacyjne zaplanowane w LPR uwzględnia na etapie realizacji zachowanie wysokich standardów dbałości o środowisko naturalne, w tym niską emisję.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Adamów na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016 roku

POŚ dla gminy Adamów obejmuje szereg różnorakich działań mających na celu powstrzymanie negatywnych dla środowiska procesów oraz poprawę stanu środowiska, uwzględniając jednocześnie rozwój społeczno-gospodarczy oraz zmiany prawne zachodzące w obszarze ochrony środowiska. Jest to zasadniczym dokument kreujący w gminie kierunki działań proekologicznych.

Jako cel średniookresowy do 2016 roku POŚ wskazuje na konieczność „**osiągnięcie takiego jego stanu, który nie będzie zagrażał zdrowiu ludzi i środowisku oraz będzie spełniał wymagania prawne w zakresie jakości powietrza i norm emisyjnych**". Wśród kierunków działań, mających doprowadzić do osiągniecia tego celu, wymienia:

- ✓ Wspieranie działań na rzecz zmniejszenia zużycia energii cieplnej w kierunku planowania i realizacji zadań termomodernizacyjnych obiektów użyteczności publicznej (głównie szkoły i ośrodki zdrowia).
- ✓ Wspieranie działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji ze źródeł komunalnych oraz zabudowy mieszkaniowej indywidualnej.
- ✓ Prowadzenie przygotowań do realizacji rozbudowy sieci gazowniczej w miejscowościach, które jej nie posiadają.
- ✓ Wspieranie działań eliminujących wysokoemisyjne paliwa na rzecz paliw gazowych, olejowych i ze źródeł odnawialnych.
- ✓ Rozwój infrastruktury drogowej z uwzględnieniem wymagań ochrony środowiska i gospodarki wodnej (strona prawna odwodnień).
- ✓ Wspieranie wykorzystania odnawialnych źródeł energii szczególnie słonecznej dla odbiorców indywidualnych.

2. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA

Zgodnie z wytycznymi[3], diagnoza zawarta w programie rewitalizacji (o ile nie została dokonana w innym dokumencie strategicznym lub planistycznym gminy przyjętym uchwałą rady gminy) obejmuje analizę wszystkich 5 obowiązkowych sfer (tj. sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej) dla całego obszaru gminy oraz pogłębioną diagnozę obszaru rewitalizacji.

Szczegółowa diagnoza problemów występujących na terenie gminy Adamów została wykonana odrębnie w ramach dokumentu *Diagnoza obszaru gminy Adamów służąca delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji*[4], stanowiącym integralną część niniejszego LPR i wytyczającym obszar rewitalizacji w gminie Adamów. Dla tak wyznaczonego (a więc także zdiagnozowanego) obszaru rewitalizacji sporządza się niniejszy *Lokalny Program Rewitalizacji*.

Wobec takiego wskazania wytycznych niniejsza diagnoza – jakkolwiek w części opiera się o ustalenia poprzednio sporządzonej diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji – różni się od niej zasadniczo trzema parametrami:

- **jest diagnozą wyznaczonego już obszaru rewitalizacji**, a nie całej gminy (do obszaru całej gminy odwołuje się jedynie kontekstowo, gdyż bez tego diagnoza samego obszaru rewitalizacji nie byłaby czytelna);
- **jest diagnozą szczegółową**, przez co rozumiemy, że musi ona wnikać w poszczególne fragmenty diagnozowanej materii na tyle głęboko i rozważać je na tyle dokładnie, aby dało się zakończyć każdy z merytorycznych fragmentów diagnozy precyzyjną konkluzją, która następnie posłuży do sformułowania jasnego celu rewitalizacji; dodatkowo, większe części diagnozy mogą być podsumowywane konkluzjami ogólniejszymi, z których da się wyprowadzić bardziej generalne cele strategiczne rewitalizacji (którym z kolei byłyby podporządkowane grupy bardziej szczegółowych celów operacyjnych, przyjętych poprzednio w odpowiedzi na szczegółowe konkluzje diagnozy);
- **jest na tym etapie już nie tylko diagnozą problemów, ale i potencjałów**.

Celem niniejszej diagnozy jest szczegółowe przeanalizowanie występujących na obszarze rewitalizacji problemów oraz potencjałów, i na podstawie tej analizy, sformułowanie wniosków (konkluzji) umożliwiających wyznaczenie następnie celów rewitalizacji. Wnioski wynikające z pogłębionej diagnozy obszaru rewitalizacji przyczynią się do właściwego doboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Szczególnie istotne w tym kontekście jest rozpoznanie problemów społecznych, gdyż to właśnie ich rozwiązanie stanowi istotę rewitalizacji.

Poniższa diagnoza jest podsumowaniem najważniejszych informacji zdobytych w trakcie przeprowadzania analiz: zarówno liczb i twardych informacji, jak również obserwacji, które zostały zanotowane w trakcie prac w terenie oraz rozmów z mieszkańcami oraz innymi podmiotami funkcjonującymi w obszarach.

[3] „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020" – Załącznik: *Cechy i elementy programów rewitalizacji;* podpunkt 2)punktu*5. Minimalna zawartość (elementy) programu rewitalizacji*
[4] http://www.adamow.gmina.pl/art,885,lokalny-program-rewitalizacji.html

2.1 ANALIZA NEGATYWNYCH ZJAWISK I CZYNNIKÓW KRYZYSOWYCH NA OBSZARZE REWITALIZACJI

W celu wyznaczenia na terenie gminy Adamów obszaru zdegradowanego[5] i zaproponowania obszaru do rewitalizacji[6] przeprowadzono dla obszaru całej gminy szczegółową diagnozę zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych technicznych i przestrzenno-funkcjonalnych.

Gmina Adamów jest jedną ze 170 gmin wiejskich znajdujących się w województwie lubelskim. Położona jest w południowej części powiatu zamojskiego w górnym dorzeczu rzeki Wieprz. Graniczy ona z czterema gminami leżącymi w powiecie zamojskim: Łabunie, Zamość, Zwierzyniec, Krasnobród oraz jedną gminą leżącą w powiecie tomaszowskim - Krynice.

***Mapa 1** Położenie gminy Adamów na tle województwa lubelskiego*

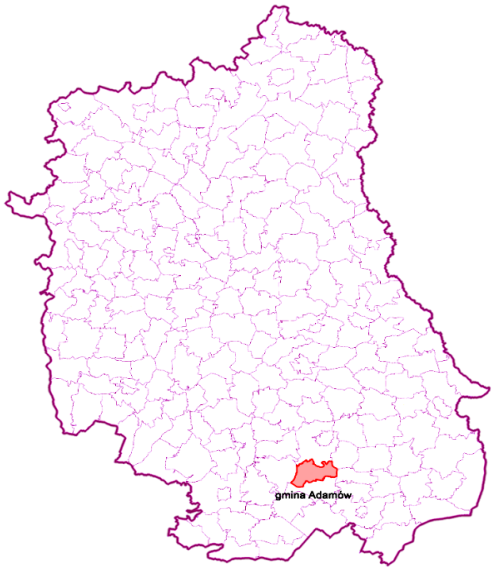

***Źródło:** Opracowanie własne na podstawie geoportal.gov.pl*

Gmina Adamów zajmuje obszar 110,6 km^2, co stanowi niemal 6% powierzchni całego powiatu zamojskiego oraz 0,44% powierzchni województwa lubelskiego. Powierzchnia gminy Adamów

[5] W świetle „*Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020*" **obszar zdegradowany** to obszar, na którym **zidentyfikowano stan kryzysowy**, spowodowany koncentracją negatywnych **zjawisk społecznych** (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: **gospodarczej** (w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw), **środowiskowej** (w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska), **przestrzenno-funkcjonalnej** (w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych), **technicznej** (w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska).

[6] W świetle „*Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020*" **obszar rewitalizacji,** obejmuje całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym, z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację.

jest nieco mniejsza niż przeciętna powierzchnia gminy wiejskiej w województwie lubelskim, która wynosi 127 km^2.7 Jest jedną z 12 gmin wiejskich (Adamów, Grabowiec, Komarów-Osada, Łabunie, Miączyn, Nielisz, Radecznica, Sitno, Skierbieszów, Stary Zamość, Sułów, Zamość), które łącznie z 3 gminami miejsko – wiejskimi (Krasnobród, Szczebrzeszyn, Zwierzyniec) wchodzą w skład powiatu zamojskiego.

Mapa 2 *Usytuowanie gminy Adamów na tle powiatu zamojskiego*

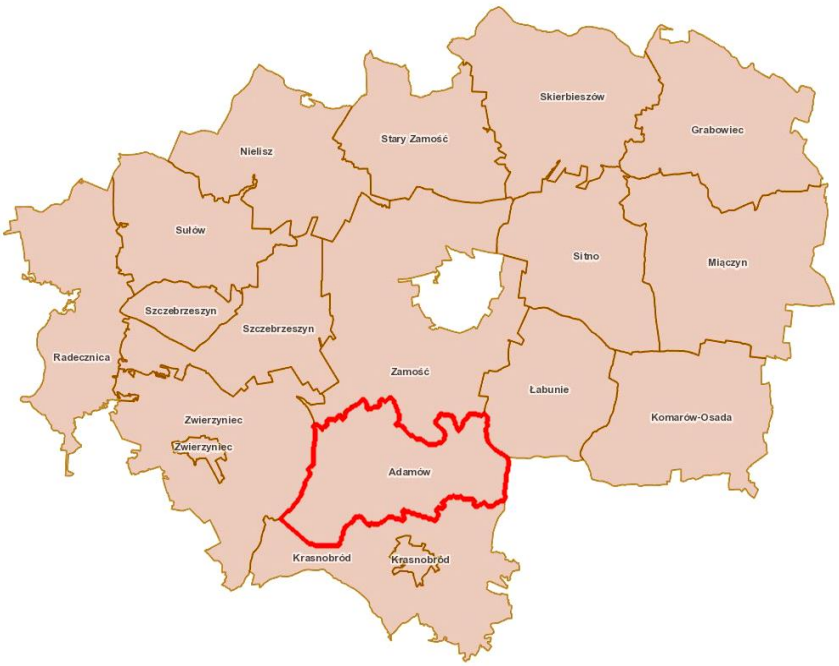

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie geoportal.gov.pl*

Siedzibą gminy jest miejscowość Adamów, oddalona o 21 km od siedziby powiatu zamojskiego, 105 km od stolicy województwa lubelskiego, 130 od Rzeszowa, 284 km od Warszawy oraz 289 km od Krakowa. Najbliżej zlokalizowanymi portami lotniczym są: port Lublin-Świdnik -104 km oraz port Rzeszów-Jasionka -119 km (Warszawa – Okęcie – 289 km, Kraków-Balice 302 km). Adamów położony jest w odległości 51 km od polsko-ukraińskiego przejścia w Hrebennem oraz 90 km w Zosinie (Barwinek – 208 km, Terespol – 192 km, Cieszyn – 440 km).

[7] „Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2014 roku" GUS

Mapa 3 *Położenie gminy Adamów względem ważniejszych ośrodków województwa lubelskiego*

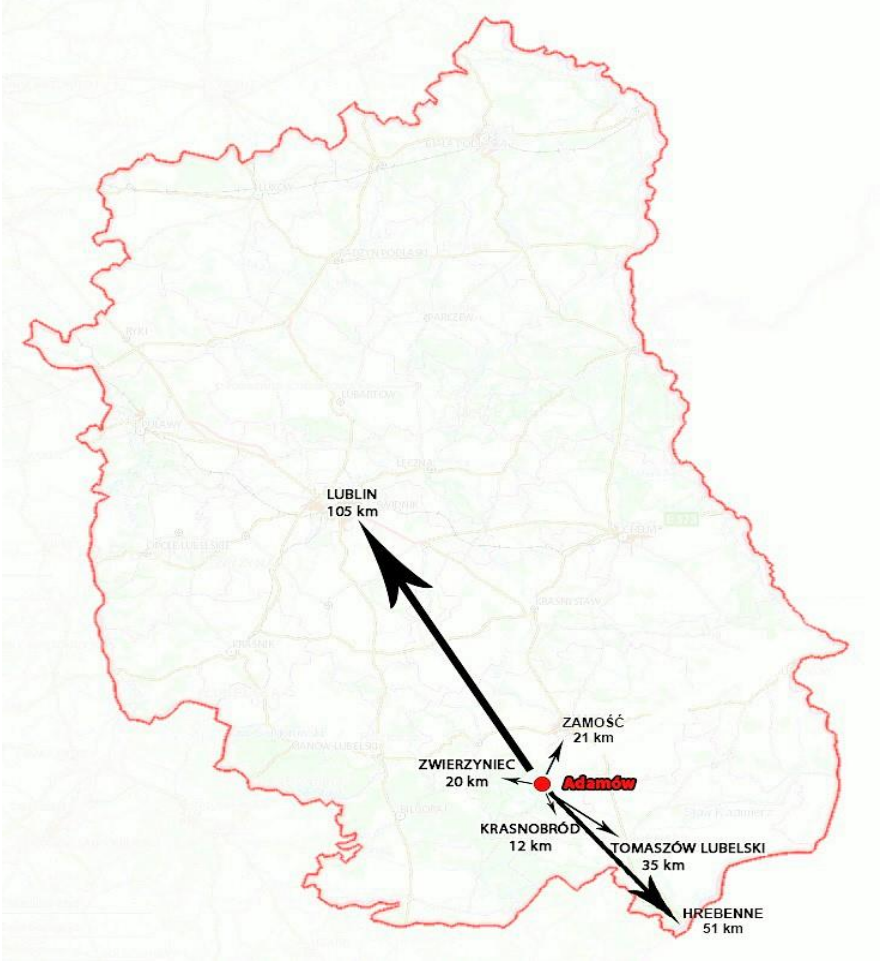

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie geoportal.gov.pl*

Układ komunikacyjny gminy Adamów wyznaczony został przez drogę wojewódzką nr 849 Zamość – Krasnobród - Józefów - Wola Obszańska. Jej długość na obszarze gminy wynosi 6,5 kilometrów. Ważny wpływ na dostępność komunikacyjną gminy ma również sieć dróg powiatowych, które są na obszarze gminy dobrze usytuowane i komunikują większość jednostek osadniczych. Łączna ich długość wynosi 36,63 km. Parametry techniczne tych dróg odbiegają jednak od wymaganych „warunkami technicznymi"[8]. Wewnętrzny szkielet dróg gminy Adamów, oprócz dróg powiatowych, stanowią drogi gminne. Łączna ich długość wynosi blisko 120 km, z czego 69% stanowią drogi gminne, natomiast 31% drogi powiatowe. Podstawowy układ komunikacyjny uzupełniony jest w poszczególnych miejscowościach przez ogólnodostępne drogi lokalne i wewnętrzne (nie zaliczone do żadnej z ww. kategorii dróg) pełniące rolę dojazdową do gruntów rolnych i leśnych, obsługujące tereny zabudowy mieszkaniowej i usługowo-produkcyjnej.

[8] „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Adamów"

Mapa 4 *Sieć dróg na obszarze gminy Adamów*

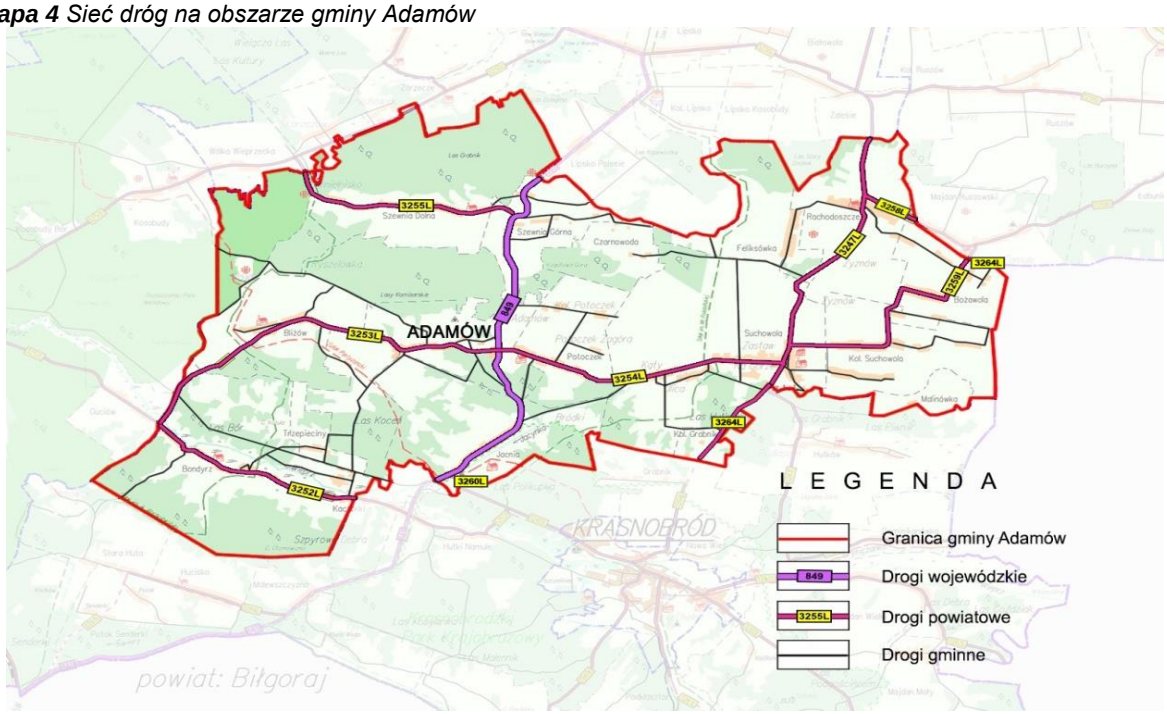

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie geoportal.gov.pl*

Sieć dróg powiatowych oraz gminnych ma na celu realizację powiązań komunikacyjnych przede wszystkim na terytorium gminy, a także powiązań lokalnych z miejscowościami znajdującymi się w granicach gmin sąsiednich. Sieć dróg gminnych zapewnia dojazd do każdej miejscowości, jednak są to drogi o zróżnicowanej nawierzchni.

Długość dróg gminnych wynosi blisko 81 km, z czego jedynie 40% to drogi o nawierzchni utwardzonej. Stan dróg jest różny, jednak w większości wymagają one remontów i konserwacji. Szczególnej uwagi wymagają drogi gminne, które nie posiadają utwardzonej powierzchni.

Ponadto na terenie gminy zauważalne są potrzeby w zakresie niewystarczającej organizacji ruchu pieszego i rowerowego.

Na terenie gminy swoje usługi komunikacyjne świadczą SP Autonaprawa oraz dwóch przewoźników prywatnych. Sukcesywnie z roku na rok, liczba kursów świadczonych przez Autonaprawę została zmniejszona do kilku dziennie. Niektóre z miejscowości znajdujących się na obszarze gminy mają utrudnione połączenie komunikacyjne. Problem ten dotyczy głównie osób mieszkających przy drogach gminnych oraz osób chcących się przemieszczać miedzy poszczególnymi miejscowościami w gminie. Problem ten nasila się w okresie wakacyjnym w związku z odwołaniem części kursów przez przewoźników. Z trudnościami komunikacyjnymi zmagają się mieszkańcy następujących miejscowości: Feliksówka, Boża Wola, Rachodoszcze, Trzepieciny, Bliżów, Malinówka, Grabnik. Dobre połączenie komunikacyjne w gminie mają mieszkańcy miejscowości usytuowanych głównie przy drodze wojewódzkiej tj. Szewnia Górna i Szewnia Dolna, Jacnia oraz przy drodze powiatowej tj. Suchowola.

Pierwotnym układem przestrzennym gminy Adamów był układ jednodrożnicowy, w układach zgodnych z duktami głównych cieków i suchych dolinek okresowo niosących wodę. Adamów, jako ośrodek gminny, jest miejscowością o układzie urbanistycznym małomiasteczkowym.

Sieć osadnicza gminy jest charakterystyczna dla gmin wiejskich na wschodzie kraju. Przeważają tutaj wsie – ulicówki, charakteryzujące się zwartą zabudową mieszkaniową po obu stronach. W gminie występują również miejscowości typu rzędówka, ciągnące się wzdłuż prostej drogi z luźną zabudową, często występujące tylko po jednej stronie.

Wielkość jednostek osadniczych (w tym przypadku sołectw) jest bardzo zróżnicowana. Na poniższym wykresie przedstawiono udział powierzchni poszczególnych jednostek w całkowitej powierzchni gminy.

***Wykres** 1 Udział poszczególnych jednostek osadniczych w całkowitej powierzchni gminy*

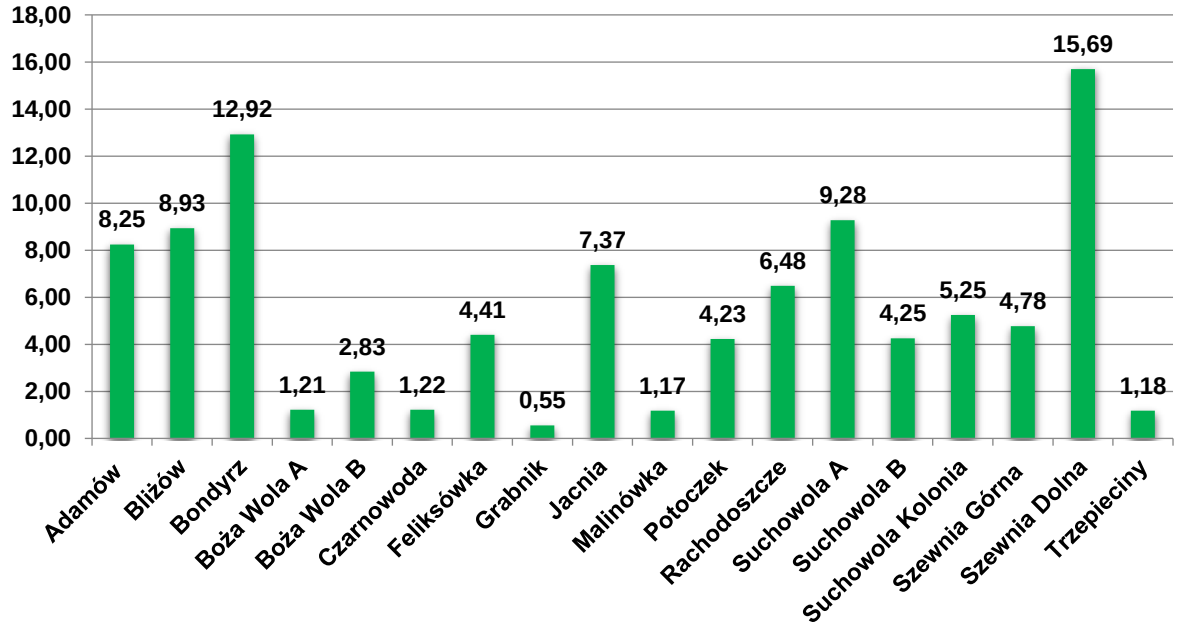

***Źródło:** Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie*

Zabudowa mieszkaniowa gminy Adamów ukształtowana została w oparciu o podstawową i tradycyjną funkcję gminy, jaką jest rolnictwo. Na jej obszarze dominuje budownictwo charakterystyczne dla osadnictwa wiejskiego pod względem zarówno formy, jak i funkcji - budynek mieszkalny jednorodzinny z towarzyszącą zabudową związaną z działalnością gospodarczą mieszkańców. Na terenie gminy występuje również zabudowa jednorodzinna, wielorodzinna i letniskowa (rekreacji indywidualnej). Lokalne zgrupowania osadnicze mają głównie zagrodowy charakter zabudowy, w którym zlokalizowane są ośrodki usług i miejsc pracy związanej z działalnością pozarolniczą.

2.2.1 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Gmina Adamów cieszy się opinią jednej z najbardziej autentycznych roztoczańskich gmin. Cechuje ją niespotykana obfitość i różnorodność świata flory i fauny. Według podziału fizjograficznego Lubelszczyzny północny skraj gminy leży w prowincji Wyżyn Polskich w makroregionie Wyżyna Lubelska - mezoregion Padół Zamojski, natomiast pozostały obszar (środkowa i południowa część gminy) w makroregionie Roztocze, mezoregion - Roztocze Środkowe. Położenie na granicy dwóch rejonów fizjograficznych wpływa na atrakcyjność

krajobrazową terenu gminy. Cechą charakterystyczną tego obszaru jest urozmaicona rzeźba terenu w postaci wyrazistych wzgórz i dolin (charakterystyczna dla Roztocza). Z uwagi na budowę geologiczną (podłoże kredowe oraz warstwy lessu) powstają tutaj liczne wąwozy i jary. Występują tutaj zarówno tereny poddane presji człowieka, jak i obszary, na których przyroda i krajobraz zachowały swój naturalny charakter.

Zdjęcie 1 *Krajobraz Gminy Adamów*

Źródło*: www.google.pl/maps - zdjęcie – Krzysztof Gościński*

Obszar gminy znajduje się w granicach jednostki geologicznej zwanej niecką brzeżną lub lubelską, w strefie dzielącej platformy wschodnioeuropejskie od struktur organicznych Europy Zachodniej. Najstarsze stwierdzone osady reprezentowane są przez opoki, margle i gezy o kilkusetmetrowej miąższości. W okresie miocenu osadziły się na nich utwory piaszczyste, piaskowce oraz różnorodne wapienie, które na skutek intensywnych procesów erozji i denudacji nie tworzą obecnie ciągłej pokrywy, występując płatami różnej wielkości. Na utworach kredowych zalegają utwory czwartorzędowe o różnej miąższości (od kilku metrów w rejonie Adamowa do około 40 m w dolinie Wieprza w Bondyrzu) reprezentowane głównie przez lessy, a w dolinach rzek przez plejstoceńskie piaski oraz holoceńskie mady i piaski rzeczne. Sporadycznie występują holoceńskie piaski wydmowe (na płd.—zach. od Potoczka oraz na płd. od Wojdy) oraz torfy (dolina Kryniczki).

Budowa geologiczna stanowi podstawowe uwarunkowanie występowania bogactw naturalnych. Na terenie Gminy Adamów występuje uboga baza surowców naturalnych składająca się ze złóż opok mastrychtu (wykorzystywanych jako kamień budowlany i drogowy oraz surowiec do produkcji kruszywa) oraz piasków. Wyżej wymienione złoża położone są jednak w obszarze Natura 2000 PLB 060012 Roztocze, otuliny Roztoczańskiego Parku Krajobrazowego, otuliny Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego i mogą być eksploatowane

pod warunkiem wykluczenia kolizji z wymogami ochrony przyrody. W związku z powyższym przemysł wydobywczy surowców jest tutaj bardzo słabo rozwinięty.

Przez teren gminy przepływają trzy rzeki: Wieprz, Jacynka i Kryniczka. Zbiornik wód podziemnych w granicach gminy stanowi fragment jednego z głównych zbiorników wód podziemnych w kraju Nr 407 Niecka Lubelska – Chełm – Zamość.
Klimat gminy Adamów można scharakteryzować jako przejściowy. Kształtowany jest on przez zmienny napływ mas powietrza morskiego lub kontynentalnego, przy przewadze wpływów kontynentalnych. Średnia wielkość opadów, na podstawie wieloletnich obserwacji wynosi około 650 mm rocznie. Średnia temperatura roczna 7,2ºC, a średnie temperatury miesięczne wahają się -5,4ºC (styczeń) do 17,6ºC (lipiec). Liczba dni wegetacji z temperaturą minimalną większą od 5ºC wynosi 207 dni, a pokrywa śnieżna zalega średnio od 70 do 80 dni.

System przyrodniczy gminy tworzą:

- lasy w zachodniej części obszaru - (kompleksy: „Kosobrody Zwierzyniec", „Komisarskie", „Iwnia I", „Iwnia II" „Koceń" „Glimówka" z rezerwatem leśnym „Debry") stanowiące fragment korytarza ekologicznego lasów Roztoczańskich rangi krajowej i fragment obszaru węzłowego o znaczeniu międzynarodowym – 33 M – Roztoczański (ECONET PL) w tym lasy wchodzące w skład RPN zaliczane do ostoi siedliskowej sieci Natura 2000 PLB 060019 – Roztoczański Park Narodowy o powierzchni 8483 ha oraz ostoi ptasiej PLB 060012 Roztocze i siedliskowych PLH 060017 Roztocze Środkowe, PLH 060003 Debry oraz PLH 060094 Uroczyska Lasów Adamowskich.
- południowy obszar gminy wchodzącej w skład Krasnobrodzkiego Parku Krajobrazowego stanowiący fragment obszaru węzłowego rangi krajowej 21-K Południoworoztoczańskiego obejmujący fragment kompleksu leśnego „Krasnobród – Husiny",
- pozostałe obszary leśne pełniące funkcje lokalnych obszarów węzłowych zasilających przyrodniczo obszary otaczające „Czarnowoda" „Wierzbówka" „Komisarskie II", część kompleksu „Hutków" na południe od Suchowoli i las „Stary Działek" przy południowo-wschodniej granicy gminy (na północ od Feliksówki i Rachodoszczy) w tym obszar Natura 2000 PLH 060094 Uroczyska Lasów Adamowskich,
- dolina rzeki Wieprz stanowiąca korytarz ekologiczny rangi krajowej (ECONET PL),
- dolina cieku Jacynki i cieku bez nazwy spod Suchowoli, fragment doliny rzeki Kryniczanka – pełniące funkcje sięgaczy ekologicznych,
- enklawy naturalnych siedlisk – remizy śródpolne, miedze, wąwozy i skarpy lessowe.[9]

Wśród znajdujących się na trenie gminy Adamów obszarów i obiektów chronionych należy wymienić:

- **Roztoczański Park Narodowy** - w granicach gminy (teren pomiędzy Wojdą i Szewnią Dolną) znajduje się 325,89 ha parku, co stanowi 3% jej całkowitej powierzchni wraz z otuliną (szerokości 4 km) park obejmuje ponad 50% powierzchni gminy - 5 274,65 ha. Został on utworzony 10 maja 1974 roku. Obejmuje najcenniejsze przyrodniczo obszary Roztocza. Aktualna jego powierzchnia wynosi 8 483 ha, z czego lasy zajmują 8 102 ha (95,5% - jest najbardziej zalesionym parkiem narodowym w Polsce). Park obejmuje część

[9] „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Adamów na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016 roku"

Roztocza Środkowego, które tworzą głównie skały górnokredowe. W jego strefie krawędziowej występują utwory trzeciorzędowe, a w dolinach piaski czwartorzędowe. Cechą charakterystyczną Roztocza Środkowego jest urozmaicona rzeźba terenu. Łańcuchy wapiennych wzgórz o wysokości do 350 m n.p.m. porośnięte wspaniałymi lasami z enklawami pól uprawnych przeplatają się z dolinami wysłanymi piaskami polodowcowymi. Zróżnicowanie geologiczne terenu, bogata jego rzeźba, czynniki hydrograficzne, klimatyczne i glebowe spowodowały, że występuje tu aż 47 zespołów roślinnych (19 leśnych i 28 nieleśnych). Najcenniejsze z nich to bór jodłowy i buczyna karpacka – charakterystyczne dla regionu dolnego Karpat. Wśród gatunków drzew panujących w parku należy wymienić: sosnę, jodłę i buk. Z pozostałych około 30 rodzimych gatunków drzew najliczniej występują: dąb, olsza, lipa, brzoza, świerk, modrzew, grab, jawor, jesion i klon. Niezwykle bogata i różnorodna jest równie flora parku. Spośród ponad 700 gatunków roślin naczyniowych spotkać można zarówno roślinność typowo nizinną, jak też gatunki górskie (tojad dzióbaty, żywiec gruczołowaty), północne (zimoziół północny), południowo-wschodnie (pluskwica europejska, powojnik prosty) oraz atlantyckie (rosiczka pośrednia, widłak torfowy). Lista roślin rzadkich obejmuje 65 taksonów, a objętych ochroną gatunkową około 45 (czosnek niedźwiedzi i siatkowaty, zawilec wielkokwiatowy, trzy gatunki rosiczek, liczne gatunki storczyków wraz z najpiękniejszym obuwikiem). Także fauna parku reprezentowana jest przez liczne gatunki. Występują tu wszystkie typowe zwierzęta leśne: jeleń, sarna, dzik, wilk, lis, borsuk, kuna, a nad wodami wydra. Okresowo spotyka się łosia i rysia. Liczne są owadożerne ssaki chronione (ryjówki), gryzonie z rodziny pilchowatych (orzesznica, popielica), a także nietoperze. Na obszarze parku żyją również bobry (sprowadzone w 1979 r.) oraz koniki polskie (potomkowie tarpana i ras lokalnych), których ostoję utworzono w 1982 r. Spośród ponad 200 gatunków ptaków około 130 gnieździ się regularnie na terenie parku (m.in.: orlik krzykliwy, trzmielojad, bocian czarny, dzięcioł białogrzbiety, muchołówka białoszyja i mała). Wśród gadów często spotyka się liczne jaszczurki wraz z padalcem w formie turkusowej, zaskrońca, żmiję zygzakowatą oraz żółwia błotnego. Płazy reprezentowane są przez liczne traszki, kumaki, grzebiuszki, rzekotki oraz żaby zielone i brunatne. Bogaty jest świat bezkręgowców. Obecność wielu mięczaków, wijów, pajęczaków i owadów świadczy o niezwykłości przyrody parku w skali kraju i Europy.[10]

[10] http://www.roztoczewita.pl/roztoczaski-park-narodowy

Zdjęcie 2 *Konik polski w Roztoczańskim Parku Narodowym*

Źródło: *www.polskieszlaki.pl*

- **Krasnobrodzki Park Krajobrazowy** – znaczna część parku położona jest na terenie gminy Krasnobród (7 208 ha) oraz Adamów (240 ha). Został on utworzony w 1988 r. Park swoim zasięgiem obejmuje partię najwyższych wzniesień Roztocza Środkowego (przekraczających wysokość 350 m n.p.m.) oraz fragment doliny górnego Wieprza. Na północnym zachodzie graniczy on z otuliną Roztoczańskiego Parku Narodowego, na południu zaś otulina parku styka się z otuliną Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej. Cechą charakterystyczną parku jest wyjątkowo malowniczy i urozmaicony krajobraz świadczący o dawnej aktywności geologicznej na terenie. Z jednej strony można tutaj spotkać wychodnie skalne w formie ostańców na szczytach roztoczańskich wzniesień. Z drugiej natomiast, w dolinie Wieprza, można napotkać piaszczyste wydmy o parabolicznym kształcie osiągające wysokość nawet do 20 m i długości do 1,5 km. Kolejną ciekawą rzeźbą parku są suche doliny tworzące dwa systemy: jeden z nich występuje w okolicach Krasnobrodu i związany jest z doliną Wieprza natomiast drugi występuje w południowo zachodniej części parku i związany jest z doliną górnego Sopotu. Lasy zajmują ponad 60% powierzchni parku. Dominującym zespołem jest bór świeży, w którym głównym gatunkiem jest sosna. Towarzyszą mu bory jodłowe oraz buczyna karpacka. Spotkać tu można także olsy, grądy, a także cenne torfowiska i zbiorowiska roślinności kserotermicznej. Na obszarze parku najcenniejsze zbiorowiska leśne objęto ochroną w ramach rezerwatów przyrody „Św. Roch" oraz „Zarośle". Szata roślinna parku zawiera elementy typowe dla flory Roztocza - cechującej się wyraźnie zaznaczoną obecnością gatunków górskich i kserotermicznych. Do rzadkich roślin górskich należą m.in. widłak wroniec, podrzeń żebrowiec, nerecznica górska i szerokolistna czy żywiec gruczołowaty. Na uwagę zasługuje obecność na tym terenie wapieniolubnych paproci: zanokcicy skalnej i zanokcicy murowej. Rzadkie gatunki znajduje się także w grupie roślin torfowiskowych. Należą do nich m.in. brzoza niska, wierzba borówkolistna, widłak torfowy oraz turzyca strunowa. Fauna Parku to: jeleń, sarna i dzik, ssaki drapieżne reprezentują m.in.: borsuk, gronostaj, jenot, kuna leśna, kuna domowa, łasica i tchórz.

Z rzadszych gatunków ptaków stwierdzono tu gniazdowania orlika krzykliwego, bociana czarnego i pliszki górskiej.[11]

- **Rezerwat przyrody leśny częściowy „DEBRY"** o powierzchni 179,31 ha położony jest między Hutkami a Bondyrzem. Utworzony został w 1983 r. w celu ochrony starodrzewu bukowo-jodłowego z wieloma gatunkami roślin górskich. Obejmuje swoim zasięgiem fragment wierzchowiny, poprzecinanej wąwozami erozyjnymi tzw. debrami, które dały początek jego nazwie. Większą część rezerwatu stanowi zespół wyżynnego jodłowego boru mieszanego porastający wierzchowiny i łagodne zbocza wąwozów. W głębszych jarach i na stromych stokach znalazł dla siebie miejsce buk, tworząc zespół żyznej buczyny karpackiej – formy roślinności charakterystycznej dla regla dolnego Karpat. Charakterystyczne dla tego rezerwatu jest występowanie dwóch gatunków żywca: cebulkowatego i gruczołowatego. Są to rośliny, które zakwitając na wiosnę tworzą zwarte kobierce, rozesłane po dnie lasu. Oprócz wymienionych gatunków w runie spotkać możemy również rzadkie i chronione rośliny, do których należą: wilczomlecz migdałolistny, tojeść gajowa, lepiężnik biały, buławnik wielkokwiatowy, kruszczyk szerokolistny i podkolan biały. Wielką osobliwością rezerwatu jest obecność gatunków górskich, rzadko spotykanych w warunkach wyżynnych, takich jak: paprotnik kolczysty, nerecznica górska, starzec gajowy, przetacznik górski czy zachyłka Roberta.[12]
- **Obszar Natura 2000- Uroczyska Lasy Adamowskie PLB 060094** - ostoja obejmuje zalesione lessowe oraz rędzinowe wzniesienia na północnej krawędzi Roztocza oraz niewielkie fragmenty pól, ugorów i zmeliorowanych łąk na południe od Zamościa. Składa się z trzech fragmentów odrębnych o odmiennej specyfice zajmując 1 845 ha. „Lasy Komisarskie" – to zwarty kompleks buczyn z domieszką punktowych siedlisk boru jodłowego w wieku 80-150 lat (teren Gminy Adamów) gdzie południowe skłony pokrywają miejscami płaty zniszczonych muraw kserotermicznych. Kompleksy leśne „Stary Działek" (Gmina Adamów) i „Kęsewiczka" to drzewostany bukowe i bukowo-grabowe w wieku 50-60 lat w przewadze tereny prywatne. Celem jest zachowanie buczyn i grądów oraz stanowisk roślin rzadkich.[13]
- **Pomniki przyrody**:
  - ✓ aleja lipowa w parku podworskim w Adamowie obejmująca 20 lip drobnolistnych o obwodach od 210 cm do 400 cm, 5 jesionów wyniosłych o obwodach od 120 do 340 m;
  - ✓ grupa 14 lip drobnolistnych o obwodach od 140 do 340 cm w Adamowie,
  - ✓ dąb szypułkowy o obwodzie 366 cm w Wojdzie,
  - ✓ lipa drobnolistna o obwodzie 475 cm w Bondyrzu.

[11] http://www.parki.lubelskie.pl
[12] http://www.zwierzyniec.lublin.lasy.gov.pl
[13] „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Adamów na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016 roku"

Mapa 5 *System wodno – przyrodniczy gminy Adamów*

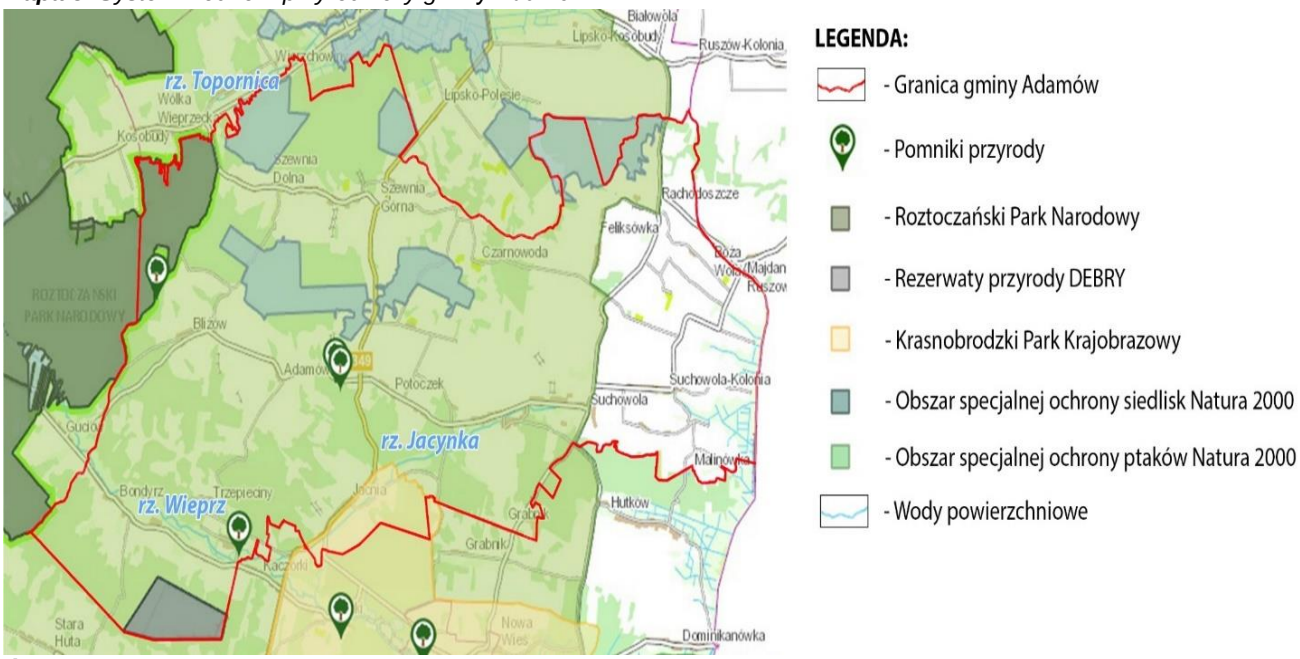

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie geoportal.gov*

Gmina Adamów położona jest w obrębie jednego działu geobotanicznego Wyżyn Południowopolskich w krainie geobotanicznej Roztoczańskiej okręg Roztocze Środkowe i Południowe podokręg Zwierzyniecki. Wyróżnikiem tego podokręgu jest największy udział na Lubelszczyźnie gatunków górskich. Na słonecznych zboczach dolin, wąwozów, skarp lessowych występuje bogata flora stepowa - reprezentowana przez rzadkie zarośla i murawy kserotermiczne. W dolinach rzek występują zbiorowiska łąkowe (dominują w nich łąki o charakterze antropogenicznym – kośne - występujące w zbiorowiskach osuszonych torfowiskowych oraz trzęślicowych). Najbliżej koryta rzeki Wieprz spotyka się siedliska łęgowe, zastoiska, rzadziej łęgi właściwe.

Występowanie fauny na obszarze gminy związane jest z rozmieszczeniem podstawowych siedlisk o charakterze naturalnym lub półnaturalnym. Występuje tu:
- ✓ fauna leśna - związana z rozległymi kompleksami leśnymi,
- ✓ fauna łąkowo-zaroślowa – w siedliskach doliny rzeki Wieprz i Kryniczanki,
- ✓ fauna kserotermiczna – związana z siedliskami muraw i zarośli kserotermicznych i stepopodobnych.

Według waloryzacji faunistycznej Zamojszczyzny, obszar gminy Adamów charakteryzuje się zróżnicowaną wartość faunistyczną. Najwyższą ocenę w skali 4 – stopniowej (obszar o wartości przeciętnej, ponadprzeciętnej, wysokiej oraz bardzo wysokiej i wybitnej – ze statusem Parku Narodowego) otrzymały obszary:
- ✓ zachodnia cześć gminy (Roztoczański Park Narodowy i rezerwat leśny Debry) - ma wartość wybitną,
- ✓ środkowa część gminy - ma wartość wysoką,
- ✓ wschodnia część gminy - ma wartość ponadprzeciętną.

Podstawę systemu ekologicznego gminy tworzą ekosystemy leśne oraz wodne, wodnotorfowiskowe i łąkowe w dolinie Wieprza i Kryniczki. Struktura przyrodnicza gminy jest zdeterminowana przez strukturę użytkowania gruntów i jest bardzo korzystna dla funkcjonowania przyrody i bioróżnorodności. Struktura ta na obszarze gminy różnicuje się na:

- ✓ część zachodnia - dominują tu wielkoprzestrzenne ekosystemy leśne z dużymi pół enklawami obszarów rolniczych, ekosystemami łąkowo-torfowiskowymi i wodnymi doliny Wieprza,
- ✓ cześć środkową - występuje tu mozaika znacznie mniejszych obszarowo ekosystemów leśnych z ekosystemami rolniczymi i z udziałem ekosystemów jak w części zachodniej łąkowo-torfowiskowych i wodnych doliny Wieprza,
- ✓ cześć wschodnią – z dominacją agrocenoz i niewielkim udziałem ekosystemów leśnych i łąkowych w dolinie Kryniczki.

2.2.1 WYZNACZENIE OBSZARU REWITALIZACJI OBJĘTEGO PROGRAMEM

Pierwszym etapem opracowania *Diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji* było wyznaczenie na terenie gminy Adamów jednostek referencyjnych, w ramach których prowadzona była analiza mająca na celu wskazanie jednostek wymagających podjęcia działań rewitalizacyjnych. Diagnoza objęła cały obszar gminy w podziale na ustalone jednostki referencyjne, a przeprowadzona została w oparciu o obiektywne i weryfikowalne mierniki oraz metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Wyznaczając granice poszczególnych jednostek referencyjnych kierowano się *„Zasadami delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”*. Zgodnie z ww. wytycznymi jako jednostkę referencyjną zastosowano sołectwo. Sołectwa, będące jednostkami pomocniczymi gminy, w sposób najbardziej adekwatny odzwierciedlają podział terytorialny gminy wynikający z uwarunkowań historycznych, przestrzennych i społecznych. Od strony praktycznej uzasadnieniem dla takiej metodologii był również fakt, iż zbieranie danych na potrzeby gminnych statystyk od lat opiera się właśnie na podziale na jednostki pomocnicze.

Diagnozę gminy Adamów przeprowadzono w oparciu o analizę problemów w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, infrastrukturalnej, przestrzennej w poszczególnych, siedemnastu sołectwach.

W związku z powyższym, dla celów niniejszej analizy, na obszarze gminy Adamów wyznaczono 18 jednostek referencyjnych, których ogólną charakterystykę zaprezentowano w poniższym zestawieniu.

Tabela 1 *Charakterystyka jednostek referencyjnych w gminie Adamów*

Jednostka referencyjna	Miejscowość/ulica	Powierzchnia w km^2	Liczba mieszkańców w 2015 roku
Adamów	Adamów	9,13	383
Bliżów	Bliżów	9,88	228
Bondyrz	Bondyrz	14,30	698
Boża Wola A	Boża Wola A (nr 1-39A)	1,34	140
Boża Wola B	Boża Wola B (nr 42 - do końca)	3,13	128
Czarnowoda	Czarnowoda	1,35	10
Feliksówka	Feliksówka	4,88	241
Grabnik	Grabnik	0,61	7
Jacnia	Jacnia	8,15	520
Malinówka	Malinówka	1,30	11
Potoczek	Potoczek	4,68	197
Rachodoszcze	Rachodoszcze	7,17	287
Suchowola A	Suchowola A (nr 1 - 161B)	10,27	533
Suchowola B	Suchowola B (nr 162 - do końca)	4,71	460
Suchowola Kolonia	Suchowola Kolonia	5,81	366
Szewnia Górna	Szewnia Górna	5,29	384
Szewnia Dolna	Szewnia Dolna	17,37	223
Trzepieciny	Trzepieciny	1,31	100

Źródło*: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Adamów*

Mapa 6 *Jednostki referencyjne na terenie gminy Adamów - sołectwa*

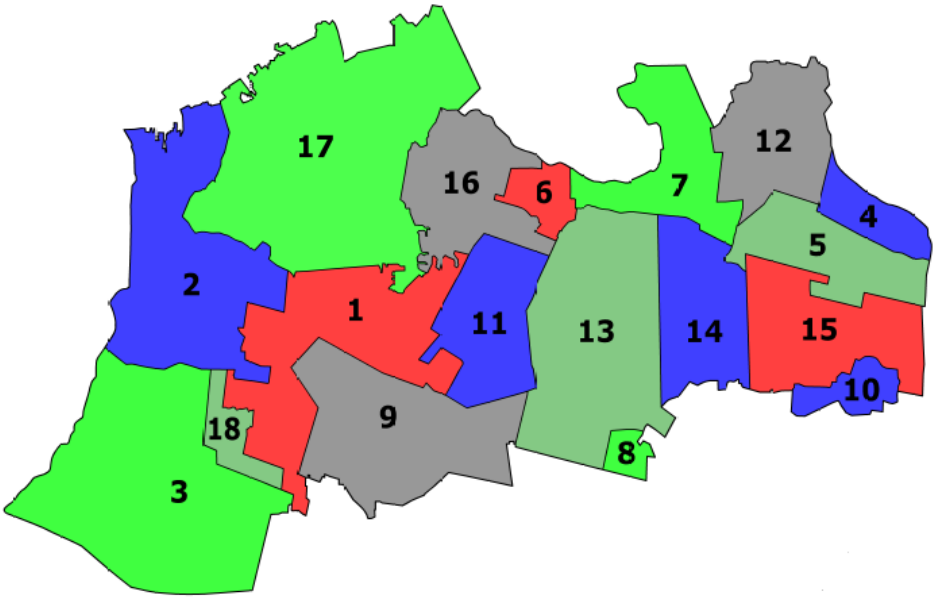

1. Adamów
2. Bliżów
3. Bondyrz
4. Boża Wola A
5. Boża Wola B
6. Czarnowoda
7. Feliksówka
8. Grabnik
9. Jacnia
10. Malinówka
11. Potoczek
12. Rachodoszcze
13. Suchowola A
14. Suchowola B
15. Suchowola Kolonia
16. Szewnia Górna
17. Szewnia Dolna
18. Trzepieciny

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Adamów*

W pracach nad zidentyfikowaniem obszaru zdegradowanego przyjęto analizę wielokryterialną, opartą na zestawie wskaźników, pozwalającą na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych obszarów gminy.

Na potrzeby delimitacji terenów problemowych wykorzystano podział gminy na 18 jednostek referencyjnych. Zagregowane na ich poziomie dane stanowiły podstawę do analizy wskaźnikowej przeprowadzonej dla 5 obowiązkowych sfer: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej. Należy jednocześnie zaznaczyć, że wyniki otrzymane podczas badania metodą wskaźnikową zostały uzupełnione o analizę jakościową z uwzględnieniem oczekiwań i potrzeb lokalnej społeczności wyrażonej podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Podstawę delimitacji obszarów zdegradowanych stanowiły zgromadzone i przeanalizowane dane udostępnione przez następujące instytucje: Urząd Gminy w Adamowie oraz jednostki organizacyjne (m. in. GOPS, placówki oświatowe), Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu, Posterunek Policji w Krasnobrodzie, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

Zastosowana metoda wielokryterialna zakłada użycie wybranych wskaźników dla ustalenia listy rankingowej oraz wyboru obszaru charakteryzującego się największym nasileniem cech kryzysowych (łącznie 37 wskaźników, w pięciu grupach). Duża liczba wskaźników rodzi pytanie o ich wagę w wyniku końcowym. Celem optymalizacji procesu wyboru, jak i uwzględnienia preferencji wynikających z „*Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020*", założono, że łączna wartość wskaźników społecznych wyniesie 60%, natomiast łączna wartość wskaźników w pozostałych 4 sferach wyniesie łącznie 40%. Przedmiotowe założenie wynika z konieczności oddania kierunku interwencji zapisanej w umowie partnerstwa zakładającej m.in.: konieczności wyznaczenia obszarów deficytowych z naciskiem na problemy społeczne.

W ramach analizy badaniu poddano następujące wskaźniki:

1. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w 2015 r. (%).

2. Zmiana udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności w latach 2013-2015 (%).
3. Udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zamościu w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2015 r. (%).
4. Zmiana udziału osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zamościu w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2013-2015 (%).
5. Udział osób bezrobotnych do 30 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zamościu w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2015 r. (%).
6. Zmiana udziału osób bezrobotnych do 30 roku życia (włącznie) zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zamościu w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2015 (%).
7. Udział osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zamościu w ogólnej liczbie bezrobotnych w 2015 r. (%).
8. Zmiana udziału osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zamościu w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2013-2015 (%).
9. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w 2015 r. (%).
10. Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2015 (%).
11. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców w 2015 r. (%).
12. Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2015 (%).
13. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców w 2015 r. (%).
14. Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2015 (%).
15. Udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w 2015 r. (%).
16. Zmiana udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2013-2015 (%)
17. Udział dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 r. ż. (włącznie) w 2015 r. (%).
18. Zmiana udziału dzieci i młodzieży do lat 17 korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w ogólnej liczbie dzieci i młodzieży do 17 r. ż. (włącznie) w latach 2013-2015 (%).
19. Liczba odnotowanych przestępstw ogółem przypadająca na 100 mieszkańców w 2015 r.
20. Zmiana liczby odnotowanych przestępstw ogółem przypadającej na 100 mieszkańców w latach 2013-2015 (%).
21. Liczba przeprowadzonych interwencji Policji ogółem przypadająca na 100 mieszkańców w 2015 r.
22. Zmiana liczby przeprowadzonych interwencji Policji ogółem przypadającej na 100 mieszkańców w latach 2013-2015 (%).
23. Liczba przeprowadzonych interwencji Policji - w związku z prowadzonymi czynnościami administracyjno-porządkowymi przypadająca na 100 mieszkańców w 2015 r.
24. Liczba zdarzeń drogowych ogółem przypadająca na 100 mieszkańców w 2015 r.
25. Zmiana liczby zdarzeń drogowych ogółem przypadającej na 100 mieszkańców w latach 2013-2015 (%).
26. Liczba kolizji drogowych przypadająca na 100 mieszkańców w 2015 r.
27. Zmiana liczby kolizji drogowych przypadającej na 100 mieszkańców w latach 2013-2015 (%).

28. Liczba organizacji pozarządowych przypadająca na 100 mieszkańców w 2015 r.
29. Średni wynik sprawdzianu szóstoklasisty w latach 2013-2015 (%).
30. Średni odsetek dzieci w staninach z wynikiem niskim w latach 2013-2014 (%).
31. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 roku - Rada Gminy (%).
32. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 roku – Wójt Gminy I Tura (%).
33. Frekwencja wyborcza w wyborach na Prezydenta RP I Tura (%).
34. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w 2015 r.
35. Udział budynków mieszkalnych wyposażonych w przydomowe oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych w 2015 r.
36. Udział budynków użyteczności publicznej niedostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i/lub wymagających termomodernizacji w ogólnej liczbie budynków użyteczności publicznej w 2015 r. (%).
37. Udział terenów publicznych o niskiej jakości w ogólnej powierzchni jednostki w 2015 r.

Z uwagi na różne jednostki miary poszczególnych wskaźników oraz szerokie spektrum obszarów problemowych przeprowadzono standaryzację zmiennych, w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali, tzw. skali niemianowanej, czyli niezwiązanej z jednostką miary. Standaryzacja wskaźników polega na odjęciu od nominalnej wartości wskaźnika dla danego obszaru średniej wartości dla wszystkich obszarów i podzieleniu przez odchylenie standardowe. Jest to zabieg konieczny z punktu widzenia poprawności obliczeń. W wyniku tej procedury wszystkie wystandaryzowane wskaźniki mają rozkład charakteryzujący się jednakową średnią i odchyleniem standardowym, co umożliwia ich logiczną interpretację. Wystandaryzowane wskaźniki oznaczają odchylenie od normy, którą reprezentuje wartość średnia dla gminy i mogą przyjmować wartości dodatnie lub ujemne. Przejście odchylenia od średniej do wartości dodatniej wskazuje, które obszary odznaczają się wskaźnikiem kryzysowym wyższym od średniej dla gminy. Z kolei wartości ujemne odchylenia ukazują obszary o najlepszej sytuacji, w których negatywne zjawiska w porównaniu ze średnią dla gminy odznaczają się mniejszym natężeniem.

W trakcie standaryzacji zmiennych oznaczono również odpowiednio destymulanta i stymulanta. Jako stymulanta, na potrzeby wskazania obszarów zdegradowanych, przyjęte zostały zmienne, których wyższa wartość występowała w obszarach gminy kwalifikujących się jako obszary zdegradowane (np. udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa w ogólnej liczbie mieszkańców (%)). Natomiast destymulantami były zmienne, których niższa wartość oznaczała bardziej problemowy obszar (np. liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym).

Zestawionym i zestandaryzowanym dla każdego obszaru wskaźnikom, nadano odpowiednią liczbę punktów według następującego schematu:

- uzyskane wartości wskaźników ujednoliconych (po standaryzacji) podzielone zostały na kwartyle: które dzielą zbiorowość na 4 części: do 25% przypadków, do 50%, do 75% i do 100%;
- przyjęto następujące stopniowanie wskaźników ujednoliconych: dla wskaźników, których wartość mieściła się w 4 kwartylu przyznano 3 punkty; tych w 3 kwartylu przyznano 2 punkty; dla tych w 2 kwartylu przyznano 1 punkt, dla tych w pierwszym kwartylu przyznano 0 punktów;

- warstwy reprezentujące analizowane zjawiska (np. ubóstwo, bezrobocie) sklasyfikowano wartościami binarnymi 0 jeżeli nie spełnia wymogów wytycznych – nie przekracza wartości referencyjnej (średniej dla gminy); 1 jeżeli spełnia wymóg wytycznych – przekracza średnią referencyjną (średnia dla gminy);
- wartości otrzymane dla poszczególnych wskaźników we wszystkich obszarach referencyjnych przemnożono przez ustalone wcześniej wagi wskaźników.

Na poniższej mapie zaprezentowano sumę punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg poszczególnych obszarów referencyjnych.

Mapa 7 *Suma punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne*

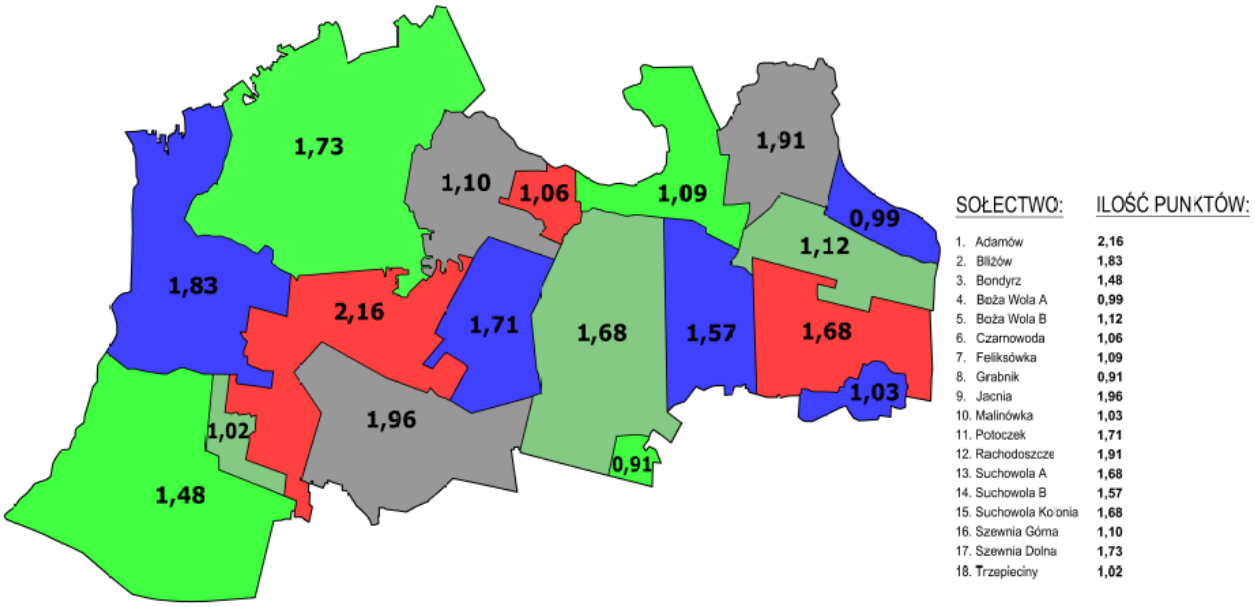

Źródło: *Opracowanie własne*

Po przeprowadzeniu analizy wskaźnikowej dla wszystkich obowiązkowych sfer za pomocą przyjętych miar (największa liczba punktów), dokonano wstępnego wyboru obszarów zdegradowanych. W dalszej kolejności wybrane wstępnie jednostki referencyjne poddano analizie jakościowej w zakresie dodatkowo zidentyfikowanych problemów. Wzięto również pod uwagę liczbę mieszkańców oraz wielkość powierzchni poszczególnych jednostek referencyjnych.

Trzeba również pamiętać o tym, że w świetle wytycznych, w przypadku gdy na terenie gminy występują obszary, gdzie koncentrują się negatywne zjawiska w sferze społecznej, należy zbadać czy równocześnie występują negatywne zjawiska z zakresu sfery: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Obszary, gdzie zdiagnozowano tylko problemy społeczne nie powinny być objęte działaniami rewitalizacyjnymi, a działaniami sektorowymi w sferze polityki społecznej. Właśnie z tego powodu, pomimo występowania w niektórych jednostkach referencyjnych koncentracji problemów społecznych, nie wskazano tych miejsc jako obszarów zdegradowanych. Jednocześnie należy podkreślić, że na wyznaczenie obszaru zdegradowanego niezwykle istotny wpływ miały również oczekiwania lokalnej społeczności, która w sposób naturalny dokonała hierarchizacji potrzeb i problemów.

Jako próg punktów dających podstawę do zakwalifikowania danego obszaru referencyjnego do obszaru zdegradowano przyjęto wartość 1,90. Obszarami, w obrębie których koncentrują

się zarówno negatywne zjawiska w sferze społecznej, jak i zjawiska kryzysowe w innych sferach, są sołectwa: Adamów (łącznie 2,16 punktów), Jacnia (łącznie 1,96 punktów) oraz Rachodoszcze (łącznie 1,91 punktów). W związku z powyższym tereny tych sołectw wyznaczono jako obszar zdegradowany.

Ze względu na ograniczenia wynikające z „*Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020"* związane z maksymalną liczbą ludności zamieszkującą obszar rewitalizacji (maksymalnie 30% ludności gminy) oraz wielkością tegoż obszaru (maksymalnie 20% powierzchni całej gminy) nie ma możliwości uznania całego obszaru zdegradowanego, wyznaczonego na terenie gminy Adamów na podstawie przeprowadzonej analizy, za obszar rewitalizacji.

W celu prawidłowego określenia obszaru rewitalizacji posłużono się dodatkowymi kryteriami. Wzięto pod uwagę liczbę mieszkańców poszczególnych podobszarów zdegradowanych. Przeanalizowano również infrastrukturę (zdegradowane obiekty lub obszary), której przebudowa lub adaptacja, ukierunkowana na poprawę jakości korzystania z przestrzeni, likwidację izolacji obszarów problemowych oraz poprawę jakości życia mieszkańców obszarów zdegradowanych przyczyni się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów. Uwzględniono także obiekty, które same w sobie nie muszą być zdegradowane, ale w oparciu o ich infrastrukturę można prowadzić szereg działań i projektów służących celowi rewitalizacji. Niezwykle istotną kwestią były również potrzeby i oczekiwania lokalnej społeczności wyrażone podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych.

Synteza wyżej wymienionych zagadnień doprowadziła do wyodrębnienia na obszarze gminy Adamów obszaru rewitalizacji, który został podzielny na 2 podobszary:

1. sołectwo Adamów;
2. sołectwo Jacnia.

Wyznaczony obszar rewitalizacji nie przekracza wymogów określonych co do jego powierzchni (nie więcej niż 20% powierzchni całej gminy) oraz liczby mieszkańców (nie więcej niż 30% ogólnej liczby mieszkańców gminy). Łączna powierzchnia wyznaczonego obszaru rewitalizacji wynosi 1727,79 ha co stanowi 15,61% powierzchni całej gminy Adamów. Obszar ten jest zamieszkiwany przez 903 osoby, co stanowi 18,31% ogólnej liczby mieszkańców gminy Adamów.

Mapa 8 *Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji*

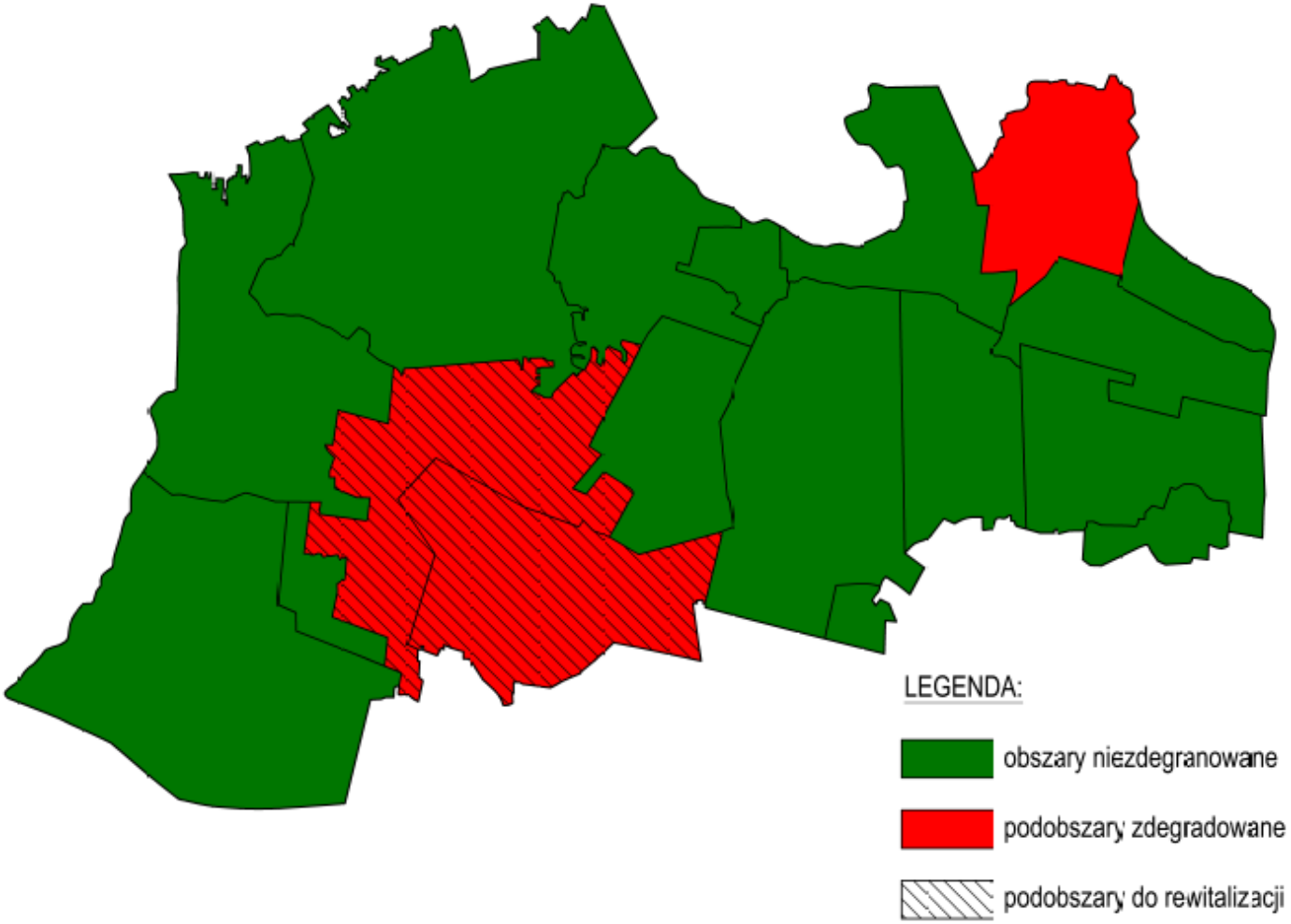

Źródło: *Opracowanie własne*

2.2.2 SFERA SPOŁECZNA

Ukierunkowanie na zjawiska i problemy w obszarze życia społecznego mieszkańców jest szczególnie akcentowane w polityce rewitalizacyjnej gmin. Rewitalizacja ma bowiem na celu odnowienie społecznego potencjału wyznaczonych obszarów i sąsiedztwa, dzięki czemu miejscowe społeczności mają szansę na integrację z szerszym środowiskiem. Tym samym, przedmiotem rewitalizacji nie jest określona przestrzeń fizyczna, lecz społeczności lokalne oraz różne grupy interesariuszy, mieszkające lub użytkujące dany obszar. To właśnie aspekt społeczny jest fundamentem wyznaczania obszarów mających charakter zdegradowany oraz późniejszego projektowania działań rewitalizacyjnych. Problemy, z jakimi borykają się mieszkańcy oraz potrzeby, jakie wykazują w obszarze jakości życia, mają kluczowe znaczenie dla przyszłych decyzji rewitalizacyjnych.

W świetle *Wytycznych*[14] diagnoza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych obejmuje w szczególności kwestie bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.

Analizy zjawisk zachodzących w sferze społecznej dokonano w następujących płaszczyznach:

A. TRENDY DEMOGRAFICZNE

B. POZIOM UBÓSTWA I WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

C. POZIOM BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO

D. JAKOŚĆ EDUKACJI

E. AKTYWNOŚĆ SPOŁECZEŃSTWA

2.2.2.1 NIEKORZYSTNE TRENDY DEMOGRAFICZNE – DEPOPULACJA I STARZENIE SIĘ SPOŁECZEŃSTWA

Na koniec 2015 roku obszar gminy Adamów zamieszkiwało łącznie 4916 osób, w tym 49,43% stanowiły kobiety, a 50,57% mężczyźni (w Polsce średnio gminy zamieszkuje 52% kobiet).

Gęstość zaludnienia kształtowała się w gminie Adamów, w 2015 roku, na dość niskim poziomie i wyniosła około 44,42 osoby/km^2. Gmina charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem gęstości zaludnienia. Jednostką referencyjną, w której możemy zaobserwować najwyższy poziom gęstości zaludnienia jest sołectwie Boża Wola A oraz Suchowola B. W 2015 roku na obszarze sołectwa Boża Wola A średnio zamieszkiwały 104 osoby na km^2, a na terenie sołectwa Suchowola B – prawie 98 osób na km^2. Stanowi to odpowiednio wartość ponad dwukrotnie oraz dwukrotnie wyższą od średniej dla całej gminy. Na taki stan rzeczy wpływa przede wszystkim charakter zabudowy sołectw - zwarte skupiska zabudowań na stosunkowo małym obszarze. Najrzadziej zaludnioną, w przeliczeniu na km^2, jednostką referencyjną było w 2015 roku sołectwo Czarnowoda (ok. 7 os./km^2), co jest związane z tym, że większą część obszaru tego sołectwa zajmują lasy, a liczba mieszkańców wyniosła w analizowanym okresie zaledwie 10 osób.

Jednym z niekorzystnych procesów demograficznych, które zachodzą na obszarze gminy Adamów jest zjawisko systematycznego wyludniania się tego obszaru. Na przestrzeni lat

[14] „*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020*”

2013-2015 z terenu gminy Adamów ubyło łącznie 54 mieszkańców. Ogólna liczba mieszkańców w badanym okresie zmniejszyła się więc o 1,09% (średnia dla gminy Adamów). Wśród przyczyn spadku liczby mieszkańców gminy Adamów znajduje się ujemny przyrost naturalny. W 2015 roku współczynnik przyrostu naturalnego kształtował się na poziomie -1,83. W 2014 roku przyjął on wartość: -2,43, a w 2013: -1,41. Na terenie gminy Adamów odnotowano w 2015 roku dodatnie saldo migracji. W 2015 roku saldo migracji na 1000 mieszkańców wyniosło 11,39. Na przestrzeni lat 2013-2015 współczynnik salda migracji wykazywał tendencję wzrostową. W badanym okresie czasu nastąpił spadek wymeldowań z obszaru gminy z 73 (2013 rok) do 36 (2015 rok), czyli o 50,68%. Jednocześnie podkreślić należy, że nie wszystkie osoby opuszczające teren gminy decyduje się na wymeldowanie z jej obszaru.

Negatywny trend spadkowy w odniesieniu do liczby ludności został również odnotowany na przestrzeni lat 2013-2015 w obszarze rewitalizacji. Na terenie podobszaru rewitalizacji, obejmującego **sołectwo Adamów**, liczba ludności wyniosła w 2015 roku 383 i spadła ona w porównaniu z rokiem 2013 o 1, czyli o 0,26%. Na tym obszarze odnotowano w 2015 roku dodatnie saldo migracji. Wyniosło ono 6 osób. W 2014 roku saldo migracji kształtowało się na poziomie 1, a w 2013 roku na poziomie 8. Współczynnik przyrostu naturalnego również kształtował się tutaj na dodatnim poziomie i wyniósł on w 2015 roku 7,83‰. W 2014 roku kształtował się on na poziomie -5,28‰, a w 2013 na poziomie 10,42‰.

Analogiczną sytuację w kontekście salda migracji oraz współczynnika przyrostu naturalnego zaobserwowano w latach 2013-2015 na terenie drugiego sołectwa wyznaczonego jako teren rewitalizacji. Na obszarze **sołectwa Jacnia** w 2015 roku saldo migracji również przyjęło wartość dodatnią (9 osób). W 2014 roku przyjęło ono wartość 1, a w 2013 – 0, co oznacza, że taka sama liczba osób zameldowała się na teren gminy Adamów, co się z niego wymeldowała w analizowanym okresie czasu. Współczynnik przyrostu naturalnego kształtował się tutaj na poziomie 3,82‰ (w 2013 roku), -9,65‰ (w 2014 roku) oraz na poziomie -5,77‰ (w 2015 roku). Natomiast ogólna liczba mieszkańców sołectwa spadła z 524 (2013 rok) do 520 osób (2015 rok), czyli o 0,76%.

Struktura wiekowa mieszkańców danego obszaru jest niezwykle istotna z punktu widzenia prognoz jego rozwoju. Negatywnym zjawiskiem demograficznym zauważalnym na obszarze gminy Adamów jest stopniowe starzenie się społeczeństwa. Wskazuje na to piramida wieku i płci dla gminy Adamów, zaprezentowana poniżej.

Wykres 2 *Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Adamów w 2015 roku*

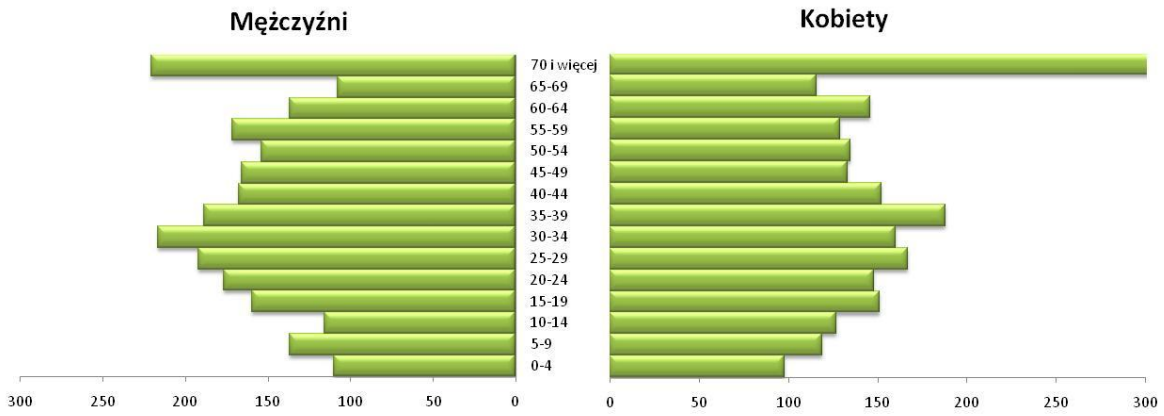

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS*

Kształt zaprezentowanej piramidy wskazuje na regresywną strukturę ludności zamieszkującej gminę Adamów. Ten typ struktury charakteryzuje się malejącą liczbą urodzeń. Udział ludności poniżej 14 roku życia jest niski i wynosi zaledwie około 11,88% populacji. Ludność w wieku poprodukcyjnym również stanowi około 17,68% ogólnej liczby mieszkańców.

Wskaźnikiem pozwalającym na ocenę struktury demograficznej ludności zamieszkującej analizowany obszar jest wskaźnik obciążenia demograficznego (liczba osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). W odniesieniu do całej gminy Adamów wskaźnik ten w 2015 roku wyniósł 55,52, a na przestrzeni lat 2013-2015 odnotował wzrost o 1,60%.

W analizowanym okresie czasu ww. wskaźnik uległ na terenie **sołectwa Adamów** niewielkim wahaniom. W 2013 roku wyniósł on 58,68, w 2014 roku 59,24, a w 2015: 56,33. W roku 2015 odnotował on zatem spadek o 4,01% w stosunku do roku 2013. Jednocześnie, w latach 2013-2015 widoczny jest tutaj trend zmniejszającej się grupy ludności w wieku przedprodukcyjnym (do 17 lat włącznie). Liczba osób do 17 roku życia włącznie zamieszkujących sołectwo Adamów spadła z 73 (w 2013 r.) do 66 (w 2105 r.), czyli o 9,59%. Udział dzieci i młodzieży do 17 roku życia włącznie w ogólnej liczbie ludności analizowanego sołectwa wyniósł w 2015 roku 17,23% i spadł on w stosunku do roku 2013 o 9,36% w porównaniu z rokiem 2013. Jak widać na poniższym wykresie, w latach 2013-2015 wzrósł na terenie sołectwa Adamów udział ludności w wieku produkcyjnym (mężczyźni 18-64 lat; kobiety 18-59 lat) w ogólnej liczbie mieszkańców. Wzrost ten wyniósł 1,49%. Systematycznie wzrasta również udział ludności w wieku poprodukcyjnym (kobiety powyżej 60 lat i mężczyźni powyżej 65 lat) w ogólnej populacji. W 2013 roku udział tej grupy wiekowej w ogólnej liczbie mieszkańców wyniósł w sołectwie Adamów 17,97%, w 2014 roku – 18,47%, a w 2015 roku – 18,80%, co oznacza, że odnotowano wzrost o 4,61%.

Wykres 3 *Udział ludności podobszaru rewitalizacji – sołectwa Adamów - według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2015*

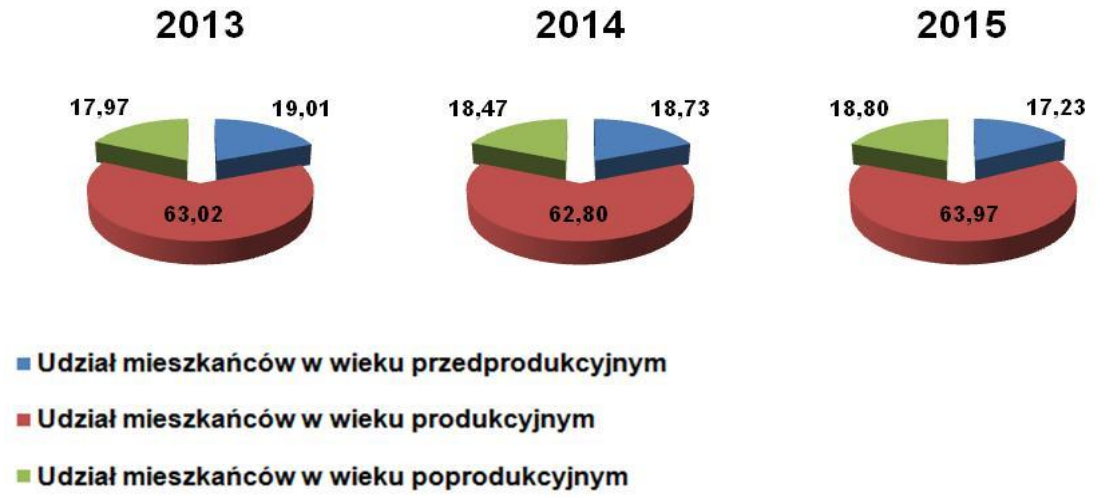

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie*

Na terenie **sołectwa Jacnia**, czyli drugiej jednostki referencyjnej wyznaczonej jako podobszar rewitalizacji, w latach 2013-2015 zauważono negatywny trend spadkowy udziału mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym (do 17 roku życia włącznie) w ogólnej liczbie mieszkańców. Udział ten spadł z 15,65% w 2013 roku do 14,81%, czyli o 5,37%. Udział ludności w wieku produkcyjnym wyniósł na terenie sołectwa Jacnia odpowiednio: 70,61% (2013 r.), 70,08%

(2014 r.) oraz 69,04% (2015 r.). W analizowanym okresie czasu odnotowano zatem spadek udziału mieszkańców w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców o 2,22%. W odniesieniu do najstarszej grupy mieszkańców, czyli osób w wieku poprodukcyjnym, możemy zauważyć niekorzystny trend wzrostowy, jaki nastąpił pomiędzy 2013 a 2015 rokiem. Udział mieszkańców z tej grupy wiekowej (kobiety powyżej 60 lat i mężczyźni powyżej 65 lat) w ogólnej populacji sołectwa wyniósł w 2015 roku 16,15%, co oznacza 17,54%-owy wzrost w porównaniu z rokiem 2013.

***Wykres 4** Udział ludności podobszaru rewitalizacji – sołectwa Jacnia - według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2015*

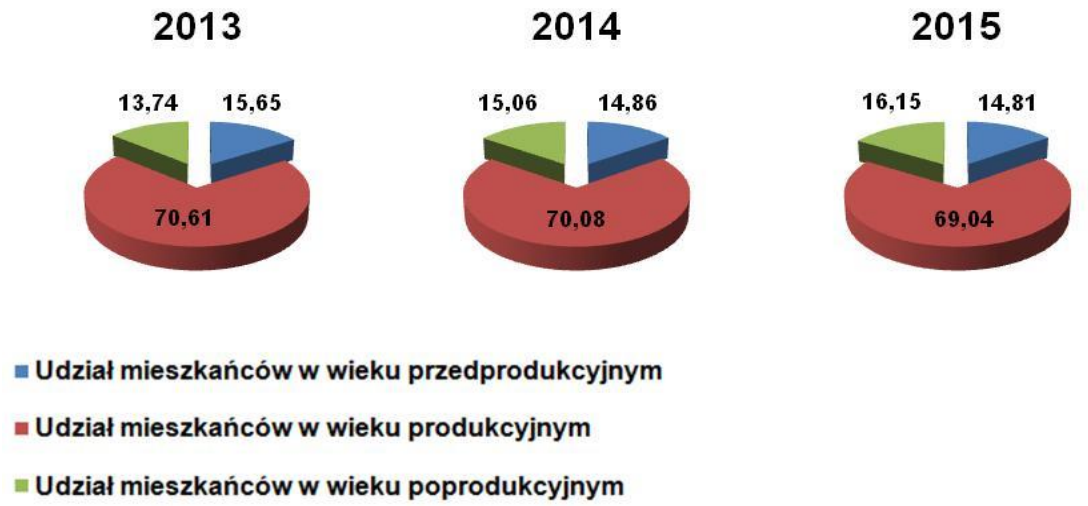

***Źródło:** Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie*

Na obszarze rewitalizacji (zarówno na terenie sołectwa Adamów, jak również Jacnia) widoczne jest zjawisko utrzymywania dorosłych dzieci przez rodziców z emerytur. Ze zjawiskiem tym równocześnie występuje problem alkoholizmu wśród zależnych finansowo dzieci.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że niekorzystne czynniki demograficzne (starzenie się społeczeństwa), jak również niepokojący trwały trend spadku liczby ludzi młodych w połączeniu z przechodzeniem w wiek emerytalny osób będących obecnie w wieku produkcyjnym, będą w przyszłości pogarszać wskaźnik obciążenia demograficznego w obszarze rewitalizacji w perspektywie długookresowej. Proporcje te będą kształtować nie tylko sytuację ekonomiczną obszaru, ale wpłyną przede wszystkim na sytuację społeczną i konieczność zabezpieczenia w niedługiej przyszłości różnego rodzaju potrzeb związanych z organizacją systemu wsparcia dla starzejącego się społeczeństwa. Problem starzenia się populacji niesie ze sobą konieczność zmiany funkcji obiektów i przestrzeni, które powinny być coraz bardziej przystosowane do potrzeb coraz liczniejszej grupy seniorów.

W zakresie wyludniania oraz starzejącego się społeczeństwa szczególnie niekorzystnie wyglądają prognozy GUS, w świetle których w Polsce procesy te będą się systematycznie nasilały. Z sytuacja taką będziemy również mieli do czynienia na terenach wiejskich powiatu zamojskiego. Zgodnie z danymi GUS liczba mieszkańców wsi zmniejszy się na przestrzeni kolejnych piętnastu lat o blisko 8% (z 95 050 w 2015 r. do 87 582 w 2030 r.). Dodatkowo kształty, zaprezentowanych poniżej, piramid wieku ludności, obrazują występowanie wyżów i niżów demograficznych w strukturze wieku kobiet i mężczyzn. Wraz z upływem lat podstawa piramidy (dzieci i młodzież) będzie się coraz bardziej zwężać, z kolei jej górna część (seniorzy)

– będzie się rozszerzała. Na początku lat 50-tych XX wieku przeciętne trwanie życia wynosiło 47 lat, w 2011 roku – 65 lat, natomiast w 2050 roku życie ludzkie będzie trwało średnio 75 lat.[15] Wraz z procesem starzenia się społeczeństwa będzie postępował proces wyludniania. W efekcie będzie to skutkowało zmniejszającą się liczbą dzieci w wieku szkolnym, co wpłynie na konieczność ograniczenia sieci szkół i tym samym przyczyni się do pogłębienia degradacji społecznej i kulturalnej.

[15] A. Dragan, *Starzenie się społeczeństwa polskiego i jego skutki*, Opracowania Tematyczne, OT-601, Biuro Analiz i Dokumentacji, Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych, Kancelaria Senatu, Warszawa 2011, s. 3.

Wykres 5 *Prognozowana struktura ludności według płci i grup wiekowych w powiecie zamojskim na obszarach wiejskich w roku 2015,2020,2025, 2030*

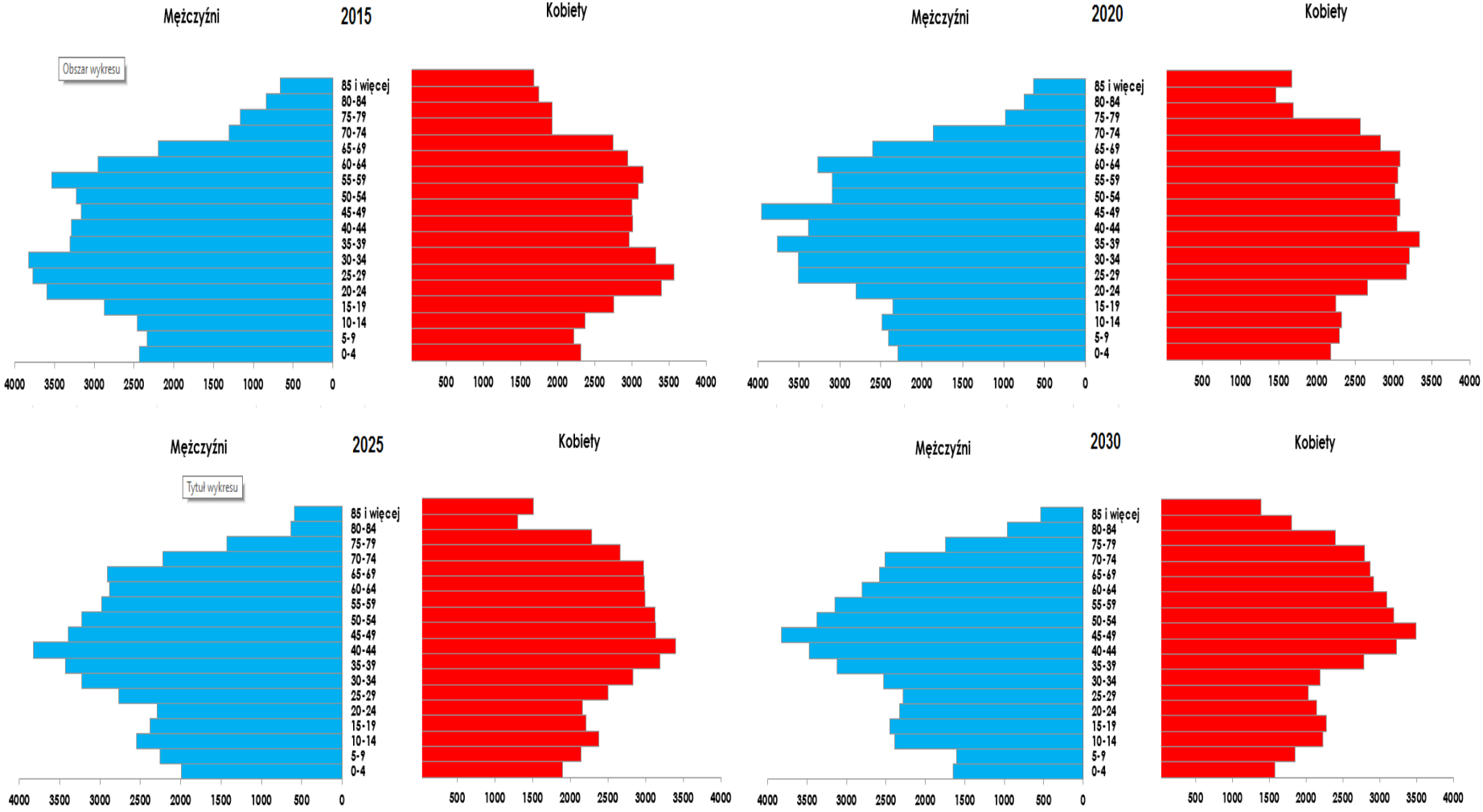

Źródło: *Opracowanie własne wg danych GUS*

REKOMENDACJE

1. *Remedium na zaobserwowane trendy demograficzne oraz prognozy w zakresie wyludniania się podobszarów rewitalizacji, jak i terenu całej gminy Adamów będą działania mające na celu zatrzymanie ludności w wieku produkcyjnym na wyznaczonym obszarze. Jako sposób na problem ujemnego salda migracji należy wskazać działania mające na celu poprawę jakości życia, a także polegające na podkreślaniu atutów związanych z życiem na analizowanym terenie (np. dostęp do lepszej jakości infrastruktury i usług społecznych). Równie istotne jest wspieranie ludzi młodych. W tym celu konieczne jest tworzenie nowych i bardziej atrakcyjnych miejsc pracy oraz propagowanie samo zatrudnienia i przedsiębiorczości.*
2. *Wśród niekorzystnych procesów demograficznych dotykających obszar rewitalizacji oraz całej gminy znajduje się stopniowe starzenie się społeczeństwa, które generuje szereg innych problemów (m.in. zmniejszanie zasobu siły roboczej, osłabienie lokalnego kapitału ludzkiego czy pogarszanie struktury rynku pracy). Przedmiotowe zjawisko ma również skutki ekonomiczne dla systemu finansów publicznych w postaci wzrostu kosztów opieki zdrowotnej i opieki nad ludźmi starszymi. W kontekście tym działania rewitalizacyjne winny koncentrować się wokół działań prewencyjnych - związanych z promowaniem zdrowego stylu życia wśród osób młodych (ale też starszych), prowadzeniem prorodzinnej polityki gminy zachęcającej rodziny do posiadania większej liczby dzieci, czy wspomaganiem poprzez rozwój infrastruktury społecznej takiej jak m.in. lepszy dostęp do przedszkoli czy placów zabaw.*
3. *Konieczne jest również zapewnienie seniorom zaspokojenia podstawowych potrzeb związanych zarówno z eliminacją barier infrastrukturalnych, jak i potrzeb kulturalnych, edukacyjnych. Sugeruje się podjęcie działań mających na celu poprawę jakości życia seniorów, poprzez ich aktywizację społeczną, integrację ze społecznością i ciągłe diagnozowanie ich potrzeb.*

2.2.2.2 STAN ZDROWIA MIESZKAŃCÓW

Wśród negatywnych zjawisk w sferze społecznej, które sygnalizowały zarówno władze gminy Adamów, jak również sami mieszkańcy gminy podczas prowadzonych szeroko konsultacji społecznych, znajdują się także problemy zdrowotne ludności. Niewątpliwie o istotności tego problemy świadczy fakt, że kłopoty ze zdrowiem odciskają swoje piętno nie tylko na pojedynczych osobach dotkniętych chorobą, ale również na ich rodzinach, otoczeniu, a co za tym idzie, całej społeczności lokalnej.

Specjalistyczne wsparcie z zakresu ochrony zdrowia na terenie gminy Adamów realizuje Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w miejscowości Suchowola z dwiema filiami w Adamowie i Bondyrzu.

Liczba pacjentów korzystających z usług NZOZ w latach 2012 –2014 wynosiła odpowiednio: w 2012 roku – 4850 pacjentów, w 2013 roku – 4500 pacjentów oraz w 2014 roku – 4300. Na przestrzeni tych lat zauważalny jest spadek liczby pacjentów (objętych ubezpieczeniem). Powodem tego jest znaczny odpływ ludności z terenu gminy Adamów. Poza tym, część z mieszkańców zdecydował się na podjęcie leczenia w innych placówkach systemu ochrony zdrowia, znajdujących się w pobliżu.

Zgodnie z konsultacjami przeprowadzonymi wśród pracowników NZOZ można stwierdzić, że wśród problemów zdrowotnych mieszkańców gminy Adamów przeważają: choroby narządu ruchu, nadciśnienie tętnicze, cukrzyca oraz choroba wieńcowa serca. W ostatnich latach zauważono także wzrost zachorowań na choroby nowotworowe. Odnotowuje się również duży procent osób uzależnionych od alkoholu.

Zgodnie z zestawieniem zamieszczonym poniżej możemy zaobserwować, że z roku na rok wzrasta liczba świadczeń medycznych realizowanych w gminie Adamów. W 2014 roku liczba porad udzielonych przez NZOZ wzrosła o prawie 14% w stosunku do roku 2013. Wzrosła również liczba wizyt domowych – o bez mała 22%.

Tabela 2 *Liczba wykonanych świadczeń medycznych przez lekarzy rodzinnych na terenie gminy Adamów*

Lp.	Świadczenia medyczne	2012	2013	2014
1.	Porady	19051	20187	21671
2.	Porady na 1000 mieszkańców	3982	4486	5040
3.	Wizyty domowe	412	462	501
4.	Wizyty domowe na 1000 mieszkańców	85	103	116

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Adamowie, zaczerpnięcie z Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2024*

Do najczęstszych przyczyn zgonów mieszkańców gminy Adamów w latach 2012 –2014 należały następujące problemy zdrowotne:

- 2012 rok: udar, rak;
- 2013 rok: miażdżyca, cukrzyca, udar;
- 2014 rok: miażdżyca, udar, zawał, rak.

Analizując stan zdrowia mieszkańców gminy Adamów należy zwrócić uwagę na fakt, że na przestrzeni lat 2013-2015 spadła liczba niepełnosprawnych mieszkańców powyżej 16-go roku życia. W 2015 roku ogólna liczba mieszkańców z niepełnosprawnościami wyniosła w gminie 22, czyli 0,41% ogółu ludności gminy. W latach 2013-2015 zmniejszyła się ona o 9%. W 2015 roku największa liczba osób niepełnosprawnych powyżej 16-go roku życia zamieszkiwała teren sołectwa Adamów oraz Suchowola Kolonia (po 4 osoby).

Na terenie **sołectwa Adamów**, będącego jednym z dwóch podobszarów rewitalizacji, liczba niepełnosprawnych mieszkańców powyżej 16-go roku życia na przestrzeni wszystkich lat analizy, tj. lat 2013-2015, wynosiła po 4 osoby, co stanowiło odpowiednio: 1,04%, 1,05% oraz 1,04% ogółu ludności gminy. W obrębie **sołectwa Jacnia**, drugiego podobszaru rewitalizacji, nie odnotowano w analizowanym okresie ani jednego mieszkańca z niepełnosprawnością.

Dane udostępnione przez GOPS w Adamowie pokazują, że istotnym problemem z punktu widzenia sytuacji zdrowotnej mieszkańców gminy są choroby długotrwałe lub ciężkie. W 2015 roku prawie 1% populacji gminy Adamów korzystał ze świadczeń pomocy społecznej właśnie z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby. W obrębie obszaru rewitalizacji obejmującego swoim zasięgiem **sołectwo Adamów**, osoby korzystające z pomocy GOPS z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby stanowiły na przestrzeni lat 2013-2015 odpowiednio: 0,52%, 0,53% oraz 1,04% ludności tego sołectwa. W obrębie drugiego podobszaru rewitalizacji, tj. **sołectwa Jacnia**, liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby wyniosła w 2013 roku – 4, w 2014 roku – 2, a w 2015 roku – 1. Mieszkańcy korzystające z pomocy GOPS z tytułu długotrwałej lub ciężkiej choroby stanowili na przestrzeni lat 2013-2015 odpowiednio: 0,76%, 0,38% oraz 0,19% ludności tego sołectwa

Zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest także brak odpowiedniego poradnictwa psychologicznego. Jednocześnie, w trakcie prowadzonej diagnozy, zarówno mieszkańcy gminy, jaki i pracownicy gminnych jednostek organizacyjnych (w szczególności GOPS-u), wskazywali, że coraz częściej mieszkańcy borykają się z różnego rodzaju problemami i zaburzeniami psychicznymi. Na wzrost liczby osób borykających się z tego rodzaju problemami wpływa przede wszystkim wyśrubowane tempo życia, stres, brak możliwości samorealizacji czy niemożność porozumienia się z najbliższymi. Problemy te równie mocno dotyczą wszystkich grup wiekowych – dzieci i młodzieży (które nie są akceptowane w środowisku rówieśniczym), dorosłych (którzy nie radzą sobie z problemami życia codziennego), a także seniorów (którzy często czują się niepotrzebni i odrzuceni). Należy jednocześnie zaznaczyć, że skala problemu jest ukryta, gdyż wielu mieszkańców nie przyznaje się lub nie sięga po specjalistyczną pomoc przy tego rodzaju chorobach. Biorąc pod uwagę charakter analizowanego obszaru (gmina wiejska) i ograniczenia wynikające zarówno z dostępu do usług, jaki i „mentalności", nie wszyscy mieszkańcy decydują się na podjęcie leczenia ze względu na strach przed stygmatyzacją rodziny czy sąsiadów. Część z nich uważa tego rodzaju problemu za wstydliwe i dlatego nie chce o nich „głośno mówić".

Kolejnym z problemów, z którym boryka się coraz większa część lokalnego społeczeństwa (w tym obszaru rewitalizacji), w szczególności dotyczy dzieci i młodzieży, jest otyłość lub nadwaga. W świetle informacji uzyskanych w trakcie opracowywania niniejszej diagnozy przyczyn problemu nadwagi czy otyłości dzieci i młodzieży należy upatrywać przede wszystkim w braku lub niewystarczającej ich aktywności fizycznej. Nie uprawiają oni na stałe żadnej aktywności ruchowej – przyzwyczajeni są do spędzania wolnego czasu przed telewizorem czy komputerem. Poza tym nie przestrzegają zasad zdrowego żywienia. Na taki stan rzeczy wpływ mają przede wszystkim ugruntowane, nieprawidłowe nawyki rodziców, którzy nie przywiązują wagi do zdrowego stylu życia pojmowanego w kontekście aktywności

ruchowej oraz zdrowego żywienia. Przedmiotowe problemy powodują także szereg innych niekorzystnych zjawisk. Często osoby otyłe mają problemy czy zaburzenia emocjonalne (brak samoakceptacji, obniżone poczucie własnej wartości i wiary w swoje możliwości), jak również z tego powodu są stygmatyzowane czy nieakceptowane w środowisku rówieśniczym.

Poza tym zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest niska świadomość mieszkańców oraz niechęć i opór w stosunku do tematyki zdrowego stylu życia.

REKOMENDACJE

1. *Dane dotyczące stanu zdrowia mieszkańców podobszarów rewitalizacji przemawiają za tym, by w ramach działań rewitalizacyjnych podjąć inicjatywy prewencyjne związane z promowaniem zdrowego stylu życia. Winny one zarówno dotyczyć dzieci i młodzieży, jak i dorosłych mieszkańców. Oprócz działań wpływających na zmianę negatywnych przyzwyczajeń i nawyków żywieniowych i ruchowych, należy także tworzyć miejsca umożliwiające aktywność fizyczną, które będą stanowiły podstawę realizacji działań w zakresie promocji aktywnego i zdrowego stylu życia. Jednocześnie będą one stanowiły obszary integracji (w tym międzypokoleniowej) mieszkańców.*
2. *Konieczne jest podjęcie takich działań, które będą zmierzały do poprawy stanu zdrowia i sprawności fizycznej oraz psychicznej, osób dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą lub niepełnosprawnością. Poza tym, niezbędne jest przeciwdziałanie wykluczeniu ww. osób oraz zapewnienie im dostępu do usług pielęgnacyjnych, opiekuńczych i rehabilitacyjnych w środowisku zamieszkania.*

2.2.2.3 BEZROBOCIE

Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzących w sferze społecznej w wyznaczonym obszarze rewitalizacji, silnie związanym z innymi negatywnymi procesami, jest bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego, dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). Czynniki te bardzo często skutkują wzrostem ubóstwa, pogłębiają stan wykluczenia zawodowego i społecznego (np. zanik posiadanych kwalifikacji zawodowych i trudności w przystosowaniu się do zmieniających się zasad funkcjonowania rynku pracy), a także mogą prowadzić do pojawienia się patologicznych zjawisk takich jak: nadużywanie alkoholu, przestępczość. Negatywne skutki bezrobocia odciskają również piętno na funkcjonowaniu rodziny osoby pozostającej bez pracy. W szczególności dotyczy to dzieci osoby bezrobotnej, które odczuwając własną sytuacją materialną jako gorszą, w porównaniu do swoich rówieśników, stopniowo mogą izolować się, co jest dotkliwym ograniczeniem naturalnych potrzeb związanych z rozwojem intelektualnym i społecznym. Bezrobocie jest również przyczyną zaniechanie uczestnictwa w życiu kulturalnym i społecznym.

Dane statystyczne udostępnione przez Powiatowy Urząd Pracy w Zamościu odnoszące się do bezrobocia w latach 2013-2015 na terenie gminy Adamów przedstawiają korzystny trend zjawiska. Na przestrzeni analizowanego okresu liczba osób bezrobotnych pochodzących z terenu gminy Adamów, zarejestrowanych w PUP w Zamościu, ulegała systematycznemu spadkowi. Na koniec 2013 roku wynosiła 309 osób, 2014 – 275, a w 2015 roku – 242. W 2015 roku liczba bezrobotnych spadła zatem, w porównaniu z rokiem 2013, o 67 osób, co stanowi 21,68%-owy spadek. Bezrobotni z obszaru gminy Adamów stanowili w 2015 roku około 3,90% wszystkich bezrobotnych z terenu powiatu zamojskiego, którzy zostali zarejestrowani w PUP w Zamościu. Według danych na koniec 2015 roku, najliczniejszą grupę wśród wszystkich osób bezrobotnych z terenu gminy stanowili mieszkańcy sołectwa Jacnia (14,46% ogółu bezrobotnych gminy), natomiast najmniejszą – mieszkańcy sołectwa Grabnik (jedna osoba bezrobotna, czyli 0,41% spośród wszystkich bezrobotnych z terenu gminy). W sołectwie Malinówka nie odnotowano w 2015 roku żadnej osoby bezrobotnej.

Dane dotyczące zmniejszającej się liczby osób zarejestrowanych w PUP należy interpretować jednak ostrożnie. Po pierwsze dokonując analizy danych dotyczących liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie w dłuższej perspektywie czasowej zauważyć można, że w chwili obecnej ich liczba jest niemal taka sama jak kilka lat temu (2007 r. – 280 bezrobotnych). Poza tym informacji uzyskanych podczas diagnozowania podobszarów rewitalizacji wynika, że zmniejszenie się liczby bezrobotnych nie jest wynikiem wzrostu liczby miejsc pracy, a przede wszystkim migracjami w celach zarobkowych. Spadek liczby bezrobotnych nie wynika z pozytywnych zmian na lokalnym rynku pracy, tj. nie jest skorelowany z powstaniem nowych miejsc pracy na obszarze gminy, ale, z dużym prawdopodobieństwem, jest następstwem zjawiska odpływu mieszkańców. Część z mieszkańców zdecydowało się na wyjazd i podjęcie pracy za granicami kraju, jednocześnie nie wymeldowując się z terenu gminy. Ponadto statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia ukrytego oraz powszechności „pracy na czarno".

Wśród bezrobotnych większość, we wszystkich latach analizy, stanowili mężczyźni. W 2013 roku stanowili oni 56,96% ogółu bezrobotnych z terenu gminy Adamów, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Zamościu. W 2014 roku 58,55%, a w 2015 roku – 54,55%.

W latach 2013-2015 liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Zamościu, pochodzących z terenu **sołectwa Adamów**, ulegała wahaniom; bez wyraźnej tendencji (2013 r. – 16 osób, 2014 r. – 26 osób, 2015 r. – 16 osób). Udział bezrobotnych z przedmiotowego podobszaru rewitalizacji kształtował się odpowiednio na poziomie: 5,18% (2013 r.), 9,45% (2014 r.), 6,61% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z gminy Adamów i 6,61% (2013 r.), 10,92% (2014 r.), 6,53% (2015 r.) mieszkańców sołectwa w wieku produkcyjnym. Udział bezrobotnych kobiet wśród wszystkich bezrobotnych zamieszkujących analizowane sołectwo kształtował się na poziomie: 56,25% (2013 r.) , 50,00% (2014 r.), 50,00% (2015 r.). W zakresie tym, w sołectwie, wskaźnik udziału kobiet wśród wszystkich bezrobotnych jest wyższy niż średnia gminy (43,04% - 2013 r., 41,45% - 2014 r., 45,45% - 2015 r.). Szczególnie niepokoi fakt, że udział bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenu analizowanego sołectwa ulega systematycznemu wzrostowi. W latach 2013-2015 wynosił on odpowiednio: 18,75%, 15,38% oraz 37,5%. Poza tym, udział analizowanej grupy bezrobotnych z sołectwa Adamów, wyniósł: 6,52% (2013 r.), 8,70% (2014 r.) oraz 14,63% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych

z terenu całej gminy. Wśród bezrobotnych przeważają osoby do 30 roku życia (31,25% - 2013 r., 34,62% - 2014 r., 43,75% - 2015 r. wszystkich bezrobotnych z sołectwa Adamów). Bezrobotni w wieku powyżej 50 oku życia stanowili natomiast: 18,75% (2013 r.), 19,23% (2014 r.), 18,75% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z sołectwa Adamów. Na przestrzeni badanego okresu zwiększeniu uległ udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) – 18,75% (2013 r.), 26,92% (2014 r.), 43,75% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z sołectwa. W obrębie całej gminy Adamów długotrwale bezrobotni stanowi w latach 2013-2015 odpowiednio: 42,72%, 41,09%, 43,80%.

Wykres 6 *Zarejestrowani bezrobotni pochodzący z sołectwa Adamów w latach 2013-2015*

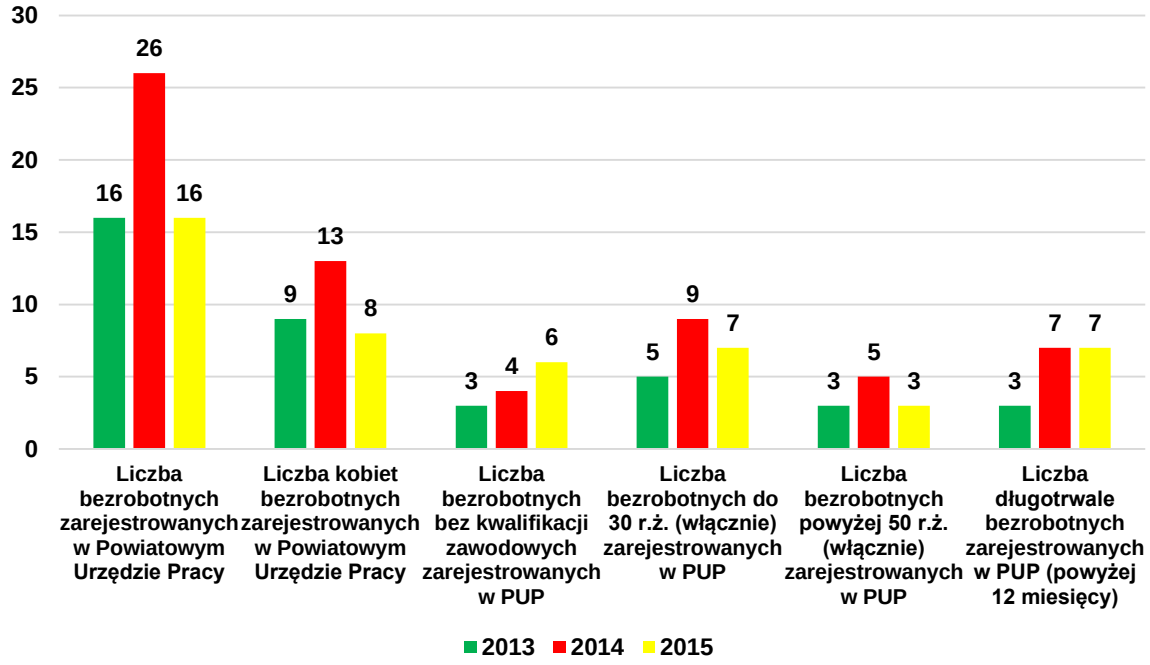

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie*

W obrębie **sołectwa Jacnia** liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Zamościu wynosiła w latach 2013-2015: 47 osób, 32 osoby oraz 35 osób. Bezrobotni stanowili odpowiednio: 12,70% (2013 r.), 8,82% (2014 r.), 9,75% (2015 r.) wszystkich mieszkańców sołectwa w wieku produkcyjnym oraz 15,21% (2013 r.), 11,64% (2014 r.), 14,46% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z terenu gminy Adamów. W latach 2013-2015 udział kobiet wśród wszystkich bezrobotnych z sołectwa kształtował się na poziomie: 38,30% (2013 r.), 65,63% (2014 r.) oraz 51,43% (2015 r.). Wśród wszystkich bezrobotnych: 12,77% (2013 r.), 21,88% (2014 r.) oraz 20,00% (2015 r.) stanowili bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych. Wśród wszystkich bezrobotnych przeważają osoby do 30 roku życia (46,80% - 2013 r., 43,75% - 2014 r., 57,14% - 2015 r.). Pośród bezrobotnych stosunkowo wysoki udział jest ludności po 50 roku życia (14,89% - 2013 r., 9,38% - 2014 r., 20,00% - 2015 r.). We wszystkich latach analizy na zbliżonym poziomie (36,17% - 2013 r., 34,38% - 2014 r., 31,43% - 2015 r.) kształtował się udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy).

***Wykres 7** Zarejestrowani bezrobotni pochodzący z sołectwa Jacnia w latach 2013-2015*

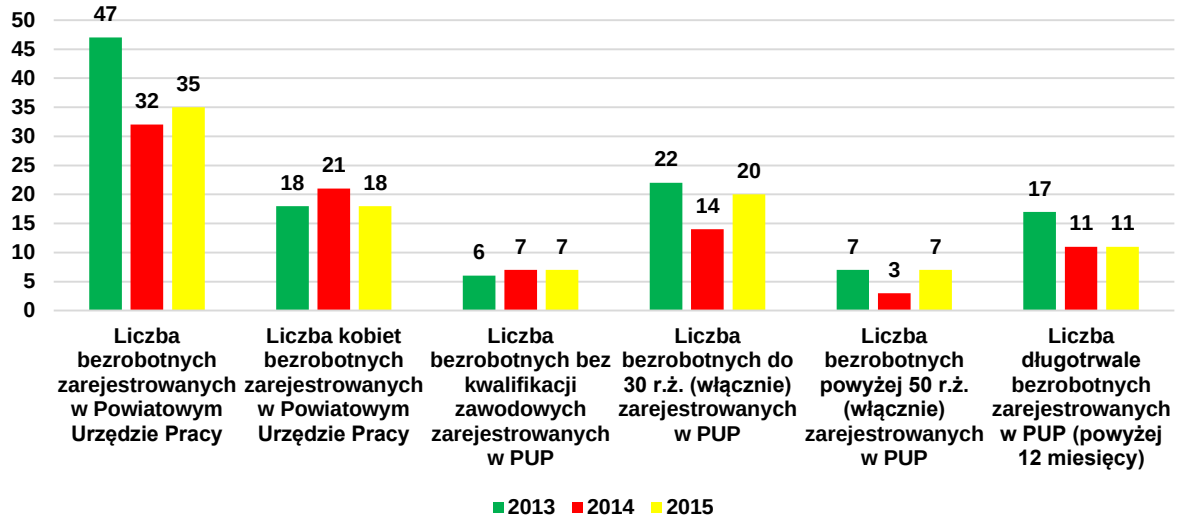

***Źródło:** Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie*

Na obszarach przewidzianych do rewitalizacji bezrobocie dotyka osoby młode lub w starszym wieku, nieposiadające kwalifikacji zawodowych. Widoczny jest również problem "ucieczki" ludzi młodych i dobrze wykształconych do miast i za granicę. Z tego względu istotne wydaje się podjęcie działań rewitalizacyjnych na tych obszarach, mających na celu aktywizację osób bezrobotnych i przeciwdziałanie bezrobociu długotrwałemu. Problemy te mogą przyczynić się do pogłębiania wykluczenia społecznego, generować trudności z integracją z innymi mieszkańcami, a także wprost wiązać się z popadaniem w nałogi osób nieporadnych życiowo.

Bez wątpienia, mieszkańcy terenów wiejskich są w bardziej niekorzystnej sytuacji na rynku pracy niż osoby zamieszkujące miasta. Charakterystyczne dla osób pracujących są dojazdy do pracy poza miejsce zamieszkania, stanowiące często jedyny sposób na podjęcie zatrudnienia. Bezrobocie na takich terenach ma też inny charakter. Jest bardziej trwałe, a rynek pracy mniej elastyczny. W świetle przeprowadzonej diagnozy kwestia zatrudnienia, a raczej jego braku jest najczęstszą i najważniejszą przyczyną większości problemów społecznych występujących na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Bezrobocie oraz brak pracy znajduje się na pierwszym miejscu listy problemów występujących w obrębie analizowanego obszaru. Z problemem braku pracy na lokalnym rynku ściśle powiązany jest kolejny problemem o bardzo wysokim natężeniu - migracje – wyjazdy mieszkańców poza obszar gminy i za granicę. Dotyczy to szczególnie młodych i utalentowanych ludzi. Poza tym bezrobocie wpływa na pojawienie się wielu problemów społecznych, przede wszystkim ubóstwa. Dlatego niezwykle istotne jest dążenie do dostosowywania oferty rynku pracy dla mieszkańców, a jednocześnie podnoszenie ich kwalifikacji i umiejętności w celu wykorzystania okazji do podjęcia pracy.

Zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest niewystarczająca liczba podmiotów ekonomii społecznej[16] umożliwiających zatrudnienie osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, do których klasyczne instrumenty aktywizacji zawodowej (np. szkolenia, zatrudnienie subsydiowane) są niewystarczające. W miejscowości Jacnia od 2015 r. funkcjonuje Centrum Integracji Społecznej zajmujące się reintegracją społeczno-zawodową osób z grup marginalizowanych. Tego rodzaju inicjatywy z jednej strony wpływają na integrację społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z drugiej zaś wzmacniają potencjału sektora obywatelskiego. Ekonomię społeczną od gospodarki prywatnej odróżnia przede wszystkim to, że jej podmioty nie są nastawione na zysk, lecz na realizację celów społecznych, z których najważniejszym jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Jej specyfika tkwi w tym, że społeczne są cele działania jej podmiotów i mechanizmy kontrolowania działalności. Ekonomia społeczna: generuje miejsca pracy o wysokiej jakości i ulepsza poziom życia, oferuje ramy dla nowych form przedsiębiorczości i pracy, odgrywa bardzo ważną rolę w rozwoju lokalnym i spójności społecznej, bierze udział w tworzeniu stabilności i pluralizmu ekonomii rynkowej.

REKOMENDACJE

1. *W podobszarach rewitalizacji niezbędne są działania na rzecz bezrobotnych znacznie oddalonych od rynku pracy, wspierające podjęcie przez nich zatrudnienia.*
2. *Potrzebny jest również rozwój ekonomii społecznej, w tym wsparcie dla jej podmiotów poprzez m.in. preferencyjne zlecanie im zadań publicznych. To samo dotyczy organizacji pozarządowych działających na rzecz aktywizacji zawodowej.*
3. *Niezbędne jest również promowanie i wspieranie trwałego zatrudnienia wysokiej jakości oraz wspieranie inicjatyw wpływających na zwiększenie liczby miejsc pracy na podobszarach rewitalizacji.*
4. *Rekomenduje się również podjęcie działań w celu promocji postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców, wsparcie osób podejmujących samozatrudnienie w formie jednoosobowej działalności gospodarczej lub spółdzielni socjalnej oraz wykorzystanie potencjału gminy do stworzenia warunków umożliwiających powstawanie nowych miejsc pracy.*

[16]Według www.oecd.org/dataoecd/46/0/34955534.pdf (s. 2): ***Ekonomia społeczna**, często kojarzona z pojęciami takimi jak trzeci sektor i sektor non-profit, odnosi się do szerokiej gamy organizacji usytuowanych pomiędzy państwem a rynkiem, które realizują misję zarówno ekonomiczną, jak i społeczną, i których ostatecznym celem jest nie redystrybucja zysków, lecz reinwestowanie ich w organizację w celu poszerzenia i ugruntowania jej działalności oraz jej ogólnej misji. Formy organizacyjne przyjmowane przez podmioty ekonomii społecznej zależą od krajowych ram prawnych i obejmują stowarzyszenia, tradycyjne spółdzielnie, spółdzielnie społeczne, instytucje charytatywne, fundacje oraz inne typy organizacyjne. Niezależnie od różnych definicji i form organizacyjnych elementem łączącym ten zróżnicowany zbiór podmiotów jest ich rola we wspieraniu spójności społecznej w obszarach, w których tradycyjne schematy działania prywatnego lub publicznego mają ograniczoną możliwość skutecznego działania. Organizacje ekonomii społecznej działają głównie na szczeblu lokalnym, ponieważ mają one korzenie w społecznościach lokalnych, opierając się na i przyczyniając się do rozwoju formalnych i nieformalnych sieci ludzi, wiedzy i zasobów.*

2.2.2.4 WYKLUCZENIE SPOŁECZNE I UBÓSTWO

Diagnozy w zakresie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji dokonano na podstawie danych statystycznych dotyczących liczby beneficjentów pomocy społecznej oraz powodów przyznania pomocy społecznej, udostępnionych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie. Ich zakres umożliwił zarówno opis stanu najbardziej aktualnego (status quo), odpowiadającego stanowi na rok 2015, jak również porównanie dynamiki zachodzących procesów poprzez porównanie zmian w latach 2013-2015. W tym celu analizie poddano liczbę osób, które uprawniane były do korzystania ze świadczeń ogółem oraz tych, które uprawnione były do pomocy z tytułu: ubóstwa oraz bezrobocia. Badaniem objęto również dzieci i młodzież do 17 roku życia włącznie korzystających z dożywiania przyznawanego przez GOPS w Adamowie. Taka analiza zjawiska pozwoliła na dokonanie obserwacji, zarówno w wymiarze terytorialnym, jak i jakościowym, które ze zjawisk stanowi największy problem w skali gminy Adamów oraz obszaru rewitalizacji.

Poziom życia w sposób istotny przekłada się na częstość korzystania z pomocy społecznej. Im jest on niższy, tym większy udział osób korzystających z pomocy społecznej. Gmina Adamów należy do grup gmin w województwie lubelskim o niskim poziomie życia ludności.

Mapa 9 *Poziom życia ludności według gmin w województwie lubelskim w 2014 r.*

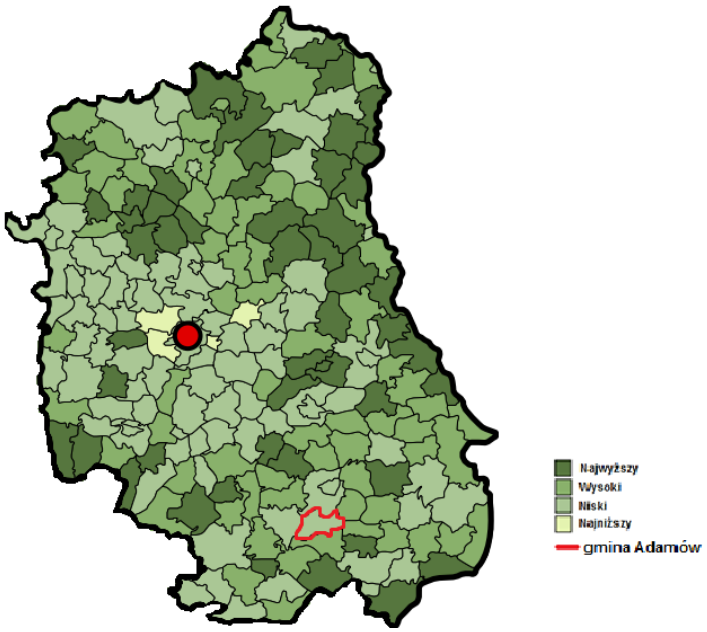

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie: „Beneficjenci pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych w 2014 r.”, GUS*

Zasadniczym powodem znaczącej różnicy między miastem i wsią w zakresie poziomu życia jest utrwalona i pogłębiająca się dysproporcja w poziomie dochodów. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w Polsce w 2014 r. wynosił 1 386 zł, ale w miastach było to 1 566 zł, a na wsi 1 106 zł, (przy czym ten niski dochód na wsi nieznacznie łagodzą relatywnie niższe koszty utrzymania). Różnice te wynikały nie tylko z wysokości dochodów uzyskiwanych przez gospodarstwa domowe, ale były również związane z większą liczbą osób wchodzących w skład gospodarstw domowych zamieszkujących wieś (zgodnie z danymi GUS: przeciętna

liczba osób w gospodarstwach domowych zamieszkujących wieś wyniosła 3,11, a w miastach – 2,44).

W świetle danych źródłowych, udostępnionych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie, ogólna liczba mieszkańców gminy wymagających wsparcia organizowanego przez gminę ulegała systematycznemu spadkowi na przestrzeni lat 2013-2015. W 2015 roku wyniosła ona 321 osób, co stanowi 6,53% wszystkich mieszkańców gminy Adamów. Ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej w gminie Adamów spadła o 166 osób na przestrzeni lat 2013-2015 (przy ogólnym spadku liczby mieszkańców o 54 osoby), co oznacza spadek o 34,09%. Analizując szczegółowo sytuację przez pryzmat poszczególnych jednostek referencyjnych, możemy zauważyć, że w większości sołectw odnotowano spadek liczby beneficjentów pomocy społecznej charakterystyczny dla całej gminy. Jedynie w trzech sołectwach na przestrzeni lat 2013-2015 nastąpił wzrost liczby mieszkańców objętych różnego rodzaju formami wsparcia z GOPS: Adamów (z 28 w 2013 roku do 31 w 2015 roku), Suchowola A (z 46 w 2013 roku do 47 w 2015 roku) oraz Szewnia Dolna (z 24 w 2013 roku do 34 w 2015 roku).

Tabela 3 *Liczba osób mieszkających na terenie gminy Adamów, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na przestrzeni lat 2013-2015 wg podziału na jednostki referencyjne*

Jednostka referencyjna	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej		
	2013	2014	2015
Adamów	28	27	31
Bliżów	16	20	14
Bondyrz	70	44	34
Boża Wola A	12	12	6
Boża Wola B	6	4	1
Czarnowoda	0	0	0
Feliksówka	16	13	8
Grabnik	3	2	0
Jacnia	44	32	23
Malinówka	0	0	0
Potoczek	25	22	14
Rachodoszcze	36	27	21
Suchowola A	46	33	47
Suchowola B	58	35	30
Suchowola Kolonia	67	51	38
Szewnia Górna	29	25	16
Szewnia Dolna	24	28	34
Trzepieciny	7	7	4
Suma	487	382	321

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Adamowie*

Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się szczególną koncentracją mieszkańców wymagających wsparcia z pomocy społecznej. Z roku na rok udział osób korzystających ze świadczeń pomoc społecznej udzielanych przez GOPS w Adamowie pochodzących z wyznaczonego obszaru rewitalizacji w ogólnej liczbie osób korzystających z pomocy ulega

systematycznemu wzrostowi: 14,78% - 2013 r., 15,45% - 2014 r., 16,82% - 2015 r.

W **sołectwie Adamów** liczba osób pobierających świadczenia z GOPS uległa wzrostowi – 28 osób (2013 r.), 27 osób (2014 r.), 31 osób (2015 r.). Beneficjenci pomocy społecznej zamieszkujący obszar sołectwa Adamów stanowili w latach 2013-2015 odpowiednio: 7,29%, 7,12%, 8,09% wszystkich mieszkańców sołectwa Adamów oraz odpowiednio: 5,75%, 7,07%, 9,66% wszystkich mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS.

Na obszarze rewitalizacji obejmującym **sołectwo Jacnia** odnotowano na przestrzeni lat 2013-2015 pozytywny trend spadkowy w kontekście liczby beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę Adamów. W 2013 roku liczba mieszkańców sołectwa Jacania korzystających ze wsparcia GOPS wyniosła 44, w 2014 – 32, a w 2015 roku – 23, czyli spadła o 47,72%. Mieszkańcy badanego sołectwa, korzystający z pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Adamowie stanowili w 2015 roku 7,17% wszystkich mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS. W 2014 roku ich udział w badanej grupie wyniósł 8,38%, a w 2013 roku – 9,03%. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy sołectwa widzimy, że w 2015 roku 4,42% ogółu mieszkańców sołectwa stanowili beneficjenci GOPS. Jednakże, na przestrzeni lat 2013-2015 odnotowano ponad 47%-owy spadek udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa Jacnia.

Wykres 8 *Udział osób bezrobotnych w podobszarach rewitalizacji w latach 2013-2015 (%)*

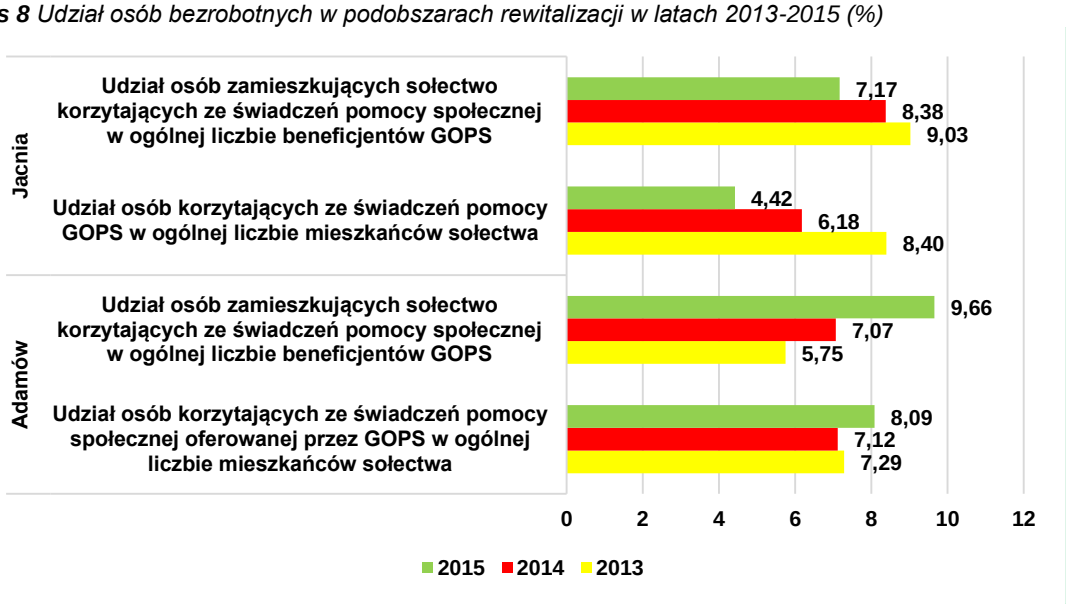

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Adamowie*

Analiza przyczyn przyznawania pomocy społecznej na terenie gminy Adamów pozwala stwierdzić, że na przestrzeni lat 2013-2015 głównym problemem trudnej sytuacji mieszkańców gminy korzystających ze świadczeń było ubóstwo, bezrobocie oraz niepełnosprawność. W badanym okresie czasu obserwujemy spadek liczby osób korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, jednakże, w dużej mierze, jest to następstwem emigracji zarobkowej w poszukiwaniu pracy lub pracy lepiej płatnej. W mniejszym stopniu spadek ten jest wynikiem polepszenia sytuacji życiowej beneficjentów GOPS. Niepokojący jest również utrzymujący się, wysoki poziom świadczeń udzielanych z powodu bezrobocia, co jest

niewątpliwie spowodowane brakiem miejsc pracy na lokalnym rynku pracy. Bardzo liczna grupa beneficjentów pomocy społecznej to osoby niepełnosprawne oraz pozostające w długotrwałej lub ciężkiej chorobie. Warto również zwrócić uwagę na wzrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii, który nastąpił w badanym okresie czasu.

Wykres 9 *Powody przyznania świadczeń pomocy społecznej wśród mieszkańców gminy Adamów korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2015*

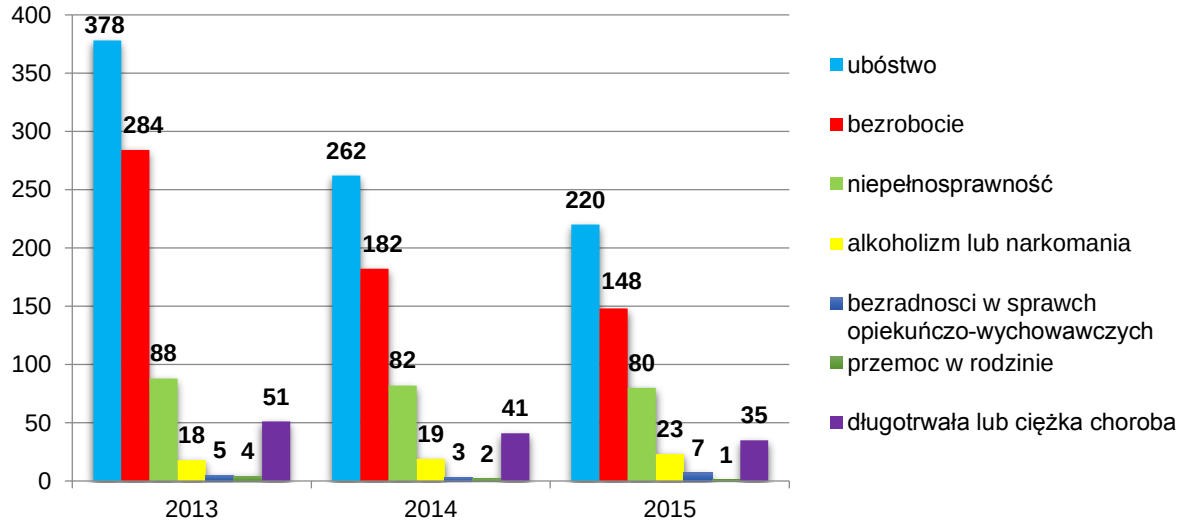

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Adamowie

Analizując powody przyznania świadczeń z pomocy społecznej należy mieć na uwadze, że wśród osób objętych pomocą nie występuje tylko jeden rodzaj dysfunkcji. Najczęściej jest ich kilka i są ze sobą skorelowane, np. istnieje wyraźna zależność pomiędzy bezrobociem a zagrożeniem popadnięcia w ubóstwo. W związku z powyższym, przeważająca większość beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę Adamów występuje o kilka rodzajów świadczeń, podając różne przyczyny uprawniające do przyznania konkretnego świadczenia.

Przyglądając się szczegółowo udziałowi osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu **ubóstwa** w ogólnej liczbie mieszkańców, przy uwzględnieniu podziału gminy na jednostki referencyjne, możemy zaobserwować, że w 2015 roku największa koncentracja mieszkańców borykających się z problemem ubóstwa występowała w sołectwie Szewnia Dolna. Wartość wskaźnika osiągnęła w tym sołectwie poziom 7,62%, czyli prawie dwukrotnie wyższy niż średnia w gminie Adamów (4,48%). Wysokie wartości wskaźnika, przekraczające średnią gminną, odnotowano również w sołectwach: Suchowola Kolonia (wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 2,9 punktów procentowych), Potoczek (wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 2,63 punkty procentowe), Adamów (wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 2,05 punktów procentowych), Suchowola A (wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 1,34 punkty procentowe), Suchowola B (wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 0,74 punkty procentowe), Rachodoszcze - wartość wskaźnika wyższa od średniej gminnej o 0,4 punkty procentowe).

W obrębie podobszaru rewitalizacji, obejmującego **sołectwo Adamów**, liczba beneficjentów GOPS z tytułu ubóstwa w latach 2013-2015 ulegała systematycznemu spadkowi i wynosiła:

w 2013 roku – 33 osób, w 2014 roku – 25 osób, w 2015 roku – 25 osób. Jeśli spojrzymy na ww. dane przez pryzmat ludnościowy sołectwa okaże się, że w 2015 roku mieszkańcy sołectwa korzystający ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa stanowili 8,59% ogólnej liczby ludności. Ich udział w populacji sołectwa Adamów uległ na przestrzeni lat 2013-2015 spadkowi o 24,04%.

Na terenie drugiego podobszaru rewitalizacji – **sołectwa Jacnia** – liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa spadła aż o 27 osób na przestrzeni lat 2013-2015, czyli o 69,23% (2013 r. – 39, 2014 r. – 18, 2015 r. – 12). Jednocześnie ich udział w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa kształtował się na poziomie niższym w porównaniu z sołectwem Adamów (2013 r. – 7,44%, 2014 – 3,48%, 2015 r. – 2,31%).

Dane GOPS w Adamowie wskazują, że kolejnym czynnikiem dominującym w strukturze udzielania pomocy mieszkańcom gminy Adamów jest kwestia **bezrobocia**. Z tego tytułu świadczenia z pomocy społecznej pobierało w 2015 roku 148 osób zamieszkujących teren gminy Adamów, co stanowi 46,12% wszystkich beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę. Na terenie gminy Adamów z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia korzystało w latach 2013-2015 odpowiednio: 284, 182 oraz 148 osób, co oznacza, że w analizowanym okresie odnotowano spadek beneficjentów GOPS z powodu bezrobocia o 136 osób, czyli o 47,89%. Patrząc na analizowany problem z perspektywy potencjału ludnościowego gminy Adamów, możemy zaobserwować, że mieszkańcy korzystający z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia stanowili w 2015 roku około 3,01% wszystkich mieszkańców gminy. W latach 2013-2015 odnotowano w tym zakresie pozytywny trend spadkowy – udział osób pobierających różnego rodzaju świadczenia z GOPS z tytułu bezrobocia w ogólnej liczbie mieszkańców uległ spadkowi o 47,31%.

Na wyznaczonym obszarze rewitalizacji obejmującym **sołectwo Adamów** liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia, w badanym okresie, pozostawała na niemal niezmienionym poziomie. W 2013 roku ich liczba wyniosła 25, w 2014 roku – 23, a w 2015 roku również 23. Niepokoi fakt, że mieszkańcy analizowanego podobszaru rewitalizacji, korzystający w latach 2013-2015 z pomocy GOPS z tytułu bezrobocia stanowili odpowiednio 8,80%, 12,64% i 15,54% wszystkich mieszkańców gminy Adamów korzystających ze świadczeń z tego właśnie tytułu. Badane osoby stanowiły również, w analizowanym okresie, odpowiednio 6,51%, 6,07% i 6,01% wszystkich mieszkańców sołectwa Adamów. Na przestrzeni lat 2013-2015 odnotowano tutaj pozytywny trend spadkowy udziału osób korzystających ze świadczeń z tytułu bezrobocia w ogólnej licznie mieszkańców. Spadek ten wyniósł 7,80%.

Bardziej korzystnie sytuacja prezentuje się w obrębie **sołectwa Jacnia**, będącego drugim podobszarem rewitalizacji. Na tym terenie liczba beneficjentów pomocy społecznej z tytułu bezrobocia znacznie spadła i w latach 2013-2015 wyniosła odpowiednio: 33, 6 i 3 osób. Mieszkańcy analizowanego podobszaru rewitalizacji, korzystający w latach 2013-2015 z pomocy GOPS z tytułu bezrobocia stanowili odpowiednio 11,62%, 3,30% i 2,03% wszystkich mieszkańców gminy Adamów korzystających ze świadczeń z tego właśnie tytułu. Badane osoby stanowiły również, w analizowanym okresie, odpowiednio 6,30%, 1,16% i 0,58% wszystkich mieszkańców sołectwa Jacnia.

Wykres 10 *Liczba mieszkańców podobszaru rewitalizacji – sołectwa Adamów korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2015 wg powodów przyznania świadczeń*

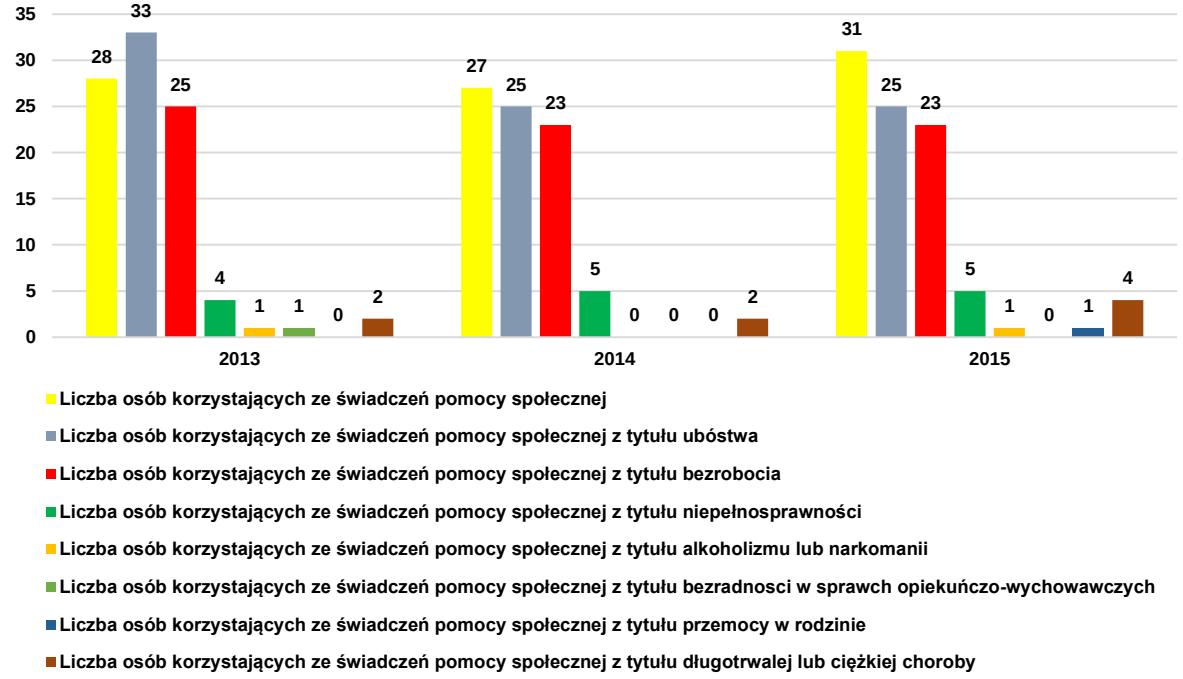

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Adamowie*

Wykres 11 *Liczba mieszkańców podobszaru rewitalizacji – sołectwa Jacnia, korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2015 wg powodów przyznania świadczeń*

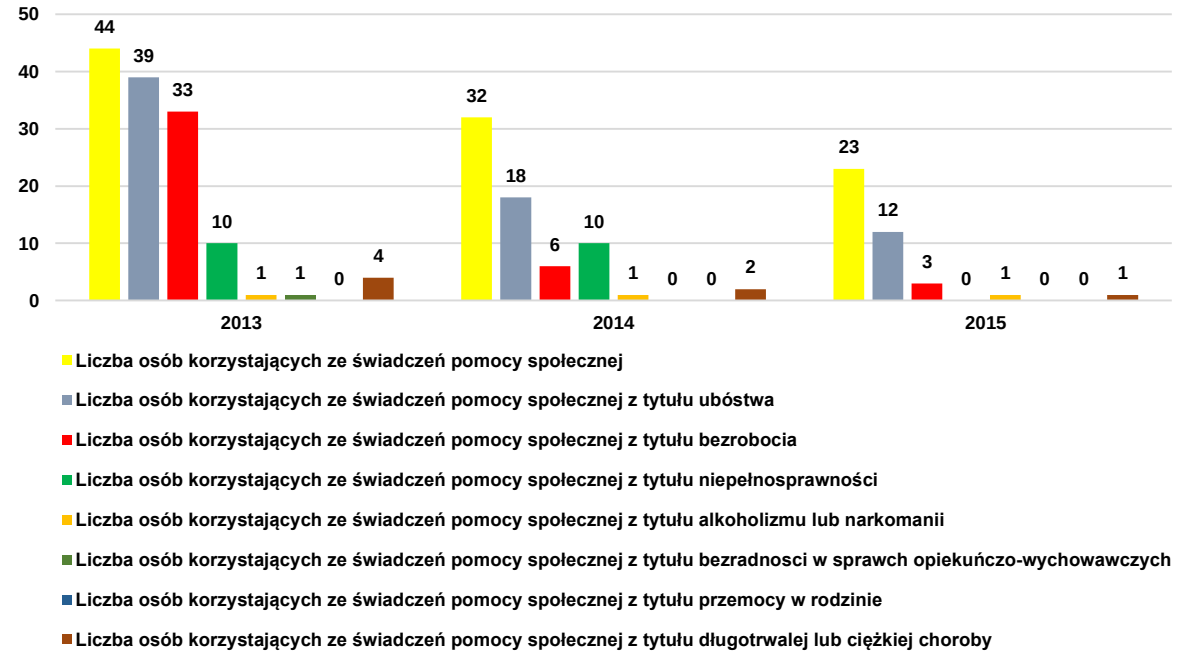

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych GOPS w Adamowie*

Wykluczenie społeczne to niemożność uczestnictwa jednostki w pełnym życiu danej społeczności. Stanowi ono poważny problemem dotykający osoby znajdujące się z różnych przyczyn w trudnej sytuacji życiowej. Obok, ubóstwa i bezrobocia, przyczyną wykluczenia społecznego (lub zagrożenia takim wykluczeniem) jest długotrwała lub ciężka choroba i niepełnosprawność. Bardzo ważnym czynnikiem wpływającym na poziom wykluczenia społecznego jest dostępność przestrzeni. Ma ona znaczenie przede wszystkim dla osób o ograniczonej sprawności ruchowej, w tym osób schorowanych, starszych, dzieci i osób z niepełnosprawnością.

Na obszarze rewitalizacji zdiagnozowano niedostateczny poziom usług publicznych świadczonych z myślą o osobach niepełnosprawnych oraz dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą. Mając na względzie prognozy w zakresie wzrastającej liczba osób niepełnosprawnych, w tym w szczególności w starszym wieku, niezbędne będzie podjęcie konkretnych inicjatyw na rzecz tej grupy społecznej.

W latach 2013-2015 liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w **sołectwie Adamów** wynosiła odpowiednio: 4, 5, 5 osób. Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie mieszkańców analizowanej jednostki pomocniczej wynosił: 1,04% (2013 r.), 1,32% (2014 r.), 1,31% (2015 r.). Porównując liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w skali całej gminy oraz wyznaczonego podobszaru rewitalizacji zauważyć można niekorzystną tendencję. Udział osób niepełnosprawnych z sołectwa Adamów w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych w gminie wzrasta z roku na rok (4,55% - 2013 r., 6,10% - 2014 r., 6,25% - 2015 r.).

W zakresie drugiego podobszaru rewitalizacji – **sołectwa Jacnia** - sytuacja wygląda znacznie korzystniej. Co prawda w latach 2013-2014 liczba osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu niepełnosprawności wynosiła 10, to w 2015 r. ich liczba spadła do 0. Udział mieszkańców uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej, zamieszkujących sołectwo Jacnia, w ogólnej liczbie mieszkańców korzystających z ze świadczeń z tego właśnie tytułu w gminie Adamów, wynosił odpowiednio: 11,36%, 12,20% oraz 0%. Mieszkańcy borykający się z problemem niepełnosprawności stanowi 1,91%, 1,93% i 0% wszystkich mieszkańców sołectwa.

W zakresie osób dotkniętych **długotrwałą lub ciężką chorobą** i otrzymujących pomoc z GOPS na przestrzeni badanego okresu zanotowano pozytywny trend. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tego właśnie tytułu w 2013 r. wynosiła: 51 osób, w 2014 r. – 41 osób, a w 2015 r. - 35 osób. Udział mieszkańców **sołectwa Adamów** wśród tejże grupy beneficjentów GOPS kształtował się w następujący sposób: 3,92%, 4,88% i 11,43%. Poza tym osoby borykające się z poważnymi problemami zdrowotnymi stanowiły odpowiednio: 0,53% (2013 r.), 0,53% (2014 r.), 1,04% (2015 r.) wszystkich mieszkańców sołectwa. Natomiast udział mieszkańców **sołectwa Jacnia** w ogólnej liczbie mieszkańców gminy korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z ww. tytułu, kształtował się w latach 2013-2015 na poziomie: 7,84%, 4,88% i 2,86%.

Pomoc społeczna związana z występowaniem problemów odnoszących się do **uzależnień** (od alkoholu lub narkotyków) mieszkańców koncentrowała się w 2015 roku na najwyższym poziomie w trzech jednostkach referencyjnych, w obrębie których udział osób korzystających z różnego typu świadczeń przyznawanych przez GOPS z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców był wyższy od średniej dla gminy Adamów (0,47%). Do ww. sołectw należały w 2015 roku: Szewnia Górna - o 1,87 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie, Rachodoszcze - o 1,62 punkty procentowe więcej niż średnia w gminy oraz Suchowola Kolonia - o 1,17 punktów procentowych więcej niż średnia w gminie. W sołectwach: **Adamów oraz Jacnia** udział osób korzystających z pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców danego sołectwa kształtował się w 2015 roku na poziomie nieco niższym niż średnia gminna. Odpowiednio o 0,21 oraz o 0,28 punktów procentowych niżej.

Na przestrzeni lat 2013-2015 na terenie gminy Adamów wzrosła liczba osób uprawnionych do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu alkoholizmu lub narkomanii. Liczba tych osób zwiększyła się z 18 (2013 rok) do 23 (2015 rok), co oznacza prawie 27,78%-owy wzrost. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy gminy oraz poszczególnych jednostek referencyjnych możemy zaobserwować, że w przeciągu trzech badanych lat największy wzrost udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z powodu alkoholizmu lub narkomanii w ogólnej liczbie mieszkańców nastąpił w sołectwach: Rachodoszcze (wzrost o 508,36%), Szewnia Górna (wzrost o 100%), **Jacnia** (wzrost o 0,77%) oraz **Adamów** (wzrost o 0,26%).

Analiza danych źródłowych pozwala stwierdzić, że skala zjawiska uzależnień w latach 2013-2015 była niewielka i obejmowała łącznie kilka osób każdego roku. W związku z występującym w rodzinie alkoholizmem pomoc **w sołectwie Adamów** w 3 latach analizy otrzymywało odpowiednio: 1, 0 i 1 osoba. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w **sołectwie Jacnia** – liczba osób otrzymujących wsparcie z tytułu alkoholizmu wynosiła w latach 2013-2015 wynosiła po 1. Znikoma była również liczba wniosków o przymusowe leczenie złożonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Choć zaprezentowane dane wskazują, że skala problemu jest nieduża, to informacje uzyskane podczas opracowywani diagnozy nie są już tak optymistyczne. Problem spożywania alkoholu wśród dorosłych mieszkańców obu podobszarów rewitalizacji jest spory. Ze względu na tradycje i obyczaje odmowa wypicia skutkuje ostracyzmem. Oprócz tego ważnym czynnikiem spowszednienia picia, decydującym o sięganiu po alkohol wśród ludności obszaru rewitalizacji jest nuda. Mieszkańcy nie mają zbyt wielu możliwości wyboru, jeśli chodzi o spędzanie wolnego czasu czy obcowanie z kulturą. Poza tym brakuje im świadomości w zakresie skutków nadmiernego spożywania alkoholu. Uważają, że picie jest zupełnie normalnym elementem ich codziennego życia. Problem choroby alkoholowej jest totalnie bagatelizowany. Nie widząc oni problemu w częstym jego spożywaniu, przekazują negatywne wzorce kolejnym pokoleniom. Szczególnie niepokoi fakt, że z roku na rok wzrasta liczba młodzieży sięgającej często po alkohol przed uzyskaniem pełnoletności. Dodatkowo „inicjacja alkoholowa" wśród młodych osób zaczyna się coraz wcześniej. Sięganie po alkohol jest silnie związane z procesem dojrzewania, kiedy nastolatkowie przechodzą intensywne przemiany fizyczne, psychiczne i społeczne. To okres w życiu młodego człowieka sprzyjający eksperymentowaniu, testowaniu i poszukiwaniu nowych doświadczeń. Młodzież ujawnia wtedy różne zachowania problemowe, tj. picie alkoholu, palenie papierosów, wczesne podejmowanie współżycia, wchodzenie w konflikty z prawem, niekiedy stosowanie narkotyków oraz wiele innych. Mimo, że u młodych

ludzi bardzo rzadko można zdiagnozować chorobę alkoholową, to samo spożywanie alkoholu stwarza ryzyko uzależnienia od alkoholu w przyszłości. Poza tym wśród młodzieży zauważalny jest problem tzw. picia obyczajowego („dla towarzystwa").

Ze zjawiskiem uzależnienia często bezpośrednio związany jest problem przemocy w rodzinie[17]. Mając na względzie jego złożoność i wieloaspektowość bardzo trudno jest oszacować faktyczną skalę osób, których to zjawisko dotyka. Jest to związane z faktem, że bardzo często przemoc domowa jest ukrywana i spora część osób, które jej doświadczają, nie decyduje się na ujawnienie i zwrócenie się o pomoc do instytucji działających w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy. Zdecydowanie najpoważniejszą trudnością w diagnozowaniu wielkości zjawiska przemocy w rodzinie jest uzyskanie wiarygodnych i rzeczywistych danych, charakteryzujących rozmiar przemocy, bowiem z wielu przyczyn przemoc w rodzinie jest problemem ukrytym. W świetle danych źródłowych liczba rodzin, które na terenie gminy Adamów miały założoną **Niebieską Kartę** wynosiła: 6 (2013 r.), 7 (2014 r.) i 10 (2015 r.). W obrębie **sołectwa Adamów** w latach 2013-2014 żadna z rodzin nie miała założonej Niebieskiej Karty. Natomiast w 2015 r. ich liczba wzrosła do 2. W **sołectwie Jacnia** we wszystkich latach analizy odnotowano rodziny z założonymi Niebieskimi Kartami. W latach 2013-2014 takich rodzin w Jacni było po 1, natomiast w 2015 r. było już ich 2.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że wysoki udział osób korzystających z pomocy społecznej jest jedną z przyczyn niskiego kapitału społecznego. Bezradność życiowa prowadzi w konsekwencji do wykluczania społecznego niektórych grup oraz ewentualnego osłabienia potencjału gospodarczego terenu w przyszłości.

[17]Przemoc w rodzinie polega na umyślnym działaniu i zaniechaniu naruszającym prawa lub dobra osobiste członków rodziny i osób wspólnie zamieszkujących. W szczególności chodzi tu o narażenie tych osób na utratę życia, zdrowia, naruszenie ich godności, nietykalności cielesnej, a także wolności (w tym seksualnej). Przemoc charakteryzuje wyrządzanie szkody na zdrowiu fizycznym i psychicznym drugiej osoby, spowodowanie jej cierpienia i krzywdy moralnej.

REKOMENDACJE	
	1. *W podobszarze rewitalizacji rekomenduje się realizację programów aktywizujących i wpierających wychodzenie z bezrobocia, ubóstwa, przełamujących marazm i bezradność, wspierających oddolną samoorganizację, rozwijających wiarę we własne możliwości i potencjały. Szczególnie konieczne będzie intensywne wpieranie różnego rodzaju form pracy z dziećmi i młodzieżą nakierowane na przełamywanie zjawiska dziedziczenia ubóstwa oraz ukierunkowanych na rozwój cech indywidualnych (umiejętności werbalnych, towarzyskich, rozwijających mechanizmy samokontroli, kształtujących wysokie poczucie własnej wartości) i wpływających na umiejętność podejmowania świadomych decyzji.* 2. *Rekomenduje się zorganizowanie w wyznaczonych podobszarach rewitalizacji miejsc aktywności oraz zwiększenie oferty usług publicznych na rzecz osób niepełnosprawnych, będących ogniwem integracji i normalizacji życia społecznego, a także inicjatyw włączających ich społecznie. Jednocześnie należy pamiętać, iż wszystkie inicjatywy prowadzone w celu realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, na każdym ich etapie, winny być realizowane zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania oraz równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. W efekcie czego zostanie zagwarantowany ich równy dostęp dla wszystkich mieszkańców.* 3. *Wśród dorosłych mieszkańców obszaru rewitalizacji należy podjąć działania w celu zmiany ich „mentalności" z zakresie spożywania alkoholu oraz propagowania prawidłowych wzorców.*

2.2.2.5 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Bezpieczeństwo publiczne jest nieodzownym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców i rozwój lokalnej społeczności. Na jego obniżenie wpływają w największej mierze zdarzenia, które związane są z łamaniem prawa. Przestępczość jest zjawiskiem, które może wywierać bardzo negatywny wpływ na funkcjonowanie lokalnej społeczności. Mimo, że problem ten stanowi margines życia społecznego, jednak częstotliwość i intensywność zdarzeń o tym charakterze może wpływać na postawy i zachowania mieszkańców danego obszaru. Warto również mieć na uwadze, że dla wielu osób świadomość życia w bezpiecznej okolicy stanowi istotną wartość, często decydującą o wyborze miejsca do osiedlenia się.

Problemy związane z poziomem bezpieczeństwa stanowią jeden z podstawowych obszarów kryzysowych sfery społecznej. O istotności tego zjawiska świadczy m.in. wymienienie ich wprost w wytycznych.[18]

O sytuacji w zakresie bezpieczeństwa publicznego świadczą nie tylko dane dotyczące liczby przestępstw odnotowanych na terenie gminy Adamów, ale również te odnoszące się do liczby przeprowadzanych rokrocznie interwencji Policji oraz mówiące o zdarzeniach drogowych, które miały miejsce w obrębie gminy. Według danych Posterunku Policji w Krasnobrodzie w 2015 roku na terenie gminy Adamów odnotowano łącznie 47 przestępstw. Przestępstwem, które w badanym okresie czasu występowało najczęściej były kradzieże cudzej rzeczy (3 przypadki) oraz kradzież z włamaniem (2 przypadki). Możemy również zaobserwować, że w tym czasie miało miejsce bardzo dużo interwencji Policji. W 2015 roku Policja na terenie gminy Adamów podejmowała różnego rodzaju interwencje aż 294 razy. Przeważającą większość stanowiły interwencje związane z prowadzonymi czynnościami administracyjno-porządkowymi (239 przypadków). W badanym okresie Policja przeprowadziła również 55 interwencji domowych na terenie całej gminy Adamów. Na niskim poziomie kształtowała się liczba zdarzeń drogowych, które w 2015 roku odnotowano na obszarze gminy (17) oraz kolizji drogowych (15). W 2015 roku na analizowanym obszarze odnotowano 2 wypadki drogowe.

Przestępstwa odnotowane w **sołectwie Adamów** w latach 2013-2015 stanowiły odpowiednio: 16,67%, 5,71% i 8,51% wszystkich przestępstw odnotowanych w całej gminie. Natomiast udział **interwencji Policji** przeprowadzonych w sołectwie kształtował się na poziomie: 10,86%, 10,47% i 11,25% wszystkich interwencji w gminie. Wśród interwencji prowadzonych w sołectwie przeważały te, które związane były z prowadzonymi czynnościami administracyjno-porządkowymi (87,88%, 89,66%, 90,91%). Liczba przeprowadzonych interwencji domowych wynosiła w 2013 r. – 4, w 2014 r. – 3, w 2015 r. – 3. W Adamowie odnotowano również spory udział zdarzeń drogowych – 2013 r. – 28,57%, 2014 r. – 53,33%, 2015 r. – 23,53% wszystkich zdarzeń drogowych odnotowanych w gminie. Gro z nich to kolizje drogowe będące efektem niedostosowania prędkości do warunków panujących na drodze.

Udział przestępstw odnotowanych w **sołectwie Jacnia** wynosił w przeciągu 3 lat odpowiednio: 14,82%, 14,29%, 8,51% wszystkich przestępstw popełnionych w gminie. W obrębie analizowanej jednostki odnotowano większą niż w przypadku pierwszego podobszaru rewitalizacji liczbę interwencji Policji (2013 r. – 57, 2014 r. – 36, 2015 r. – 39). Udział interwencji Policji odnotowanych sołectwie stanowił: 18,7% (2013 r.), 13,33% (2014 r.), 13,27% (2015 r.) wszystkich interwencji przeprowadzonych w obrębie gminy Adamów. Podobnie, jak w przypadku pierwszego z badanych sołectw, w Jacni największy udział interwencji dotyczy czynności administracyjno-porządkowych (84,21% - 2013 r., 94,44% - 2014 r., 87,18% - 2015 r.). W jednostce referencyjnej odnotowano również interwencje Policji związane z zakłócaniem porządku i bezpieczeństwa publicznego (w latach 2013-2014 po 2 interwencji) oraz tzw. interwencje domowe (2013 r. – 7, 2015 r. – 5). W zakresie zdarzeń drogowych analizowane sołectwo wygląda korzystniej niż sołectwo Adamów. Udział zdarzeń drogowych odnotowanych w Jacni kształtował się na poziomie: 7,14% - 2013 r., 6,67% - 2014 r., 23,53% - 2015 r. wszystkich zdarzeń w gminie.

[18] *Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w Województwie Lubelskim*, grudzień 2015 r.

***Wykres 12** Liczba przestępstw, interwencji Policji i zdarzeń drogowych w gminie Adamów w latach 2013-2015*

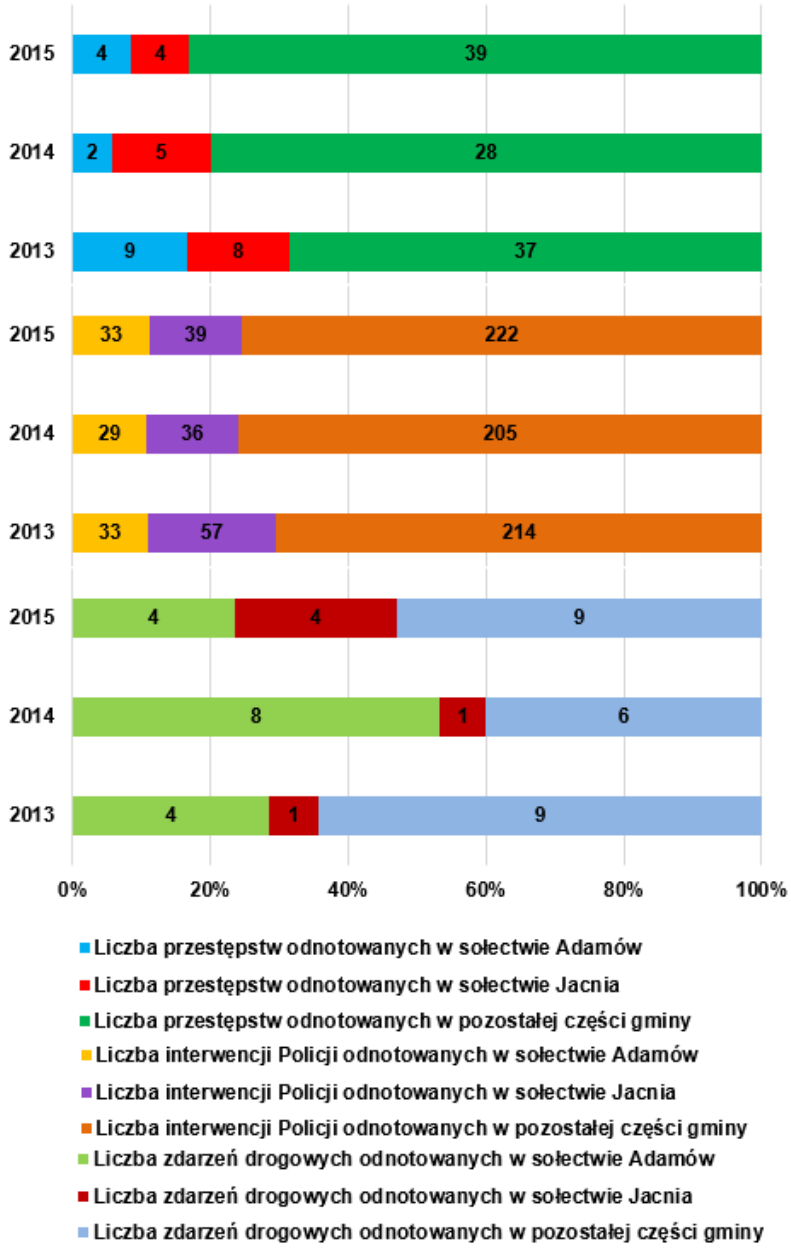

***Źródło**: Opracowanie własne na podstawie danych Posterunku Policji w Krasnobrodzie*

REKOMENDACJE

1. *W wyznaczonych podobszarach rewitalizacji najważniejsze jest zapobieganie i zwalczanie przestępczości pospolitej, (drobne kradzieże) oraz redukcja wykroczeń szczególnie uciążliwych (zaśmiecanie, spożywanie alkoholu w miejscach publicznych, zakłócanie spokoju, wybryki chuligańskie) oraz wykroczeń przeciwko rodzinie (znęcanie, przemoc).*

2.2.2.6 POZIOM EDUKACJI

Na terenie gminy Adamów funkcjonują następujące placówki oświatowe:

1. Punkt przedszkolny usytułowany w Zespole Szkół w Suchowoli;
2. Zespół Szkół im. T. Kościuszki w Suchowoli, w skład którego wchodzi:
   - Szkoła Podstawowa im. T. Kościuszki w Suchowoli,
   - Gimnazjum im. T. Kościuszki w Suchowoli;
3. Zespół Szkół w Szewni Górnej, w skład którego wchodzi:
   - Szkoła Podstawowa im. Batalionów Chłopskich w Szewni Górnej,
   - Publiczne Gimnazjum w Szewni Górnej.

Żadna z wyżej wymienionych placówek nie znajduje się w wyznaczonych podobszarach rewitalizacji. Dzieci i młodzież z sołectwa Adamów oraz Jacnia uczęszczają do szkół znajdujących się w Szewni Górnej. Oprócz tego, do przedmiotowej szkoły uczęszczają również dzieci z Bliżowa, Bondyrza, Szewni Górnej, Szewni Dolnej oraz Trzepiecin. Dzieci z pozostałej części gminy (tj. Bożej Woli, Feliksówki, Malinówki, Potoczka, Rachodoszczy, Suchowoli oraz Suchowoli Kolonii) uczęszczają do szkół położonych w Suchowoli. Ze względu na brak dokładnych i miarodajnych danych dotyczących wyników osiąganych wyłącznie przez uczniów pochodzących z obszaru rewitalizacji, analizy przedmiotowej sfery dokonano uwzględniając dane dla szkół funkcjonujących w Szewni Górnej.

Analizując dane OKE w Krakowie możemy zaobserwować, że na przestrzeni lat 2013-2015 uczniowie uczęszczający do Szkoły Podstawowej im. Batalionów Chłopskich w Szewni Górnej w ramach tzw. „sprawdzianu szóstoklasisty" osiągali wyniki niższe (średnia 56,30%) niż uczniowie uczęszczający do Szkoły Podstawowej im. T. Kościuszki w Suchowoli (o 1,87 punktów procentowych). Zarówno w roku szkolnym 2013/2014, jak i roku szkolnym 2014/2015 uczniowie z Szewni Górnej osiągali słabsze wyniki w nauce niż ich rówieśnicy uczęszczający do Suchowoli. Nieco lepiej sytuacja kształtowała się natomiast w roku szkolnym 2015/2016, gdzie średni wynik ze sprawdzianu uczniów z Szewni Górnej był wyższy (o 1,40 punktów procentowych) od średniego wyniku uczniów z Suchowoli.

Uczniowie Szkoły Podstawowej im. Batalionów Chłopskich w Szewni Górnej lepiej radzą sobie z przedmiotami humanistycznymi niż ścisłymi. W roku szkolnym 2015/2016 średni wynik uczniów z części humanistycznej wyniósł 68,8% i był wyższy od średniego wyniku osiągniętego przez uczniów z drugiej placówki oświatowej (66,7%) oraz średniej dla gminy Adamów (68,1%). Jednocześnie uczniowie z Szewni Górnej osiągnęli sporo niższe wyniki niż średnia dla powiatu zamojskiego (71,4%) oraz województwa lubelskiego (73,1%). Również w zakresie języka obcego uczniowie z Szewni Górnej osiągnęli lesze wyniki ze sprawdzianu

(75,1%) niż ich koledzy uczący się w Suchowoli (69,8%). Uplasowali się również powyżej średniej dla gminy Adamów (73,6%) oraz powiatu zamojskiego (73,8%) oraz poniżej średniej dla województwa lubelskiego (76,5%). W zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych średni procent prawidłowo oddanych odpowiedzi w obu szkołach podstawowych był niższy niż w zakresie wyżej przeanalizowanych bloków tematycznych. W roku szkolnym 2015/2016 uczniowie ze szkoły w Szewni Górnej uzyskali średni wynik na poziomie 52,6% i był to wynik wyższy niż ich rówieśnicy z Suchowoli (51,9%). Jednocześnie wyniki te były sporo niższe niż średnia dla powiatu zamojskiego (58,5%) oraz całego województwa lubelskiego (60,40%).

Wykres 13 *Średni wynik ze sprawdzianu szóstoklasisty w roku szkolnym 2015/2016*

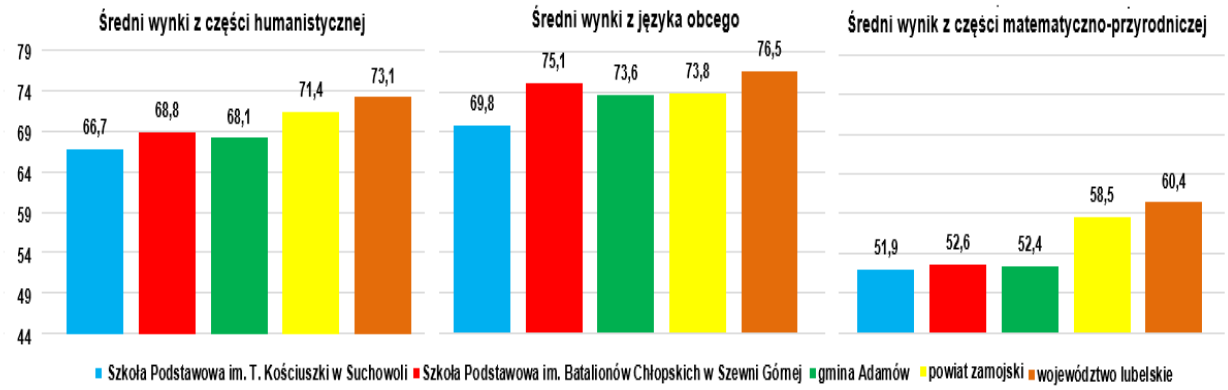

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych OKE w Krakowie*

Zaprezentowane powyżej informacje uzupełniono danymi na temat odsetka dzieci w staninach z wynikiem niskim (staniny od 1 do 3). W roku szkolnym 2013/2014, w Szkole Podstawowej im. Batalionów Chłopskich w Szewni Górnej, udział dzieci osiągających na sprawdzianie szóstoklasisty najniższe wyniki kształtował się na poziomie 18%. Była to wartość znacznie lepsza niż średnia dla drugiej placówki oświatowej (aż 42%), średnie dla gminy Adamów (33,8%) oraz powiatu zamojskiego (26,69%). W kolejnym roku szkolny 2014/2015 sytuacja uległa odwróceniu - w szkole w Szewni Górnej udział dzieci osiągających wyniki w najniższych staninach wzrósł do 40%, a w szkole w Suchowoli spadł do 20%.W zakresie pierwszej z placówek oświatowych udział dzieci osiągających najgorsze wyniki był znaczenie wyższy niż średnia dla gminy Adamów (28,1%) oraz średnia dla powiatu zamojskiego (26,26%).

Wśród zdiagnozowanych problemów szkół, do których uczęszczają dzieci z gminy Adamów, znajduje się spory udział uczniów pochodzących z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, o niskim statusie materialnym, korzystających z różnych form pomocy społecznej. W świetle danych udostępnionych przez GOPS w Adamowie, udział dzieci korzystających z dożywania i pochodzących z obszaru rewitalizacji (sołectwo Adamów i sołectwo Jacnia) wynosił w latach 2013-2015 odpowiednio: 30,16%, 25,25% i 35,42% wszystkich dzieci korzystających z dożywania i uczęszczających do Szkoły Podstawowej w Szewni Górnej. Łączna liczba dzieci korzystających z dożywania w przedmiotowej szkole wynosiła w latach analizy odpowiednio: 63, 55 oraz 48. Sporo większa liczba dzieci korzystających z dożywania uczęszczała do Szkoły Podstawowej w Suchowoli – odpowiednio: 86, 63 i 59. Stanowi to poważną barierę edukacyjną. Uczniowie mający gorsze warunki do nauki (np. mieszkaniowe, rodzinne, materialne) osiągają niższe wyniki w nauczaniu (w tym na

egzaminach kończących dany etap nauki). Gorsze średnie wyniki egzaminów często wskazują na istnienie pozaszkolnych czynników wpływających na efektywność kształcenia. Potwierdzeniem roli miejsca zamieszkania w procesie edukacyjnym jest korelacja niskich wyników testu uczniów zamieszkujących dany obszar, z danymi dotyczącymi np. udziału rodzin korzystających z różnych form pomocy społecznej, w tym dożywiania. Słaba stymulacja środowiska rodzinnego, brak motywacji do pogłębiania nauki i przeświadczenie o braku korzyści z niej płynących w przyszłości stwarzają poważne bariery w osiągnięciu sukcesu szkolnego, zaburzają prawidłowe funkcjonowanie uczniów i rzutują niekorzystnie na rozwój ich dalszej kariery szkolnej.

W kontekście synergii między zjawiskiem ubóstwa i problemami edukacyjnymi pojawia się temat „edukacji przedsiębiorczej", którą w obszarze całej gminy Adamów – należy ocenić jako niewystarczającą. Mowa tu o rozwijaniu postawy przedsiębiorczej wśród dzieci i młodzieży. „Przedsiębiorczość" w tym znaczeniu, to nie tylko prowadzenie przedsiębiorstwa, ale także postawa bycia przedsiębiorczym, samosterowność, gotowość do wyznaczania sobie samemu celów i podejmowania ryzyka. W dzisiejszych czasach niezwykle istotne są umiejętności radzenia sobie w świecie biznesu, konsekwentnego dążenia do realizacji celów biznesowych, finansowych, a także budowania zespołu, współpracy, nawiązywania dobrych relacji międzyludzkich opartych na zasadach etyki i uczciwości zawodowej, umiejętność panowania nad swoimi emocjami, łagodzenia sytuacji konfliktowych, itp. Niekwestionowane znaczenie w tym zakresie ma edukacja poza formalna i nieformalna, adresowana głównie do młodzieży. Wiele kompetencji istotnych dla późniejszego osobistego sukcesu nie mieści się w szkolnych programach nauczania i powinny istnieć formy zdobywania ich poza szkołą.

Kolejnym z obszarów problemowych placówek oświatowych w gminie jest niedostosowana do potrzeb uczniów oferta zajęć pozalekcyjnych; w większości są to zajęcia z przedmiotów humanistycznych i sportowe. Jak dotychczas próby organizacji zajęć dodatkowych w dziedzinach matematyczno-przyrodniczych nie cieszyły się zbytnim powodzeniem. Niewystarczająca jest również aktywność szkoły w zakresie indywidualizacji pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Uczniowie wymagający wsparcia specjalistycznego są zmuszeni korzystać z takiej pomocy w oddalonych od gminy miejscowościach, co stanowi barierę finansową i czasową (zw. z pokonywaniem dużej odległości).

Zasadniczym problemem jest również bazy adekwatnej do standardów nowoczesnego procesu edukacyjnego. Sale do nauki przedmiotów matematyczno-przyrodniczych są bardzo słabo wyposażone; nauka prowadzona jest w sposób teoretyczny, co w bardzo dużym stopniu utrudnia uczniom przyswojenie wiedzy. Sala komputerowa wyposażone są w przestarzały sprzęt, co uniemożliwia prowadzenie ciekawych i rozwijających u uczniów zainteresowań z zakresu technologii ITC oraz programowania. Poza tym zdiagnozowanym problemem tego obszaru są niewystarczające kompetencje nauczycieli w zakresie wykorzystywania narzędzi TIK w nauczaniu przedmiotowym oraz prowadzeniu kreatywnych lekcji wykorzystując kreatywne myślenie uczniów.

REKOMENDACJE	
	1. *Pomimo tego, że na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, nie są usytułowane żadne placów oświatowe, to biorąc pod uwagę zdiagnozowane problemy, jak również bardzo duże korzyści społeczne, niezbędne jest podjęcie w ramach działań rewitalizacyjnych interwencji w zakresie szkół. Mając na względzie wchodzącą w życie we wrześniu 2017 roku reformę systemu oświaty, jednym z niezwykle istotnych zadań do zrealizowania będzie przedefiniowanie roli i zakresu działania dotychczas funkcjonujących placówek oświatowych.* 2. *Drogą do maksymalizowania szans edukacyjnych uczniów pochodzących z obszaru rewitalizacji, jak i pozostałych części gminy Adamów powinno być znaczące wzmocnienie ich, zarówno poprzez inwestowanie w rozwój nowoczesnej bazy oświatowej (m.in. pracownie tematyczne, ICT), jak również rozbudowanie oferty edukacyjno-wychowawczej kierowanej do młodzieży. Istnieje szczególna potrzeba troski o jakość kształcenia na tym terenie i zaangażowania szkół również poza godzinami nauki.* 3. *Bardzo ważne jest, aby promować i wzmacniać wśród dzieci i młodzieży postawy przedsiębiorcze, także poprzez odpowiednie treningi i inicjatywy .Należy również wspierać edukację pozaformalną i nieformalną dzieci i młodzieży.* 4. *Poprzez edukację należy odbudować poczucie tożsamości lokalnej, wspierać poczucie zakorzenienia i budować lokalny patriotyzm.*

2.2.2.7 POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Aktywność społeczną w obszarze rewitalizacji przeanalizowano przez pryzmat partycypacji wyborczej mieszkańców oraz ich chęci do podejmowania współpracy w ramach działalności organizacji pozarządowych.

Frekwencja wyborcza, jako podstawowa miara wskaźnika zaangażowania obywatelskiego, wskazuje stopień świadomości demokratycznej obywateli, ich uczestnictwo w rządzeniu, ocenę wpływu obywateli na procesy decyzyjne w państwie, w regionie, czy w środowisku lokalnym. Za miarę deficytu uczestnictwa w życiu publicznym przyjęto tu przede wszystkim: poziom korzystania z czynnego prawa wyborczego wyrażony frekwencją wyborczą.

Ze względu na brak możliwości pozyskania danych dotyczących frekwencji wyborczej jedynie dla poszczególnych podobszarów rewitalizacji, przyjęto założenie, że w przedmiotowym obszarze jest ona tożsama z frekwencją dla wskazanego obwodu głosowania. Zarówno sołectwo Adamów, jak i Jacnia (wraz z sołectwami: Bliżów i Potoczek) znajdowały się w tym samym obwodzie.

W przypadku **wyborów samorządowych do Rady Gminy**, które miały miejsce w 2014 roku, średnia frekwencja w granicach gminy Adamów wyniosła 63,57% uprawnionych do głosowania. Porównując ten wynik do średniej dla województwa lubelskiego, możemy zaobserwować, że frekwencja w gminie Adamów była sporo wyższa od frekwencji na poziomie

województwa (o 13,69 punktów procentowych). W porównaniu z frekwencją w powiecie zamojskim (53,08%), gmina Adamów również osiągnęła wyższy poziom frekwencji (o 10,49 punktów procentowych).

Wyznaczony podobszar rewitalizacji, obejmujący swoim zasięgiem **sołectwa Adamów oraz Jacnia**, znajdował się w obwodzie głosowania nr 1. Frekwencja w przedmiotowym obwodzie wyniosła w analizowanych wyborach 54,07% i była niższa od średniej w gminie Adamów o 9,50 punktów procentowych.

W przypadku **wyborów do Sejmu i Senatu**, które miały miejsce w 2015 roku, frekwencja wyborcza w gminie Adamów wyniosła 45,51% i była nieco wyższa od średniej dla powiatu zamojskiego (1,14%). Frekwencja na poziomie gminy była o 3,51 punktów procentowych niższa niż średnia w województwie lubelskim (49,02%). Podobnie jak w przypadku badanych powyżej wyborów samorządowych do Rady Gminy, frekwencja wyborcza w wyborach do Sejmu i Senatu, była w sołectwach Adamów oraz Jacnia, niższa od średniej w gminie Adamów zaledwie o 0,85 punktów procentowych.

Podobnie, jak w przypadku wyżej wymienionych wyborów, w zakresie **wyborów na Prezydenta RP (I i II tura)** przeprowadzonych w 2015 roku, w obwodzie głosowania nr 1, obejmującym obszar rewitalizacji, odnotowano frekwencję niższą (I tura – 41,19%, II tura – 50,05%) niż średnia dla gminy Adamów (I tura – 42,27% i II tura – 50,23%), powiatu zamojskiego (I tura – 45,12% i II tura – 50,72%) oraz województwa lubelskiego (I tura – 48,56% i II tura – 54,30%).

Analiza powyższych danych może prowadzić do wniosku, że wskazane podobszary rewitalizacji, charakteryzuje się niższą, wobec pozostałych terenów gminy, aktywnością mieszkańców w zakresie życia obywatelskiego. Jednocześnie z informacji uzyskanych podczas rozmów z przedstawicielami instytucji publicznych wynika, że mieszkańców nie tylko tego podobszarów rewitalizacji, lecz całej gminy Adamów, bardzo trudno zmobilizować do jakiejkolwiek aktywności obywatelskiej. Niechętnie i sporadycznie uczestniczą oni w spotkaniach wspólnoty (czy to podczas sesji Rady Gminy czy zebrań sołeckich). Mieszkańcy, jako główny powód małej aktywności w sprawach życia publicznego, wykazywali na brak przeświadczenia o rzeczywistej możliwości współdecydowania o lasach wspólnoty lokalnej. Poza tym gro z nich jest przekonanych o tym, że „i tak nic się nie zmieni". Zauważalny jest ogólnie panujący marazm w podejmowaniu aktywności obywatelskich. Wśród deklarowanych przyczyn nieangażowania się w jakąkolwiek aktywność społeczną znalazły się również: brak czasu, wiedzy czy pomysłów. Aktywność społeczna jest w odczuciu mieszkańców obszaru rewitalizacji przykładem zachowania nietypowego, które domaga się wyjaśnień i racjonalizacji. Część z nich wyrażała przekonanie, że zaangażowanie w sprawy społeczne wymaga wybitnych predyspozycji, które zazwyczaj budzą szacunek i uznanie. Inni skłonni byli podejrzewać takie osoby o interesowność i jakieś ukryte korzyści. Mieszkańcy nie czują się wspólnotą, w związku z tym zatracili wrażliwość na dobro wspólne, widziane w perspektywie wieloletniej, dlatego nie angażują się w sprawy publiczne w sposób dostateczny. Brak im również przeświadczenia, że mają realną możliwość współdecydowania o losach wspólnoty samorządowej i kształtowania otaczającej ich rzeczywistości.

Na terenie gminy Adamów w 2015 roku działały łącznie 23 organizacje społeczne. Nieduża liczba organizacji działających na obszarze gminy oraz fakt, że nowe organizacje powstają rzadko mogą wskazywać na niski kapitał społeczny. Jednocześnie mieszkańcy stosunkowo niechętnie angażują się w działania prowadzone przez te instytucje i korzystają z ich oferty. Wyznaczone podobszary rewitalizacji charakteryzuje się średnią w skali gminy liczbą

organizacji społecznych. W 2015 roku w sołectwie Adamów funkcjonowało 2 organizacje społeczne - *Stowarzyszenie Gospodarstw Agroturystycznych Gminy Adamów* oraz *Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów*. Również w sołectwie Jacnia funkcjonowały 2 organizacje - *LKS „Orion - Stihl" Jacnia* oraz *Koło Wędkarskie „Jacynka".* Organizacje społeczne usytułowane w obszarze rewitalizacji stanowią ponad 17% wszystkich organizacji funkcjonujących w gminie Adamów. Działania ww. organizacji związane są m.in. wspieraniem i upowszechnianiem kultury fizycznej, ochroną dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, pomocą osobom niepełnosprawnym oraz seniorom oraz integracją międzypokoleniową.

Na niezbyt zadowalającym poziomie jest również prowadzona współpraca pomiędzy organizacjami społecznymi (zarówno tymi z obszaru rewitalizacji, jak i całej gminy Adamów) a samorządem i instytucjami publicznymi. Co prawda, współpraca odbywa się na bieżąco w miarę potrzeb, jednakże jest ona prowadzana w zbyt małym zakresie.

Oczekiwania społeczności w zakresie analizowanej sfery dotyczą rozszerzenia działalności prowadzonych przez istniejące już (CIS w Jacni) oraz powstania nowych podmiotów ekonomii społecznej.

Patrząc w sposób całościowy na nawarstwioną, wieloletnią koncentrację problemów społecznych w obszarze rewitalizacji, uwidaczniają się również problemy szersze, które mają charakter przekrojowy. Przede wszystkim zdiagnozowano problem o charakterze ogólnym, który wydaje się być fundamentalny: mieszkańcy obszaru rewitalizacji przytłoczeni są problemami osobistymi i doraźnymi zatracili wrażliwość na dobro wspólne, widziane w perspektywie wieloletniej. Ważne jest dla nich ze zrozumiałych względów „tu i teraz", podczas gdy dla celów rewitalizacji ważne jest długoterminowe odbudowanie szerszej wspólnoty.

Poza tym zdiagnozowanym problemem obszaru jest bierności wobec lokalnych procedur demokratycznych oraz brak przeświadczenia o realnej możliwości wpływania na losy wspólnoty. Motorem rozwoju obszaru rewitalizacji musi być aktywność mieszkańców, stąd niezbędne i zarazem konieczne jest przełamani ich dotychczasowej „mentalności".

REKOMENDACJE

1. *Mając na względzie zdiagnozowane problemy, niezwykle istotne będzie przywrócenie społeczeństwu podobszarów rewitalizacji przekonania o roli aktywności obywatelskiej w rozwiązywaniu problemów wspólnoty. W tym celu należy podejmować wspólne inicjatywy sektora publicznego i mieszkańców wpływające na wzrost wzajemnego zaufania.*
2. *Należy kontynuować i zintensyfikować współpracę samorządu oraz instytucji publicznych z organizacjami społecznymi służącymi realizacji zadań publicznych.*
3. *Biorąc pod uwagę zdiagnozowany deficyt usług na rzecz osób wykluczonych społecznie pożądany jest dalszy rozwój ekonomii społecznej.*

2.2.3 WSPÓŁWYSTĘPOWANIE NEGATYWNYCH ZJAWISK, INNYCH NIŻ SPOŁECZNE

Wytyczne[19] wskazują, iż pierwszym krokiem niezbędnym do podjęcia działań rewitalizacyjnych jest wyznaczenie obszaru zdegradowanego, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Z kolei stan kryzysowy spowodowany jest koncentracją negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym), współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

a. gospodarczej (*w szczególności w zakresie niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw*);

b. środowiskowej (*w szczególności w zakresie przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia, ludzi bądź stanu środowiska*);

c. przestrzenno-funkcjonalnej (*w szczególności w zakresie niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, deficytu lub niskiej jakości terenów publicznych*);

d. technicznej (*w szczególności w zakresie degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym, oraz braku funkcjonowania rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska*).

Dlatego też w poniższych rozdziałach zaprezentowano informacje na temat zdiagnozowanych problemów obszaru rewitalizacji ze wszystkich z wyżej wymienionych sfer.

2.2.3.1 SFERA GOSPODARCZA

Gmina Adamów należy do obszarów, w których sytuacja społeczno-ekonomiczna mieszkańców jest zdeterminowana gospodarką rolną, która stanowi główne źródło utrzymania ludności oraz pełni wiodącą funkcję rozwojową. Podstawowym źródłem dochodów osób zamieszkujących teren gminy jest, ze względu na jej rolniczy charakter, praca w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Inne, pozarolnicze sektory gospodarki, w tym np. usługowo-produkcyjne, mają jedynie znaczenie uzupełniające.

Wysoka pozycja rolnictwa w gminie Adamów wynika z korzystnego ukształtowania powierzchni oraz sprzyjających warunków klimatycznych i glebowych. Grunty użytkowane rolniczo zajmują blisko 54% ogólnej powierzchni gminy, w tym użytki rolne stanowią 51,9% a użytki zielone 5,7%[20]. Wśród klas bonitacyjnych na gruntach ornych dominują gleby klasy III i IV (gleby średniej jakości), natomiast wśród użytków zielonych przeważają gleby klasy IV

[19] „*Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020*”
[20] „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Adamów na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016”

oraz klasy III. Na terenie gminy wykształciły się kompleksy rolniczej przydatności gleb tworzące typy siedliskowe rolniczej przestrzeni produkcyjnej (przeważają kompleksy pszenne – 81,5%). Kompleksy żytnie zajmują jedynie 11,6%, a zbożowo-pastewne – 0,9% powierzchni gruntów ornych. Wśród użytków zielonych 86,9% zajmują użytki zielone średnie, a 13,1% - użytki słabe i bardzo słabe. Powierzchnia lasów i gruntów leśnych stanowi 42% całkowitej powierzchni gminy.[21]

Wykres 14 *Struktura użytkowania gruntów na obszarze gminy Adamów*

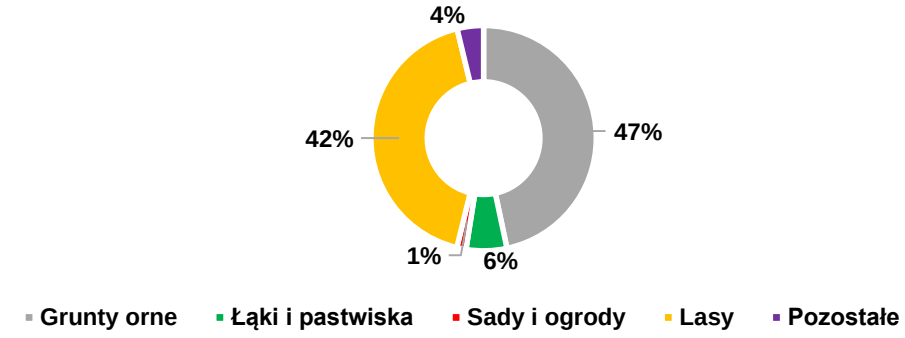

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie*

Wykres 15 *Klasyfikacja bonitacyjna gruntów ornych na obszarze gminy Adamów*

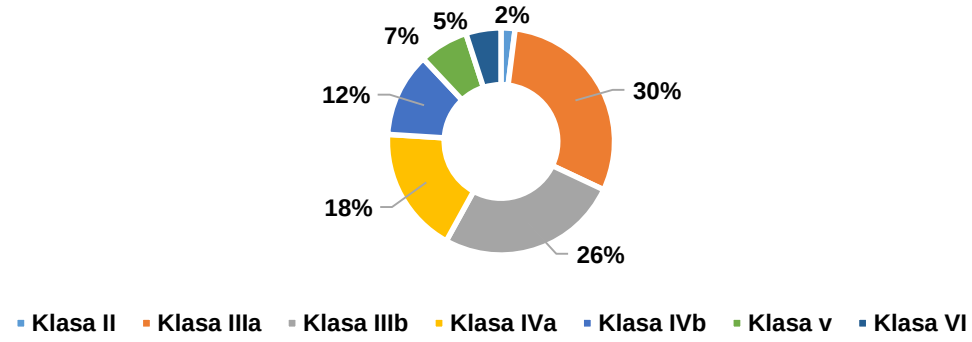

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy w Adamowie*

Średnia wartość wskaźnika jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej[22] dla gminy Adamów wynosi 79,5, przy średniej dla województwa lubelskiego 74,1 i dla kraju – 66,6, i warunki dla rolnictwa są określane jako dobre.

Gmina charakteryzuje się niekorzystną strukturą obszarową – małe, rozdrobnione gospodarstwa indywidualne. W przeważającej części są one nastawione na produkcje mieszane. Prosperujące na obszarze gminy gospodarstwa nie generują wystarczających przychodów. W związku z tym zmniejsza się liczba osób zatrudnionych w rolnictwie, coraz częściej poszukują one pracy poza sektorem rolnym lub prowadzą dodatkowe działalności, takie jak np. działalność agroturystyczna, pszczelarstwo. Wśród barier wpływających na

[21] „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Adamów na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016”
[22] Zmiana planu zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego – uwarunkowania wewnętrzne, BPP w Lublinie, Lublin 2011

rozwój rolnictwa oraz jego opłacalność należy wskazać mało efektywną strukturę agrarną oraz dominację tradycyjnych form rolnictwa i kierunków upraw.

Na obszarze gminy funkcjonują również gospodarstwa wielkoobszarowe, choć ich ilość jest bardzo mała:

- powyżej 50 ha - 4 gospodarstw,
- powyżej 100 ha – 2 gospodarstwa.

Gospodarstwa o powierzchni powyżej 50 ha znajdują się w miejscowościach Adamów, Bliżów oraz Feliksówka. Dominuje w nich uprawa zbóż – pszenicy, rzepaku, traw nasiennych i buraków cukrowych oraz krzewów owocowych (porzeczka czarna i czerwona oraz maliny), które przeznaczane są na sprzedaż. Wszystkie gospodarstwa wielkoobszarowe są w pełni zmechanizowane – posiadają wyspecjalizowany , wysokiej jakości park maszynowy służący do uprawy roli i produkcji roślin oraz hodowli zwierząt.

W gospodarstwach wielkoobszarowych powyżej 100 ha dominuje uprawa zbóż- pszenicy, rzepaku i kukurydzy. Uprawy te w znacznej części przeznaczane są na sprzedaż. W związku z tym, że w gospodarstwach prowadzona jest również hodowla zwierząt pozostała część upraw przeznaczana jest na pasze. W jednym z gospodarstw prowadzona jest również hodowla drobiu (brojlerów). Przedmiotowe gospodarstwa prowadzą również działalność usługową wspierająca produkcję roślinną.

W gospodarstwach poniżej 50 ha dominuje uprawa zbóż, oraz uprawa krzewów owocowych tj. porzeczki czerwonej i czarnej, maliny (głównie w miejscowościach Suchowola-Kolonia, Feliksówka, Potoczek, Adamów) oraz leszczyny (w miejscowości Szewnia Dolna). W gospodarstwach tych prowadzona jest także hodowla bydła mlecznego (głównie w miejscowości Feliksówka oraz Suchowola - Kolonia) oraz trzody chlewnej (w miejscowości Trzepieciny).

Cechą charakterystyczną gminy Adamów jest jej wysoka lesistość - blisko 42% przy lesistości powiatu zamojskiego -21,3% i lesistość województwa lubelskiego -22,5% oraz kraju -28,1%.[23] Lasy zaliczone są do czterech typów siedliskowych. Największą powierzchnię zajmuje las wyżynny z jodłą, brzozą, sosną i bukiem jako gatunkami dominującymi oraz niewielką domieszką osiki i grabu. Mniejsze powierzchnie zajmuje las świeży z bukiem i sosną jako gatunkami dominującymi oraz z domieszką osiki, brzozy, grabu, dębu, olszy czarnej, jaworu, jodły, lipy, jesionki i modrzewia. Kolejne miejsce zajmuje bór mieszany świeży z sosną jako gatunkiem dominującym i niewielką domieszką jodły, buka, modrzewia, olszy czarnej, brzozy oraz bór świeży – sosnowy. Na obszarze tym dominują drzewostany w wieku 50-90 lat. Lasy są ostoją flory i fauny chronionej i rzadkiej.

Niestety funkcjonująca obecnie, zarówno na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, jak i pozostałej części gminy Adamów, gospodarka rolna nie gwarantuje mieszkańcom znaczących dochodów. Istotny wpływ na to ma migracja młodych osób do innych regionów w poszukiwaniu zatrudnienia, co sprawia, że właścicielami gospodarstw zostają starzejący się

[23] „Program Ochrony Środowiska dla Gminy Adamów na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016”

rolnicy, dotknięci pogarszającym się stanem zdrowia, bez większych perspektyw na wzmocnienie produkcji rolnej oraz wprowadzanie innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie.

Szczególną rolę w odniesieniu do gospodarki pełni miejscowość Adamów. Stanowi ona bowiem czynnik oddziałujący na aktywność zawodową ludności, gdyż jest rynkiem pracy dla części mieszkańców gminy oraz ośrodkiem działalności firm handlowych i usługowych, a także instytucji sektora finansów publicznych. Podmiotami, które zapewniają na terenie gminy Adamów miejsca pracy są zakłady produkcyjno-usługowe oraz podmioty publiczne (np. Urząd Gminy). Gmina charakteryzuje się mało sprzyjającymi warunkami zewnętrznymi, które umożliwiałyby rozwój przedsiębiorczości na jej terenie. Aktualnie rozwój przedsiębiorczości opiera się głównie na wykorzystaniu własnego potencjału i zasobów gminy. Analizując dane możemy zauważyć, że w 2015 roku 74,37% podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON należało do sektora prywatnego. W grupie tej przeważającą część stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (pozarolniczą). Przewaga wśród podmiotów prywatnych osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, które nie dysponują kapitałem na rozwój i promocję, ani nie posiadają rezerw wystarczających na przetrwanie złej koniunktury gospodarczej, zdecydowanie obniża potencjał gospodarczy gminy Adamów.

Do największych pracodawców na obszarze gminy zaliczają się:

- Firma BetaSoap sp. z o.o. w Szewni Dolnej;
- Firma ,,Profesjonal" Przedsiębiorstwo Wielobranżowe w Adamowie;
- Zakład Tartaczny Kleniewski Waldemar w Bondyrzu;
- Zakład Stolarski ART-RAM Waldemar Kudyba w Adamowie;
- Meble Bondyrz sp. z o.o. w Bondyrzu;
- Urząd Gminy w Adamowie;
- Zespół Szkół wraz z punktem przedszkolnym w Suchowoli;
- Zespół Szkół w Szewni Górnej;
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Adamowie;
- Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Potoczku,
- Apteki;
- Bank Spółdzielczy;
- Sklepy spożywcze, tekstylne i przemysłowe.

Analiza struktury podmiotów gospodarczych pod kątem przynależności do sekcji PKD wykazała, że w 2015 roku największa liczba podmiotów w gminie Adamów funkcjonowała w branży: handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych (sekcja G) oraz budownictwo (sekcja F). Podmioty gospodarcze działające w sekcji G stanowiły 27% wszystkich podmiotów z terenu gminy Adamów zarejestrowanych w REGON w 2015 roku. Podmioty funkcjonujące zaś w sekcji F stanowiły około 23% wszystkich podmiotów zarejestrowanych w REGON. Kolejne pod względem liczebności to podmioty działające w sekcjach: C – przetwórstwo przemysłowe (17%), A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (9%), M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (6%) oraz H – transport i gospodarka magazynowa (5%).

W 2015 r. na obszarze gminy Adamów najwięcej było przedsiębiorstw zatrudniających do 9 osób. Udział zarejestrowanych mikroprzedsiębiorstw wynosił ponad 96% wszystkich przedsiębiorstw w gminie. Kolejną pozycję zajmowały podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób (małe przedsiębiorstwa), które stanowiły 3 % wszystkich podmiotów gospodarczych.

Niespełna 1% stanowiły przedsiębiorstwa średnie, zatrudniające od 50 do 249 osób, których na koniec 2015 r. było 2, natomiast najmniej było firm dużych (zatrudniających ponad 250 pracowników) – 1 podmiot w gminie.

Zgodnie z danymi Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej w granicach obszaru rewitalizacji liczba osób fizycznych prowadzących w 2015 r. działalność gospodarczą wynosi łącznie 47osób (w tym w sołectwie Adamów - 25 osób oraz w sołectwie Jacnia – 22 osoby). Oznacza to, że niemal 8% mieszkańców obszaru rewitalizacji w wieku produkcyjnym (tj. mężczyźni 18-64 lat; kobiety 18-59 lat) zdecydowało się na prowadzenie własnego biznesu (w sołectwie Adamów 10,20% ludności w wieku produkcyjnym, a w sołectwie Jacnia 6,13% ludności w wieku produkcyjnym).

Najliczniejsza grupa mieszkańców obszaru rewitalizacji prowadzi działalność w zakresie sprzedaży detalicznej prowadzonej w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych (w 2 sołectwach łącznie 6 osób), usługowej wspomagającej produkcję rolniczą (łącznie 8 osób), sprzedaży detalicznej części i akcesoriów do pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli (łącznie 3 osoby), robót budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych (łącznie 3 osoby) oraz usługowej związanej z leśnictwem (łącznie 3 osoby).

W poniższej tabeli zaprezentowano szczegółowe zestawienie rodzajów prowadzonej w obszarze rewitalizacji działalności gospodarczych oraz liczby osób je prowadzących.

Tabela 4 *Charakterystyka prowadzonej w obszarze rewitalizacji działalności gospodarczej*

Lp.	Rodzaj prowadzonej działalności	Adamów	Jacnia
1.	Niespecjalistyczne sprzątanie budynków i obiektów przemysłowych	1	0
2.	Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych	3	3
3.	Wykonywanie pozostałych instalacji budowlanych	0	2
4.	Działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną	5	3
5.	Produkcja pozostałych wyrobów, gdzie indziej niesklasyfikowana	1	1
6.	sprzedaż detaliczna części i akcesoriów do pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	2	1
7.	Pozostałe doradztwo w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej i zarządzania	1	1
8.	Wykonywanie instalacji elektrycznych	1	1
9.	Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, gdzie indziej niesklasyfikowana	1	1
10.	Sprzedaż hurtowa wyrobów chemicznych	1	
11.	Sprzedaż detaliczna prowadzona przez domy sprzedaży wysyłkowej lub Internet	1	1
12.	Działalność agentów zajmujących się sprzedażą płodów rolnych, żywych zwierząt, surowców dla przemysłu tekstylnego i półproduktów	1	0
13.	Produkcja mebli kuchennych	1	0
14.	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	2	1

Lp.	Rodzaj prowadzonej działalności	Adamów	Jacnia
15.	Produkcja pozostałych wyrobów stolarskich i ciesielskich dla budownictwa	1	0
16.	Sprzedaż hurtowa odpadów i złomu	1	0
17.	Obróbka mechaniczna elementów metalowych	1	0
18.	Działalność usługowa związana z leśnictwem	1	2
19.	Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	0	1
20.	Sprzedaż detaliczna części i akcesoriów do pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	0	1
21.	Tynkowanie	0	1
22.	Przygotowanie terenu pod budowę	0	1
23.	Realizacja projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków	0	1

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie danych CEIDG*

Wprawdzie na obszarze rewitalizacji liczba podmiotów gospodarczych systematycznie rośnie (w sołectwie Adamów liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w latach 2013-2015 wynosiła odpowiednio: 1, 4, 2; w sołectwie Jacnia liczba ta kształtowała się na poziomie: 3, 6, 2), to ich dochodowość i charakter sugeruje (głównie małe, jednoosobowe działalności gospodarcze), że są to przede wszystkim małe podmioty o ograniczonych możliwościach rozwoju. W większości prowadzą one działalność w zakresie usług podstawowych, zaspokajających najpilniejsze potrzeby ludności. Zakres prowadzonej działalności pozwala przypuszczać, że właściciele tych niewielkich przedsiębiorstw nie dysponują odpowiednimi zasobami finansowymi, które pozwoliłyby na rozwój ich działalności. Dominujący jest tutaj udział mikroprzedsiębiorstw, a co za tym idzie – ograniczone są też własne zasoby kapitałowe i zdolność kredytowa.

W świetle raportu „Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2016. Województwo lubelskie" Lubelszczyzna plasuje się na przedostatnim miejscu w Polsce (przed świętokrzyskim) pod względem atrakcyjności inwestycyjnej, uzyskując najniższą notę w sześciostopniowej skali – „F". W analizie poszczególnych jednostek administracyjnych brano pod uwagę m.in. takie wskaźniki, jak: sytuacja na rynku pracy, wyposażenie w infrastrukturę techniczną oraz społeczną, a także sytuację rynkową oraz uwarunkowania przyrodnicze jednostki samorządu terytorialnego.

Bardziej optymistyczne wyniki uzyskują jednostki administracyjne na poziomie gminy. W grupie powiatów najwyżej ocenione (klasy A i B) miasta na prawach to: Lublin, Zamość oraz powiat puławski i miasta: Biała Podlaska i Chełm. W grupie gmin miejskich najwyżej ocenione zostały: Biała Podlaska, Chełm, Lublin, Puławy, Świdnik, Zamość, Hrubieszów, Krasnystaw, Kraśnik, Lubartów, Łuków, Międzyrzec Podlaski, Radzyń Podlaski, Stoczek Łukowski, Terespol, Tomaszów Lubelski, Włodawa. W grupie gmin miejsko-wiejskich najwyżej ocenione zostały: Janów Lubelski, Kazimierz Dolny, Łęczna, Opole Lubelskie, Poniatowa, Ryki. Jeśli chodzi o gminy wiejskie to wyróżniono: Jastków, Końskowolę, Lubartów, Niedrzwicę Dużą, Niemce, Puchaczów, Puławy, Wólkę. W ocenie autorów raportu gmina Adamów wydaje się

być terenem bardzo mało atrakcyjnym dla potencjalnych inwestorów - gmina uzyskała klasę – „E”[24]

Mapa 10 *Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji*

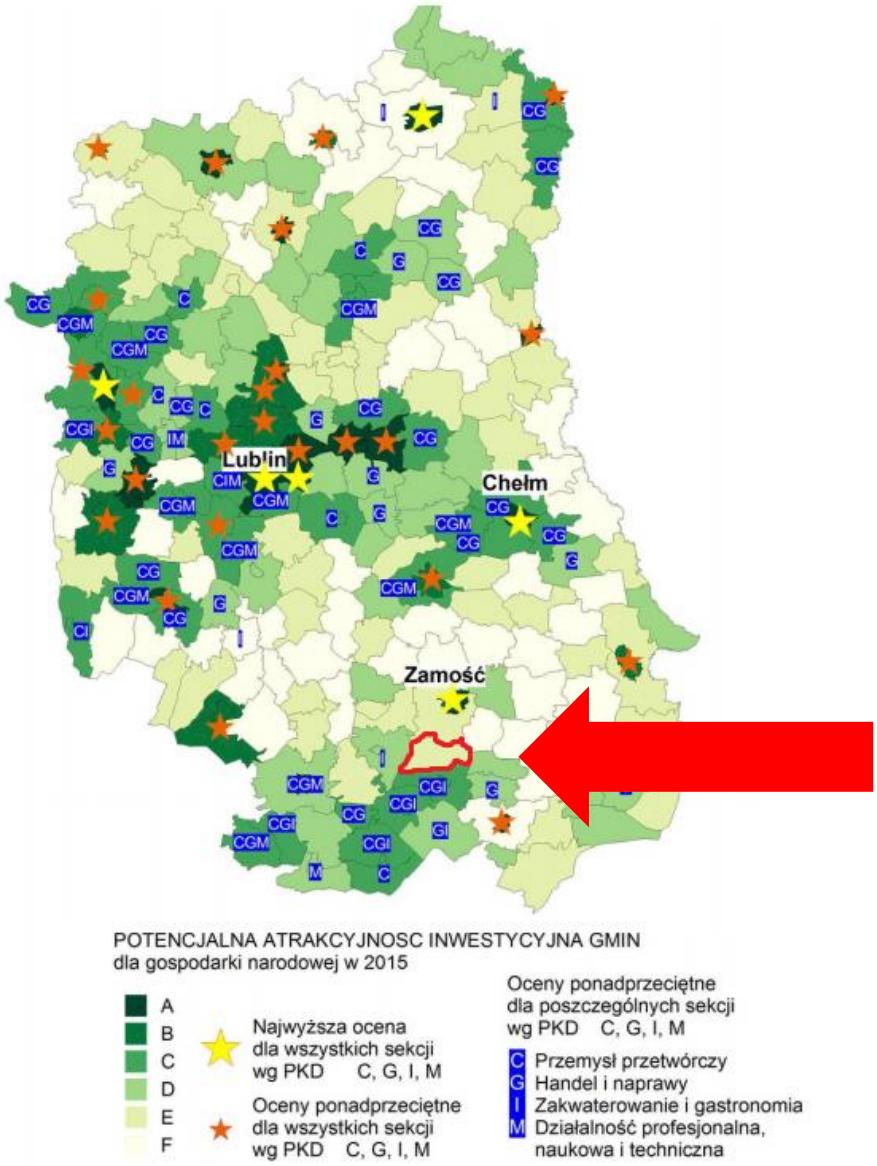

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie: H. Godlewska-Majkowska, A. Komor, P. Zarębski, M. Czernecki, M. Typa, Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2016. Województwo lubelskie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2016*

Na poziom lokalnej aktywności gospodarczej ma wpływ wiele czynników, m.in. takich jak: lokalny poziom rozwoju gospodarczego, lokalny rynek pracy oraz problemy ze znalezieniem stałego zatrudnienia, poziom dochodów mieszkańców i konsumpcja społeczna. Wątpliwości budzi także lokalna gotowość do podejmowania ryzyka gospodarczego. Chociaż obszar

[24] Na podstawie: H. Godlewska-Majkowska, A. Komor, P. Zarębski, M. Czernecki, M. Typa, Atrakcyjność inwestycyjna regionów 2016. Województwo lubelskie, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2016

rewitalizacji wypada w tym zakresie bardzo pozytywnie - charakteryzuje się szybszym przyrostem podmiotów gospodarczych niż pozostałe obszary gminy. Dużą liczbę podmiotów na wymienionym obszarze można tłumaczyć funkcjami lokalnymi tych terenów (miejscowości Adamów jest miejscowością gminną stanowiąca lokalizację większości instytucji publicznych oraz główny ośrodek usługowy dla terenu całej gminy). Na kondycję przedsiębiorstw wpływ mają zarówno zjawiska w skali makroekonomicznej, jak i zjawiska kryzysowe samego obszaru, m.in. zbyt duże koszty utrzymania lub wynajmu lokali, zbyt mała liczba klientów korzystających z ofert lokalnych przedsiębiorstw, ubóstwo potencjalnych klientów. Na kondycję lokalnych przedsiębiorców wpływają również niskie dochody mieszkańców wpływające na kształt i zakres lokalnego rynku zbytu.

Gmina Adamów , wychodząc naprzeciw potrzebom i oczekiwaniom lokalnym przedsiębiorcom na swojej stronie internetowej udostępniła zakładkę Informator-Przedsiębiorczość[25]. Zawiera ona informacje nt. możliwości i sposobu dodania danych dotyczących firmy, w celu upowszechnienia informacji na jej temat. Baza zawiera informacje nt. działających lokalnie podmiotach gospodarczych i umożliwia wyszukanie kontaktu do konkretnego przedsiębiorcy.

Brak wystarczającej liczby miejsc pracy, nie tylko w obrębie sołectwa Adamów i Jacnia, ale także całej gminy Adamów, powoduje konieczność poszukiwania jej poza granicami gminy i nie zniechęcająca do osiedlania się na jej terenie. Stanowi to poważną barierę w rozwoju nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy. Dodatkowo konieczność emigracji w celach zarobkowych jest przyczyną szeregu innych problemów społecznych, takich jak np.: rozluźniające się więzi rodzinne, rozbicie rodzin wielopokoleniowych, pozostawianie bez opieki najstarszych członków rodziny. Wśród problemów zgłaszanych przez mieszkańców podczas konsultacji społecznych bardzo silenie akcentowano problem tzw. „eurosierot". Cześć z mieszkańców obszaru rewitalizacji zdecydował się na dłuży pobyt poza granicami kraju w celach zarobkowych. W sytuacji takiej cierpią całe rodziny – dochodzi do rozpadu związków małżeńskich, przekazywane są nieprawidłowe wzorce rodzinne, dzieci pozostając często pod opieką jednego z rodziców lub dziadków mają trudności w nauce, są nieakceptowane w środowisku rówieśniczym, mają problemy emocjonalne. Jako przyczynę ograniczającą inicjatywę mieszkańców w zakresie prowadzenia własnego biznesu, wskazywali oni głównie brak przekonania i wiary we własne możliwości (strach przed procedurami, przepisami).

[25] http://www.adamow.gmina.pl/art,103,przedsiebiorczosc.html

REKOMENDACJE	
	1. *Wśród głównych warunków polepszenia sytuacji mieszkańców wyznaczonych podobszarów rewitalizacji znajduje się wsparcie lokalnej społeczności w zakresie rozwoju zawodowego i podejmowania inicjatyw przedsiębiorczości.* 2. *W celu rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji rekomenduje się wykorzystanie jego bezsprzecznego potencjału turystycznego i kulturowego.* 3. *Szanse na rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji należy również upatrywać w specjalizacji produkcji rolnej oraz przetwórstwie rolno-spożywczym. Należy dążyć do rozwoju ekologicznych, certyfikowanych gospodarstw i tworzenia sieci dystrybucji oraz zbytu dla wytwarzanych produktów ekologicznych.*

2.2.3.2 SFERA ŚRODOWISKOWA

Jakość środowiska na terenie gminy Adamów jest kolejnym z obszarów, który zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020* wymaga oceny w zakresie występowania zjawisk kryzysowych.

Gmina Adamów jest typową gminą rolniczą. W związku z tym, przyczyn zanieczyszczenia powietrza należy szukać przede wszystkim w źródłach naturalnych i antropogenicznych. Źródła naturalne dotyczą głównie opadu pyłu i są nimi przede wszystkim: pola uprawne (z pól pył jest wywiewany), roślinność (pyłki roślinne, których stężenie w powietrzu nasila się w okresie kwitnienia traw i drzew) oraz infrastruktura drogowa (pył z dróg porywany jest wskutek ruchu samochodowego). Do najczęściej występujących antropogenicznych przyczyn zanieczyszczenia powietrza zaliczamy źródła oparte na procesie spalania węgla w kotłowniach lokalnych i paleniskach domowych.

Obszar gminy charakteryzuje się stosunkowo dobrą jakością powietrza atmosferycznego. Niewątpliwie wpływ na to posiada rolniczy charakter gminy, brak większego przemysłu, który mógłby być głównym źródłem generującym związki zanieczyszczające powietrze atmosferyczne oraz fakt, że ponad 50% obszaru gminy stanowi Roztoczański Park Narodowy. W związku z tym, że nie ma możliwości dokładnego oszacowania danych w zakresie jakości powietrza oraz emitowanych do niego zanieczyszczeń dla poszczególnych jednostek referencyjnych (brak punktów monitoringowych jakości powietrza), analiza przedmiotowa problemu została oparta o dane udostępnione przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie oraz informacje zawarte w „*Ocenie jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok*”.

Zgodnie z danymi WIOŚ w Lublinie, zarówno Aglomerację Lubelską, jak i strefę lubelską, zaliczono (kryterium ochrony zdrowia) do klasy C ze względu na przekroczenia 24-godzinnych stężeń pyłu PM10, średniorocznych stężeń PM2,5 i benzo/a/pirenu w pyle PM10. Głównym źródłem tego typu zanieczyszczeń jest emisja z procesów grzewczych opartych na węglu, w tym tzw. niska emisja z indywidualnego ogrzewania budynków. Drugą przyczyną są niekorzystne warunki klimatyczne, rozumiane jako wystąpienie szczególnie niekorzystnej sytuacji meteorologicznej z punktu widzenia zanieczyszczenia powietrza.

Dodatkowymi przyczynami jest emisja z zakładów przemysłowych, ciepłowni oraz emisja komunikacyjna. W strefie lubelskiej istotny udział ma emisja z rolnictwa (uprawy).

Na terenie gminy Adamów nie odnotowano w 2015 roku przekroczeń dopuszczalnego poziomu 24-godz. pyłu PM10. Obszarami najbliżej zlokalizowanymi względem gminy Adamów, w których w tym okresie odnotowano przekroczenia stężeń analizowanego rodzaju zanieczyszczeń są miasta: Zamość, Zwierzyniec, Krasnobród, Szczebrzeszyn oraz Biłgoraj. W miastach tych odnotowano również przekroczenia średniorocznych stężeń pyłu PM2,5. W gminie Adamów nie odnotowano przekroczenia tych zanieczyszczeń.

Mapa 11 *Obszary przekroczeń benzo/a/pirenu w województwie lubelskim w 2015 roku*

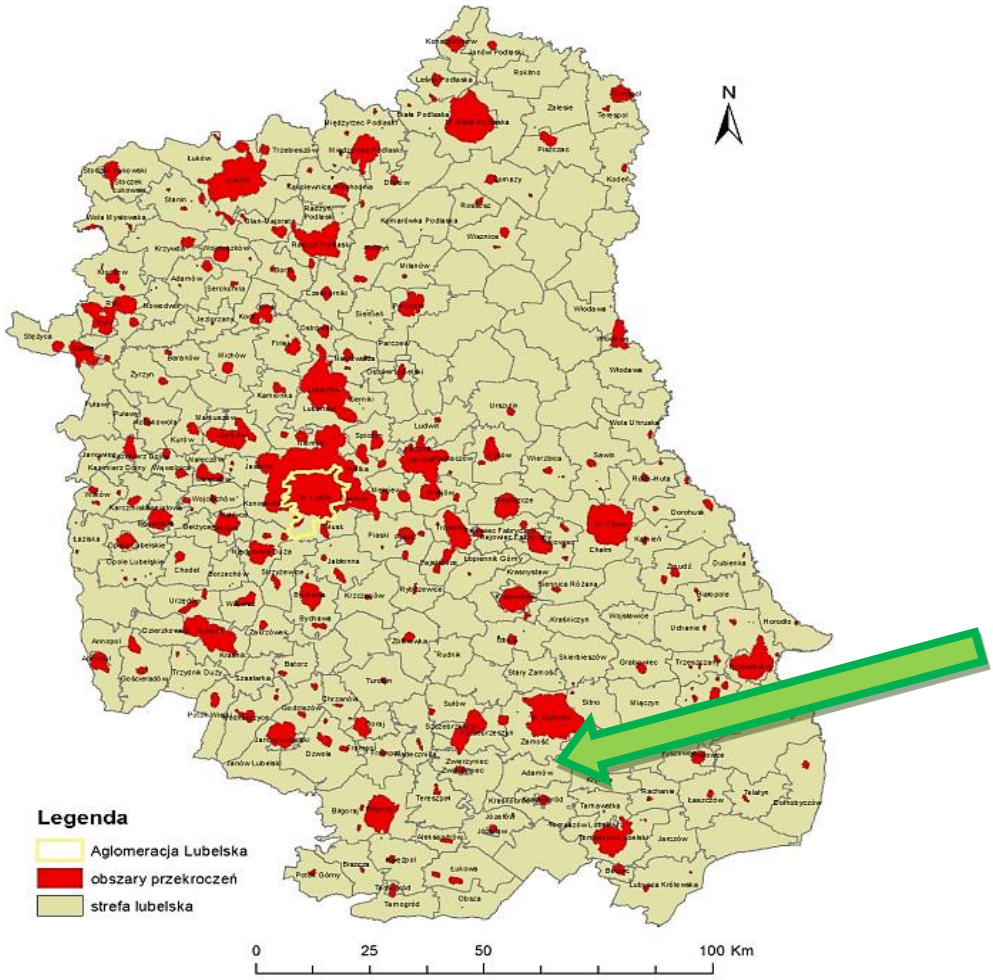

Źródło: *„Ocena jakości powietrza w województwie lubelskim za 2015 rok”*

Analiza danych uzyskanych z Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie pozwala zaobserwować, że na terenie gminy Adamów nie odnotowano w 2015 roku przekroczenia benzo/a/piranu w pyle zawieszonym PM10.

Mapa 12 *Przekroczenie benzo/a/pirenu na obszarze gminy Adamów w 2015 roku*

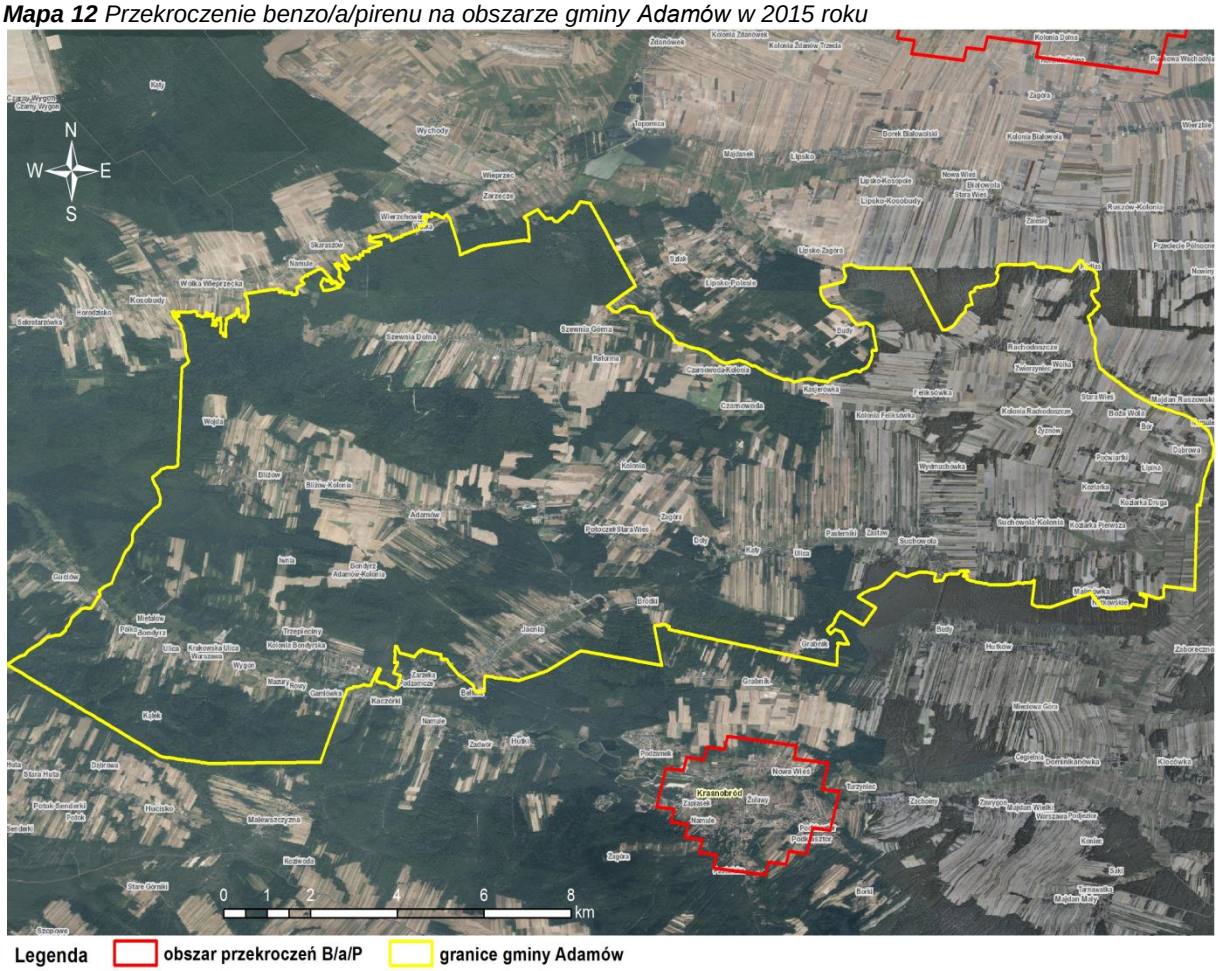

Źródło: *Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie*

W świetle danych Elektronicznego Systemu Informacji Przestrzennej do monitorowania realizacji „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032" zabudowa na terenie gminy Adamów wymaga w niewielu przypadkach usunięcia elementów azbestowych. Chorobotwórcze działanie azbestu jest wynikiem wdychania włókien zawieszonych w powietrzu. Szczególną cechą azbestu jest to, że włókna gromadzą się i pozostają w tkance płucnej w ciągu całego życia. Zmiany chorobowe mogą pojawić się po kilku lub nawet kilkudziesięciu latach. Włókna azbestu trafiają do organizmu głównie drogą oddechową, z wdychanym powietrzem, i w niewielkim tylko stopniu przez skórę i z układu pokarmowego. Źródłem narażenia, prócz zanieczyszczonego powietrza, może być woda, do której azbest trafia z gleb zanieczyszczonych azbestem. Jak wskazują liczne badania kontakt z azbestem stanowi przyczynę wielu chorób, m.in.: azbestozę, raka płuc, raka oskrzeli oraz raka opłucnej zwanego międzybłoniakiem. Wdychający włókna częściej chorują też na inne nowotwory - raka żołądka, krtani, nerek, jelit, trzustki, jajnika oraz chłoniaki. Poniżej zaprezentowano mapę prezentującą obszary w obrębie gminy Adamów, na których znajdują się wyroby azbestowe wymagające usunięcia.

Mapa 13 *Obszary z wyrobami azbestowymi według stopnia pilności usunięcia na terenie gminy Adamów*

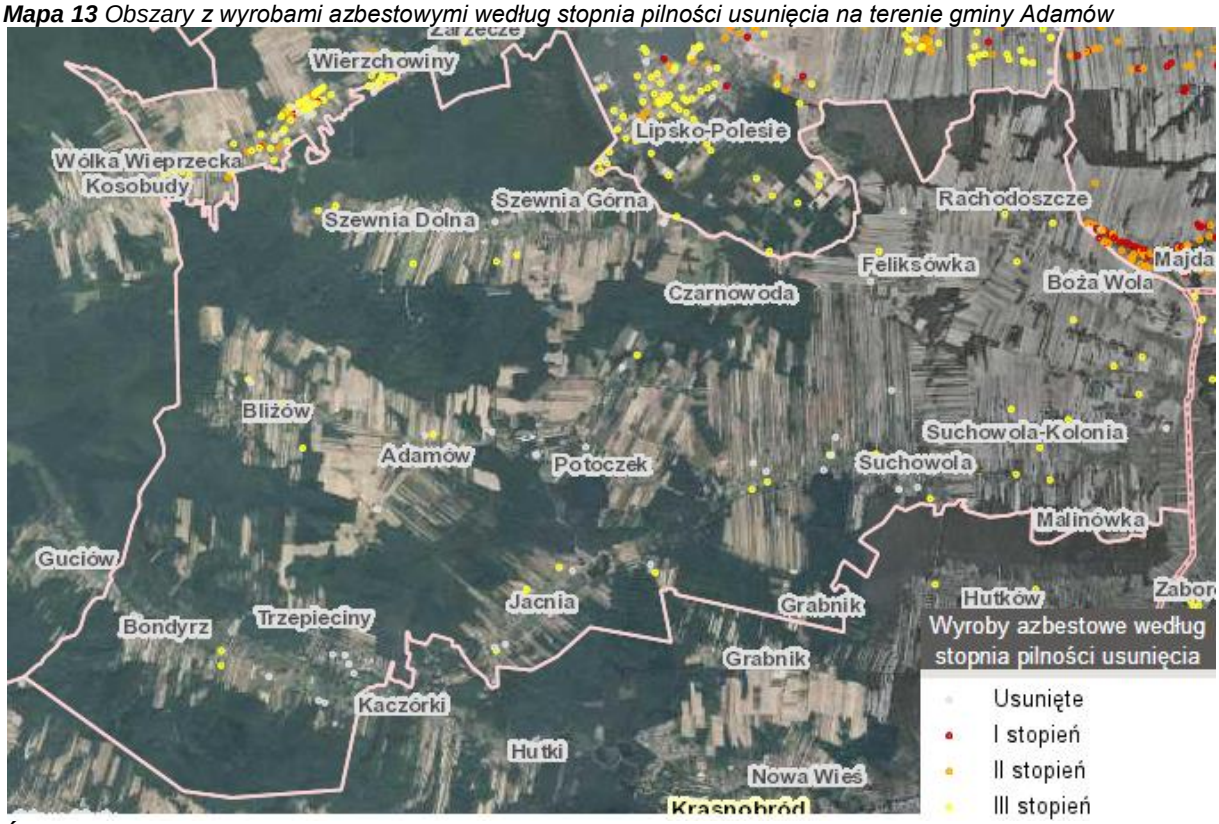

Źródło: *Opracowanie własne na podstawie: http://esip.bazaazbestowa.gov.pl/geoserwis.html*

Jak wynika z powyższych informacji, zarówno na wyznaczonym obszarze rewitalizacji, jak i w obrębie pozostałej części gminy Adamów, nie odnotowano poważniejszych problemów w sferze środowiskowej. Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy gminy Adamów wskazywali jedynie, że problematyczna jest degradacja terenów zielonych (w szczególności lasów) związana z ich zaśmiecaniem odpadami komunalnymi. Mimo zmian, jakie zaszły w ostatnich latach w zakresie gospodarowania odpadami komunalnymi w gminach (obowiązek odbierania odpadów komunalnych spoczywa na gminie, a wszystkich mieszkańców gminy obowiązują opłaty za gospodarowanie odpadami bez względu na częstotliwości oddawania i ilość odpadów) problem zaśmiecania terenów zielonych istnieje nadal. Najprawdopodobniej jest to związane z wciąż zbyt niską świadomością mieszkańców w zakresie proekologicznych postaw.

Konsultacje społeczne ujawniły także problem braku wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie gminy. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest bariera finansowa, która ze względu na stan zamożności mieszkańców, uniemożliwia samodzielny zakup tego rodzaju instalacji. Mieszkańcy sygnalizowali potrzebę umożliwienia dostępu do odnawialnych źródeł energii.

Poza tym, w obszarze rewitalizacji oraz w obrębie pozostałej części gminy Adamów, zdiagnozowano potrzebę podniesienia świadomości mieszkańców w zakresie proekologicznych oraz proklimatycznych postaw w codziennym życiu – np. promocję pozytywnych nawyków w zakresie korzystania z energii elektrycznej, podnoszenie wiedzy w zakresie efektywności energetycznej budynków mieszkalnych i proekologicznego korzystania z palenisk domowych.

REKOMENDACJE	
	1. *Mając na względzie charakter gminy i obszaru rewitalizacji oraz określone cele i kierunki ich rozwoju (w tym m.in. turystyka i ekologiczna produkcja rolna) niezbędne jest podjęcie interwencji w zakresie przedsięwzięć (zarówno inwestycyjnych i nieinwestycyjnych) prowadzących do ochrony cennych i unikatowych obszarów, stanowiących bogactwo nie tylko lokalne, lecz również całego regionu.* 2. *Na obszarze rewitalizacji rekomenduje się realizację przedsięwzięć umożliwiających dostęp gospodarstwom domowym do stosunkowo drogich instalacji odnawialnych źródeł energii. Tego rodzaju inwestycje pozytywnie oddziaływają na stan środowiska przyrodniczego i zdrowie mieszkańców, jak również na poprawę warunków ich życia (np. likwidacja uciążliwości związanych z dotychczasowym systemem pozyskiwania energii cieplnej czy elektrycznej). Pozostają także nie bez znaczenia dla potencjału turystycznego obszaru oraz sytuacji gospodarczej – wygenerowane w budżetach domowych (w związku ze zmniejszeniem ilości nośników energii) oszczędności mogą zostać wykorzystane na lokalnym rynku zbytu.* 3. *Równorzędnie konieczne jest przeprowadzenie działań mających na celu podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz kształtowanie prawidłowych nawyków wobec środowiska naturalnego.*

2.2.3.3 SFERA TECHNICZNA

W świetle *Wytycznych*[26] obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej dodatkowego jednego negatywnych zjawiska. Wśród katalogu takich zjawisk znalazły się również zagadnienia techniczne, w szczególności: degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę dla potrzeb socjalno - bytowych są wody podziemne. Według danych na koniec 2015 r. sieć wodociągowa gminy stanowiła system o długości 44,1 km, pozwalający na doprowadzenie wody do 698 punktów (przyłącza)[27].

Na system zaopatrzenia ludności w wodę w gminie Adamów składa się:

- wodociąg lokalny dla sołectwa Adamów – włączony do eksploatacji w 1966 r.,

[26] *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020*

[27] Bank Danych Lokalnych GUS

- wodociąg Potoczek - włączony do eksploatacji w 1971 r., zaopatruje w wodę około 2 200 osób w miejscowościach: Suchowola, Adamów, Potoczek, Potoczek Kolonia, Jacnia,
- studnia na osiedlu mieszkaniowym w miejscowości Bondyrz - włączona do eksploatacji w 2013 r., zaopatruje w wodę około 70 osób.

Poza zbiorowym systemem zaopatrzenia w wodę znajdują się miejscowości: Bliżów, Bondyrz, Czarnowoda, Suchowola Kolonia, Grabnik Kolonia, Malinówka, Szewnia Dolna, Szewnia Górna i Trzepieciny. Z ujęcia wody w Majdanie Ruszowskim (Gmina Łabunie) zaopatrywane w wodę jest około 270 gospodarstw domowych miejscowości Boża Wola, Rachodoszcze i Feliksówka.

W obrębie wyznaczonych podobszarów rewitalizacji (sołectwo Adamów i sołectwo Jacnia) nie zdiagnozowano deficytów w zakresie wyposażenia budynków mieszkalnych w infrastrukturę wodociągową.

Znacznie gorzej sytuacja kształtuje się w zakresie wyposażenia gminy w infrastrukturę kanalizacji sanitarnej. Łączna długość sieci kanalizacyjnej pod koniec 2015 r. wynosiła zaledwie 1,6 km, a odsetek ludności korzystającej z niej kształtował się na poziomie 0,5%. Jedynie w miejscowości Adamów zrealizowano lokalnie odcinek kanalizacji sanitarnej o długości 800 mb, który odprowadza ścieki z wielofunkcyjnego obiektu mieszczącego siedzibę Urzędu Gminy oraz Urzędu Pocztowego i mieszkań Spółdzielni Mieszkaniowej, a także z Ośrodka Zdrowia, biurowca MHSI i piekarni. W Bondyrzu lokalny odcinek kanalizacji sanitarnej obsługuje trzy budynki Spółdzielni Mieszkaniowej (byłe budynki mieszkalne zakładowe Fabryki Mebli) oraz Fabrykę Mebli. W pozostałym zakresie ścieki gromadzone są w zbiornikach bezodpływowych i na zlecenie wywożone do oczyszczalni. Na obszarze gminy Adamów przydomowe oczyszczalnie ścieków w 2015 roku posiadały 73 budynki mieszkalne, czyli 4,06% wszystkich budynków mieszkalnych na terenie gminy (średnia gminna). Uwzględniając ogólną liczbę budynków mieszkalnych w poszczególnych jednostkach referencyjnych, najgorszą sytuację dotyczącą rozwiązań umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów mieszkalnych w zakresie ochrony środowiska, zaobserwowano w następujących jednostkach: Adamów, Bondyrz, Feliksówka, Grabnik, Jacnia, Malinówka, Suchowola A, Suchowola B oraz Suchowola Kolonia. W obrębie tych jednostek ani jeden budynek mieszkalny nie został wyposażony w przydomową oczyszczalnię ścieków. Najwyższy udział budynków mieszkalnych wyposażonych w przydomowe oczyszczalnie ścieków w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych odnotowano w 2015 roku w sołectwie Trzepieciny. Wyniósł on 25%, czyli był sześciokrotnie wyższy niż średnia w gminie. Powyżej średniej gminnej uplasował się badany wskaźnik również w sołectwach: Szewnia Dolna (20%), Szewnia Górna (19,40%), Boża Wola A (12,50%), Czarnowoda (8,33%) oraz Boża Wola B (6,98%).

Kolejnym z mierników obrazujących problem braku rozwiązań umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów mieszkalnych w zakresie ochrony środowiska może być wskaźnik obrazujący udział gospodarstw domowych korzystających z odnawialnych źródeł energii. Bez wątpienia tego rodzaju instalacje wpływają nie tylko na podniesienie jakości życia lokalnej społeczności, lecz również pozytywnie oddziaływają na stan środowiska naturalnego. W zakresie tym obszar rewitalizacji wypada niezbyt korzystnie. Urząd Gminy w Adamowie nie posiada danych dotyczących zamontowanych w gminie OZE. W trakcie badania ankietowego prowadzonego w ramach opracowywania Planu Gospodarki Niskoemisyjnej jedynie wskazano, że jedynie sporadycznie mieszkańcy korzystają z zamontowanych źródeł energii

odnawialnej (kilka kolektorów słonecznych do przygotowywania ciepłej wody użytkowej oraz pompa ciepła). Liczba mieszkańców korzystających z dogodnych warunków naturalnych gminy (głównie słonecznych) jest niska.

Na obszarze gminy (w tym obszarze rewitalizacji) nie funkcjonuje system zbiorowego zaopatrzenia w energię cieplną. Zaopatrywanie w ciepło odbywa się za pośrednictwem indywidualnych źródłach ciepła, zasilających odbiorców instytucjonalnych, przemysłowych i usługowych oraz gospodarstwa domowe. W większości źródła indywidulane są źródłami o bardzo niskiej sprawności, praktycznie nieposiadające urządzeń ochrony powietrza, oparte na wysokoemisyjnych paliwach stałych. Wielkość emisji z tych źródeł wykazuje dużą zmienność sezonową, związaną z okresem grzewczym. W gminie działają również kotłownie budynków użyteczności publicznej, podmiotów handlowych i usługowych oraz wielorodzinnych budynków mieszkalnych, wytwarzających ciepło na potrzeby własne. Wyznacznikiem struktury zużycia nośników energii cieplnej są głównie względy finansowe oraz dostępność danego nośnika. Wśród nośników najczęściej wykorzystywanych do celów grzewczych są: węgiel kamienny oraz drewno. Pozostałe nośniki ciepła, takie jak: olej opałowy, czy gaz są wykorzystywane w nieznacznym stopniu. Oprócz gospodarstw domowych, z nośników tych korzystają również instytucje oraz podmioty prowadzące działalność na obszarze gminy.

Ogólna liczba budynków użyteczności publicznej, które wymagają przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych i/lub dostosowania do potrzeb niepełnosprawnych wyniosła w 2015 roku 12. Stanowi to 52,17% wszystkich budynków użyteczności publicznej będących w tym okresie czasu w zasobie gminy (łącznie 23 budynki). Badany wskaźnik osiągnął najwyższe wartości w sołectwach: Bliżów, Bondyrz, Boża Wola B, Feliksówka, Rachodoszcze, Suchowola A oraz Suchowola Kolonia. W tych sołectwach wszystkie budynki użyteczności publicznej powinny zostać poddane pracom termomodernizacyjnym i/lub remontom mającym na celi ich dostosowanie do potrzeb osób niepełnosprawnych. W **sołectwie Adamów** jeden z czterech budy użyteczności publicznej – Remiza Ochotniczej Straży Pożarnej - wymaga prac głębokiej termomodernizacji oraz dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych. W obrębie **sołectwa Jacnia** znajdują się 2 budynki użyteczności publicznej. Żaden z nich nie wymaga podjęcia interwencji.

Sektor mieszkaniowy jest największym odbiorcą energii cieplnej na terenie gminy. W ostatnich latach obserwuje się częściową wymianę źródeł na bardziej efektywne o wyższej sprawności. Niestety często tego typu inwestycje nie wiążą się ze zmianą nośników wykorzystywanych na potrzeby ogrzewania na bardziej ekologiczny głównie ze względów ekonomicznych. Poza tym, ze względu na stan zamożności lokalnej społeczności, jedynie niewielka cześć mieszkańców może pozwolić sobie na wymianę źródła ciepła w przypadku braku jego awarii.[28]

Na obszarze gminy Adamów przeważającą część zabudowy stanowi zabudowa jednorodzinna i zagrodowa. Zabudowa wielorodzinna stanowi znikomy udział zabudowy mieszkaniowej w gminie. Łącznie na terenie gminy znajduje się 6 budynków wielorodzinnych, które znajdują się w Adamowie (1), Bondyrzu (3), Suchowoli (1) i Szewni Górnej (1). Budynek wielorodzinny w Adamowie pochodzi z 1989 roku i znajduje się w nim łącznie 15 mieszkań. Ogrzewany jest za pomocą kotłowni węglowej i wymaga przeprowadzenia prac termomodernizacyjnych.

[28] Na podstawie: „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Adamów na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 roku)"

Obszar rewitalizacji – sołectwo Adamów oraz Jacnia - to obszar skupiający jedynie nieznaczną część z obiektów dziedzictwa materialnego gminy. Znajdują się tutaj następujące zabytki:

- zespół dworski w Adamowie z 1806 r. – w jego skład wchodzi dwór oraz budynki gospodarcze - drewniany czworak, murowana obora oraz murowana owczarnia (XIX w.); zachowały się też pozostałości parku o powierzchni 1,8 ha z ponad dwustu drzewami różnych gatunków, w tym klony, jesiony, osiki, lipy, dęby, robinie, wierzby, fragmenty alei lipowych i szpalerów grabowych,
- murowana kapliczka domkowa (przy „starej drodze") z 1 połowy XIX w. w Adamowie,
- trójramienny krzyż w Jacni.

Stan substancji zabytkowej należy ocenić jako bardzo zróżnicowany.

REKOMENDACJE

1. *Mając na względzie zarówno jakość życia lokalnej społeczności obszaru rewitalizacji, jak i atrakcyjność ternu dla potencjalnych mieszkańców, należy kontynuować inicjatywy w zakresie rozbudowy i ulepszania istniejącej infrastruktury technicznej.*
2. *W szczególności rekomendowane jest podjęcie inicjatyw mających na celu zwiększenie wykorzystania instalacji odnawialnych źródeł energii zarówno w budownictwie mieszkaniowym, jak i użyteczności publicznej.*
3. *W celu podniesienia atrakcyjności turystycznej obszaru niezbędne jest podjęcie działań w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego.*

2.2.3.4 SFERA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA

Wytyczne wskazują, że wśród negatywnych zjawisk przestrzenno-funkcjonalnych należy przeanalizować m.in. (1) niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny, (2) brak dostępu do podstawowych usług lub ich niską jakość, (3) niedobór lub niską jakość terenów publicznych.

Analiza rozmieszczenia istniejących na obszarze rewitalizacji obiektów podstawowych usług tj. przedszkoli, szkół, obiektów ochrony zdrowia nie wskazuje na brak dostępu do tychże obiektów. Wielkość i standard znacznej części z nich w pełni odpowiada potrzebom obsługi mieszkańców nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Adamów. Szczególnie problematyczne w tym zakresie jest natomiast dotychczasowe usytuowanie budynku Urzędu Gminy oraz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Obie instytucje znajdują się w części przystosowanego do tego celu budynku wielorodzinnego. W zakresie obu instytucji brakuje przede wszystkim pomieszczeń, wobec czego standard pracy pozostawia wiele do życzenia. Poza tym budynek nie jest w żaden sposób przystosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, co stanowi znaczną barierę w dostępie do świadczonych usług. Niedogodność stanowi także poziom wyposażenia budynku w niezbędny sprzęt (w tym biurowy). Wśród zdiagnozowanych problemów obszaru rewitalizacji (o niezwykłym znaczeniu dla całej gminy Adamów) znajduje się brak budynku pełniącego funkcję ośrodka kultury.

Wszelkie przedsięwzięcia o charakterze kulturalnym prowadzone są w świetlicach wiejskich usytułowanych na obszarze gminy lub na świeżym powietrzu. Ograniczenia architektoniczne poszczególnych budynków świetlic obniżają znacznie dostępność oferty kulturalnej dla wszystkich zainteresowanych. Braki w podstawowym wyposażeniu, sprzętowe i długo eksploatowane urządzenia znacząco obniżają efektywność działania, mogą stwarzać zagrożenie dla zdrowia użytkowników, znacząco ograniczają jakość i zakres proponowanej oferty kulturalnej. Deficyty w infrastrukturze kulturalnej gminy Adamów zmuszają władze i instytucje kultury gminy (Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów) do znaczącego ograniczenia zakresu oferty kulturalnej. Powyższe rzutuje na niedostateczny, przeciętny stopień zaspokojenia potrzeb użytkowników infrastruktury kulturalnej w gminie Adamów (mieszkańców, turystów), co wymaga działań naprawczych.

W zakresie poziomu i jakości świadczonych usług publicznych widoczne są problemy i braki. W szczególności mowa tutaj o funkcjonujących placówka systemu oświaty. Zdiagnozowanym problemem jest niewystarczający poziom świadczonych usług edukacyjnych, o czy głównie świadczą wyniki uczniów z egzaminów kończących poszczególne etapy edukacji. Istnieją także znaczne potrzeby w zakresie usług o charakterze sportowym. Wśród problemów obszaru rewitalizacji (oraz całej gminy) znajduje się deficyt dobrze wyposażonych obiektów sportowych umożliwiających przełamywanie negatywnych przyzwyczajeń i złych nawyków dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych (brak aktywności ruchowej, spędzanie czasu wolnego przed telewizorem czy komputerem) będących przyczyną różnego rodzaju schorzeń – otyłości, nadwagi, chorób układu ruchu, wad postawy, jak również chorób układu krążenia.

W obszarze rewitalizacji zdiagnozowano również problemy w zakresie niskiej jakości terenów publicznych. W szczególności mowa tutaj o terenie przy zalewie w Jacni. W chwili obecnej zbiornik wodny znajduje się w stanie pierwotnie zbudowanym. Korzystają z niego lokalni wędkarze. Infrastruktura, która w chwili obecnej znajduje się wokół zbiornika została zamontowana i wybudowana w ramach projektów współfinansowanych ze środków europejskich (ławki, oświetlenie, ciągi piesze – RPO WL na lata 2007-2014, siłownia napowietrzna – PROW na lata 207-2013). Jednocześnie należy podkreślić, że w chwili obecnej nie jest ona wystarczająca i nie spełnia oczekiwań zamieszkującej ludności oraz odwiedzających to miejsce turystów. Pomimo tego, że nie ma wyznaczonego kąpieliska mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz całej gminy w okresie letnim przyjeżdżają się tutaj kąpać i spędzać wolny czas. Brak specjalnie urządzonego kąpieliska wpływa na znaczny spadek bezpieczeństwa przebywania w jego rejonie. Istniej również potrzeba zbudowania drogi dojazdowej do zbiornika oraz zwiększenia rozmiarów istniejącego parkingu samochodowego. Brak ciągów pieszo-jezdnych wokół całego zbiornika (jest jedynie bulwar okalający część zbiornika) powoduje niekontrolowany ruch turystyczny, co w efekcie przyczynią się do dewastacji terenów zielonych i ich zaśmiecania. Brak ścieżek i alei wokół zbiornika znacznie utrudnia poruszanie się wokół niego. Znajdujące się tam obiekty małej architektury (ławki, kosze na śmieci, itp.) są w niezadowalającym stanie. Ich stan powoduje, że odbiór estetyczny miejsca jest obniżony. Szczególnie problematyczny jest stan istniejącego budynku socjalnego - przebieralni (zdjęcie poniżej). Został on stworzony z 2 kontenerów, brak jest sanitariatów; jego stan techniczny jest bardzo zły. Jedynym wyposażeniem rekreacyjnym przy zbiorniku jest siłownia napowietrzna składająca się z 3 elementów oraz stadionu, którego stan pozostawia wiele do życzenia.

Kolejnym z obszarów publicznych wymagających wsparcia jest teren w pobliżu remizy OSP w Adamowie. Jest on w żaden sposób nie urządzony i wymaga podjęcia pilnej interwencji.

REKOMENDACJE	
	1. *Należy podejmować inicjatywy prowadzące do poprawy estetyki i funkcjonalności zdegradowanych przestrzeni publicznych. Zarówno dla mieszkańców obszaru rewitalizacji, jaki i jego atrakcyjności niezwykle istotne jest przywracanie im wartości użytkowej.*

2.2.4 POTENCJAŁY OBSZARU REWITALIZACJI

Ostatnia część rozdziału diagnostycznego ma na celu określić potencjały jakimi dysponują podobszary rewitalizacji. Są to wszelkiego rodzaju możliwości oraz zasoby, które mogą ułatwić rozwiązywanie problemów jakie odkryto w trakcie przeprowadzonej diagnozy.

Część ta będzie się koncentrowała przede wszystkim na lokalnych potencjałach, czyli tych dotyczących obszaru rewitalizacji, jednak w niektórych przypadkach niezbędne będzie przedstawienie zjawisk ogólno gminnych.

Wyznaczone podobszary rewitalizacji, co zostało wskazane w przeprowadzonej szczegółowej diagnozie, borykają się z wieloma problemami, które w zasadniczy sposób wpływają na obniżenie jakości życia jego mieszkańców, jak również implikują jego przeciętną atrakcyjność turystyczną, osiedleńczą i gospodarczą. Skuteczność kompleksowego przeobrażenia obszaru jest warunkowana wykorzystaniem istniejących potencjałów terenu, w związku z tym z niniejszym podrozdziale wskazuje się kluczowe czynniki umożliwiające dokonanie efektywnej i kompleksowej rewitalizacji w sołectwie Adamów oraz Jacnia.

Poniżej zaprezentowano w sposób syntetyczny wyniki przeprowadzonej, w zakresie potencjałów obszaru rewitalizacji, analizy:

- **KAPITAŁ SPOŁECZNY I LUDZKI** – podobszary rewitalizacji zamieszkiwane są przez coraz większą liczbę osób starszych, co będzie miało wpływ na konieczność jego dostosowania do ich potrzeb. Z drugiej strony grupa ta stanowi o rozwoju nowych usług i funkcji, które mogą nadać nowe impulsy rozwojowe całej gminie.

  Jakość kapitału społecznego obszaru rewitalizacji należy określić jako dobrą. Organizacje pozarządowe i stowarzyszenia (m.in. Kapela Ludowa „Adamowiacy”, Koło Gospodyń

Wiejskich w Jacni, Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów, Stowarzyszenie Gospodarstw Agroturystycznych Gminy Adamów) działające na tym terenie są aktywne i odgrywają ważną rolę w życiu lokalnej społeczności. Chętnie współdziałają z samorządem gminnym.

- **KADRY INSTYTUCJI PUBLICZNYCH** – bez wątpienia niezwykle istotnym potencjałem gminy jest doświadczona kadra Urzędu Gminy w Adamowie oraz gminnych jednostek organizacyjnych (m.in. GOPS, placówki szkolne). Charakteryzuje się ona wysokim poziomem merytorycznym. Pracownicy posiadają wieloletnie doświadczenie zarówno w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych (krajowych i zagranicznych), jak i realizacji szerokiego wachlarza przedsięwzięć (projektów i programów) służących przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu mieszkańców.

- **INSTYTUCJE I OBIEKTY PUBLICZNE** – w obrębie podobszarów rewitalizacji mieszczą się główne instytucje publiczne gminy Adamów, czyli Urząd Gminy, Gminna Biblioteka Publiczna. Stanowią one centra życia kulturowego oraz publicznego całej gminy. W ich ramach niebagatelne znaczenie pełnią ośrodki wsparcia (Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie oraz Centrum Integracji Społecznej w Jacni), które rozszerzają ofertę pomocy społecznej poza standardowy zakres.

- **AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA** – Podobszary rewitalizacji są już obecnie obszarem sporej aktywności obywatelskiej - wzięto pod uwagę ilość organizacji pozarządowych, które pełną ważną funkcję w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego i aktywizowaniu jednostek na rzecz społeczności. Potencjał ten jest już na tym etapie zauważalny i będzie stanowił punkt wyjścia do planowania dalszych działań w obszarze.

- **POTENCJAŁ KULTUROWY I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO** – kapitał ten, to w przypadku podobszarów rewitalizacji w szczególności zasób dziedzictwa niematerialnego. Istniejące zasoby kulturowe i historyczne - zabytki (jedynie zespół dworski w Adamowie pochodzący z 1806 r. oraz murowana kapliczka domkowa przy „starej drodze" z 1 połowy XIX w. w Adamowie) nie stanowią w przypadku wyznaczonych podobszarów znacznego potencjału, mogącego wpływać w sposób istotny na ich rozwój społeczno-gospodarczy. Znacznie korzystniej wygląd natomiast sytuacja w zakresie dziedzictwa niematerialnego – na obszarach tych kultywowany jest szereg tradycji ludowych, a dziedzictwo kulturowe przekazywane jest z pokolenia na pokolenie głównie poprzez działalność zespołów ludowych oraz imprezy nawiązujące do tradycji religijnych i lokalnych.

- **POTENCJAŁ NATURALNY I TURYSTYCZNO-REKREACYJNY** – gmina Adamów charakteryzuje się bardzo dużym, lecz niewykorzystanym w stopniu wystarczającym, potencjałem turystyczno-rekreacyjnym z dużym bogactwem walorów przyrodniczo-krajobrazowych i czystym środowiskiem naturalnym. Walory krajobrazowe tego terenu, spuścizna historyczna oraz rozwijająca się baza turystyczna może sprawić, że sektor turystyczny będzie jednym z podstawowych źródeł dochodów mieszkańców. Potencjał turystyczny gminy jest duży i może stać się priorytetowym celem jej rozwoju. Dobra

dostępność komunikacyjna oraz bliskość innych ośrodków turystycznych o rozpoznawalnej marce miejsca (Krasnobród, Zamość, Józefów, Zwierzyniec) podnosi atrakcyjność turystyczną tego obszaru. Zarówno Adamów, jak i Jacnia to miejscowości najbardziej rozpoznawalne na terenie gminy. W Jacni znajduje się wyciąg narciarski przyciągający miłośników białego szaleństwa. Obok stacji narciarskiej funkcjonuje ośrodek wypoczynkowy dysponujący pokojami, mini SPA, jacuzzi i restauracją promującą dania wykorzystujące lokalne produkty. Poza tym, usytułowany jest tu również zbiornik retencyjny kuszący turystów w okresie letnim. Ze względu na niewystarczający poziom infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej, potencjał przedmiotowego zbiornik jest jednak wykorzystywany w sposób niewystarczający. Wokół zalewu wybudowano bulwar i zamontowano oświetlenie oraz obiekty małej infrastruktury (ławki i kosze na śmieci). Tuż obok zbiornika znajduje się skromna siłownia zewnętrzna. W okresie letnim miejscowość ta przyciąga turystów, którzy mogą skorzystać z usług oferowanych przez wypożyczalnię rowerów wodnych oraz amatorskiego połowu ryb. Bliskie położenie innych, znaczenie lepiej wyposażonych, zbiorników wodnych powoduje, że turyści częściej na miejsce wypoczynku wybierają Krasnobród czy Józefów.

Zdjęcie 3 *Stok narciarski w Jacni*

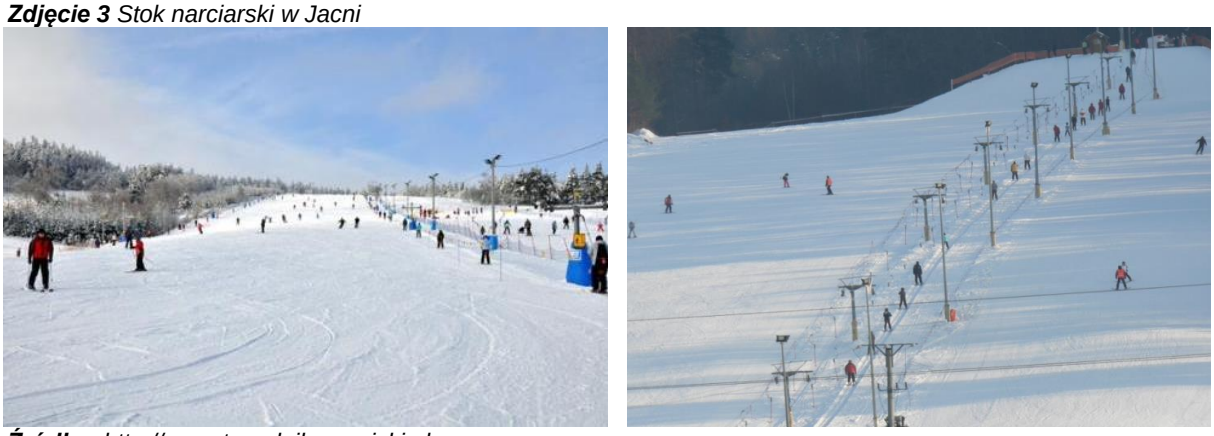

Źródło: *http://www.tygodnikzamojski.pl*

Zdjęcie 4 *Zbiornik wodny w Jacni*

Źródło: *http://mapa.rpo.lubelskie.pl*

Na terenie miejscowości Jacnia i Bródki utworzono Park Nordic Walking, W parku wyznaczone zostały trzy trasy o łącznej długości 16,8 km obejmujące swoim zasięgiem dolinę rzeki Jacynki oraz źródełko w Bródkach.

Atrakcyjna rzeźba terenu, zróżnicowana flora i fauna, rezerwaty i pomniki przyrody, dobrze zachowane zabytki oraz różnorodność szlaków turystycznych przebiegających przez malowniczo położone podobszary rewitalizacji zachęcają do uprawiania turystyki pieszej, rowerowej a także konnej.

- **POTENCJAŁ AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ** – potencjał ten to działające w obszarze podmioty gospodarcze, szczególnie mikro oraz małe przedsiębiorstwa. Mimo przeciętnej aktywności gospodarczej podobszary rewitalizacji nie są bynajmniej pozbawiony aktywności gospodarczej. Optymizm gospodarczy na tym obszarze nie wygasł i można w tym upatrywać element potencjału przyszłego rozwoju. Bardzo istotne jest dotychczasowe nabyte doświadczenie rynkowe oraz gotowość do podejmowania ryzyka. To elementy kapitału ludzkiego, które najtrudniej byłoby wytworzyć od zera. Jednak głównym potencjałem gminy Adamów, który należy wykorzystać jest turystyka.

- **POTENCJAŁ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ** - w granicach podobszarów rewitalizacji znajdują się przestrzenie publiczne z bardzo dużym potencjale. Duży areał terenów i miejsc o potencjale rekreacyjnym, sąsiedztwo rzek Wieprz i Jacynka mogą być źródłem rozwoju przedsiębiorczości i handlu. Potencjałem tychże podobszarów jest pełnienie zróżnicowanych funkcji, szczególnie w kontekście zróżnicowanej działalności mieszkaniowo-handlowo-usługowej.

3.CZĘŚĆ PLANISTYCZNA

W pracach nad wizją obszaru rewitalizacji wykorzystano procedurę, która przyjmuje założenie, iż nie jest ona formułowana na początkowym etapie prac nad programem rewitalizacji, ale podsumowuje tę fazę prac, gdzie mamy już za sobą diagnozę stanu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji gminy i jego potrzeb oraz wstępnie zarysowane koncepcje celów i projekty, jakie mogą być na tym terenie realizowane. Wizja przyszłości obszaru rewitalizowanego nie jest tym samym czystą projekcją i zapisem naszych marzeń i wyobrażeń o przyszłym jego stanie. Obraz przyszłości jest konstruowany na podstawie analizy spodziewanego przebiegu procesów społecznych i zarządczych, wychodzi on naprzeciw wyzwaniom i wyprzedza powstawanie problemów możliwych do przewidzenia w przyszłości.

W perspektywie do 2023 roku podejmowane działania będą miały na celu głównie poprawę jakości życia mieszkańców, poprzez powstrzymanie degradacji terenów znajdujących się w gorszym położeniu oraz poprzez przywrócenie obszarom wymagających interwencji, ich pierwotnych funkcji (ważnych z punktu widzenia lokalnego rozwoju). Ww. cel będzie realizowane przez różnorodne podmioty (samorząd gminy, instytucje publiczne, organizacje społeczne, przedsiębiorców i inne) zarówno poprzez projekty infrastrukturalne jak i „miękkie". Zgodnie z zasadami procesu rewitalizacji, nadrzędną ideą kierującą tymi działaniami będzie wyprowadzenie wskazanego obszaru ze stanu kryzysowego poprzez usunięcie zjawisk, które spowodowały jego degradację. Cele, kierunki interwencji oraz konkretne zadania rewitalizacyjne mają doprowadzić do przemiany zdegradowanego terenu we wszystkich pięciu aspektach:

- ✓ **społecznym** – poprzez zapobieganie patologiom społecznym, takim jak alkoholizm czy przemoc w rodzinie, marginalizacji i wykluczeniu mieszkańców pozostających w „gorszej" sytuacji życiowej, kreowaniu zdrowych nawyków przeciwdziałających chorobom cywilizacyjnym dzieci i osób dorosłych (otyłość, nadwaga, wady postawy, choroby narządów ruchu i układu krążenia), odbudowywaniu więzi społecznych i rodzinnych, aktywizacji osób starszych, zwiększeniu szans rozwojowych dzieci i dorosłych z mniejszych i peryferyjnych ośrodków; niezwykle istotne jest również rozwijanie i wzmacnianie trzeciego sektora, a poprzez to budowania społeczeństwa obywatelskiego;
- ✓ **gospodarczym** – poprzez stwarzanie warunków do tworzenia nowych miejsc pracy, rozpowszechnianie aktywności gospodarczej, lokowanie na obszarze rewitalizacji nowych przedsiębiorstw;
- ✓ **przestrzenno-funkcjonalnym** – w tym zachowanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego stanowiącego potencjał lokalny;
- ✓ **technicznym** – poprzez dbałość o podstawową infrastrukturę techniczną (m.in. stopień skanalizowania, stan techniczny budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej) – jako elementu zwiększającego atrakcyjność zamieszkania i w pewnym stopniu ograniczającego odpływ ludności;
- ✓ **środowiskowym** – przede wszystkim poprzez poprawę stanu środowiska naturalnego i wdrażanie koncepcji zrównoważonego rozwoju, która ma zapewnić zaspokojenie potrzeb społeczności, z uwzględnieniem przyszłych pokoleń i priorytetowym znaczeniem zachowania, odtworzenia i rozwijania środowiska przyrodniczego.

3.1 WIZJA I CELE REWITALIZACJI

Zgodnie z wytycznymi Program Rewitalizacji zawiera w szczególności opis wizji stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji, a także cele rewitalizacji oraz odpowiadające im kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu zdiagnozowanych poprzednio negatywnych zjawisk społecznych i powiązanych z nimi problemów gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych. Wizja oraz uporządkowany system celów rewitalizacji stanowią spójną całość. Każdy z celów rewitalizacji w sposób czytelny i nie budzący wątpliwości przyczynia się do realizacji określonego fragmentu wizji, jak również wizji jako całości.

3.1.1 OPIS WIZJI OBSZARU PO PRZEROWADZONEJ REWITALIZACJI

Poniżej zaprezentowano wizję stanu obszaru po przeprowadzonej rewitalizacji w perspektywie roku 2023 i kolejnych lat. Została ona wypracowana w oparciu o odbyte konsultacje społeczne (5 maja 2017 r.) deklarowane aspiracje lokalnej wspólnoty. Wypracowana przy współudziale społeczności lokalnej wizja obszaru rewitalizacji jest spójna z wizją rozwoju całej gminy definiowanej na poziomie obowiązującej strategii gminy. Świadczy to o spójności wizji rozwoju oczekiwanej przez społeczność lokalną, jak i definiowanej przez władze gminy na poziomie dokumentów strategicznych.

WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI W 2023 ROKU

W 2023 roku obszar rewitalizacji w gminie Adamów jest obszarem:

- **uporządkowanej i zagospodarowanej przestrzeni publicznej,**
- **dogodnych warunków życia dla zamieszkującej tam ludności,**
- **ograniczonego zjawiska wykluczenia społecznego,**
- **kumulacji „pozytywnej energii", która przyciąga pozostałych mieszkańców gminy, jak i przyjezdnych,**
- **prężnie działającej i aktywnej społeczności lokalnej,**
- **zamieszkiwanym przez kreatywnych, przedsiębiorczych oraz dobrze wykształconych mieszkańców, mających dużą świadomość w zakresie prawidłowych postaw i zachowań ekologicznych, jak również zdrowego trybu życia,**
- **przyjaznym i bezpiecznym,**
- **zamieszkiwanym przez operatywną i zintegrowaną społeczność wykorzystującą w pełni walory przyrodnicze terenu, jego zasoby naturalne oraz dziedzictwo kulturowe przez do rozwoju społeczno-gospodarczego,**
- **konkurencyjnym pod względem gospodarczym i przyjaznym dla przedsiębiorców, zarówno już działających, jak i planujących założyć działalność gospodarczą.**

Wyżej zaprezentowana wizja obszaru jest bardzo ambitna, ale jednocześnie możliwa do osiągnięcia. Jednocześnie należy podkreślić, że powodzenie całego Lokalnego Programu Rewitalizacji, w tym urzeczywistnienie wizji obszaru po przeprowadzeniu procesu rewitalizacji, zależy w głównej mierze od mobilizacji mieszkańców obszaru rewitalizacji w zakresie realizacji dużej liczby działań w „rodzimej" skali, zgodnych z celami Programu lub komplementarnych wobec nich, a dotyczących jakości prywatnego życia.

3.1.2 STRUKTURA CELÓW REWITALIZACJI

W świetle wytycznych cele rewitalizacji winny być wytypowane w taki sposób, aby implikowały następnie kierunki działań służące eliminacji lub ograniczeniu negatywnych zjawisk ujawnionych w diagnozie. Przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom powinno z kolei polegać na wykorzystaniu zidentyfikowanych potencjałów.

W ramach „Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023" wskazano trójstopniową strukturę celów. Zdefiniowano trzy cele strategiczne przyporządkowane celowi głównemu oraz układ szeregu celów operacyjnych przyporządkowanych celom strategicznym. Strukturę celu głównego oraz celów strategicznych niniejszego dokumentu należy, w całym okresie jego obowiązywania, traktować jako stałą. W miarę możliwości powinna ona także być utrzymana w kolejnym programie opracowywanym po 2023 roku. Tymczasem cele operacyjne mogą podlegać zmianom (być dołączane lub wykreślane z programu po ich ewentualnym zrealizowaniu) w trybie śródokresowej aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Cel główny procesu rewitalizacji określa zakres niezmiennego kierunku działań w perspektywie długoletniej. Przedmiotowy cel stanowi odpowiedź na zdefiniowane problemy w długoterminowej perspektywie rozwoju, wskazując na korzyści oczekiwanych przemian płynące dla wszystkich mieszkańców.

CEL GŁÓWNY:	**„Ożywić" obszar rewitalizacji poprzez nadanie mu nowych funkcji i odbudowania istniejących, a także realizację kompleksowych i zintegrowanych działań, ukierunkowanych na poprawę zagospodarowania przestrzennego, stanu środowiska przyrodniczego oraz ożywienie gospodarcze i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i marginalizacji osób z grup defaworyzowanych.**

Wyżej zaprezentowany główny cel rewitalizacji jest wielowątkowy i wielowymiarowy. Zakłada on ożywienie obszaru rewitalizacji poprzez rozbudzenie potencjału tkwiącego w nim oraz zamieszkującej tam ludności, czego efektem będzie wyprowadzenie obszaru ze stanu kryzysu. Choć nie zostaną zupełnie zniwelowane zjawiska, które spowodowały jego degradację, to ich skala zostanie znacznie ograniczona. Działania podejmowane w ramach rewitalizacji będą przede wszystkim skupiały się na przeciwdziałaniu problemów społecznych. Pozostałe przedsięwzięcia o charakterze gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym czy środowiskowym mają za zadanie wspomagać przeciwdziałanie problemom społecznym.

Cele rewitalizacji oraz kierunki rozwoju obszarów rewitalizacji zostały wyznaczone na podstawie zidentyfikowanych problemów oraz potrzeb skumulowanych na obszarze

zdegradowanym. Bezpośrednią inspiracją do ich powstania były wyniki prac mieszkańców podczas prowadzonych konsultacji społecznych. **Zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Zasadach delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego" w dniu 5 maja 2017 r. w Urzędzie Gminy w Adamowie zorganizowane zostało spotkanie informacyjno- konsultacyjne dla mieszkańców podobszarów rewitalizacji, sołtysów, radnych, przedstawicieli organizacji społecznych i instytucji publicznych, w ramach którego wypracowane zostały zarówno cele, jak i odpowiadające im kierunki działań Lokalnego Programu Rewitalizacji**.

Zdjęcie 5 *Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 05.05.2017 r. dotyczące wyznaczania wizji, celów i kierunków działań LPR*

Źródło: *DRAFT Consulting*

Łącznie wyznaczono 3 cele strategiczne oraz 8 celów operacyjnych. Struktura przyjętych w niniejszym Lokalnym Programie Rewitalizacji celów strategicznych i podporządkowanych im celów operacyjnych przedstawia się następująco:

Rysunek 1 *Cele strategiczne i cele operacyjne LPR*

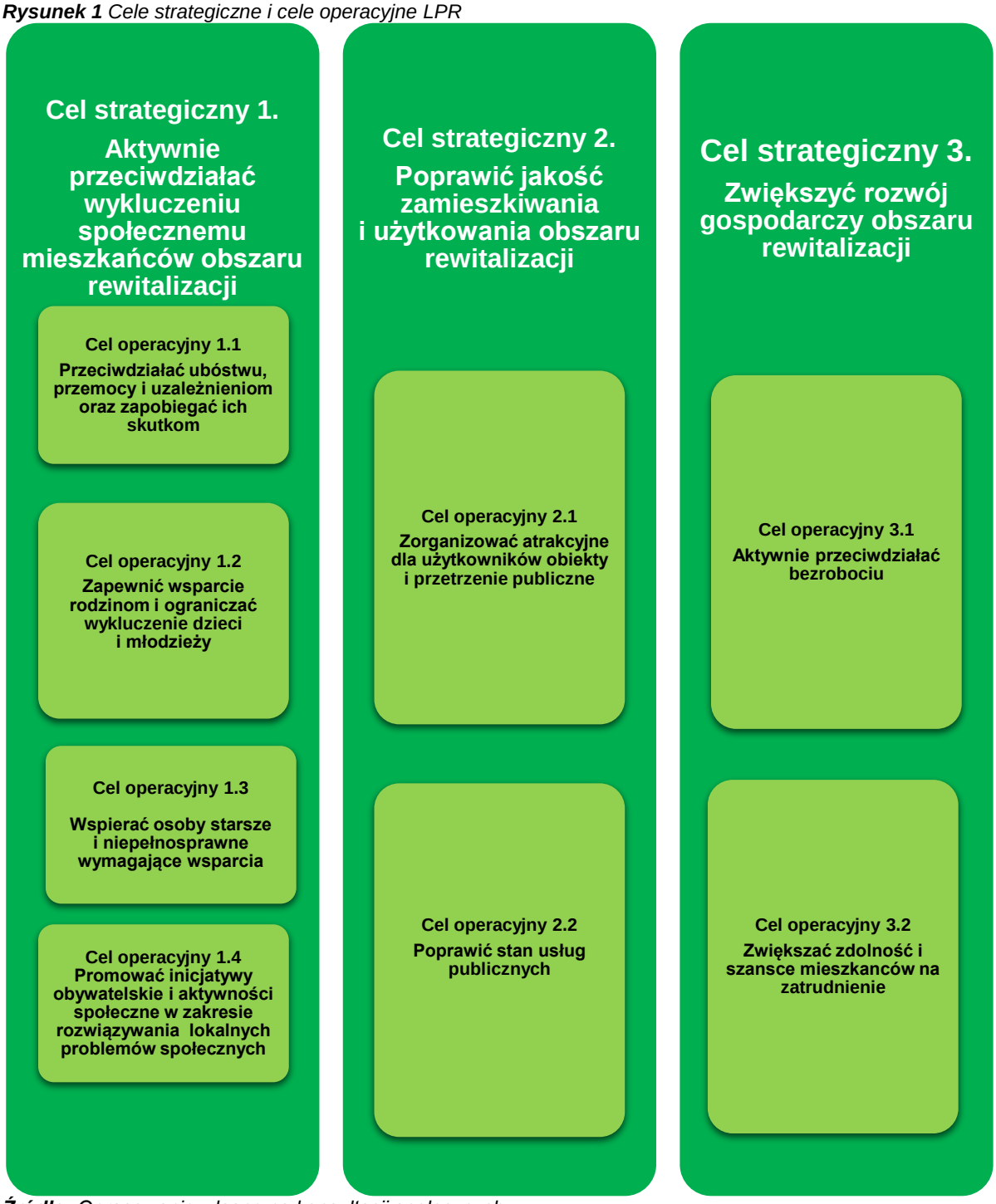

Źródło: *Opracowanie własne na konsultacji społecznych*

Przy formułowaniu celów LPR wzięto również pod uwagę zalecenia zawarte w **„Zasadach delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego”**, zgodnie z którymi co najmniej połowa celów Lokalnego Programu Rewitalizacji wynika z celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych i służy ich realizacji. Schemat przedstawiony na Rysunku 2 prezentuje sieć współzależności celów zdefiniowanych w obu powyższych dokumentach.

W dalszej kolejności zaprezentowano w sposób szczegółowy cele operacyjne, w ramach których zostały wyznaczone kierunki działań. Kolejność celów nie świadczy o hierarchii ich ważności lub kolejności wdrażania. Są one na tym samym poziomie ważności i zgodnie z zasadą kompleksowości. Warunkiem niezbędnym dla prawidłowego i udanego procesu rewitalizacji jest uwzględnienie w ich ramach wszystkich sfer równocześnie, tj. społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Wyznaczone cele rewitalizacji odpowiadają kryteriom SMART - są sprecyzowane, mierzalne (każdy cel ma przyporządkowany wskaźnik), atrakcyjne dla społeczności lokalnej, możliwe do zrealizowania w określonym czasie (zrealizowane zostaną do roku 2023).

Rysunek 2 *Korelacja celów LPR i „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Adamów na lata 2015-2024”*

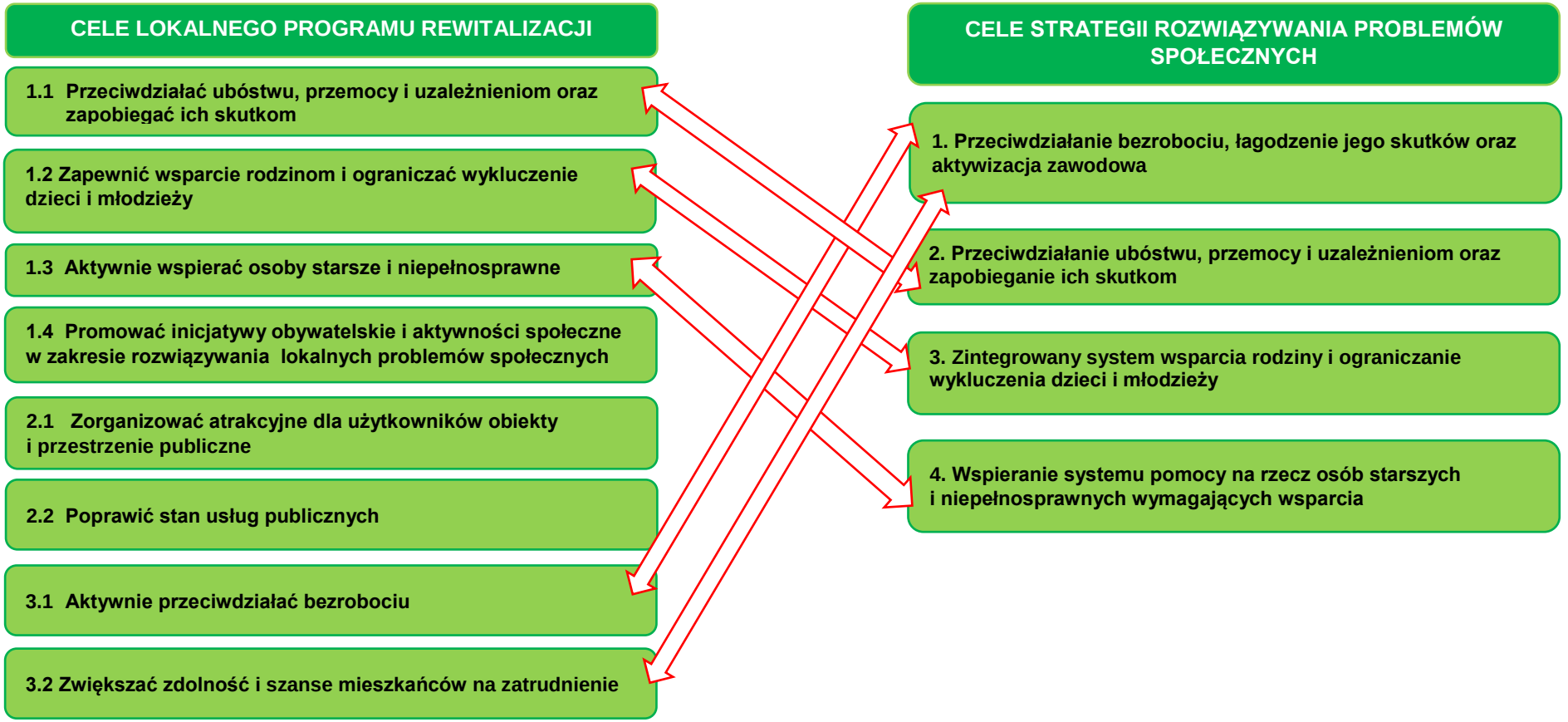

Źródło: *Opracowanie własne*

CEL STRATEGICZNY 1. AKTYWNIE PRZECIWDZIAŁAĆ WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU MIESZKAŃCÓW OBSZARU REWITALIZACJI

Konsekwencje zdiagnozowanych i nawarstwiających się od wielu lat dysproporcji wyznaczonych podobszarów rewitalizacji, stanowi konieczność realizacji działań dążących do osiągnięcia spójności społecznej, rozumianej jako: „zdolność społeczeństwa do zapewnienia dobrobytu wszystkim swoim członkom, przy jednoczesnym minimalizowaniu wewnętrznego zróżnicowania oraz unikaniu zjawiska polaryzacji”.[29] W znaczeniu tym społeczeństwo spójne to wspólnota wolnych, wspierających się nawzajem ludzi, którzy dążą do zbiorowych celów metodami demokratycznymi. Spójność społeczna nie koncentruje się wyłącznie na zwalczaniu wykluczenia społecznego i ubóstwa. Jej fundamentem jest tworzenie solidarności w społeczeństwie, tak aby zminimalizować wykluczenie, zwalczać je za pomocą prewencji. W praktyce istotą spójności społecznej jest budowanie takich relacji społecznych, aby naturalna różnorodność wzbogacająca społeczeństwo nie prowadziła do podziałów generujących nieufność i wrogość między grupami społecznymi.

Pierwszy cel strategiczny skupia się na dążeniu do osiągniecia spójności społecznej poprzez przeciwdziałanie ubóstwu, jego dziedziczeniu, zmniejszenie skali wykluczenia społecznego, którego źródła upatruje się m.in. w chorobach czy niepełnosprawności. Działania w tym celu będą także zorientowane wspieraniu rodzin w wypełnianiu przynależnych im funkcji, jak również wyrównywaniu szans (edukacyjnych), budowanie atmosfery sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi dzieci, młodzieży oraz dorosłych. Ponadto, aby w pełni osiągnąć ww. cel podejmowane będą działania na rzecz walki z różnego rodzaju nałogami oraz przeciwdziałanie zjawisku przemocy domowej. W związku ze starzejącym się społeczeństwem, istotne jest inicjowanie działań stworzenia systemu usług opiekuńczych i pielęgnacyjnych na rzecz seniorów. Dodatkowo, aby wzmocnić procesy rewitalizacji konieczne będzie budowanie zaangażowania obywatelskiego we wspólne dobro całej społeczności lokalnej oraz wzmocnienie kapitału społecznego.

➢ Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom

Aktywne przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom społecznym stanowi odpowiedź na problemy oraz potrzeby zidentyfikowane zarówno na poziomie analizy danych obiektywnych, a w konsekwencji także przeprowadzonej delimitacji obszarów zdegradowanych i obszar rewitalizacji, jak również wyartykułowane w procesie uspołeczniania LPR na etapie jego tworzenia. Główne kierunki działań w sferze polityki społecznej będą zatem skierowane na skuteczne planowanie docelowych ścieżek ograniczających wykluczenie społeczne, jak i ubóstwo, które pomimo identyfikowania go jako problem, może być ujmowane w kategoriach skutku (np. bierności społecznej, zawodowej, zdrowotnej itp.).

Dostępne dane statystyczne (dot. liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu uzależnień lub przemocy społecznej, liczby wydanych Niebieskich Kart czy

[29] Battaini-Dragoni, Dominioni, 2003, s. 6

liczby wniosków zgłoszonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych) wskazywać mogą, że na wyznaczonych podobszarach rewitalizacji, problemy związane z uzależnieniami mieszkańców i przemocą w rodzinie nie są rozpowszechnione. Jednocześnie należy zaznaczyć, że wyżej przytoczone dane statystyczne nie do końca dają prawdziwy obraz obszaru rewitalizacji. W trakcie prowadzonych konsultacji społecznych okazał się, że problemy tego rodzaju mają większy zasięg. Często są jednak bagatelizowane i umniejszane przez lokalną społeczność. O ich sporej skali świadczyć również ujęcie ich w ramach „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Adamów na lata 2015-2024" wśród najbardziej palących problemów całej gminy.

Mając na uwadze powyższe kwestie, działania związane z polityką społeczną powinny być skoncentrowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów związanych z uzależnieniami oraz przemocą w rodzinie. Wśród kierunków działań mających charakter prewencyjny znajduje się również rozwój oferty alternatywnych i atrakcyjnych form spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież. Jednym z elementów przedmiotowego celu będzie rozwój systemu poradnictwa społecznego. Wobec zwiększającej się stale liczby mieszkańców borykających się z rożnego rodzaju problemami i zaburzeniami o podłożu psychicznym, sporej liczby mieszkańców uzależnionych, rozwój tego rodzaju usług publicznych jest niezbędny. Podstawowym celem realizacji tego rodzaju poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja poczynań związanych z różnymi aspektami funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego, itp.

Wśród narzędzi kształtowania właściwych postaw obywatelskich i społecznych, jak również przeciwdziałania patologiom społecznym (takim jak alkoholizm czy chuligaństwo) jest aktywność kulturalna, sportowa czy rekreacyjna. Tworzenie samej infrastruktury nie jest jednak wystarczające, konieczne jest również zapewnienie atrakcyjnej oferty, która wpłynie na zmianę niekorzystnych przyzwyczajeń i budowanie w kolejnych pokoleniach mieszkańców obszaru rewitalizacji „innej już świadomości". Niezbędne są również działania w zakresie animacji społecznej o charakterze kulturalno-edukacyjnym oraz związanym z profilaktyką zdrowotną.

Dane dotyczące stanu zdrowia mieszkańców podobszarów rewitalizacji przemawiają za tym, by w ramach działań rewitalizacyjnych podjąć inicjatywy prewencyjne związane z promowaniem zdrowego stylu życia. Winny one zarówno dotyczyć dzieci i młodzież, jak i dorosłych mieszkańców obszaru rewitalizacji. Oprócz działań wpływających na zmianę negatywnych przyzwyczajeń i nawyków żywieniowych i ruchowych, należ także tworzyć miejsca umożliwiające aktywność fizyczną, które będą stanowiły podstawę realizacji działań w zakresie promocji aktywnego i zdrowego stylu życia. Jednocześnie będą one stanowiły obszary integracji (w tym międzypokoleniowej) mieszkańców.

WIODACEKIERUNKI DZIAŁANIA 1.1:	**- aktywnie wspierać wszelkie inicjatywy na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu z życia społecznego i obywatelskiego grup defaworyzowanych** **- tworzyć warunki do społecznej i zawodowej aktywności osób z grup marginalizowanych** **- zmniejszać poziom uzależnienia od korzystania z pomocy społecznej** **- zorganizować placówki wsparcia dziennego** **- wspierać działania z zakresu organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży oraz całych rodzin przeciwdziałające występowaniu zachowań dewiacyjnych** **- podnieść poziom bezpieczeństwa zdrowotnego poprzez: zaspakajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia, wspieranie osób i rodzin dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie oraz prowadzenie działalności profilaktycznej w tym zakresie** **- wspierać wszelkie formy aktywizacji środowisk i osób, w tym poprzez animację kultury i sportu, oraz pobudzanie do żywego uczestnictwa w życiu społecznym: aktywności kulturowych, ekologicznych, sportowych, edukacyjnych, prozdrowotnych i profilaktycznych** **- udzielanie poradnictwa specjalistycznego, pedagogicznego, prawnego i psychologicznego rodzinom, w szczególności dysfunkcyjnym- aktywnie wspierać wszelkie inicjatywy na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu z życia społecznego i obywatelskiego grup defaworyzowanych** **- profilaktyka i minimalizowanie zjawiska uzależnienia od alkoholu i narkomanii oraz innych uzależnień** **- prowadzenie działań informacyjnych na temat praw osób doświadczających przemocy oraz form przeciwdziałania przemocy** **- zapewnienie warunków organizacyjnych i kadrowych dla udzielania profesjonalnego wsparcia dla osób uzależnionych i ich rodzin** **- rozwój oferty alternatywnych, atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży**

➢ Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży

Na obszarze rewitalizacji intensywnie rozwijane i wspierane będą wszelkie formy pracy z dziećmi i młodzieżą, nakierowane na wyrównywanie ich szans (w tym edukacyjnych) oraz przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa. Poza tym wdrażane będą nowe modele pracy środowiskowej z rodziną, w których obecne są nie tylko elementy interwencji w zastane problemy, ale i profilaktyka. Dla dobra rodziny, które jest naturalnym środowiskiem rozwoju i dobra wszystkich jej członków, a w szczególności dzieci, które potrzebują szczególnej ochrony i pomocy ze strony dorosłych, konieczne jest wspieranie rodzin, w tych przypadkach, kiedy własne zasoby i możliwości nie wystarczają, aby pokonać sytuacje trudne lub kryzysowe. Podstawowym założeniem działań prowadzonych na rzecz rodzin wymagających pomocy będzie przeświadczeniem, o tym że zamiast zastępować rodzinę w jej funkcji opiekuńczo – wychowawczej, należy ją wspierać i wspomagać tak, aby przywrócić prawidłowe funkcjonowanie. Ponadto kontynuowane będą działania wspierające rodziny wielodzietne, które o wiele częściej niż inne gospodarstwa domowe, żyją nie tylko poniżej minimum socjalnego, ale również poniżej minimum egzystencji (system świadczeń rzeczowych, pieniężnych i innych mechanizmów ekonomicznego wsparcia dla rodzin m.in. dożywianie dzieci). Efektywność prowadzenia wsparcia w obszarze polityki społecznej będzie poległa m.in. na przechodzeniu od systemu opiekuńczego do modelu opartego na zasadzie pomocniczości. Właściwy charakter pomocy i integracji społecznej przyczyni się do kształtowania postawy aktywności i unikaniu negatywnych skutków uzależniania się beneficjentów pomocy od świadczeń społecznych. Przeprowadzone usługi aktywnej integracji,

przy procesie podnoszenia kompetencji życiowych oraz pozyskiwania umiejętności społecznych, umożliwią docelowo powrót do życia społecznego.

Rodzina dysfunkcyjna jest zamknięta, zakłamana (chroni „tajemnicę rodzinną"), panuje w niej zaburzona komunikacja i zamieszanie co do ról. Jest nastawiona raczej na sztywne utrzymanie systemu rodzinnego, niż na rozwój swoich członków. Wśród najczęściej występujących dysfunkcji należy wymienić: alkoholizm, inne uzależnienia lub choroby psychiczne w rodzinie, przemoc fizyczną lub psychiczną, maltretowanie, psychiczne opuszczenie dzieci (nieobecność emocjonalna rodziców), chłód emocjonalny, czynne odrzucanie i dewaluowanie dziecka, nadużycia emocjonalne. Często mimo braku otwartego zgłaszania tego typu negatywnych zjawisk, to są one obecne zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i w całej gminie Adamów. Jednocześnie często rodziny (ze względu na utarte schematy czy mentalność) ukrywają swoje problemy ze względu na strach przed stygmatyzacją. Takie zjawiska występujące w okresie w jakim kształtuje się młoda osoba często rzutują na jej predyspozycjach rozwojowych oraz osobowości w sposób negatywny.

Drugim z filarów przedmiotowego celu będzie przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu dzieci i młodzieży. Jednym z elementów niniejszego celu będzie szeroko rozumiana edukacja dająca mieszkańcom możliwość wszechstronnego rozwoju; zapewniająca zarówno „lepszy start" w dorosłe życie, jak i dłuższą aktywność zawodową oraz społeczną. Wykształcenie i kompetencje są ważnym wskaźnikiem szans życiowych. To właśnie dlatego edukacja jest jednym z podstawowych instrumentów zwiększania szans na rynku pracy i przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego. Dysponowanie odpowiednimi kompetencjami pełni coraz ważniejszą rolę na rynku pracy. Ma ono także szerszy wymiar, wiążący się z uczestnictwem w życiu społecznym i obywatelskim oraz szeroko rozumianą jakością życia. Nowoczesny model edukacji wymaga tego, ażeby umożliwić coraz większej liczbie osób nie tylko uzyskanie świadectwa lub dyplomu, ale zdobycie przez nich określonego zasobu wiedzy i umiejętności. Niezwykle istotne jest aby proces edukacyjny obejmował również zakres kompetencji wynikających z uzgodnionej przez Unię Europejską listy tzw. „kompetencji kluczowych", obejmujących: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość oraz świadomość i ekspresję kulturalną. Sednem wyodrębnienia ww. kompetencji jest przeświadczenie, że decydują one o możliwości uczestniczenia w życiu społecznym, zawodowym i obywatelskim – służąc nie tylko powodzeniu jednostek, ale też przyczyniając się do budowania kapitału społecznego i rozwoju gospodarczego. Bez wątpienia działania służące poprawie jakości nauczania służą spójności społecznej – przyczyniają się do poprawy umiejętności wszystkich uczniów, w tym również uczniów zagrożonych ryzykiem osiągania niskich wyników np. pochodzących z rodzin o niskim statusie społeczno-ekonomicznym czy tych, którzy osiągają z różnych przyczyn słabe wyniki w nauce lub mają zdiagnozowane specjalne potrzeby edukacyjne. Poza tym działania instytucji edukacyjnych winny przyczyniać się do integracji społecznej grup i osób marginalizowanych.

Pomimo tego, że w wyznaczonym obszarze rewitalizacji nie znajduje się żadna placówka oświatowa, to biorąc pod uwagę niezaprzeczalne korzyści społeczne dla mieszkańców przedmiotowego obszaru, podjęto decyzje o włączeniu w proces rewitalizacji przedsięwzięć mających na celu poprawę jakości kształcenia w gminie Adamów. W związku z powyższym

rozwijania potencjału uczniów to jedne z głównych kierunków działań skupionych wokół niniejszego celu. W najbliższych latach prowadzony będzie stały rozwój bazy oświatowej. Stan techniczny budynków szkolnych, ich wyposażenia oraz dysponowanie odpowiednimi pomocami dydaktycznymi, to podstawowe czynniki współtworzące warunki organizacyjne szkoły. Odpowiednio wyposażone pracownie, wykorzystujące innowacyjne systemy multimedialne oraz innowacyjne pomoce dydaktyczne, pozwolą usprawnić i uatrakcyjnić zajęcia lekcyjne oraz bezpośrednio włączyć dzieci w proces edukacyjny. Poza tym zostaną podjęte inicjatywy ukierunkowane na dostosowanie kompetencji uczniów do wymogów zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej oraz społecznej, związanych z koniecznością posługiwania się narzędziami IT, bardzo dobrą znajomością przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, znajomością języków obcych itp. Wsparcie będzie obejmowało realizację programów edukacyjnych, w formie dodatkowych zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych, skierowanych do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, wychowawczymi, jak i uczniów szczególnie uzdolnionych. Rozwijanie kreatywności uczniów będzie się odbywało z wykorzystaniem np. debat szkolnych, edukacji medialnej, przy równoległym prowadzeniu działań rozwijających edukację kulturalną i artystyczną, a także rozszerzaniu cyfryzacji szkół.

Podniesienia jakości nauczania w szkołach wpłynie na osiągnie lepszych wyników w nauce przez uczniów (w tym z wyznaczonego obszaru rewitalizacji), którzy uzyskają dzięki temu większe szanse na kontynuowanie edukacji, a w przyszłości również podjęcie zatrudnienia. Promowanie wartości edukacji zaszczepi w uczniach ideę uczenia się przez całe życie, jako sposobu na rozwijanie siebie i swoich możliwości.

Wśród mnogości i wieloaspektowości zagadnienia procesu edukacyjnego prowadzonego na obszarze rewitalizacji pojawia się również wątek edukacji ekologicznej i zdrowotnej. Zarówno pierwsza, jak i druga prowadzona jest w sposób rozproszony przez różne placówki (szkoły, instytucje ochrony zdrowia, instytucje publiczne). Jednocześnie przeprowadzona diagnoza wykazał, że w sferze tej istnieją poważne braki. Zarówno mieszkańcy podobszarów rewitalizacji, jak i pozostałej części gminy, charakteryzują się niewystarczającą świadomością ekologiczną (m.in. w zakresie sposobów i możliwości poprawy efektywności energetycznej czy wpływu działalności ludzi na postępujące zmiany klimatu). Negatywne przyzwyczajenia oraz nieprawidłowe postawy konsumenckie mieszkańców powodują problemy nie tylko w skali lokalnej, lecz wywołują również skutki o charakterze globalnym. Niska świadomość nie pozostaje także bez konsekwencji zarówno dla życia mieszkańców, jak i ich zdrowia. Jak wskazują liczne badania m.in. występujące w powietrzu zanieczyszczenia, powstające w związku z eksploatacją urządzeń grzewczych, mogą zwiększać ryzyko zachorowalności i śmiertelności z powodu chorób płuc i układu krążenia, a także zwiększać ryzyko wystąpienia nowotworów. Poza tym niezwykle istotnym elementem przedmiotowego celu będzie zwieszenie świadomości zdrowotnej mieszkańców poprzez prowadzenie działalności w zakresie promocji zdrowia (w tym zdrowia psychicznego, przeciwdziałanie uzależnieniom i różnego rodzaju chorobom cywilizacyjnym, profilaktyki nowotworów) oraz upowszechniania zachowań prozdrowotnych (prowadzących m.in. do zmniejszania problemu otyłości i nadwagi oraz chorób jamy ustnej i zębów wśród dzieci i młodzieży).

WIODACE KIERUNKI DZIAŁANIA 1.2:	**- aktywnie wspomagać wszelkie formy pracy z dziećmi i młodzieżą nakierowane na przerwanie cyklu dziedziczenia ubóstwa** **- edukować w zakresie zarządzania gospodarstwem domowym** **- zapewnić dzieciom i młodzieży odpowiednie warunki do wszechstronnego rozwoju** **- stworzyć warunki niezbędne do prowadzenia nowoczesnego procesu edukacyjnego** **- rozwijać w ramach kształcenia ogólnego kluczowe kompetencje wśród uczniów (np. w zakresie informatyki, matematyki i nauk przyrodniczych) oraz tzw. kompetencji społecznych (kreatywność i logiczne myślenie, innowacyjność, praca zespołowa)** **- aktywnie wspierać inicjatywy w zakresie edukacji pozaformalnej i nieformalnej, zwiększającej potencjał sukcesu osobistego** **- rozbudować system edukacji ekologicznej i zdrowotnej** **- zmieniać niekorzystne dla środowiska naturalnego zachowania i przyzwyczajenia mieszkańców** **- realizować przedsięwzięcia ze szczególnym uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju** **- kształtować świadomość ekologiczną nowych pokoleń mieszkańców obszaru rewitalizacji**

➢ Cel operacyjny 1.3 Aktywnie wspierać osoby starsze i niepełnosprawne

Negatywne trendy demograficzne dotykają zarówno całą Polskę, województwo i powiat, jak i gminę Adamów. Wzrost liczby osób starszych, schorowanych oraz niepełnosprawnych stawia duże wyzwania w postaci konieczności dostosowania świadczonych usług do osób zależnych.

Kierunki działań przewidziane w ramach niniejszego celu operacyjnego uwzględnią aktualne trendy demograficzne oraz prognozy w ich zakresie. W związku ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa, wzrostem długości życia oraz dużą liczbą osób niepełnosprawnych, w naturalny sposób zwiększa się popyt na usługi z zakresu pomocy osobom niezdolnym do samodzielnego funkcjonowania. Wdrożone zostaną przedsięwzięcia mające na celu poszerzenie katalogu ofert usługowych dla zabezpieczenia potrzeb najstarszej grupy mieszkańców oraz działania wspierające utrzymanie jak najlepszej sprawności życiowej (wsparcie rehabilitacyjne, medyczne, pielęgnacyjne i socjalne). Budowanie przestrzeni do spotkań i działań międzypokoleniowych, jak również kreowanie pozytywnego wizerunku osób starszych, jako aktywnych, dążących do doskonalenia swoich umiejętności, przy udziale administracji publicznej, sektora prywatnego i NGO, wpłynie na przełamywanie negatywnych stereotypów związanych z fizycznymi aspektami starzenia się oraz będzie zapobiegać samotności i wykluczeniu osób starszych i niepełnosprawnych.

Rozwiązaniem istniejących problemów może być rozwój tzw. alternatywnych form opieki. Wśród niekonwencjonalnych form należy wymienić pomoc sąsiedzką oraz wolontariat. W obecnej sytuacji najlepszym rozwiązaniem jest podjęcie różnego rodzaju działań, które miałyby głównie zapobiegać marginalizacji społecznej.

Wśród działań poprawiających dostęp do świadczonych usług oraz zwiększających ich jakość można wymienić: usługi zwiększające mobilność, autonomię i bezpieczeństwo osób

niesamodzielnych (np. likwidowanie barier architektonicznych w miejscu zamieszkania, miejscach użyteczności publicznej oraz najbliższym otoczeniu), wsparcie usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania (aby osoby zależne mogły jak najdłużej funkcjonować we własnym środowisku). Jednym z głównych celów będzie upowszechnienie dostępu do usług społecznych poprzez wsparcie infrastruktury niezbędnej do jej sprawnego świadczenia. Jednak usługi te muszą być dostosowane do potrzeb zgłaszanych w ramach konsultacji przez mieszkańców. Szczególnie ważny będzie efekt osiągnięty dzięki podejmowanym przedsięwzięciom, czyli zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji (m.in. wzrost dostępności usług opieki nad osobami starszymi, chorymi). Osoby z otoczenia osób zależnych będą miały większą szansę na zatrudnienie, co kolei w dłuższej perspektywie czasu przyczyni się do redukcji ubóstwa.

Aktywna starość jest wciąż jeszcze czymś nowym w polskich warunkach. Nadal jako społeczeństwo ulegamy stereotypom osoby starszej: schorowanej, samotnej, nieaktywnej. Wobec czego istotne będzie podjęcie działań pozwalającym osobom starszym aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym i obywatelskim. Kluczowa rola w osiągnięciu tego celu będzie przypisana organizacjom społecznym. Stanowią one dobrą formę aktywizacji seniorów. Bierność w życiu zawodowym i społecznym, ograniczenie kontaktów międzyludzkich ewidentnie przyczynia się do pogorszenia kondycji psychicznej i fizycznej osób starszych. Dlatego też należy podjąć wszelkie starania zwiększające aktywność życiową osób starszych. Praca zawodowa czy też społeczna może być szansą na przywrócenie własnej wartości, poczucia pożyteczności.

Wśród elementów mogących wpłynąć na lepsze zaspakajanie osób starszych należy wymienić edukację seniorów, ważną nie tylko dla samych seniorów, lecz również tworząca wzorce dla młodzieży. Podstawowym jej założeniem nie będzie dążenie do uzyskania stopnia naukowego, lecz poprawa swoich możliwości rozwojowych. W szczerszej perspektywie, tego rodzaju przedsięwzięcia, prowadzą do poprawy samopoczucia jak również jakości życia seniorów. W tym kontekście, nauczanie staje się działalnością społeczno-edukacyjną, gdzie bardziej formalne, pozaformalne i nieformalne działania są wymieszane. Nabywana przez słuchaczy wiedza jest ważna, ale nie należy zapominać o innych umiejętnościach, postawach i celach takich jak, socjalizacja, integracja, adaptacja w społeczeństwie, aktywne obywatelstwo. Przedmiotowa edukacja będzie stanowiła jeden z filarów wdrażanej koncepcji „aktywnego starzenia się" w obszarze rewitalizacji. Z jednej strony przyswajanie nowej wiedzy i jej aktualizowanie oraz nabywanie i rozwój nowych umiejętności wpłyną na utrzymanie atrakcyjności osób starszych na rynku pracy. W tym sensie edukacja przyczyni się do ogranicza zakres wykluczenia ekonomicznego i społecznego osób starszych. Z drugiej natomiast kontynuacja edukacji przez osoby starsze będzie pełnić także funkcję społeczną. Po pierwsze – uczestnictwo w tego rodzaju działaniach daje osobom starszym poczucie inkluzji oraz ułatwia nawiązywanie nowych i utrzymywanie dotychczasowych więzi społecznych. Po drugie – nauka pomaga zwiększyć świadomość i wiedzę na temat zdrowia, zdobyć umiejętności obsługi nowoczesnych technologii codziennego użytku (np. Internetu, elektronicznej bankowości), co wpływa na zachowanie przez osoby starsze niezależności i autonomii. Ponadto aktywność edukacyjna osób starszych wpływa na ocenę tej grupy w otoczeniu. Umożliwia przełamywanie stereotypowego wizerunku osoby starszej: niesamodzielnej, niedołężnej, społecznie izolowanej i izolującej się. Daje również pozytywne wzorce młodszym pokoleniom w zakresie niezbędności prowadzenia kształcenia ustawicznego.

Niepełnosprawność stanowi istotny czynnik negatywnie wpływający na stopień aktywności, położenie społeczno-ekonomiczne oraz wynikającą z tego sytuację życiową osób, których dotyczy. Jednocześnie stanowi zjawisko, które nabiera coraz większego znaczenia dla funkcjonowania współczesnych społeczeństw. Zgodnie z badaniami, udział osób niepełnosprawnych w ogólnej populacji ludności poszczególnych krajów, w zależności od zastosowanej definicji terminu „niepełnosprawność", sięga od kilkunastu procent do jednej piątej ogółu ludności.[30] W skali globalnej widać wyraźną tendencję wzrostu liczby osób niepełnosprawnych. Wpływ na to mają przede wszystkim zmiany cywilizacyjne, tj. postęp wiedzy i technologii medycznych, systematyczne wydłużanie się ludzkiego życia wskutek wdrożenia mechanizmów zarządzania zdrowiem publicznym i ogólnego wzrostu dobrobytu, a także zmiany kulturowe, odnoszące się do kwestii zdrowia, sprawności fizycznej i intelektualnej oraz wzorów pełnienia ról społecznych. Nie trendy demograficzne czy zjawiska statystyczne, związane z systematycznie zwiększającą się liczbą osób niepełnosprawnych, stanowią stanowi najistotniejszy aspekt znaczenia tego procesu dla współczesnych społeczeństw. Równie ważny jest jej społeczny czy kulturowy wymiar.

Przedsięwzięcia skupione w ramach przedmiotowego celu operacyjnego winny zakładać rozwój oferowanego wachlarza usług skierowanych z myślą o osobach z niepełnosprawnościami. W ich ramach należy jednocześnie odejść od koncepcji niepełnosprawności „indywidulanej" (pojmowanej w kategoriach problemu indywidualnego, z którym radzenie sobie polega na leczeniu, rehabilitacji medycznej i dostosowywaniu się do wymagań otoczenia każdego niepełnosprawnego osobno; gdzie zauważalny jest wyraźny podział na ludzi „innych" oraz „normalnych"; w konsekwencji niepełnosprawni, którzy nie dostosują się w wystarczający sposób do funkcjonowania w otoczeniu ogółu społeczeństwa, nie mogą uczestniczyć w zwykłych aktywnościach społecznych i w związku z tym znajdują się są poza głównym nurtem aktywności społeczeństwa, wobec czego kompensowane jest to im poprzez wyłącznie świadczenia finansowe i zinstytucjonalizowane formy opieki) na rzecz nowego modelu społecznego niepełnosprawności. W kontekście tym niepełnosprawność jest rodzajem dyskryminacji, której przezwyciężenie wymaga przede wszystkim działania społecznego, wysiłku zbiorowego, dokonania zmiany społecznej.

W ramach niniejszego celu przewidziano likwidację barier architektonicznych występujących w przestrzeni publicznej usuwających przed osobami z dysfunkcjami przeszkody uniemożliwiające im jej pełną i samodzielną eksplorację. W ramach przedmiotowego celu niezwykle istotną kwestią będzie to, ażeby przestrzenie, budynki i obiekty publiczne w obrębie podobszarów rewitalizacji, były przyjazne dla wszystkich, czyli dostępne dla każdego i bez względu na jego sprawność ruchową lub poznawczą. Zważywszy na tendencje (zwiększająca się liczba osób starszych oraz niepełnosprawnych prawnie lub biologicznie), niezwykle istotne jest przygotowanie się do zaspokojenia potrzeb nie tylko obecnych, ale i przyszłych mieszkańców, którzy mogą mieć ograniczenia w mobilności. Szeroko rozumiana dostępność (accessibility) jest współcześnie jednym z kluczowych pojęć w tworzeniu spójnego, a jednocześnie otwartego społeczeństwa. Funkcjonalność oraz dostępność budynków i obiektów użyteczności publicznej wiąże się z oczywistą poprawą życia mieszkańców, w tym

[30] „Polscy niepełnosprawni – od kompleksowej diagnozy do nowego modelu polityki społecznej", pod red. Barbary Gąciarz i Seweryna Runickiego; Wydawnictwa AGH; Kraków 2014

osób z niepełnosprawnościami. Poprzez ułatwiony dostęp do usług można stworzyć ludności warunki do realnego udziału w życiu społecznym. Umożliwienie osobom niepełnosprawnym korzystania z oferty obiektów użyteczności publicznej będzie zapobiegało izolacji społecznej tych osób, a jednocześnie przełamywało funkcjonujące krzywdzące stereotypy i niechęć środowiska (bariery społeczne). Poza tym dobrze wyposażone obiekty czy budynki użyteczności stanowią podstawę do podniesienia jakości świadczonych usług. W związku z tym wskazane jest systematyczne modernizowanie oraz doposażenie obiektów i infrastruktury różnego rodzaju usług publicznych (społecznych, zdrowotnych, kulturalnych, edukacyjnych). Niezbędne będzie podejmowanie odpowiednio zaprojektowanych działań dostosowawczych w przestrzeni publicznej. Poza tym należy zwiększyć liczbę realizowanych przez NOG działań wspierających. Zgodnie z zasadą uniwersalnego projektowania konieczna jest unifikacja obiektów publicznych i ich dostępności dla osób niepełnosprawnych, poprzez likwidowanie barier architektonicznych. Istniejące rozwiązania architektoniczno-urbanistyczne projektowane był pod kątem zdrowej części społeczeństwa, co najczęściej przejawia się dużą ilością schodów, różnic poziomów w terenie, braku podjazdów, pochylni, wind itp.

Ze względu na wzrastającą systematycznie liczbę osób z niepełnosprawnościami (w tym w szczególności w starszym wieku) wyjątkowo problematyczny jest zdiagnozowany w obrębie wyznaczonych podobszarów rewitalizacji niewystarczający dostępu do sprzętu rehabilitacyjnego. Stan zamożności mieszkańców uniemożliwia zaspokojenie wszystkich niezbędnych potrzeb. Spora część z mieszkańców korzysta z różnego rodzaju świadczeń udzielanych przez GOPS. W świetle danych źródłowych, jak również prognoz, liczba osób starszych oraz niepełnosprawnych z roku na rok będzie coraz większa. Nie wszyscy mieszkańcy mogą pozwolić sobie na zakup nowego sprzętu, który z jednej strony jest niezbędny, a z drugiej bardzo kosztowny. Wiele osób mających trudności w samodzielnym poruszaniu się czy rehabilitacji i terapii, a których sprawność fizyczna wymaga stosowania specjalistycznego sprzętu, potrzebuje pomocy w pozyskaniu sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i terapeutycznego, dzięki któremu mogłyby sprawniej funkcjonować. Ponadto, niekiedy w życiu osób niepełnosprawnych, na skutek różnych uwarunkowań zdrowotnych czy społecznych zdarzają się takie sytuacje, kiedy konkretny sprzęt jest potrzebny od zaraz. Jednakże określone procedury formalne w różnego typu instytucjach, jakie osoba niepełnosprawna musi pokonać w celu uzyskania nowego sprzętu są często dość długotrwałe. Wobec czego ważnym aspektem niniejszego celu będzie dążenie do maksymalnego poszerzenia zakresu samodzielności życiowej osób niepełnosprawnych i włączanie ich do głównego nurtu życia społecznego.

Kolejnym z elementów będzie aktywna polityka zatrudnieniowa, która ma fundamentalne znaczenie dla powodzenia integracji społecznej osób niepełnosprawnych.

Podstawą prowadzonych działań będzie przeciwdziałanie uprzedzeniom i stereotypom wykluczającym osoby z niepełnosprawnościami z aktywności w społeczeństwie oraz izolacji rodzin, w których występuje problem niepełnosprawności, w środowisku lokalnym.

WIODACEKIERUNKI DZIAŁANIA 1.3:	**- rozwinąć system usług społecznych na rzecz osób starszych i schorowanych** **- organizować różnorodne formy aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowej osób starszych oraz niepełnosprawnych pozwalających na ich pełne włączenie w życie społeczne i obywatelskie** **- realizować akcje i imprez lokalnych służące integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych** **- angażować osoby starsze w inicjatywy woluntarystyczne sprzyjające wymianie międzypokoleniowej oraz kultywowanie tradycji i zwyczajów** **- zapewniać warunki do kontynuowania rozwoju osobistego przez seniorów** **- stworzyć warunki do przekazywania wiedzy i umiejętności przez seniorów młodszym pokoleniom** **- zagwarantować mieszkańcom dostęp do sprzętu rehabilitacyjnego i pielęgnacyjnego** **- zlikwidować bariery architektoniczne oraz zwiększać dostępność miejsc i obiektów publicznych dla osób z niepełnosprawnościom** **- stwarzać dla osób z niepełnosprawnościami możliwość aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim** **- stwarzać osobom z niepełnosprawnościami możliwość zatrudnienia**

➢ Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych

Zdiagnozowanym problemem podobszarów rewitalizacji jest niewystarczająca aktywność społeczna mieszkańców, wobec czego niniejszy cel zakłada realizację interwencji w tym zakresie. Przedmiotowa aktywność, połączona z rzeczywistym zaangażowaniem w procesy współdecydowania mieszkańców o losach wyznaczonych obszarów, będzie stanowiła podstawę do budowania wspólnoty społeczeństwa. Będzie również ważnym czynnikiem integrującym społeczność, przyczyniającym się jednocześnie do rozwoju kapitału społecznego. Zaangażowanie obywateli w życie publiczne powinno dotyczyć nie tylko udziału w podejmowaniu decyzji, ale także wykonywaniu tych decyzji, a więc udziału w realizacji zadań publicznych. Konieczne jest budowanie rzeczywistych możliwości dialogu społecznego, uzupełnionego przez mechanizmy szerokich konsultacji publicznych. Bardzo ważna w tym zakresie będzie również bieżąca współpraca gminy z istniejącymi na jej obszarze organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie klimatu aktywności społecznej poprzez upraszczanie procedur związanych z zakładaniem nowych stowarzyszeń, fundacji. Oprócz tego znaczący będzie mechanizm zlecania realizacji usług publicznych przedmiotowym organizacjom.

Głównym zadaniem w obrębie wyznaczonych podobszarów rewitalizacji będzie budowanie społeczeństwa obywatelskiego, rozumianego jako społeczeństwo świadome, z poczuciem odpowiedzialności, współpracujące na rzecz środowiska lokalnego i współdecydujące o kierunkach rozwoju swojego otoczenia. W rozumieniu tym, społeczność lokalna jest nie tylko adresatem, ale także współkreatorem rozwiązań i działań podejmowanych na rzecz wspólnoty. Szczególnie istotne dla rozwoju i budowania społeczeństwa obywatelskiego jest tworzenie warunków sprzyjających i umożliwiających jego rozwój. Należy zwrócić szczególną uwagę na takie czynniki jak zaufanie, zakorzenienie w systemie wartości i więzi międzyludzkich, a także tolerancję, współpracę i wzajemność. W oparciu o te czynniki możliwe jest budowanie kapitału

społecznego, który w połączeniu z kapitałem finansowym, stanowić będzie podstawę dla rozwoju obszaru rewitalizacji.

Ważnym elementem prowadzącym do budowania wspólnoty społeczeństwa będzie szeroko rozumiana edukacja obywatelska. Mieszkańcy obszaru rewitalizacji winni być obywatelami świadomymi swoich praw, odpowiednio przygotowanymi do realizacji życiowych pomysłów i planów. Nie chodzi tutaj wyłącznie o nabycie praktycznej wiedzy, lecz również wykształcenie proaktywnej i przedsiębiorczej postawy oraz umiejętności społecznych pozwalających działać w każdych warunkach społeczno-gospodarczych. Niezwykle istotne w tym zakresie jest również rozwijanie krytycznego myślenia i umiejętności analitycznych.

Podstawowym warunkiem budowania tożsamości społecznej jest wzbudzenie przeświadczenia o niezbędności i potrzebie ochrony oraz pielęgnowania dziedzictwa i tradycji lokalnych. Świadomość, że jest się odpowiedzialnym dziedzicem dóbr kultury, wzbudza emocjonalny stosunek do swojej miejscowości, rodzi poczucie wspólnoty i gotowość do podejmowania nowych inicjatyw na rzecz lokalnego rozwoju. Z tego też względu, w ramach wiodących kierunków działań przedmiotowego celu, lokalne dziedzictwo będzie ujmowane w szerokim aspekcie. Mowa tu zarówno o trudniejszym do opisania i zlokalizowania - dziedzictwie niematerialnym (np. obrzędy, rytuały, zwyczaje, stroje, muzyka, pieśni, tradycje życia sąsiedzkiego), jak i materialnych składnikach dziedzictwa obszaru m.in.: obiektach zabytkowych. Dziedzictwo, którego wartość potrafimy określić, a także wypromować i stale udostępniać, staje się produktem. Stąd jednym z kierunków polityki rewitalizacji będzie kreowanie i promocja marki obszaru, za pomocą których przekazywane będą otoczeniu informacje uwypuklające atuty, atrakcje, osiągnięcia i zamierzenia. Wśród narzędzi prowadzących do kreowania marki będzie rozwój oferty kulturalnej, w tym wydarzeń kulturalno-rozrywkowych, w szczególności o znaczeniu ponadlokalnym z wykorzystaniem zrewitalizowanej infrastruktury. Marka stanie się ważnym czynnikiem rozwoju, pozwalającym tworzyć miejsca pracy i źródła dochodu dla mieszkańców, szczególnie w dziedzinie turystyki czy wytwarzania produktów regionalnych. Nadrzędnym celem będzie wykreowanie przewagi konkurencyjnej obszaru, w stosunku do innych miejscowości rekreacyjno-turystycznych w regionie. Całe otoczenie związane z marketingiem produktów regionalnych będzie pobudzać rozwój lokalny i aktywizować gospodarczo teren.

Dla rozwijania i wzmacniania aktywności obywatelskiej oraz zwiększania udziału obywateli w życiu publicznym konieczne jest wykorzystanie istniejącego potencjału infrastrukturalnego i ludzkiego lokalnych instytucji publicznych, takich jak: ośrodek kultury, biblioteka, szkoły czy boiska sportowe. W związku z tym działania powinny sprzyjać wszelkiego rodzaju przedsięwzięciom umożliwiającym wykorzystanie zasobów instytucji publicznych do rozwoju różnego rodzaju aktywności obywatelskich. Ważne aby nie ograniczać się jedynie do instytucji, ale również tworzyć lepsze warunki uwspólnotowienia przestrzeni publicznej – place zabaw, miejsca rekreacji ruchowej itp. Najprostszą formą na rzecz działania wspólnego jest wolontariat, który będzie promowany w różnych sferach działalności obywatelskiej.

Poza tym na obszarze rewitalizacji jednym z problemów natury społecznej jest częściowo niskie poczucie bezpieczeństwa, na które wpływ ma zarówno czynnik ludzki jak i infrastruktura techniczna (np. oświetlenie, monitoring, itp.). Stąd jednym z obszarów interwencji będzie włączenie mieszkańców we wspólny proces monitoringu obywatelskiego, polegającego na inicjowaniu przez mieszkańców działań w zakresie poprawy bezpieczeństwa. Komunikacja pomiędzy władzami gminnymi, a mieszkańcami umożliwi poznanie potrzeb, a także da szansę

na reakcję i wprowadzenie realnych zmian w przestrzeni, które spotkają się z akceptacją społeczną.

WIODACE KIERUNKI DZIAŁANIA 1.4:	**- wspieranie aktywności obywatelskiej na rzecz przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym** **-inicjowanie współpracy z podmiotami lokalnymi w rozwiązywaniu problemów społecznych** **- przezwyciężać bierność wobec lokalnych procedur demokratycznych** **- zwiększać zakres „spraw", w których decyzje zapadają przy czynnym udziale społeczności lokalnej** **- wspierać samorządności mieszkańców** **- rozwinąć edukację obywatelską** **- popularyzować i pielęgnować dziedzictwo i tradycje lokalne** **- rozwijać tożsamość społeczną** **- zwiększyć poziom bezpieczeństwa publicznego**

CEL STRATEGICZNY 2. POPRAWIĆ JAKOŚĆ ZAMIESZKIWANIA I UŻYTKOWANIA OBSZARU REWITALIZACJI

Zmiana wizerunku wyznaczonych podobszarów rewitalizacji przy jednoczesnym wykorzystaniu ich niezaprzeczalnych potencjałów, stanowi niezwykle istotny czynnik rozwoju nie tylko tychże obszarów, lecz również całej gminy Adamów. Rzutuje również na powodzenie pozostałych działań rewitalizacyjnych. Zmiana świadomości i postrzegania podobszarów rewitalizacji przez zamieszkującą tam ludność wpłynie na zwiększenie szans urzeczywistnienia się dwóch równoległych celów strategicznych. Bardzo ważne jest przełamanie wizerunku obszaru tkwiącego dotychczas w świadomości lokalnej społeczności. Pozytywne zmiany zachodzące w obrębie rewitalizacji „tchną nową nadzieję" i staną się motorem napędowym działań zamieszkującej tam ludności. Przezwyciężenie negatywnego wizerunku „wewnątrz obszaru" pozwoli na przełamanie bierności i wyjście z marazmu. Wpłynie na wyzwolenie potencjału społeczności lokalnej.

W ramach drugiego celu operacyjnego planuje się realizację przedsięwzięć przeznaczonych do wyprowadzenia wyznaczonego obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysowego pod względem zagospodarowania przestrzennego i poprawy infrastruktury wpływającej na jakość życia mieszkańców. Obejmują one wszelkie inwestycje mające na celu uporządkowanie oraz zagospodarowanie przestrzeni, w tym poprawę dotychczasowej funkcji obszaru, a także nadanie mu nowych funkcji. Ponadto planuje się realizację zadań, które mają na celu poprawę dostępności mieszkańców podobszarów rewitalizacji, w tym osób niepełnosprawnych, do infrastruktury technicznej. Wiodące kierunki działań niniejszego celu dotyczą także tworzenia na obszarze rewitalizacji przestrzeni i miejsc, które pozwolą na postrzeganie go jako obszaru aktywnego i kreatywnego; tętniącego życiem. Niewykorzystany dotychczas potencjał przestrzeni publicznych zostanie wydobyty. Staną się one miejscem atrakcyjnym do spędzania wolnego czasu, aktywności zarówno ruchowej, jaki i umysłowej. Poza tym działania ukierunkowane zostaną na ożywienie obszaru zamieszkania, który dla potrzeb procesu rewitalizacji, został zdefiniowany nie tylko jako miejsce zamieszkania (budynki mieszkalne), lecz również jako strefa powiązana z nim funkcjonalnie i decydująca o jakości życia na danym terenie (budynki, w których umiejscowione są usługi publiczne). Bardzo ważna w tym zakresie

jest poprawa jakości środowiska i dbałości o czystość powietrza, co ma ogromny wpływ nie tylko na jakość życia mieszkańców, ale także na tworzenie pozytywnego wizerunku obszaru na „zewnątrz" - konkurencyjnej oferty turystyczno-rekreacyjnej. Poza tym niezwykle istotny jest rozwój infrastruktury technicznej, której braki wpływają na obniżenie jakości zamieszkiwana ludności oraz jakości środowiska naturalnego. Realizacja przedsięwzięć infrastrukturalnych jest jedynie małym elementem. Przede wszystkim należy wpłynąć na zmianę świadomości mieszkańców oraz ich negatywnych przyzwyczajeń. Niezwykle istotne w tej kwestii jest zbudowanie wspólnej odpowiedzialności za obszar, w którym się żyje.

➢ Cel operacyjny 2.1 Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne

Do budowania korzystnego wizerunku obszaru rewitalizacji jako miejsca atrakcyjnego do życia bez wątpienia przyczynią się działania zmierzające do zagospodarowania przestrzeni publicznych stanowiących tereny o szczególnym znaczeniu dla zaspokajania potrzeb mieszkańców i sprzyjających nawiązywania kontaktów społecznych. Mowa tutaj głównie o niewykorzystanym potencjale zbiornika wodnego w Jacni. Stanie się on przestrzenią najbardziej sprzyjającą spędzaniu wolnego czasu w obszarze rewitalizacji. Inwestycja, w efekcie której przedmiotowy obszar uzyska nową jakość, pobudzi lokalną społeczność do aktywnego korzystania z otaczającego terenu. Będzie również miała ogromne znaczenie w zakresie pobudzenia lokalnej gospodarki. Nie bez znaczenia pozostanie również dla całego procesu rewitalizacji społecznej. Ożywiona przestrzeń będzie sposobem na przestawienie mieszkańcom obszarów zdegradowanych alternatywy dla otaczającej ich na co dzień szarości. Jednocześnie nowa przestrzeń publiczna, wnosząca różnego rodzaju atrakcje, stanowić będzie dodatkowy bodziec wpływający na standard życia okolicznych mieszkańców, prowokując ich do aktywnego spędzania wolnego czasu. Estetyczna i kreatywna przestrzeń publiczna wpłynie również zasadniczo na stopień utożsamiania się mieszkańców z miejscem, w którym żyją.

W ramach przedmiotowego celu niezwykle istotną kwestią będzie to, ażeby przestrzenie publiczne w obrębie podobszarów rewitalizacji, były przyjazne dla wszystkich, czyli dostępne dla każdego i bez względu na jego sprawność ruchową lub poznawczą.

Bardzo ważną kwestią będzie poprawa stanu technicznego budynków użyteczności publicznej. Wśród najbardziej palących problemów podobszaru rewitalizacji znajduje się budynek, w którym dotychczas znajduje się Urząd Gminy i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie. Przedmiotowy urząd usytułowany jest w jednej z części budynku wielorodzinnego (w pozostałej części znajdują się mieszkania, poczta). Jego stan należy określić jako zadowalający. Głównym problemem w tym zakresie jest jednak konieczność dzierżawienia części budynku i ponoszenia związanych z tym opłat oraz brak jego dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych. Następnym z problemów jest brak instytucji oraz obiektu umożliwiającego realizację i świadczenie szerokiej oferty kulturalnej (na terenie gminy nie ma GOK, usługi kulturalne realizowane są przez biblioteki publiczne oraz Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów). Remedium w tym zakresie może stanowić inwestycja polegająca na wybudowaniu nowego, funkcjonalnego i dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych budynku użyteczności publicznej, w którym usytułowany będzie Urząd Gminy oraz Gminy Ośrodek Kultury.

Działania określone w Programie prowadzone będą na terenach zabudowanych, dlatego też w przypadku działań termomodernizacyjnych prace muszą być realizowane z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych, w sposób zapewniający ochronę potencjalnych lęgowisk awifauny oraz miejsc rozrodu i żerowisk nietoperzy. Ponadto w przypadku przedsięwzięć związanych z przebudową infrastruktury komunikacyjnej wyznaczono także specjalne działania ochronne, takie jak: zakaz trasowania nowych odcinków dróg przez siedliska przyrodnicze, stasowanie ekologicznych przepustów.

WIODACE KIERUNKI DZIAŁANIA 2.1:	**- zagospodarować zaniedbane i zdegradowane przestrzenie publiczne** **- przywrócić przestrzeniom publicznym funkcjonalność i wartość użytkową** **- stworzyć miejsce będące „wizytówką" obszaru rewitalizacji** **- stworzyć miejsca będące impulsem dla realizacji szeregu oddolnych inicjatyw** **- tworzyć (z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska) nowe obiekty usług publicznych**

➢ Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych

Kolejny z celów operacyjnych zakłada doskonalenie jakości istniejących i rozwój nowych usług publicznych, jako podstawy polepszenia jakości życia na obszarze rewitalizacji. Przedmiotowy obszar tematyczny koncentrował się będzie na tworzeniu nowej i wyższej jakości usług oferowanych publicznie (bez względu na podmiot je świadczący) dostępnych dla różnych grup mieszkańców. Zakłada się zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych (poprzez realizację efektywnej polityki zdrowotnej nie tylko w zakresie mieszkańców obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy; podniesienie poziomu wiedzy społeczności lokalnej z zakresu zdrowia i jego ochrony oraz wzmocnienie postaw dbałości o własny dobrostan psychiczny). Kolejną z głównych aspiracji niniejszego celu jest zapewnienie zróżnicowanej, dobrej jakościowo oraz uwzgledniającej potrzeby mieszkańców oferty edukacyjnej, kształtującej świadome, mądre i uczące się społeczeństwo. Wysoka jakość oferowanych usług edukacyjnych nie pozostaje bez znaczenia zarówno dla możliwości rozwoju poszczególnych jednostek, jak i potencjału (w tym gospodarczego) całego obszaru. Cel zakład stworzenie (za pomocą realizacji programów kształcenia, zróżnicowanej oferty edukacyjnej oraz dostępnej nowej bazy/infrastruktury) wysokiej jakości oferty kształcenia przygotowującej do aktywności zawodowej i utrzymania się na rynku pracy. Ponadto prowadzona będzie interwencja odnosząca się do budowania postaw uczenia się przez całe życie wśród mieszkańców. Domeną niniejszego celu będzie również zwiększani jakości istniejących oraz rozwój rożnego rodzaju usług świadczonych na rzecz osób z grup marginalizowanych. Następnym z elementów będzie stwarzanie warunków do pełnego dostępu do usług kulturalnych. Mając na względzie różnorodność ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji, oferta winna być dostosowana do potrzeb różnych grup, także ze względu na wyróżnik wiekowy.

Wzrost gospodarczy oraz rozwój społeczny wymagają nowoczesnej, dobrze funkcjonującej infrastruktury technicznej, stąd ważnym wyzwaniem stojącym przed obszarem rewitalizacji w perspektywie do 2023 r. jest stałe dążenie do poprawy jej jakości i dostępności. Poza tym celem jest również stworzenie warunków optymalnego dostępu do wysokiej jakości usług komunalnych, które mają dawać poczucie bezpieczeństwa i funkcjonowania w przyjaznym

środowisku. Poprawie zamieszkiwania na obszarze rewitalizacji oraz wzrostowi jego atrakcyjności osadniczej sprzyjać będzie podnoszenie standardu istniejącej oraz rozbudowa nowej infrastruktury technicznej.

Ważnym kierunkiem działań w ramach przedmiotowego celu powinna być również realizacja inwestycji, wynikających z opracowanego w 2015 roku Planu Gospodarki Niskoemisyjnej. Przyczyni się to także do znacznej oszczędności energii skutkującej redukcją emisji zanieczyszczeń powietrza (efekt ekologicznych) oraz zmniejszeniem kosztów utrzymania tych budynków (efekt ekonomiczny). Działania winny być nakierowane na podnoszenie ogólnej efektywności energetycznej, w szczególności dzięki likwidacji indywidualnych palenisk, poprawie izolacyjności termicznej budynków i instalowaniu źródeł energii odnawialnej. Ochrona środowiska przyrodniczego będzie wyrażała się także w formie podejmowania konkretnych inicjatyw, a także promowania postaw ekologicznych i zwiększania świadomości miejscowej społeczności w tym zakresie.

Zarówno cele, jak i kierunki działań Lokalnego Programu Rewitalizacji, stanowią odpowiedź na wyniki przeprowadzonej diagnozy. Należy jednocześnie zaznaczyć, że nie jest to wyłącznie bierny odzew. W części z aspektów nie ograniczają się one jedynie do tego, co wynika automatycznie z diagnozy problemów, lecz opierając się o zdiagnozowanych potencjałach, wychodzą naprzeciw wyzwaniom i wyprzedzają powstawanie problemów możliwych do przewidzenia w przyszłości. Wobec przyjętego założenia, pomimo braku zdiagnozowanych w obszarze rewitalizacji problemów w sferze środowiskowej, w ramach niniejszego celu, przewidziano również interwencję w zakresie ochrony środowiska naturalnego. Dalszy wzrost zapotrzebowania na energię, zarówno w skali krajowej, jak i globalnej jest zjawiskiem nieuniknionym. Jest on efektem postępu cywilizacyjnego (wymuszającego zwiększenie nakładów energii dla skutecznego działania wszystkich dziedzin gospodarki) i wzrostu poziomu życia społeczeństwa. Przy utrzymaniu aktualnych trendów światowe zużycie energii do roku 2020 wzrośnie o ok. 20% (OECD/IEA, World Energy Outlook). Poważne zagrożenie, w tym zakresie stanowi oparcie w przeważającej mierze produkcji energii na surowcach, które są wyczerpywalne. Realnie istniejące i osiągalne zasoby wszystkich kopalnych źródeł energii pierwotnej przy dotychczasowym 2% średnim rocznym wzroście zużycia energii pierwotnej ulegną wyczerpaniu w przedziale ok. 70 – 120 lat (Strategia badań na rzecz rozwoju energetyki w Polsce). Wyczerpywalność surowców energetycznych wpływa z kolei na ciągły wzrost ich cen. Z drugiej strony nieustannie pogarszający się stan środowiska naturalnego oraz zmiany klimatyczne, spowodowane emisją gazów cieplarnianych do atmosfery, wpływają na zmianę podejścia do polityki produkcji energii. Remedium dla tej sytuacji stanowią m.in. odnawialne źródła energii, których potencjał wielokrotnie przekracza potrzeby energetyczne, zarówno w chwili obecnej, jak i w odległej przyszłości. Konieczne jest systematyczne ograniczanie zużycia energii, a także ciągłe podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Poza tym przedsięwzięcia w zakresie ochrony środowiska mają niebagatelne znaczenie dla sfery społecznej. Wpływają na zmniejszenie ilości emitowanych zanieczyszczeń, co ma pozytywny wpływ na zdrowie mieszkańców i zmniejszenie liczby zachorowań. Dzięki nim jakość i komfort życia mieszkańców ulega znacznej poprawie. Przynoszą również wymierne profity-zmniejszenie obciążeń wynikających z konieczności zakupu nośników energii. Dodatkowo pociągają za sobą zmianę przepływu strumieni pieniężnych płatności za energię. Wygenerowane oszczędności pozostają w regionie aktywizując lokalną gospodarkę i przyczynią się do zwiększenia ogólnego dobrobytu.

WIODACEKIERUNKI DZIAŁANIA 2.2:	**- modernizować istniejącą i rozwijać infrastrukturę techniczną** **- realizować przedsięwzięcia wpływające na poprawę jakości środowiska naturalnego na obszarze rewitalizacji** **- modernizować istniejącą i rozwijać infrastrukturę użyteczności publicznej** **- zagwarantować dostępność infrastruktury publicznej** **- zwiększać ofertę i dostosowywać na bieżąco wachlarz usług publicznych oferowanych mieszkańcom, w tym w szczególności społecznych, zdrowotnych, edukacyjnych i kulturalnych** **- podnieść satysfakcję z jakości usług publicznych** **- rozwijać i dostosowywać ofertę spędzania wolnego czasu do potrzeb różnych grup mieszkańców**

CEL STRATEGICZNY 3. ZWIĘKSZYĆ ROZWÓJ GOSPODARCZY OBSZARU REWITALIZACJI

Wzmocnienie przedsiębiorczości i poprawa lokalnego rynku pracy na wyznaczonym obszarze rewitalizacji będzie możliwe w wyniku realizacji zadań w ramach trzeciego celu strategicznego. Wyznaczone kierunki działań obejmują: wzmocnienie działalności lokalnych przedsiębiorstw w celu poprawy ich konkurencyjności, promowanie zakładania działalności gospodarczej w celu pobudzenia przedsiębiorczości mieszkańców gminy oraz wspieranie terenów aktywności gospodarczej.

Przedsiębiorczość to jeden z najważniejszych czynników w realny sposób wpływających na społeczności – jest generatorem wzrostu gospodarczego, elementem wzmacniającym spójność społeczną i zapobiegającym zjawisku wykluczenia społecznego. Szerokie ujęcie zagadnienia przedsiębiorczości nakazuje rozmieć je dwutorowo. Po pierwsze jako zbiór pewnych cech osobowości, mających decydujący wpływ na funkcjonowanie na rynku pracy, ale także poza obszarem biznesu (w powszechnym rozumieniu „bycie przedsiębiorczym") oraz jako psychologiczną gotowość do założenia własnej firmy i pracy na własny rachunek („bycie przedsiębiorcą"). Dlatego też obrane w ramach trzeciego celu strategicznego kierunki działania skupiają się również wokół rozwijania postawy „bycia przedsiębiorczym".

➢ Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu

Zintegrowane i kompleksowe przeciwdziałanie bezrobociu stanowi odpowiedź na problemy oraz potrzeby zidentyfikowane na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Kierunki działań określone w niniejszym LPR będą skierowane na skuteczne planowanie docelowych ścieżek ograniczających bezrobocie oraz ubóstwo, a w efekcie wykluczenie społeczne. Przedmiotowe zjawiska pomimo identyfikowania ich jako problem, mogą być ujmowane również w kategoriach skutku (np. bierności społecznej, zawodowej, zdrowotnej itp.). Prowadzenie wsparcia w obszarze polityki społecznej nakierowane będzie na przechodzenie od systemu opiekuńczego do modelu opartego na zasadzie pomocniczości m.in. poprzez zawierane kontrakty socjalne. Właściwy charakter pomocy i integracji społecznej przyczyni się do kształtowania postawy aktywności i unikaniu negatywnych skutków uzależniania się beneficjentów pomocy od świadczeń społecznych. Przeprowadzone usługi aktywnej integracji,

przy procesie podnoszenia kompetencji życiowych oraz pozyskiwania umiejętności społecznych, umożliwią docelowo powrót do życia społecznego.

Kierunki działań skoncentrowane wokół powyższego celu wychodzą naprzeciw również zidentyfikowanym problemom w zakresie niewystarczającej aktywności zawodowej mieszkańców obszaru. Ze względu na to, że niski poziom wykształcenia oraz niedopasowanie posiadanych kwalifikacji do wymagań pracodawców stanowią istotną barierę w poszukiwaniu zatrudnienia, konieczne jest również wdrożenie wśród mieszkańców nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy, idei koncepcji uczenia się przez całe życie (Life - Long Learning). Kształcenie ustawiczne jest warunkiem rozwoju jednostki, niezbędnym do zapewnienia integracji społecznej i wyrównywania szans życiowych, a także zmniejszania problemu marginalizacji.

Szczególnie istotne jest szerokie wykorzystanie wachlarza instrumentów oferowanych przez służby zatrudnienia w ramach „Ustawy o promocji zatrudnienia i instrumentach rynku pracy" , ze szczególnym ukierunkowaniem na wspieranie bezrobotnych zagrożonych w największym stopniu oddaleniem od rynku pracy lub niegotowych do podjęcia zatrudnienia, jak również wspieranie realizacji działań doradczych i szkoleniowych koordynowanych przez organizacje pozarządowe i partnerów rynku pracy. Dotyczy to w szczególności przedsięwzięć z zakresu aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych pozostających w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy tj. m.in.: kobiet wracających na rynek pracy po urlopie macierzyńskim, osób w wieku 50+, osób niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, obejmujących naukę obsługi komputera, języków obcych itp.

Wśród wiodących kierunków działań, wpływających bez wątpienia na wzrost zatrudnienia i integracji społecznej, znajduje się rozwój ekonomii społecznej w obszarze rewitalizacji, ze szczególnym ukierunkowaniem na tworzenie miejsc pracy w tym sektorze. Dzięki temu nastąpi poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem. Efektem prowadzonych działań będzie zahamowanie zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych. W efekcie powołania do życia podmiotów ekonomii społecznej ich członkom zostanie umożliwione odbudowanie i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy i zamieszania. Oprócz tego uzyskają oni szansę na odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.

Skoordynowane działania ukierunkowane na aktywizację zawodową mieszkańców obszaru będą sprzyjały zatrzymaniu negatywnych trendów, związanych z zarobkowym odpływem migracyjnym zwłaszcza młodych osób, negatywnie wpływającym na perspektywy rozwojowe regionu. Wyposażeni w odpowiednie umiejętności i kwalifikacje, dopasowane do potrzeb lokalnego rynku pracy, mieszkańcy obszaru będą mieć możliwość znalezienia zatrudnienia, które umożliwi im dochód, realizację aspiracji zawodowych, a także pozostanie w miejscu zamieszkania.

Właściwy charakter pomocy i integracji społecznej przyczyni się do kształtowania postawy aktywności i unikaniu negatywnych skutków uzależniania się beneficjentów pomocy od świadczeń społecznych. Przeprowadzone usługi aktywnej integracji, przy procesie podnoszenia kompetencji życiowych oraz pozyskiwania umiejętności społecznych, umożliwią docelowo powrót do życia społecznego.

Intensyfikacja działań mających na celu kompleksowe wzmocnienie kondycji lokalnych przedsiębiorstw, a tym samym lokalnych zasobów pracy, będzie sprzyjać odwróceniu niekorzystnych trendów, związanych z emigracją zarobkową mieszkańców obszaru, zwłaszcza ludzi młodych z wyższym wykształceniem, która negatywnie wpływa na perspektywy rozwojowe obszaru.

WIODACEKIERUNKI DZIAŁANIA 3.1:	**- tworzenie warunków do skutecznej aktywizacji zawodowej poprzez wspieranie bezrobotnych i poszukujących pracy** **- wspieranie aktywizacji zawodowej mieszkańców poprzez podnoszenie kwalifikacji zawodowych i zdolności do podjęcia pracy wśród mieszkańców obszaru rewitalizacji** **- promowanie kształcenia ustawicznego jako metody niwelowania niedopasowania kształcenia do wymagań rynku pracy (możliwość uzupełnienia lub podniesienia wykształcenia formalnego)** **- wspieranie organizacji i realizacji szkoleń mających na celu podnoszenie kwalifikacji i kompetencji grup defaworyzowanych (m.in. osób powyżej 50 r. ż., niepełnosprawnych, młodych osób niepracujących i nieuczących się), w szczególności w zakresie nowoczesnych technologii oraz kompetencji językowych** **- promocja oraz upowszechnianie możliwości finansowania rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju kompetencji w organizacjach** **- tworzenie dogodnych warunków do powstawania i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej** **- wsparcie osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej obejmujące szkolenia i doradztwo indywidualne oraz grupowe umożliwiające uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do podjęcia i prowadzenia działalności gospodarczej** **- pomoc w zakresie pozyskiwania dofinansowania na rozpoczęcie działalności gospodarczej** **- zwiększanie świadomości pracodawców z zakresu możliwości finansowania rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju kompetencji organizacyjnych** **- kontynuowanie współpracy z instytucjami oraz partnerami rynku pracy w zakresie promocji programów nastawionych na zwiększenie samozatrudnienia mieszkańców**

➢ Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie

Rozwój lokalnej gospodarki jest i będzie w najbliższych latach jednym z kluczowych warunków rozwoju gminy Adamów. Jej ożywienie wpłynie przede wszystkim na wzrost liczby miejsc pracy oraz dochodów mieszkańców, unowocześnienie warunków pracy, polepszenie jakości życia społeczności lokalnej.

W obrębie wyznaczonych podobszarów rewitalizacji istnieje już pewien potencjał osób aktywnych gospodarczo, przedsiębiorców, którzy dają pracę mieszkańcom. Należy więc podjąć kroki w kierunku zwiększania aktywności gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości

w celu tworzenia nowych, atrakcyjnych miejsc pracy. Należy motywować mieszkańców oraz wspierać ich w otwieraniu i prowadzeniu własnej działalności poprzez spotkania informacyjne, debaty. Dodatkowym bodźcem motywującym do tworzenia nowych miejsc pracy mogą być ulgi finansowe dla podmiotów gospodarczych tworzących nowe miejsc pracy. Ważne będzie także zwiększanie świadomości pracodawców z zakresu możliwości finansowania rozwoju zasobów ludzkich i rozwoju kompetencji w organizacjach. Intensyfikacja działań mających na celu kompleksowe wzmocnienie kondycji lokalnych przedsiębiorstw, a tym samym lokalnych zasobów pracy, będzie sprzyjać odwróceniu niekorzystnych trendów, związanych z emigracją zarobkową mieszkańców obszaru, zwłaszcza ludzi młodych z wyższym wykształceniem, która negatywnie wpływa na perspektywy rozwojowe obszaru.

Obszar rewitalizacji posiada duży potencjał rozwojowy w zakresie sektora turystyki. Ukształtowanie terenu, bogate walory krajobrazowe, szerokie dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej stanowią niezwykle istotne czynniki sprzyja rozwojowi turystyki. Remedium na zdiagnozowane problemy sfery społecznej może stanowić zwiększenie aktywności mieszkańców obszaru rewitalizacji w sferze podjęcia działalności w turystyce wiejskiej, agroturystyce, turystyce specjalistycznej. Wpłynie to na znaczne zwiększenie dochodów ludności, a także zdeterminuje powstanie nowych miejsc pracy. Wobec tego niezbędna będzie szeroko rozumiana pomoc we wszystkich etapach działalności turystycznej, a przede wszystkim w tym, co sprawia najwięcej trudności: przygotowanie do uruchomieniu działalności agroturystycznej, doskonalenie działalności oraz możliwości pozyskiwania środków unijnych i krajowych. Rozwój turystyki wiąże się również z doskonaleniem istniejącej oraz budowaniem nowej bazy turystyczno-rekreacyjnej.

Niezwykle istotnym elementem wspierania rozwoju przedsiębiorczości na obszarze rewitalizacji jest podjęcie działań z zakresu kształtowania postaw przedsiębiorczych. Postawy te, rozumiane jako indywidualna skłonność jednostek do podejmowania nowych działań oraz aktywna postawa wobec rzeczywistości, przejawiają się w dążeniu do rozwijania aktywności gospodarczej, społecznej, kulturowej czy politycznej. Ich kształtowanie powinno się rozpocząć od najniższych szczebli edukacji instytucjonalnej. Wszelkie podjęte inicjatywy w tym zakresie powinny być kontynuowane i rozwijane na szeroką skalę. Dodatkowo powinny mieć charakter innowacyjny, wykraczający poza standardowe działania w edukacji szkolnej. Uzupełnieniem warsztatów przedsiębiorczości dla uczniów oprócz programu edukacji ekonomicznej powinny być różne formy preorientacji zawodowej, które wzbogacą wiedzę na temat lokalnego rynku pracy, umożliwią rozważne i świadome planowanie ścieżki kształcenia oraz nauczą sposobów aktywnego poszukiwania zatrudnienia. Samosterowność, aktywność i gotowość do podejmowania skalkulowanego ryzyka jest istotna również wśród dorosłych mieszkańców obszaru. Konieczne jest zatem wsparcie wszelkich inicjatyw w zakresie wdrażania programów aktywizacji i edukacji dorosłych, nastawionych na wzbudzanie i utrwalanie tych postaw. Zdynamizowanie działań dotyczących wspierania przedsiębiorczości powinno odbywać się również poprzez promocję dostępnych instrumentów w ramach środków unijnych m.in. wsparcie oraz rozwój samozatrudnienia. Istotnym elementem uzupełniającym powyższe kierunki działań będzie popularyzacja elastycznych form zatrudnienia, które umożliwią mieszkańcom łączenie pracy z nauką, a także życia zawodowego z wychowywaniem dzieci, czy opieką nad starszymi członkami rodzin.

WIODACE KIERUNKI DZIAŁANIA 3.2:	**- tworzenie dogodnych warunków prawno-organizacyjnych do powstawania i funkcjonowania małej i średniej przedsiębiorczości** **- promocja na zewnątrz walorów wypoczynkowo-rekreacyjnych, dobrych warunków życia oraz możliwości inwestycyjnych w gminie (w celu pozyskania turystów, potencjalnych mieszkańców, inwestorów)** **- stałe podnoszenie atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej gminy** **- wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarstw rolnych w kierunku działalności pozarolniczej np. agroturystyki** **- podejmowanie inicjatyw dla dzieci i młodzieży oraz dorosłych mieszkańców w zakresie edukacji przedsiębiorczości**

3.2 PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

Obligatoryjnym elementem Programu Rewitalizacji jest **opis przedsięwzięć rewitalizacyjnych**, w szczególności o charakterze społecznym oraz gospodarczym, środowiskowym, przestrzenno-funkcjonalnym lub technicznym, w tym **lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych** i **charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych**.

W świetle wytycznych, lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych powinna mieć formę opisów zawierających w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia:

- nazwę,
- wskazanie podmiotów je realizujących,
- zakres realizowanych zadań,
- lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu),
- szacowaną wartość,
- prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji.

Spora część umieszczonych w ramach niniejszego LPR przedsięwzięć będzie realizowane przez podmioty publiczne (tj. gminę Adamów oraz gminne jednostki organizacyjne). Jednocześnie należy zaznaczyć, że podstawowym ich założeniem jest doprowadzenie do wygenerowanie, zgodnych z celami Programu, aktywności mieszkańców, nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy. Osiągnięcie tego efektu wiąże się z gotowości gminy Adamów do aktualizacji niniejszego Programu zgodnie z ujawnionymi z czasem priorytetami mieszkańców.

3.2.1 LISTA PLANOWANYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne, które zostały uwzględnione w ramach niniejszego Programu Rewitalizacji stanowią wyraz oddolnej aktywności podmiotów publicznych, prywatnych oraz społecznych, które formułując własne propozycje działania chcą przyczynić się do rewitalizacji na obszarach kumulacji negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno – funkcjonalnych, technicznych oraz negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne.

W trakcie prac nad przedmiotowym Programem Rewitalizacji wskazano szereg przedsięwzięć oferujących kompleksowe rozwiązanie zdiagnozowanych problemów obszaru rewitalizacji. Identyfikacja projektów została przeprowadzona w ramach otwartego naboru przedsięwzięć (w postaci tzw. fiszek), który odbył się w dniach 08-12.05.2017. Poza tym przedsięwzięcia wpływały w ramach wewnętrznego zgłaszania propozycji w trakcie prowadzonych konsultacji społecznych, a także innych spotkań, na których poruszono problem rewitalizacji np. zebrania sołeckie, komisje i posiedzenia radnych gminy.

Wyłonienia przedsięwzięć, mających charakter kluczowy dla osiągnięcia założonych celów strategicznych Programu Rewitalizacji, które zostały umieszczone na liście podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych dokonano w oparciu o opinie mieszkańców (mieszkańcy dokonali hierarchizacji najważniejszych projektów podczas konsultacji, które odbyły się drogą elektroniczną w dniach 15-16.05.2017 r. za pośrednictwem strony internetowej Urzędu Gminy

w Adamowie - główna strona i zakładka: Program Rewitalizacji) oraz ocenę formalną i merytoryczną projektów, bazującą na obiektywnych kryteriach strategicznych, przeprowadzoną przez zespół pracujący nad Programem.

Podczas oceny przedsięwzięć rewitalizacyjnych wzięto pod uwagę przede wszystkim następujące kryteria:

1. ***Zakres informacji na temat przedsięwzięcia*** - kompletność fiszki przedsięwzięcia.
2. **Spójność terytorialną** - działania prowadzone w ramach przedsięwzięcia będą na obszarze rewitalizacji i będą skierowane dla mieszkańców obszaru rewitalizacji.
3. **Kompleksowość** - kompleksowość oddziaływania przedsięwzięcia na sferę społeczną oraz przynajmniej na jedną z następujących sfer: gospodarczą, środowiskową, techniczną, przestrzenno-funkcjonalną; preferowane były projekty oddziałujące na największą liczbę sfer.
4. **Zasadność realizacji** - przedsięwzięcie bezpośrednio wpływa na niwelowanie problemów zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji.
5. **Komplementarność** – przedsięwzięcie spełnia kryteria komplementarności przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej, źródeł finansowania.
6. **Spójność strategiczna** – założone w przedsięwzięciu działań są spójne ze zdiagnozowanymi celami i kierunkami działań ujętymi w Programie Rewitalizacji.
7. **Wpływ na osiągniecie założonych celów strategicznych** – określone w przedsięwzięciu wskaźniki wpływają na osiągnięcie celu strategicznego.

Poniżej przedstawiono listę przedsięwzięć zgłoszonych w otwartej procedurze naboru kart przedsięwzięć do Programu Rewitalizacji. Zadania – poprzez stronę internetową gminy – zgłaszane były w ostatniej fazie prac nad Programem Rewitalizacji.

Ze zgłoszonych przedsięwzięć wybrano te, które mają największy potencjał dokonywania oczekiwanych zmian na obszarze rewitalizacji i obszarze zdegradowanym (umieszczono je na liście przedsięwzięć podstawowych), zaś pozostałe znalazły się w charakterystyce pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Co ważne – kryterium umieszczenia zadania zarówno na liście podstawowej, jak i „dodatkowej" – było rozwiązywanie zdefiniowanych problemów społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych.

Numer porządkowy, każdego przedsięwzięcia składa się z dwóch elementów. Pierwszy to cyfra porządkowa nadana w projekcie Programu Rewitalizacji. Nadany numer ma charakter stały, co oznacza, że w sytuacji, gdy w wyniku konsultacji społecznych nastąpiła zmiana w numeracji, związana ze zmianą listy czy kumulacją przedsięwzięć (powodującą wycofanie projektu) miejsce po przedsięwzięciu pozostaje niezagospodarowane. W takiej sytuacji przedsięwzięciu nadaje się nową pierwszą wolną cyfrę porządkową. Druga cyfra numeru porządkowego oznacza listę na której znajduje się przedsięwzięcie. Listę podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych oznaczono **liczbą 1**, natomiast pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych **liczbą 2**. **Jednocześnie należy podkreślić, że wszystkie przedsięwzięcia umieszczone w ramach niniejszego LPR (bez względu na to czy zostały zwarte na liście 1 czy liście 2) mają niebagatelne znaczenie dla prawidłowości i efektywności prowadzonego na obszarze gminy Goraj procesu rewitalizacji społeczno-gospodarczej.**

Tabela 5 *Lista 1 – Lista podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych*

<table>
<tr><td>Nr porządkowy</td><td colspan="3">Nazwa przedsięwzięcia</td><td colspan="2">Wnioskodawca/Realizator/Partner</td></tr>
<tr><td>1/1</td><td colspan="3">„Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych”</td><td colspan="2">Gmina Adamów/Gmina Adamów</td></tr>
<tr><td rowspan="3">/Powiązanie z celami LPR</td><td colspan="2"></td><td>Cel strategiczny 1</td><td>Cel strategiczny 2</td><td>Cel strategiczny 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Powiązanie bezpośrednie</td><td>✓</td><td>✓</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Powiązanie pośrednie</td><td></td><td></td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Odziaływanie przedsięwzięcia</td><td>Sfera społeczna</td><td>Sfera Gospodarcza</td><td>Sfera środowiskowa</td><td>Sfera techniczna</td><td>Sfera funkcjonalno-przestrzenna</td></tr>
<tr><td>✓</td><td>✓</td><td>✓</td><td>✓</td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Lokalizacja przedsięwzięcia</td><td colspan="3">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Obszar rewitalizacji – sołectwo Jacnia</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td colspan="2">Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td>Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td colspan="2">5 000 000,00</td><td>2018-2019</td><td colspan="2">Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Opis problemu</td><td colspan="5">Zbiornik wodny w Jacni został wybudowany w 2011 roku w ramach projektu współfinansowanego ze środków RPO WL na lata 2007-2013. Realizacja przedsięwzięcia wpłynęła na znaczne podniesienie konkurencyjności gospodarczej i atrakcyjności turystycznej gminy Adamów. Na chwilę obecną przedmiotowy teren nie spełnia jednak do końca swoich funkcji. Niedalekie położenie innych miejscowości o bardzo rozbudowanej ofercie turystyczno-rekreacyjnej (np. Józefów, Krasnobród czy Zwierzyniec) powoduje, że w okresie letnim turyści częściej wybierają je na miejsce wypoczynku. Jednocześnie gmina Adamów znajduje się w obszarze (Roztocze) o bardzo dużym ruchu turystycznym. Turyści oczekują stałego uzupełniania oferty spędzania wolnego czasu na odpowiednim poziomie. Brak wysokiego standardu oferowanych usług turystyczno-rekreacjach powoduje, że ogromny potencjał obszaru rewitalizacji jest wykazywany w niewielkim stopniu.
Potrzeby związane z obsługą mieszkańców gminy, a także turystów w zakresie infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej są w Adamowie zaspokajane w niewystarczającym stopniu. Jednocześnie potencjał Adamowa predestynuje go to tego, ażeby na równi z Krasnobrodem, Józefowem i Zwierzyńcem, stać się jedną z głównych atrakcji turystycznych krainy Roztocza. Mając na względzie konieczność rozpoczęcia budowania pozycji gminy jako jednego z centów turystycznych Lubelszczyzny zachodzi potrzeba inwestowania w tego rodzaju infrastrukturę.
W chwili obecnej zbiornik wodny umiejscowiony w Jacni znajduje się w stanie pierwotnie zbudowanym. Korzystają z niego lokalni wędkarze. Infrastruktura, która w chwili obecnej znajduje się wokół zbiornika została zamontowana i wybudowana w ramach projektów</td></tr>
</table>

	współfinansowanych ze środków europejskich (ławki, oświetlenie, ciągi piesze – RPO WL na lata 2007-2014, siłownia napowietrzna – PROW na lata 207-2013). Jednocześnie należy podkreślić, że w chwili obecnej nie jest ona wystarczająca i nie spełnia oczekiwań zamieszkującej ludności oraz odwiedzających to miejsce turystów. Pomimo tego, że nie ma wyznaczonego kąpieliska mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz całej gminy w okresie letnim przyjeżdżają się tutaj kąpać i spędzać wolny czas. Brak specjalnie urządzonego kąpieliska wpływa na znaczny spadek bezpieczeństwa przebywania w jego rejonie. Istniej również potrzeba zbudowania drogi dojazdowej do zbiornika oraz zwiększenia rozmiarów istniejącego parkingu samochodowego. Brak ciągów pieszo-jezdnych wokół całego zbiornika (jest jedynie bulwar okalający część zbiornika) powoduje niekontrolowany ruch turystyczny, co w efekcie przyczynią się do dewastacji terenów zielonych i ich zaśmiecania. Brak ścieżek i alei wokół zbiornika znacznie utrudnia poruszanie się wokół niego. Znajdujące się tam obiekty małej architektury (ławki, kosze na śmieci, itp.) są w niezadowalającym stanie. Ich stan powoduje, że odbiór estetyczny miejsca jest obniżony. Szczególnie problematyczny jest stan istniejącego budynku socjalnego - przebieralni (zdjęcie poniżej). Został on stworzony z 2 kontenerów, brak jest sanitariatów; jego stan techniczny jest bardzo zły. Jedynym wyposażeniem rekreacyjnym przy zbiorniku jest siłownia napowietrzna składająca się z 3 elementów oraz stadionu, którego stan pozostawia wiele do życzenia. Stadion użytkowany jest przez *Ludowy Klub Sportowy Orion Sthil Jacnia*. Tereny stadionu sportowego w Jacni wpisane są w świadomość mieszkańców jako ważne miejsce na mapie sportowo-rekreacyjno-kulturalnej nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy Adamów. W trakcie prowadzonych konsultacji społecznych mieszkańcy wielokrotnie wskazywali na tereny stadionu, które to powinny zostać objęte działaniami rewitalizacji w celu przywrócenia obszarowi funkcji użytkowej. Stadion znajduje się bezpośrednio przy zbiorniku wodnym, ma naturalną nawierzchnię trawiastą, której stan techniczny jest zły i nie w pełni nadaje się do realizacji funkcji sportowej (nierówna powierzchnia mogąca zagrażać zdrowiu korzystających z niej użytkowników – rożnego rodzaju kontuzje; stare, zużyte bramki piłkarskie). Poza tym nie ma on trybun (miejsc siedzących) w związku z tym kibice uczestniczący w imprezach sportowych zmuszeni są oglądać je na stojąco. Stanowi to duże utrudnienie - stąd znaczna cześć mieszkańców nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy, rezygnuje z uczestnictwa w organizowanych wydarzeniach. Należy jednocześnie podkreślić, że stadion jest jedną z najważniejszych przestrzeni publicznych dla całej gminy– tutaj odbywają się najważniejsze imprezy skupiające lokalną społeczność – np. Dożynki Gminne. Infrastruktura ta wykorzystywana jest również do organizowania cyklicznych imprez. Miejsce nie gwarantujące bezpieczeństwa przebywającej tam ludności – brak jest oświetlenia terenu oraz stare, prowizoryczne ogrodzenie. W związku z tym organizacja imprez zarówno sportowych, jak i pozostałych (kulturalnych, turystycznych) wiąże się z dużym ryzykiem. Jest to również przestrzeń, która sprzyja występowaniu zachowań dewiacyjnych (okoliczna młodzież z uwagi na brak alternatywnej rozrywki spędza wolny czas, urządzając spotkania, podczas których pije się alkohol w przestrzeni publicznej). Wśród problemów obszaru rewitalizacji (oraz całej gminy) znajduje się deficyt dobrze wyposażonych obiektów sportowych umożliwiających przełamywanie negatywnych przyzwyczajeń i złych nawyków dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych (brak aktywności ruchowej, spędzanie czasu wolnego przed telewizorem czy komputerem) będących przyczyną różnego rodzaju schorzeń – otyłości, nadwagi, chorób układu ruchu, wad postawy, jak również chorób układu krążenia. Przedmiotowy deficyt powoduje kolejne problemy – niewystarczającą ofertę w zakresie aktywnych form sportu oraz mogących „zaszczepić" ducha zdrowego i sportowego stylu życia. Niewystarczające jest również wyposażenie obszaru rewitalizacji w infrastrukturę rekreacyjną oraz pozwalająca na aktywne spędzanie wolnego czasu i integrację, zarówno społeczną, jak i międzypokoleniową. Bezpośrednio przy zbiorniku nie funkcjonują żadne podmioty, które świadczyłyby usługi (np. handel czy mała gastronomia) na rzecz turystów. Usługi tego rodzaju świadczone są jedynie w położonym w pobliżu ośrodku wypoczynkowym znajdującym się przy stoku narciarskim.

Źródło: *DRAFT Consulting – spacer studyjny z dnia 05.05.2017 r.*

Potrzeby związane z obsługą mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz całej gminy Adamów, a także turystów w zakresie infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej są zaspokajane w Adamowie w znikomym stopniu. Biorąc pod uwagę charakter gminy oraz jej położenie i potencjał, a także przyjęte założenia strategiczne jej rozwoju („Strategia Rozwoju Gminy Adamów na lata 2015-2020 z perspektywą do 2023 r."), turystyka stanowi jeden z wiodących kierunków rozwoju społeczno-gospodarczego gminy. Niedostateczne zagospodarowanie powoduje falę niezadowolenia wśród mieszkańców a jednocześnie hamuje możliwości przyspieszenia tempa rozwoju. Tymczasem zasoby naturalne posiadają walor podnoszący jakość życia, budujący spójność społeczną.

Istnieje również silna potrzeba dostarczenia bodźców do rozwoju działalności komercyjnej na obszarze rewitalizacji oraz całej gminy Adamów. Zgodnie z danymi GUS w 2015 r. aż 72,1% aktywnych zawodowo mieszkańców gminy Adamów pracowało w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), natomiast w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja) zaledwie 5,9%.

	Jednym z najważniejszych problemów gospodarczych na terenie wyznaczonego obszaru rewitalizacji (tj. sołectwa Adamów oraz sołectwa Jacnia) oraz całej gminy jest niewystarczająca liczba miejsc pracy. Dlatego też, ludność w wieku produkcyjnym wyjeżdża w poszukiwaniu środków do życia, a inni nie chcą sprowadzać się do miejsca, które jest tak mało atrakcyjne. Coraz więcej mieszkańców decyduje się opuścić gminę Adamów, co z kolei prowadzi do szeregu negatywnych zjawisk: rozluźnianie się więzi rodzinnych, rozbicie rodzin, pozostawienie bez opieki najstarszych członków rodziny czy problem „eurosierot" (dzieci ponoszących negatywne, psychologiczne konsekwencje emigracji rodziców w celach zarobkowych). Te problemy były mocno podkreślane w trakcie trwania konsultacji społecznych. Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się szczególną koncentracją problemu bezrobocia. Bezrobotni zamieszkujący obszar rewitalizacji stanowili w 2015 roku ponad 16% wszystkich osób zarejestrowanych w PUP w Zamościu i pochodzących z gminy Adamów. Poza tym w gminie zauważalny jest problem niskich zarobków – zgodnie z danymi GUS przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w gminie Adamów w 2015 roku wynosiło 3 021,19 PLN, co odpowiada 72.80% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.
Cel przedsięwzięcia	Głównym celem przedsięwzięcia jest podniesienie jakości życia mieszkańców oraz rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji prowadzące do wyprowadzenie go ze stanu kryzysu poprzez zwiększenie konkurencyjności turystycznej Adamowa. Przedmiotowy cel jest bardzo złożony i wielowątkowy. Realizacja przedmiotowego celu będzie następowała poprzez urzeczywistnienie następujących celów szczegółowych: 1. Zwiększenie efektywnego wykorzystania potencjału turystycznego Adamowa w osiąganiu korzyści społeczno-gospodarczych. 2. Wspieranie rozwoju gospodarczego obszaru rewitalizacji poprzez rozwój infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej. 3. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i marginalizacji osób z grup defaworyzowanych – seniorów, osób z niepełnosprawnościami, chorych, itd. 4. Wzrost dostępności wysokiej jakości usług turystyczno-rekreacyjnych dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym z obszaru rewitalizacji oraz terenu całej gminy Adamów. 5. Poprawa estetyki przestrzeni publicznych oraz przywrócenie im pierwotnych, a także nadanie nowych funkcji. 6. Poprawa bezpieczeństwa turystów i wypoczywających nad zbiornikiem wodnym w Adamowie 7. Podniesienie jakości infrastruktury sportowo-rekreacyjnej prowadzące wpływającej na polepszenie stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizacji i całej gminy Adamów. Projekt ma wpłynąć na pobudzenie lokalnej gospodarki opartej na kapitale ludzkim i możliwości zarobkowania na skutek zwiększonego ruchu turystycznego. Zadbane dziedzictwo naturalne pozytywnie wpłynie na jakość życia poprzez budowanie więzi społecznych, wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej i dumy z miejsca zamieszkania. Celem pośrednim projektu jest poprawa zagospodarowania układu komunikacji, w tym budowa ciągów pieszo-jezdnych, drogi dojazdowej, parkingu, w tym miejsc postojowych dla pojazdów osób niepełnosprawnych, likwidacja barier architektonicznych wpływająca na podniesie dostępność obiektów dla osób mających trudności w poruszaniu się (osoby niepełnosprawne na wózkach inwalidzkich, itp.) oraz usprawni system komunikacji dla wszystkich mieszkańców i osób przyjezdnych. Zagospodarowanie terenu publicznego przyczyni się do stworzenia zwartej – estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni turystyczno-rekreacyjnej. Przewiduje się, że dzięki rewitalizacji obszar stanie się atrakcyjniejszy nie tylko estetycznie ale i gospodarczo. Spójne i uporządkowane otoczenie przyczyni się do stworzenia nowych możliwości zatrudnienia dla osób zagrożonych wykluczeniem. Wpłynie to na wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy.

Zakres realizowanych zadań	Zakres projektu obejmuje kompleksowe zagospodarowania terenu w rejonie zbiornika wodnego w Adamowie w celu stworzenia przyjaznej oraz dostępnej dla lokalnej społeczności i turystów otwartej strefy turystyczno-rekreacyjnej. W jego ramach przewidziano: - utworzenie strzeżonego kąpieliska i plaży wraz z montażem infrastruktury rekreacyjnej (pomosty, zjeżdżalnia wodna), - budowę ciągów pieszo-jezdnych (ścieżki spacerowe, ścieżki rowerowe), - umiejscowienie obiektów małej architektury (ławki, kosze na śmieci, miejsce na ognisko i grilla, wiaty z miejscami na posiłek), - budowę budynku socjalno-sanitarnego, (przebieralnia z sanitariatami), - budowę placu zabaw i rozbudowę istniejącej siłowni napowietrznej, - budowę drogi dojazdowej i rozbudowę parkingu wraz z zagospodarowaniem terenu, - przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą, - rewitalizację istniejącego stadionu sportowego oraz budowę boiska do piłki plażowej, - budowa tężni solankowej, - budowa parku linowego. - budowa małego amfiteatru. Podstawowym argumentem przemawiającym za niezbędnością realizacji przedmiotowej inwestycji są oczekiwania społeczności lokalnej wyartykułowane podczas konsultacji społecznych prowadzonych w ramach opracowania niniejszego Lokalnego Programu Rewitalizacji. O dużej potrzebie podjęcia interwencji w zakresie kompleksowego uporządkowania i zagospodarowania obszaru zbiornika wodnego świadczy m.in. tak duża liczba głosów oddanych na przedmiotowy projekt w ramach głosowania internetowego, które odbyło się w dniach 15-16.05.2017 r. Projekt będzie miał bardzo duży wpływ na rozwiązywanie głównych problemów społecznych zdiagnozowanych w obrębie obu podobszarów rewitalizacji (tj. sołectwa Adamów oraz sołectwa Jacnia). Projekt przyczynia się do zwiększenia fizycznej dostępności rynku pracy poprzez działania infrastrukturalne (przygotowanie terenów pod działalność gospodarczą, budowa drogi dojazdowej), co ułatwi dostęp do rynku pracy dla osób, które potencjalnie będą tam pracować. Będzie miał również pozytywny wpływ na wzrost aktywności gospodarczej na obszarze rewitalizacji. Po pierwsze planowanym efektem jego realizacji będzie zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych prywatnych prowadzących działalność związaną z obsługą turystów (mini gastronomia, sprzedaż produktów lokalnych czy rękodzieła). Po drugie do obsługi nowo utworzonej infrastruktury (głównie utrzymywanie porządku oraz organizacja wydarzeń) zostanie zaangażowana utworzona spółdzielnia socjalna dająca szansę na zatrudnienie mieszkańców z grup marginalizowanych). Przedsięwzięcie przyczyni się do zwiększenia dostępu do dobrej jakości nowych i niedrogich usług społecznych (np. budowa strefy rekreacyjno-sportowej – ścieżki spacerowe, park linowy, miejsce na ognisko i grill, plac zabaw i siłownia napowietrzna – umożliwiającej aktywne i zdrowe spędzanie wolnego czasu; usług zdrowotnych – budowa tężni solankowej. Stworzy więc warunki do aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańcom, korzystnie wpływając na ich stan zdrowia. Projekt przyczynia się do ograniczenia problemów społecznych – bezrobocia, w tym w szczególności osób niepełnosprawnych (spółdzielnia socjalna obsługująca nowopowstałą infrastrukturę stworzy możliwość uzyskania pracy), niewystarczającej liczby miejsc spędzania wolnego czasu i integracji międzypokoleniowej (minimalizujących występowanie zjawisk patologicznych), pogarszającego się stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizacji (m.in. zwiększająca się liczba osób, w tym dzieci i młodzieży, borykających się z problemami nadwagi czy otyłości, które są głównie efektem nieprawidłowych nawyków ruchowych oraz żywieniowych). Projekt wpłynie również na zwiększenie dostępu do dobrej jakości niedrogich usług kulturalnych (mały amfiteatr – będący impulsem do rozszerzenia oferty kulturalnej gminy). W efekcie realizacji projektu nastąpi poprawa obsługi całego obszaru rewitalizacji (100%) i stworzone zostaną nowe możliwości rozwoju (np. rozwój agroturystyki, mini gastronomii czy produkcji wyrobów lokalnych oraz zaangażowanie podmiotu obsługującego nową infrastrukturę). Dzięki temu będzie on miał pozytywny wpływ na redukcję bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Projekt nie zakłada

	relokacji/przesiedlenia mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Stwarza warunki dla aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańców, korzystnie wpływającej na ich stan zdrowia. Wybudowany mały obiekt architektury (scena) oraz sportowy stworzy możliwości rozwoju kompetencji społecznych mieszkańców i wykorzystania ich talentów oraz przyczyni się do o ochrony i wzmocnienia dziedzictwa niematerialnego społeczności lokalnej. Projekt będzie wzbogacał program użytkowy obszaru rewitalizacji o elementy istotne dla poprawy funkcjonowania lokalnej społeczności, w oparciu o pieszą dostępność. Przyczyni się również do przywrócenia wartości użytkowych. Zachowuje również elementy istotne dla spójności wizualnej i krajobrazu kulturowego. Ma on kluczowe znaczenie dla likwidacji głównych barier rozwoju obszaru rewitalizacji (mały potencjał gospodarczy obszaru, niewystarczająca liczba miejsc pracy, w tym brak pracy dla osób niepełnosprawnych, brak integracji społeczeństwa, marazm i bierność w zakresie podejmowania jakichkolwiek aktywności czy to społecznych czy gospodarczych), a przez to otwiera możliwość uruchomienia innych przedsięwzięć zawartych w programie rewitalizacji (m.in. utworzenie spółdzielni socjalnej, aktywne włączenie mieszkańców obszaru rewitalizacji, ochrona zdrowia mieszkańców i podnoszenie ich świadomości ekologicznej, integracja społeczności lokalnej, w tym międzypokoleniowa). Zawiera ona elementy zapewniające wieloaspektowe i komplementarne wykorzystanie jego efektów, zgodnie z więcej niż jednym celem programu rewitalizacji (Cel strategiczny 1. – *Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji*, Cel operacyjny 1.1 *Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom;* Cel operacyjny 1.3 *Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia;* Cel operacyjny 1.4 *Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych;* Cel strategiczny 2. - *Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji*; Cel operacyjny 2.1 *Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne*; Cel operacyjny 2.2 *Poprawić stan usług publicznych*; Cel strategiczny 3. *Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji*; Cel operacyjny 3.1 *Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu*; Cel operacyjny 3.2 *Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie*. Projekt bezpośrednio wykorzystuje produkty i rezultaty innego projektu - „Budowa zbiornika wodnego małej retencji na rzece Jacynka w miejscowości Jacnia" – RPO WL na lata 2007-2013. Stanowi on kontynuację i uzupełnienie ww. projektu, służąc realizacji zamierzeń i zaspokojeniu potrzeb tej samej grupy lokalnych użytkowników. W jego ramach zostanie wykorzystana wiedza i kompetencje powstałe w innych projektach. Chodzi tu głównie o duże doświadczenie pracowników Urzędu Gminy w Adamowie związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych (np. środki pochodzące z Unii Europejskiej). Dzięki przeprowadzeniu dużej liczby działań współfinansowanych Wnioskodawca nabył odpowiednią praktykę w zakresie realizacji tego typu projektów. Szczególnie cenne będzie doświadczenie zdobyte podczas realizacji projektu polegającego na budowie zbiornika wodnego w Jacni. W ramach planowanego projektu możliwe będzie wykorzystanie już wcześniej zastosowanych rozwiązań i dobrych praktyk, co pozwoli na zaoszczędzenie czasu oraz nakładów finansowych. Przedmiotowy projekt będzie miał również pozytywny wpływ na politykę ochrony, zrównoważonego rozwoju oraz promowanie równości kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji. Po pierwsze w jego ramach zastosowane zostaną nowoczesne rozwiązania odnawialnych źródeł energii – uzupełnienie oświetlenia zbiornika w brakujących miejscach przy wykorzystaniu technologii hybrydowej, instalacje kolektorów słonecznych na budynku socjalnym. Projekt zawiera nowoczesne, energooszczędne rozwiązania techniczne i technologiczne zmniejszające koszty eksploatacyjne i wpływa na środowisko (energooszczędne oświetlenie LED w budynku socjalnym, ekologiczna toaleta). Dodatkowo przewiduje on ochronę bioróżnorodności obszaru – zlikwidowanie niekontrolowanego ruchu turystycznego i samochodowego w obszarze zbiornika wodnego. W jego ramach przewidziano outsorsing usług obsługujących infrastrukturę przedsiębiorstwom zatrudniającym osoby z marginalizowanych grup społecznych (spółdzielni socjalnej). Bez wątpienia wpłynie również na poprawę życia osób z obszaru rewitalizacji.

Produkty	**Nazwa wskaźnika**	**Jednostka miary**	**Wartość docelowa**	**Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika**
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych Obszarach	szt.	1	Protokół odbioru końcowego
	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	Ha	1,5	Protokół odbioru końcowego
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	szt.	1	Protokół odbioru końcowego
Rezultaty	**Nazwa wskaźnika**	**Jednostka miary**	**Wartość docelowa**	**Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika**
	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu	osoby/rok	500	Statystyki własne wnioskodawcy
	Powierzchnia przygotowana pod działalność gospodarczą	ha	0,05	Protokół odbioru końcowego
	Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	szt.	1	Informacje Urzędu Gminy w Adamowie
Planowane efekty przedsięwzięcia	W efekcie realizacji projektu nastąpi uporządkowanie społecznie oczekiwanej przestrzeni publicznej o ogromnym potencjale dla rozwoju społeczno-gospodarczego nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Adamów. Stworzone zostanie miejsce dające realną alternatywę dla dotychczasowych sposobów spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji. Nastąpi zwiększenie oferty turystycznej obszaru rewitalizacji i budowanie marki produktu turystycznego. Projekt przyniesie także efekty w sferze gospodarczej – ożywienie lokalnej gospodarki w zakresie drobnych usług gastronomicznych, sprzedaży produktów lokalnych i rękodzieła, wzrost liczby podmiotów oferujących usługi agroturystyczne. Dzięki niemu nastąpi również pozytywna zmiana wizerunku obszaru rewitalizacji i estetyzacja otoczenia, co przyczyni się do zwiększenia poczucia tożsamości przestrzennej mieszkańców. Bez wątpienia wpłynie również na ochronę lokalnego dziedzictwa naturalnego będącego nie tylko bogactwem gminy, lecz całego regionu. Spójne i uporządkowanie otoczenie przyczyni się do stworzenia nowych możliwości zatrudnienia dla osób zagrożonych wykluczeniem. Wpłynie to na wzrost konkurencyjności regionalnej gospodarki oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy. Wśród głównych przesłanek, świadczących o niezwykle istotnej roli przedmiotowego projektu w wyprowadzaniu obszaru rewitalizacji ze stanu kryzysu i umożliwieniu jego zrównoważonego rozwoju, należy wymienić: - modernizację społecznie oczekiwanej infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowej i kulturalnej o oddziaływaniu na całą gminę; - zapewnienie dzieciom, młodzieży i osobom dorosłym atrakcyjnego miejsca spędzania wolnego czasu związanego z rekreacją i zapobieganie tym samym możliwości występowania zjawisk patologicznych, szczególnie w młodszym pokoleniu; - zagwarantowanie miejsca aktywności ruchowej dzieci i młodzieży oraz wprowadzanie zdrowych nawyków, - stworzenie atrakcyjnego miejsca spotkań i integracji mieszkańców; - ożywienie obszaru zdegradowanego; - podniesienie jakości życia mieszkańców;			

	- modernizację ogrodzenia i oświetlenia przyczyniającą się do zwiększenia poczucia bezpieczeństwa, - stworzenie miejsca integracji międzypokoleniowej, gdzie seniorzy będą uczestniczyć we wspólnych zajęciach z dziećmi i młodzieżą, - stworzenie możliwości na zmniejszenie poziomu bezrobocia na obszarze rewitalizacji, - umożliwienie osobom z dysfunkcjami podjęcia aktywności zawodowej, - poprawa stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizacji będąca efektem zwiększenia aktywności fizycznej.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem" ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie" ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI" - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji" ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY" ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów" ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów" ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej" ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych" ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji" ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej" ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów" ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego" ✓ „Monitoring obywatelski" ✓ „Aktywni i kreatywni" ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów"

Nr porządkowy	**Nazwa przedsięwzięcia**			**Wnioskodawca/Realizator/Partner**	
2/1	**„Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem"**			**Gmina Adamów/Gmina Adamów**	
/Powiązanie z celami LPR			**Cel strategiczny 1**	**Cel strategiczny 2**	**Cel strategiczny 3**
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	✓
	Powiązanie pośrednie				
Odziaływanie przedsięwzięcia	**Sfera społeczna**	**Sfera gospodarcza**	**Sfera środowiskowa**	**Sfera techniczna**	**Sfera funkcjonalno-przestrzenna**
	✓	✓	✓	✓	✓

<table>
<tr><td rowspan="2">Lokalizacja przedsięwzięcia</td><td colspan="2">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="2">Obszar rewitalizacji – sołectwo Adamów – Adamów 32a, 22-442 Adamów</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td>Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td>Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td>2 000 000,00</td><td>2018-2019</td><td colspan="2">Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Opis problemu</td><td colspan="4">W chwili obecnej w części budynku użyteczności publicznej w Adamowie usytułowana jest jedynie remiza OSP. Znaczna część budynku nie jest wykorzystywana w żaden sposób. Stan techniczny budynku jest zły, nie jest on ocieplony i wymaga termomodernizacji. W środku budynek nie jest urządzony ani wyposażony.

Źródło: DRAFT Consulting – spacer studyjny z dnia 05.05.2017 r.

Wśród zdiagnozowanych na obszarze rewitalizacji problemów sfery społecznej znajduje się brak miejsc spędzania wolnego czasu dla seniorów oraz dzieci i młodzieży. Szczególnie problematyczny jest brak oferty skierowanej do najstarszych mieszkańców obszaru rewitalizacji, co powoduje ich wykluczenie społeczne. Osoby starsze nie mają możliwości na podejmowanie aktywności społecznych czy obywatelskich. Są odizolowane od społeczeństwa i „zamknięte” w swoim środowisku domowym. W efekcie czego często czują się niechciane, zapomniane i często zapadają na różnego rodzaju depresje czy zaburzenia psychiczne. Kolejnym z problemów jest problem samotność seniorów bardzo mocno zaakcentowany podczas konsultacji społecznych. Natomiast grupa seniorów pozostająca we wspólnym gospodarstwie domowym z innymi członkami rodziny wskazywała na brak poczucia swobody i możliwości realizowania aktywności „po swojemu”. Seniorom brakuje miejsca, gdzie mogliby podejmować różnego rodzaju aktywności w swobodny sposób, co umożliwi ich dłuższą, samodzielną egzystencję.</td></tr>
</table>

	Na obszarze rewitalizacji zdiagnozowano niedostateczny poziom usług publicznych świadczonych z myślą o osobach niepełnosprawnych, starszych oraz dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą. Mając na względzie prognozy w zakresie wzrastającej liczby osób niepełnosprawnych, w tym w szczególności w starszym wieku, niezbędne będzie podjęcie konkretnych inicjatyw na rzecz tej grupy społecznej. W latach 2013-2015 liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w sołectwie Adamów wynosiła odpowiednio: 4, 5, 5 osób. Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie mieszkańców analizowanej jednostki pomocniczej wynosił: 1,04% (2013 r.), 1,32% (2014 r.), 1,31% (2015 r.). Porównując liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w skali całej gminy oraz wyznaczonego podobszaru rewitalizacji zauważyć można niekorzystną tendencję. Udział osób niepełnosprawnych z sołectwa Adamów w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych w gminie wzrasta z roku na rok (4,55% - 2013 r., 6,10% - 2014 r., 6,25% - 2015 r.). W zakresie drugiego podobszaru rewitalizacji – sołectwa Jacnia - sytuacja wygląda znacznie korzystniej. Co prawda w latach 2013-2014 liczba osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu niepełnosprawności wynosiła 10, to w 2015 r. ich liczba spadła do 0. Udział mieszkańców uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej, zamieszkujących sołectwo Jacnia, w ogólnej liczbie mieszkańców korzystających ze świadczeń z tego właśnie tytułu w gminie Adamów, wynosił odpowiednio: 11,36%, 12,20% oraz 0%. Mieszkańcy borykający się z problemem niepełnosprawności stanowi 1,91%, 1,93% i 0% wszystkich mieszkańców sołectwa. Na spadek liczby osób uprawnionych do pobierania świadczeń z tytułu niepełnosprawności w Jacni miało wpływ utworzenie CIS w Jacni. Jednocześnie należy zaznaczyć, że funkcjonująca placówka ma ograniczone możliwości a w świetle prognoz GUS liczba osób z niepełnosprawnościami będzie stale rosła. W zakresie osób dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą i otrzymujących pomoc z GOPS na przestrzeni badanego okresu zanotowano pozytywny trend. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z tego właśnie tytułu w 2013 r. wynosiła: 51 osób, w 2014 r. – 41 osób, a w 2015 r. - 35 osób. Udział mieszkańców sołectwa Adamów wśród tejże grupy beneficjentów GOPS kształtował się w następujący sposób: 3,92%, 4,88% i 11,43%. Poza tym osoby borykające się z poważnymi problemami zdrowotnymi stanowiły odpowiednio: 0,53% (2013 r.), 0,53% (2014 r.), 1,04% (2015 r.) wszystkich mieszkańców sołectwa. Natomiast udział mieszkańców sołectwa Jacnia w ogólnej liczbie mieszkańców gminy korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z ww. tytułu, kształtował się w latach 2013-2015 na poziomie: 7,84%, 4,88% i 2,86%. Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzącym w sferze społecznej w wyznaczonym obszarze rewitalizacji, silnie związanym z innymi negatywnymi procesami, jest bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). W latach 2013-2015 liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Zamościu, pochodzących z terenu sołectwa Adamów, ulegała wahaniom; bez wyraźnej tendencji (2013 r. – 16 osób, 2014 r. – 26 osób, 2015 r. – 16 osób). Udział bezrobotnych z przedmiotowego podobszaru rewitalizacji kształtował się odpowiednio na poziomie: 5,18% (2013 r.), 9,45% (2014 r.), 6,61% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z gminy Adamów i 6,61% (2013 r.), 10,92% (2014 r.), 6,53% (2015 r.) mieszkańców sołectwa w wieku produkcyjnym. Udział bezrobotnych kobiet wśród wszystkich bezrobotnych zamieszkujących analizowane sołectwo kształtował się na poziomie: 56,25% (2013 r.) , 50,00% (2014 r.), 50,00% (2015 r.). W zakresie tym, w sołectwie, wskaźnik udziału kobiet wśród wszystkich bezrobotnych jest wyższy niż średnia gminy (43,04% - 2013 r., 41,45% - 2014 r., 45,45% - 2015 r.). Szczególnie niepokoi fakt, że udział bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenu analizowanego sołectwa ulega systematycznemu wzrostowi. W latach 2013-2015 wynosił on odpowiednio: 18,75%, 15,38% oraz 37,5%. Poza tym, udział analizowanej grupy bezrobotnych z sołectwa Adamów, wyniósł: 6,52% (2013 r.), 8,70% (2014 r.) oraz 14,63% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych z terenu całej gminy. Wśród bezrobotnych przeważają osoby do 30 roku życia (31,25% - 2013 r., 34,62% - 2014 r., 43,75% - 2015 r. wszystkich bezrobotnych z sołectwa

	Adamów). Bezrobotni w wieku powyżej 50 roku życia stanowili natomiast: 18,75% (2013 r.), 19,23% (2014 r.), 18,75% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z sołectwa Adamów. Na przestrzeni badanego okresu zwiększeniu uległ udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) – 18,75% (2013 r.), 26,92% (2014 r.), 43,75% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z sołectwa. W obrębie całej gminy Adamów długotrwale bezrobotni stanowili w latach 2013-2015 odpowiednio: 42,72%, 41,09%, 43,80%. W obrębie sołectwa Jacnia liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Zamościu wynosiła w latach 2013-2015: 47 osób, 32 osoby oraz 35 osób. Bezrobotni stanowili odpowiednio: 12,70% (2013 r.), 8,82% (2014 r.), 9,75% (2015 r.) wszystkich mieszkańców sołectwa w wieku produkcyjnym oraz 15,21% (2013 r.), 11,64% (2014 r.), 14,46% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z terenu gminy Adamów. W latach 2013-2015 udział kobiet wśród wszystkich bezrobotnych z sołectwa kształtował się na poziomie: 38,30% (2013 r.), 65,63% (2014 r.) oraz 51,43% (2015 r.). Wśród wszystkich bezrobotnych: 12,77% (2013 r.), 21,88% (2014 r.) oraz 20,00% (2015 r.) stanowili bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych. Wśród wszystkich bezrobotnych przeważają osoby do 30 roku życia (46,80% - 2013 r., 43,75% - 2014 r., 57,14% - 2015 r.). Pośród bezrobotnych stosunkowo wysoki udział jest ludności po 50 roku życia (14,89% - 2013 r., 9,38% - 2014 r., 20,00% - 2015 r.). We wszystkich latach analizy na zbliżonym poziomie (36,17% - 2013 r., 34,38% - 2014 r., 31,43% - 2015 r.) kształtował się udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy). Wyżej zaprezentowane dane świadczą o mnogości i wieloaspektowości nawarstwiających się od lat w obszarze rewitalizacji problemów społecznych. Funkcjonujący na ten moment podmiot ekonomii społecznej (CIS w Jacni) nie jest w stanie przeciwdziałać w sposób wystarczający problemowi wykluczenia mieszkańców obszaru rewitalizacji. Ze względu na stan zamożności nie wszyscy mieszkańcy mogą pozwolić sobie na zakup nowego sprzętu rehabilitacyjnego czy opiekuńczego, który z jednej strony jest niezbędny, a z drugiej bardzo kosztowny. Wiele osób mających trudności w samodzielnym poruszaniu się czy rehabilitacji i terapii, a których sprawność fizyczna wymaga stosowania specjalistycznego sprzętu, potrzebuje pomocy w pozyskaniu sprzętu rehabilitacyjnego, ortopedycznego i terapeutycznego, dzięki któremu mogłyby sprawniej funkcjonować. Ponadto, niekiedy w życiu osób niepełnosprawnych, na skutek różnych uwarunkowań zdrowotnych czy społecznych zdarzają się takie sytuacje, kiedy konkretny sprzęt jest potrzebny od zaraz. Jednakże określone procedury formalne w różnego typu instytucjach, jakie osoba niepełnosprawna musi pokonać w celu uzyskania nowego sprzętu są często dość długotrwałe. Najmłodsi członkowie wspólnoty lokalnej wskazywali również na deficyt miejsc spędzania wolnego czasu, szczególnie akcentując brak infrastruktury i wyposażenia umożliwiającego podejmowanie aktywnego trybu życia. Wśród problemów, z którymi boryka się coraz większa część lokalnego społeczeństwa (w tym obszaru rewitalizacji) jest otyłość lub nadwaga, która coraz częściej dotyka dzieci i młodzież. W świetle informacji uzyskanych w trakcie opracowywania niniejszej diagnozy przyczyn problemu nadwagi czy otyłości dzieci i młodzieży należy upatrywać przede wszystkim w braku lub niewystarczającej ich aktywności fizycznej. Nie uprawiają oni na stałe żadnej aktywności ruchowej – przyzwyczajeni są do spędzania wolnego czasu przed telewizorem czy komputerem. Poza tym nie przestrzegają zasad zdrowego żywienia. Na taki stan rzeczy wpływ mają przede wszystkim ugruntowane, nieprawidłowe nawyki rodziców, którzy nie przywiązują wagi do zdrowego stylu życia pojmowanego w kontekście aktywności ruchowej oraz zdrowego żywienia. Przedmiotowe problemy powodują także szereg innych niekorzystnych zjawisk. Często osoby otyłe mają problemy czy zaburzenia emocjonalne (brak samoakceptacji, obniżone poczucie własnej wartości i wiary w swoje możliwości), jak również z tego powodu są stygmatyzowane czy nieakceptowane w środowisku rówieśniczym. Poza tym zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest niska świadomość mieszkańców oraz niechęć i opór w stosunku do tematyki zdrowego stylu życia.

Cel przedsięwzięcia	Głównym celem projektu jest kompleksowe przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Adamów. Realizacja przedmiotowego celu nastąpi dzięki realizacji następujących celów szczegółowych: 1. Adaptacja zdegradowanego budynku remizy OSP w Adamowi w celu nadania mu nowych funkcji społecznych. 2. Stworzenie miejsca aktywności społecznej i obywatelskiej dla seniorów oraz integracji międzypokoleniowej. 3. Rozwój oferty spędzania wolnego czasu na obszarze rewitalizacji prowadzący do minimalizowania nieakceptowalnych społecznie zachowań (wybryków chuligańskich, nadużywania alkoholu). 4. Rozwój oferty usług zdrowotnych. 5. Przeciwdziałanie wykluczeniu zawodowemu osób z grup defaworyzowanych poprzez adaptację pomieszczeń oraz zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności przez nowo utworzony podmiot ekonomii społecznej.
Zakres realizowanych zadań	Głównym zamierzeniem przedmiotowego projektu jest kompleksowe przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji. W ramach przedsięwzięcia zdegradowany i dotychczas użytkowany w znikomym zakresie budynek remizy OSP zostanie zaadaptowany w celu przeciwdziałania zdiagnozowanym problemom lokalnej społeczności. W budynku zostanie utworzone miejsce spotkań i aktywności społecznej oraz obywatelskiej dla seniorów. W miejscu tym zostanie stworzona atrakcyjna oferta spędzania czasu dla najstarszych członków lokalnej społeczności. Podstawowym założeniem przedmiotowej placówki będzie integracja międzypokoleniowa, wobec czego w budynku zostaną skupione usługi oferowane na rzecz seniorów (sala telewizyjna, biblioteczka, kuchnia, miejsce do prowadzenia zajęć, siłownia napowietrzna) oraz dzieci i młodzieży (część z pomieszczeń zostanie zaadaptowane dla ich potrzeb- sala gier i zabaw, siłownia oraz plac zabaw przed budynkiem). Poza tym w obiekcie zostanie utworzona wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego. W efekcie jej stworzenia ułatwione zostanie funkcjonowanie w codziennym życiu osobom długotrwale i ciężko chorym lub niepełnosprawnym ze stwierdzoną dysfunkcją narządu ruchu (w szczególności osobom samotnym i w podeszłym wieku, o niskich dochodach) z terenu gminy Adamów, wymagających wyposażenia w sprzęt rehabilitacyjny. Dzięki projektowi umożliwiony zostanie również powrót do aktywności zawodowej osób dotychczas sprawujących opiekę nad osobami starszymi czy niepełnosprawnymi. Część budynku zostanie zaadaptowana dla potrzeb prowadzenia działalności przez nowo utworzoną spółdzielnie socjalną. Zakupiony zostanie również niezbędny sprzęt i wyposażenie. Przedmiotowa spółdzielnia będzie zajmował się obsługą całego obiektu (części przeznaczonej dla seniorów, dzieci i młodzieży, wypożyczalnią sprzętu rehabilitacyjnego i opiekuńczego) oraz rozwojem oferty spędzania wolnego czasu. Oprócz tego do jej zadań będzie należała obsługa (głównie utrzymanie czystości) nowo powstałej infrastruktury nad zbiornikiem wodnym w Jacni. W ramach projektu przewidziane jest również zagospodarowanie ternu wokół budynku – zieleń, nasadzenia, obiekty małej architektury – ławki, kosze na śmieci, plac zabaw oraz siłownia napowietrzna umieszczone obok siebie. Podstawowym argumentem przemawiającym z niezbędnością realizacji przedmiotowej inwestycji są oczekiwania społeczności lokalnej wyartykułowane podczas konsultacji społecznych prowadzonych w ramach opracowania niniejszego Lokalnego Programu Rewitalizacji. O dużej potrzebie podjęcia interwencji w zakresie kompleksowej adaptacji zdegradowanego i nieużytkowanego budynku remizy OSP świadczy m.in. tak duża liczba głosów oddanych na przedmiotowy projekt w ramach głosowania internetowego, które odbyło się w dniach 15 -16.05.2017 r. Projekt będzie miał bardzo duży wpływ na rozwiązywanie głównych problemów społecznych zdiagnozowanych w obrębie obu podobszarów rewitalizacji (tj. sołectwa Adamów oraz sołectwa Jacnia). Projekt przyczynia się do zwiększenia fizycznej dostępności rynku pracy poprzez działania infrastrukturalne (adaptacja części budynku dla potrzeb działalności podmiotu ekonomii społecznej), co ułatwi dostęp do rynku pracy dla osób, które potencjalnie będą tam pracować. Będzie miał również pozytywny wpływ na wzrost aktywności gospodarczej na obszarze rewitalizacji. Planowanym efektem jego realizacji będzie zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych dająca szansę na zatrudnienie mieszkańców z grup marginalizowanych. Przedsięwzięcie przyczyni się on do zwiększenia dostępu do dobrej jakości nowych i niedrogich usług społecznych (np. rekreacyjnych – stworzenie oferty spędzania wolnego czasu dla seniorów oraz dzieci i młodzieży oraz zdrowotnych – wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego i pielęgnacyjnego oraz siłownia). Stworzy warunki do aktywności i rekreacji

	plenerowej mieszkańcom, korzystnie wpływając na ich stan zdrowia. Projekt przyczynia się do ograniczenia problemów społecznych – bezrobocia, w tym w szczególności osób niepełnosprawnych (spółdzielnia socjalna obsługująca nowopowstałą infrastrukturę stworzy możliwość uzyskania pracy), niewystarczającej liczby miejsc spędzania wolnego czasu i integracji międzypokoleniowej (minimalizujących występowanie zjawisk patologicznych), pogarszającego się stanu zdrowia mieszkańców obszaru rewitalizacji (m.in. zwiększająca się liczba osób, w tym dzieci i młodzieży, borykających się z problemami nadwagi czy otyłości, które są głównie efektem nieprawidłowych nawyków ruchowych oraz żywieniowych). Projekt wpłynie również na zwiększenie dostępu do dobrej jakości niedrogich usług kulturalnych (mała biblioteczka umożliwiająca wyposażenie książek, poradników, itp.). W efekcie realizacji projektu nastąpi poprawa obsługi całego obszaru rewitalizacji (100%) i stworzone zostaną nowe możliwości rozwoju (np. rozwój usług na rzecz seniorów). Dzięki temu będzie on miał pozytywny wpływ na redukcję bezrobocia na obszarze rewitalizacji. Projekt nie zakłada relokacji/przesiedlenia mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Stwarza warunki dla aktywności i rekreacji plenerowej mieszkańców, korzystnie wpływającej na ich stan zdrowia. Zaadaptowany budynek będzie stwarzał możliwości rozwoju kompetencji społecznych mieszkańców i wykorzystania ich talentów oraz przyczyni się do o ochrony i wzmocnienia dziedzictwa niematerialnego społeczności lokalnej (np. organizacja wystaw rękodzieła, wieczorków poetyckich). Projekt przyczyni się również do przywrócenia wartości użytkowych i nie spełniającym współczesnych standardów. Zachowuje również elementy istotne dla spójności wizualnej i krajobrazu kulturowego. Ma on kluczowe znaczenie dla likwidacji głównych barier rozwoju obszaru rewitalizacji (mały potencjał gospodarczy obszaru, niewystarczająca liczba miejsc pracy, w tym brak pracy dla osób niepełnosprawnych, brak integracji społeczeństwa, deficyt oferty spędzania wolnego czasu; marazm i bierność w zakresie podejmowania jakichkolwiek aktywności czy to społecznych czy gospodarczych), a przez to otwiera możliwość uruchomienia innych przedsięwzięć zawartych w programie rewitalizacji (m.in. aktywne włączenie mieszkańców obszaru rewitalizacji, ochrona zdrowia mieszkańców i podnoszenie ich świadomości ekologicznej, integracja społeczności lokalnej, w tym międzypokoleniowa, zwiększenie aktywności obywatelskiej; przeciwdziałanie uzależnieniom i przemocy domowej). Zawiera ona elementy zapewniające wieloaspektowe i komplementarne wykorzystanie jego efektów, zgodnie z więcej niż jednym celem programu rewitalizacji (Cel strategiczny 1. – *Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji*, Cel operacyjny 1.1 *Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom;* Cel operacyjny 1.3 *Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia;* Cel operacyjny 1.4 *Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych;* Cel strategiczny 2. - *Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji*; Cel operacyjny 2.1 *Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne*; Cel operacyjny 2.2 *Poprawić stan usług publicznych*; Cel strategiczny 3. *Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji*; Cel operacyjny 3.1 *Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu*; Cel operacyjny 3.2 *Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie*. Projekt stanowi kontynuację i uzupełnieniem ww. projektu, służąc realizacji zamierzeń i zaspokojeniu potrzeb tej samej grupy lokalnych użytkowników. W jego ramach zostanie wykorzystana wiedza i kompetencje powstałe w innych projektach. Chodzi tu głównie o duże doświadczenie pracowników Urzędu Gminy w Adamowie związane z realizacją projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych (np. środki pochodzące z Unii Europejskiej). Dzięki przeprowadzeniu dużej liczby działań współfinansowanych Wnioskodawca nabył odpowiednią praktykę w zakresie realizacji tego typu projektów. Szczególnie cenne będzie doświadczenie zdobyte podczas realizacji projektów polegających na przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu społeczności lokalnej – m.in. utworzenie CIS w Jacni. W ramach planowanego projektu możliwe będzie wykorzystanie już wcześniej zastosowanych rozwiązań i dobrych praktyk, co pozwoli na zaoszczędzenie czasu oraz nakładów finansowych. Przedmiotowy projekt będzie miał również pozytywny wpływ na politykę ochrony, zrównoważonego rozwoju oraz promowanie równości kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji. Po pierwsze w jego ramach zastosowane zostaną nowoczesne rozwiązania odnawialnych źródeł energii - instalacja kolektorów słonecznych zamontowana dla potrzeb przygotowywania ciepłe wody użytkowej. Projekt zawiera

<table>
<tr><td></td><td colspan="4">nowoczesne, energooszczędne rozwiązania techniczne i technologiczne zmniejszające koszty eksploatacyjne i wpływ na środowisko (energooszczędne oświetlenie LED). W jego ramach przewidziano outsorsing usług obsługujących infrastrukturę przedsiębiorstwom zatrudniającym osoby z marginalizowanych grup społecznych (spółdzielni socjalnej). Bez wątpienia wpłynie również na poprawę życia osób z obszaru rewitalizacji.</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Produkty</td><th>Nazwa wskaźnika</th><th>Jednostka miary</th><th>Wartość docelowa</th><th>Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika</th></tr>
<tr><td>Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych Obszarach</td><td>szt.</td><td>1</td><td>Protokół odbioru końcowego</td></tr>
<tr><td>Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją</td><td>ha</td><td>0,5</td><td>Protokół odbioru końcowego</td></tr>
<tr><td>Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami</td><td>szt.</td><td>1</td><td>Protokół odbioru końcowego</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Rezultaty</td><th>Nazwa wskaźnika</th><th>Jednostka miary</th><th>Wartość docelowa</th><th>Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika</th></tr>
<tr><td>Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej/turystycznej będącej przedmiotem projektu</td><td>osoby/rok</td><td>100</td><td>Statystyki własne wnioskodawcy</td></tr>
<tr><td>Powierzchnia przygotowana pod działalność gospodarczą</td><td>ha</td><td>0,02</td><td>Protokół odbioru końcowego</td></tr>
<tr><td>Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach</td><td>szt.</td><td>1</td><td>Informacje Urzędu Gminy w Adamowie</td></tr>
<tr><td>Planowane efekty przedsięwzięcia</td><td colspan="4">Projekt przyniesie szereg wymiernych efektów społeczno-gospodarczych. W efekcie realizacji projektu nastąpi wyciągniecie obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysu. Na obszarze rewitalizacji stworzona zostanie atrakcyjna oferta spędzania wolnego czasu dla seniorów oraz dzieci i młodzież. Efektem czego będzie poprawa kondycji psychofizycznej oraz wzrost aktywności obywatelskiej najstarszych członków lokalnej społeczności. Dzięki utworzeniu wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego i opiekuńczego seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami oraz długotrwale lub ciężko chore uzyskają dostęp do wysokiej jakości, bezpłatnych usług zdrowotnych. Pozwoli to na wzrost aktywności zawodowej mieszkańców dotychczas zmuszonych do sprawowania opieki nad osobami zależnymi. Stworzone miejsce przyczyni się do wzrostu integracji międzypokoleniowej. Rozszerzy również znacznie ofertę spędzania wolnego czasu dla dzieci i młodzieży. Utworzona siłownia wewnątrz budynku oraz siłownia napowietrzna przyczyni się do znacznej poprawy zdrowia mieszkańców. Nastąpi promocja zdrowych nawyków ruchowych i zdrowotnych. Przyczyni się również do przeciwdziałania zdiagnozowanym problemom mieszkańców obszaru rewitalizacji – otyłości, nadwagi, chorób układu ruchu czy krążenia. Powołanie do życia spółdzielni socjalnej dla szansę na zatrudnienie osobom z grup marginalizowanych.</td></tr>
</table>

Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	**Nazwa przedsięwzięcia**			**Wnioskodawca/Realizator/Partner**	
3/1	**„Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie”**			**Gmina Adamów/Gmina Adamów**	
/Powiązanie z celami LPR			**Cel strategiczny 1**	**Cel strategiczny 2**	**Cel strategiczny 3**
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	✓
	Powiązanie pośrednie				
Odziaływanie przedsięwzięcia	**Sfera społeczna**	**Sfera gospodarcza**	**Sfera środowiskowa**	**Sfera techniczna**	**Sfera funkcjonalno-przestrzenna**
	✓	✓		✓	✓
Lokalizacja przedsięwzięcia	**Adres**			**Umiejscowienie**	
	Obszar rewitalizacji – sołectwo Adamów – Adamów 32a, 22-442 Adamów			**Obszar rewitalizacji**	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	

	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji	Źródło finansowania
Ramy realizacji	600 000,00	2018	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 11. 3 Ekonomia społeczna) oraz środki budżetu gminy Adamów
Opis problemu	Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzącym w sferze społecznej w wyznaczonym obszarze rewitalizacji, silnie związanym z innymi negatywnymi procesami, jest bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). W latach 2013-2015 liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Zamościu, pochodzących z terenu sołectwa Adamów, ulegała wahaniom; bez wyraźnej tendencji (2013 r. – 16 osób, 2014 r. – 26 osób, 2015 r. – 16 osób). Udział bezrobotnych z przedmiotowego podobszaru rewitalizacji kształtował się odpowiednio na poziomie: 5,18% (2013 r.), 9,45% (2014 r.), 6,61% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z gminy Adamów i 6,61% (2013 r.), 10,92% (2014 r.), 6,53% (2015 r.) mieszkańców sołectwa w wieku produkcyjnym. Udział bezrobotnych kobiet wśród wszystkich bezrobotnych zamieszkujących analizowane sołectwo kształtował się na poziomie: 56,25% (2013 r.) , 50,00% (2014 r.), 50,00% (2015 r.). W zakresie tym, w sołectwie, wskaźnik udziału kobiet wśród wszystkich bezrobotnych jest wyższy niż średnia gminy (43,04% - 2013 r., 41,45% - 2014 r., 45,45% - 2015 r.). Szczególnie niepokoi fakt, że udział bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenu analizowanego sołectwa ulega systematycznemu wzrostowi. W latach 2013-2015 wynosił on odpowiednio: 18,75%, 15,38% oraz 37,5%. Poza tym, udział analizowanej grupy bezrobotnych z sołectwa Adamów, wyniósł: 6,52% (2013 r.), 8,70% (2014 r.) oraz 14,63% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych z terenu całej gminy. Wśród bezrobotnych przeważają osoby do 30 roku życia (31,25% - 2013 r., 34,62% - 2014 r., 43,75% - 2015 r. wszystkich bezrobotnych z sołectwa Adamów). Bezrobotni w wieku powyżej 50 oku życia stanowili natomiast: 18,75% (2013 r.), 19,23% (2014 r.), 18,75% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z sołectwa Adamów. Na przestrzeni badanego okresu zwiększeniu uległ udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) – 18,75% (2013 r.), 26,92% (2014 r.), 43,75% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z sołectwa. W obrębie całej gminy Adamów długotrwale bezrobotni stanowi w latach 2013-2015 odpowiednio: 42,72%, 41,09%, 43,80%. W obrębie sołectwa Jacnia liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Zamościu wynosiła w latach 2013-2015: 47 osób, 32 osoby oraz 35 osób. Bezrobotni stanowili odpowiednio: 12,70% (2013 r.), 8,82% (2014 r.), 9,75% (2015 r.) wszystkich mieszkańców sołectwa w wieku produkcyjnym oraz 15,21% (2013 r.), 11,64% (2014 r.), 14,46% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z terenu gminy Adamów. W latach 2013-2015 udział kobiet wśród wszystkich bezrobotnych z sołectwa kształtował się na poziomie: 38,30% (2013 r.), 65,63% (2014 r.) oraz 51,43% (2015 r.). Wśród wszystkich bezrobotnych: 12,77% (2013 r.), 21,88% (2014 r.) oraz 20,00% (2015 r.) stanowili bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych. Wśród wszystkich bezrobotnych przeważają osoby do 30 roku życia (46,80% - 2013 r., 43,75% - 2014 r., 57,14% - 2015 r.). Pośród bezrobotnych stosunkowo wysoki udział jest ludności po 50 roku życia (14,89% - 2013 r., 9,38% - 2014 r., 20,00% - 2015 r.). We wszystkich latach analizy na zbliżonym poziomie (36,17% - 2013 r., 34,38% - 2014 r., 31,43% - 2015 r.) kształtował się udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy). Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się szczególną koncentracją mieszkańców wymagających wsparcia z pomocy społecznej. Z roku na rok udział osób korzystających ze świadczeń pomoc społecznej udzielanych przez GOPS w Adamowie pochodzących z wyznaczonego obszaru rewitalizacji w ogólnej liczbie osób korzystających z pomocy ulega systematycznemu wzrostowi: 14,78% -		

	2013 r., 15,45% - 2014 r., 16,82% - 2015 r. W sołectwie Adamów liczba osób pobierających świadczenia z GOPS uległa wzrostowi – 28 osób (2013 r.), 27 osób (2014 r.), 31 osób (2015 r.). Beneficjenci pomocy społecznej zamieszkujący obszar sołectwa Adamów stanowili w latach 2013-2015 odpowiednio: 7,29%, 7,12%, 8,09% wszystkich mieszkańców sołectwa Adamów oraz odpowiednio: 5,75%, 7,07%, 9,66% wszystkich mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS. Na podobszarze rewitalizacji obejmującym sołectwo Jacnia odnotowano na przestrzeni lat 2013-2015 pozytywny trend spadkowy w kontekście liczby beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę Adamów. W 2013 roku liczba mieszkańców sołectwa Jacnia korzystających ze wsparcia GOPS wyniosła 44, w 2014 – 32, a w 2015 roku – 23, czyli spadła o 47,72%. Mieszkańcy badanego sołectwa, korzystający z pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Adamowie stanowili w 2015 roku 7,17% wszystkich mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS. W 2014 roku ich udział w badanej grupie wyniósł 8,38%, a w 2013 roku – 9,03%. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy sołectwa widzimy, że w 2015 roku 4,42% ogółu mieszkańców sołectwa stanowili beneficjenci GOPS. Jednakże, na przestrzeni lat 2013-2015 odnotowano ponad 47%-owy spadek udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa Jacnia. Na obszarze rewitalizacji zdiagnozowano niedostateczny poziom usług publicznych świadczonych z myślą o osobach niepełnosprawnych, starszych oraz dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą. W latach 2013-2015 liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w sołectwie Adamów wynosiła odpowiednio: 4, 5, 5 osób. Udział osób niepełnosprawnych w ogólnej liczbie mieszkańców analizowanej jednostki pomocniczej wynosił: 1,04% (2013 r.), 1,32% (2014 r.), 1,31% (2015 r.). Porównując liczbę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu niepełnosprawności w skali całej gminy oraz wyznaczonego podobszaru rewitalizacji zauważyć można niekorzystną tendencję. Udział osób niepełnosprawnych z sołectwa Adamów w ogólnej liczbie osób niepełnosprawnych w gminie wzrasta z roku na rok (4,55% - 2013 r., 6,10% - 2014 r., 6,25% - 2015 r.). W zakresie drugiego podobszaru rewitalizacji – sołectwa Jacnia - sytuacja wygląda znacznie korzystniej. Co prawda w latach 2013-2014 liczba osób korzystających z pomocy GOPS z tytułu niepełnosprawności wynosiła 10, to w 2015 r. ich liczba spadła do 0. Udział mieszkańców uprawnionych do korzystania z pomocy społecznej, zamieszkujących sołectwo Jacnia, w ogólnej liczbie mieszkańców korzystających ze świadczeń z tego właśnie tytułu w gminie Adamów, wynosił odpowiednio: 11,36%, 12,20% oraz 0%. Mieszkańcy borykający się z problemem niepełnosprawności stanowi 1,91%, 1,93% i 0% wszystkich mieszkańców sołectwa. Na spadek liczby osób uprawnionych do pobierania świadczeń pomocy społecznej z GOPS w Jacni miało wpływ utworzenie CIS w Jacni. Jednocześnie należy zaznaczyć, że funkcjonująca placówka ma ograniczone możliwości a w świetle prognoz GUS liczba osób z niepełnosprawnościami będzie stale rosła. W trakcie prowadzonej diagnozy obszaru rewitalizacji bardzo mocno akcentowano potrzebę rozwój podmiotów ekonomii społecznej.
Cel przedsięwzięcia	Głównym celem przedsięwzięcia jest rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ekonomii społecznej w gminie Adamów, w szczególności w wyznaczonym obszarze rewitalizacji.
Zakres realizowanych zadań	Grupę docelową projektu będą stanowiły osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, o ile mieszczą się w katalogu osób wskazanych w Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020. Do katalogu tego należą: a) osoby lub rodziny korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, tj. spełniające co najmniej jedną z przesłanek określonych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; b) osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym; c) osoby przebywające w pieczy zastępczej lub opuszczające pieczę zastępczą oraz rodziny przeżywające trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, o których mowa w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;

<table>
<tr><td></td><td colspan="4">d) osoby nieletnie, wobec których zastosowano środki zapobiegania i zwalczania demoralizacji i przestępczości zgodnie z ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014 r. poz. 382);
e) osoby przebywające w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, o których mowa w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.);
f) osoby z niepełnosprawnością - osoby z niepełnosprawnością w rozumieniu Wytycznych w zakresie realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz zasady równości szans kobiet i mężczyzn w ramach funduszy unijnych na lata 2014-2020;
g) rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością, o ile co najmniej jeden z rodziców lub opiekunów nie pracuje ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem z niepełnosprawnością;
h) osoby, dla których ustalono III profil pomocy, zgodnie z ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2016 r. poz. 645, z późn. zm.);
i) osoby bezdomne lub dotknięte wykluczeniem z dostępu do mieszkań w rozumieniu Wytycznych Ministra Infrastruktury i Rozwoju w zakresie monitorowania postępu rzeczowego i realizacji programów operacyjnych na lata 2014-2020;
j) osoby korzystające z PO PŻ.
Przewiduje się, że w ramach nowopowstałej spółdzielni socjalnej działalność prowadzić będą również osoby z spoza obszaru rewitalizacji (ale z gminy Adamów).
Projekt przewiduje kompleksowe wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania podmiotów ekonomii społecznej – spółdzielni socjalnej obsługujące m.in. infrastrukturę powstałą w ramach dwóch projektów rewitalizacyjnych umieszczonych w ramach niniejszego LPR – „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” oraz „„Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem”. Poza tym pracownicy spółdzielni socjalnej zajmować się będą realizacją zadań zleconych przez samorząd (np. utrzymaniem zieleni, odśnieżaniem w okresie zimowym, realizacją usług opiekuńczych na rzecz seniorów). Spółdzielnia będzie też wnioskodawcą i realizatorem zadania dotyczącego pobudzenia aktywności obywatelskiej. Projekt zakłada uzyskanie wsparcia na założenie spółdzielni socjalnej obejmującego m.in. wsparcie doradczo – szkoleniowe, przyznanie dotacji, wsparcie pomostowe, mentoring w zakresie prowadzenia działalności oraz bezzwrotne wsparcie finansowe na tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej. Poza tym w jego ramach uzyskanie zostanie wsparcie tworzenia miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej, w tym: subsydiowane zatrudnienie, refundacja wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy, zatrudnienie przejściowe dla osób opuszczających podmioty reintegracyjne czy placówki opiekuńczo – wychowawcze oraz dotacja na przystąpienie oraz zatrudnienie w spółdzielni socjalnej.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Produkty</td><td>Nazwa wskaźnika</td><td>Jednostka miary</td><td>Wartość docelowa</td><td>Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika</td></tr>
<tr><td>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie</td><td>osoby</td><td>20</td><td>Dane Urzędu Gminy w Adamowie</td></tr>
<tr><td>Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem</td><td>szt.</td><td>1</td><td>Dane Urzędu Gminy w Adamowie</td></tr>
<tr><td>Rezultaty</td><td>Nazwa wskaźnika</td><td>Jednostka miary</td><td>Wartość docelowa</td><td>Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika</td></tr>
</table>

	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	osoby	6	Dane Urzędu Gminy w Adamowie
	Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych	Etaty	6	Dane Urzędu Gminy w Adamowie
Planowane efekty przedsięwzięcia	Realizacja projektu wpłynie na rozwój ekonomii społecznej w obszarze rewitalizacji, ze szczególnym ukierunkowaniem na tworzenie miejsc pracy w tym sektorze. Dzięki temu nastąpi poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem, w szczególności osób niepełnosprawnych. Efektem prowadzonych działań będzie zahamowanie zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych. Dzięki realizacji projektu członkom spółdzielni zostanie umożliwione odbudowanie i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy i zamieszania. Oprócz tego uzyskają oni szansę na odbudowanie i podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy.			
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”			

<table>
<tr><th>Nr porządkowy</th><th colspan="4">Nazwa przedsięwzięcia</th><th colspan="2">Wnioskodawca/Realizator/Partner</th></tr>
<tr><td>4/1</td><td colspan="4">„RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji”</td><td colspan="2">Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie/ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie</td></tr>
<tr><td rowspan="3">/Powiązanie z celami LPR</td><td colspan="3"></td><td>Cel strategiczny 1</td><td>Cel strategiczny 2</td><td>Cel strategiczny 3</td></tr>
<tr><td colspan="3">Powiązanie bezpośrednie</td><td>✓</td><td>✓</td><td>✓</td></tr>
<tr><td colspan="3">Powiązanie pośrednie</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Odziaływanie przedsięwzięcia</td><td>Sfera społeczna</td><td>Sfera Gospodarcza</td><td>Sfera środowiskowa</td><td colspan="2">Sfera techniczna</td><td>Sfera funkcjonalno-przestrzenna</td></tr>
<tr><td>✓</td><td>✓</td><td></td><td colspan="2">✓</td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Lokalizacja przedsięwzięcia</td><td colspan="4">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="4" rowspan="2">Obszar rewitalizacji – Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie, zrewitalizowany budynek remizy OSP w Adamowie</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td colspan="2">Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td colspan="2">Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td colspan="2">600 000,00</td><td colspan="2">2018-2019</td><td colspan="2">Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 11.1 Aktywne włączenie) oraz środki budżetu gminy Adamów</td></tr>
</table>

Opis problemu	Dokonana analiza środowiska społecznego wyznaczonego obszaru rewitalizacji pozwoliła na wskazanie intensywności występowania poszczególnych niekorzystnych zjawisk i problemów. Wśród głównych zjawisk kryzysowych zachodzącym w sferze społecznej jest bezrobocie. Bezrobocie, w szczególności długotrwałe (przekraczające 12 miesięcy), jest bardzo niekorzystne społecznie, gdyż wpływa negatywnie zarówno na warunki bytowe jednostki lub rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia, uzależnienie od wsparcia z systemu pomocy społecznej), jak również kondycję psychofizyczną (zaburzenia zdrowia psychicznego dolegliwości psychosomatyczne) oraz społeczną (pogłębiająca się izolacja społeczna, spadek aktywności osoby pozostającej bez pracy). W latach 2013-2015 liczba bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Zamościu, pochodzących z terenu sołectwa Adamów, ulegała wahaniom; bez wyraźnej tendencji (2013 r. – 16 osób, 2014 r. – 26 osób, 2015 r. – 16 osób). Udział bezrobotnych z przedmiotowego podobszaru rewitalizacji kształtował się odpowiednio na poziomie: 5,18% (2013 r.), 9,45% (2014 r.), 6,61% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z gminy Adamów i 6,61% (2013 r.), 10,92% (2014 r.), 6,53% (2015 r.) mieszkańców sołectwa w wieku produkcyjnym. Udział bezrobotnych kobiet wśród wszystkich bezrobotnych zamieszkujących analizowane sołectwo kształtował się na poziomie: 56,25% (2013 r.) , 50,00% (2014 r.), 50,00% (2015 r.). W zakresie tym, w sołectwie, wskaźnik udziału kobiet wśród wszystkich bezrobotnych jest wyższy niż średnia gminy (43,04% - 2013 r., 41,45% - 2014 r., 45,45% - 2015 r.). Szczególnie niepokoi fakt, że udział bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w ogólnej liczbie bezrobotnych z terenu analizowanego sołectwa ulega systematycznemu wzrostowi. W latach 2013-2015 wynosił on odpowiednio: 18,75%, 15,38% oraz 37,5%. Poza tym, udział analizowanej grupy bezrobotnych z sołectwa Adamów, wyniósł: 6,52% (2013 r.), 8,70% (2014 r.) oraz 14,63% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych z terenu całej gminy. Wśród bezrobotnych przeważają osoby do 30 roku życia (31,25% - 2013 r., 34,62% - 2014 r., 43,75% - 2015 r. wszystkich bezrobotnych z sołectwa Adamów). Bezrobotni w wieku powyżej 50 oku życia stanowili natomiast: 18,75% (2013 r.), 19,23% (2014 r.), 18,75% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z sołectwa Adamów. Na przestrzeni badanego okresu zwiększeniu uległ udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy) – 18,75% (2013 r.), 26,92% (2014 r.), 43,75% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z sołectwa. W obrębie całej gminy Adamów długotrwale bezrobotni stanowi w latach 2013-2015 odpowiednio: 42,72%, 41,09%, 43,80%. W obrębie sołectwa Jacnia liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP w Zamościu wynosiła w latach 2013-2015: 47 osób, 32 osoby oraz 35 osób. Bezrobotni stanowili odpowiednio: 12,70% (2013 r.), 8,82% (2014 r.), 9,75% (2015 r.) wszystkich mieszkańców sołectwa w wieku produkcyjnym oraz 15,21% (2013 r.), 11,64% (2014 r.), 14,46% (2015 r.) wszystkich bezrobotnych z terenu gminy Adamów. W latach 2013-2015 udział kobiet wśród wszystkich bezrobotnych z sołectwa kształtował się na poziomie: 38,30% (2013 r.), 65,63% (2014 r.) oraz 51,43% (2015 r.). Wśród wszystkich bezrobotnych: 12,77% (2013 r.), 21,88% (2014 r.) oraz 20,00% (2015 r.) stanowili bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych. Wśród wszystkich bezrobotnych przeważają osoby do 30 roku życia (46,80% - 2013 r., 43,75% - 2014 r., 57,14% - 2015 r.). Pośród bezrobotnych stosunkowo wysoki udział jest ludności po 50 roku życia (14,89% - 2013 r., 9,38% - 2014 r., 20,00% - 2015 r.). We wszystkich latach analizy na zbliżonym poziomie (36,17% - 2013 r., 34,38% - 2014 r., 31,43% - 2015 r.) kształtował się udział długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 miesięcy). Dane dotyczące zmniejszającej się liczby osób zarejestrowanych w PUP należy interpretować jednak ostrożnie. Po pierwsze dokonując analizy danych dotyczących liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie w dłuższej perspektywie czasowej zauważyć można, że w chwili obecnej ich liczba jest większa niż jeszcze kilka lat temu. Poza tym informacji uzyskanych podczas diagnozowania obszaru rewitalizacji wynika, że zmniejszenie się liczby bezrobotnych nie jest wynikiem wzrostu liczby miejsc pracy, a przede wszystkim migracjami w celach zarobkowych. Spadek liczby bezrobotnych nie wynika z pozytywnych zmian na lokalnym rynku pracy, tj. nie jest skorelowany z powstaniem nowych miejsc pracy na obszarze gminy, ale, z dużym prawdopodobieństwem, jest następstwem zjawiska odpływu mieszkańców. Część

	z mieszkańców zdecydowało się na wyjazd i podjęcie pracy za granicami kraju, jednocześnie nie wymeldowując się z terenu gminy. Ponadto statystyki dotyczące bezrobocia w znacznym stopniu zniekształcają obraz zjawiska ze względu na duży stopień tzw. bezrobocia ukrytego oraz powszechności „pracy na czarno". Poza tym liczba osób zrejestrowanych jako bezrobotne spada w okresie letnim oraz wiosenno-jesiennym. Ma to związek z popytem na pracowników w okresie tzw. prac sezonowych (prace w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i budownictwie). Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się szczególną koncentracją mieszkańców wymagających wsparcia z pomocy społecznej. Z roku na rok udział osób korzystających ze świadczeń pomoc społecznej udzielanych przez GOPS w Adamowie pochodzących z wyznaczonego obszaru rewitalizacji w ogólnej liczbie osób korzystających z pomocy ulega systematycznemu wzrostowi: 14,78% - 2013 r., 15,45% - 2014 r., 16,82% - 2015 r. W sołectwie Adamów liczba osób pobierających świadczenia z GOPS uległa wzrostowi – 28 osób (2013 r.), 27 osób (2014 r.), 31 osób (2015 r.). Beneficjenci pomocy społecznej zamieszkujący obszar sołectwa Adamów stanowili w latach 2013-2015 odpowiednio: 7,29%, 7,12%, 8,09% wszystkich mieszkańców sołectwa Adamów oraz odpowiednio: 5,75%, 7,07%, 9,66% wszystkich mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS. Na podobszarze rewitalizacji obejmującym sołectwo Jacnia odnotowano na przestrzeni lat 2013-2015 pozytywny trend spadkowy w kontekście liczby beneficjentów pomocy społecznej organizowanej przez gminę Adamów. W 2013 roku liczba mieszkańców sołectwa Jacania korzystających ze wsparcia GOPS wyniosła 44, w 2014 – 32, a w 2015 roku – 23, czyli spadła o 47,72%. Mieszkańcy badanego sołectwa, korzystający z pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Adamowie stanowili w 2015 roku 7,17% wszystkich mieszkańców gminy korzystających ze wsparcia GOPS. W 2014 roku ich udział w badanej grupie wyniósł 8,38%, a w 2013 roku – 9,03%. Biorąc pod uwagę potencjał ludnościowy sołectwa widzimy, że w 2015 roku 4,42% ogółu mieszkańców sołectwa stanowili beneficjenci GOPS. Jednakże, na przestrzeni lat 2013-2015 odnotowano ponad 47%-owy spadek udziału osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców sołectwa Jacnia. Pod względem średniego wynagrodzenia brutto gmina Adamów (2015 r. – niespełna 3 021,19 zł) sytuuje się znacznie poniżej średniej dla kraju (4 151 zł) oraz województwa lubelskiego (3 699 zł). W związku z tym należy zakładać, że oprócz problemu bezrobocia na jej terenie występuje również niekorzystne zjawisko niskiej jakości zatrudnienia. Potwierdzają to informacje zebrane od mieszkańców obszaru rewitalizacji – deklarują oni, że zauważalny jest problem tzw. ubogich pracujących: osób, które z uwagi na bardzo niski dochód znajdują się w strefie ubóstwa.
Cel przedsięwzięcia	Cel główny projektu to zahamowanie zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym w wyznaczonym na terenie gminy Adamów obszarze rewitalizacji. Będzie to możliwe dzięki zwiększeniu aktywności zawodowej i społecznej osób bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej. Zrealizowanie projektu doprowadzi też do realizacji niniejszych założeń: zwiększenie odpowiedzialności za własne decyzje i życie zawodowe, zwiększenie zdolności komunikacyjnych, poznanie technik informacyjno – komunikacyjnych, poprawa własnego wizerunku, wzmocnienie poczucia własnej wartości, rozpoznanie predyspozycji zawodowych, zdobycie umiejętności sprawnego poruszania się na rynku pracy, zwiększenie szans powrotu na rynek pracy. Bezpośrednim celem jest podniesienie statusu zawodowego i społecznego uczestników projektu, przez kompleksowe usługi aktywnej integracji zmierzające do poprawy jakości życia 26 osób wykluczonych (w tym dotkniętych ubóstwem) lub zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznymi z ternu wyznaczonego obszaru rewitalizacji.

Zakres realizowanych zadań	Projekt zakłada realizację programu aktywności lokalnej; prowadzonego na rzecz społeczności marginalizowanych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi. Przewiduje on kompleksowe wsparcie wyżej wymienionych grup z wykorzystywaniem zróżnicowanych form i metod aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej, społecznej, zawodowej i/lub zdrowotnej, jak również realizację działań z zakresu aktywnych technik poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych spośród katalogu określonego w Zaleceniach Parlamentu Europejskiego i Rady (2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r.). Wszystkie działania dostosowane będą dla zdiagnozowanych specyficznych potrzeb grup docelowych, w tym m.in. poprzez zastosowanie indywidualnych planów (ścieżek) działania (wsparcia). Zaplanowana została realizacja kompleksowego wsparcia w zakresie usług aktywnej integracji społeczno-zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej: ✓ społecznym i edukacyjnym- poradnictwo specjalistyczne oraz wsparcie indywidualne i grupowe w zakresie podniesienia kompetencji życiowych i umiejętności społeczno-zawodowych umożliwiających docelowo powrót do życia społecznego; pomoc w uzyskaniu zatrudnienia; usługi integracyjne; poradnictwo psychologiczne indywidualne pomagające w przezwyciężeniu problemów osobistych, wzmocnienia samooceny wraz z jednoczesnym zainicjowaniem zmian w poprawie ich sytuacji na rynku pracy; treningi komunikacji, autoprezentacji, warsztaty aktywności zawodowej, grupy wsparcia, poradnictwo edukacyjne; ✓ zawodowym - usługi wspierające aktywizację zawodową; poradnictwo zawodowe; szkolenia zawodowe; staże zawodowe; ✓ zdrowotnym – poradnictwo zdrowotne. W związku ze złożoną sytuacją problemową uczestników projektu, niezbędne jest wprowadzenie dla nich kompleksowego wsparcia, w celu poprawy ich sytuacji społecznej, a w konsekwencji zawodowej, uniezależnienie się od pomocy społecznej. W rezultacie, przez aktywizację społeczną uczestnicy podejmą próbę podjęcia aktywności i mobilizacji własnych sił w kontakcie z rynkiem pracy. Przewidziane w ramach projektu działania mają na celu minimalizowanie wykluczenia społecznego wśród osób pozostających bez zatrudnienia, osób niepełnosprawnych i osób zagrożonych ubóstwem. Działania wpłyną na zdiagnozowany w obszarze rewitalizacji problem bezrobocia (w tym długotrwałego), który często skutkuje ubóstwem i pogłębieniem stanu wykluczenia zawodowego i społecznego, a także jest przyczyną kolejnych niepożądanych zjawisk, takich jak: uzależnienia czy przemoc w rodzinie. Grupę docelową projektu będzie stanowiło: 26 osób wykluczonych (w tym dotknięte ubóstwem) lub osób zagrożonych lub osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym w szczególności: a) osób pozostających bez zatrudnienia, b) osób bezrobotnych – wyłącznie osoby należące do trzeciej grupy osób sprofilowanych jako osoby oddalone od rynku pracy w rozumieniu art. 33 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, c) osób o niskich kwalifikacjach, d) osób z niepełnosprawnościami (w tym z zaburzeniami psychicznymi), W odniesieniu do osób lub środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym minimalny poziom efektywności społecznej wyniesie 34% a minimalny poziom efektywności zatrudnieniowej, wyniesie 22%. W odniesieniu do osób o znacznym stopniu niepełnosprawności, osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób z niepełnosprawnościami sprzężonymi minimalny poziom efektywności społecznej wyniesie 34%, a minimalny poziom efektywności zatrudnieniowej wyniesie 12%. Wskazana grupa to mieszkańcy obszaru rewitalizacji korzystający ze świadczeń ośrodka pomocy społecznej zgodnie z ust. z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Wszyscy objęci wsparciem żyją na poziomie minimum socjalnego oraz poniżej tego wskaźnika. To osoby dotknięte ubóstwem oraz z uwagi na brak zabezpieczenia odpowiednich potrzeb, zagrożone wykluczeniem społecznym, także pozostające bez zatrudnienia, a ich wykształcenie nie odpowiada oczekiwaniom lokalnego rynku pracy. Poza tym w grupie docelowej znajdą się osoby z niepełnosprawnościami.

<table>
<tr><td></td><td colspan="4">Do realizacji projektu przewiduje się wykorzystanie zasobów lokalnej społeczności, w tym infrastruktury powstałej w ramach projektów rewitalizacyjnych m.in. adaptacja zdegradowanego budynku remizy OSP w Adamowie.</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Produkty</td><td>Nazwa wskaźnika</td><td>Jednostka miary</td><td>Wartość docelowa</td><td>Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika</td></tr>
<tr><td>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie</td><td>osoby</td><td>26</td><td>Deklaracje uczestników projektu; Listy uczestników projektu</td></tr>
<tr><td>Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie</td><td>osoby</td><td>3</td><td>Deklaracje uczestników projektu; Listy uczestników projektu</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Rezultaty</td><td>Nazwa wskaźnika</td><td>Jednostka miary</td><td>Wartość docelowa</td><td>Źródło pomiaru wartości docelowej wskaźnika</td></tr>
<tr><td>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu</td><td>osoby</td><td>9</td><td>Zaświadczenia/certyfikaty potwierdzające uzyskanie kwalifikacji</td></tr>
<tr><td>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu</td><td>osoby</td><td>12</td><td>Sprawozdania</td></tr>
<tr><td>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)</td><td>Osoby</td><td>7</td><td>Sprawozdania/umowy o pracę/dokumenty potwierdzające samozatrudnienie (wyciąg z CEIDG)/inne dokumenty potwierdzające zdobycie zatrudnienia</td></tr>
<tr><td>Planowane efekty przedsięwzięcia</td><td colspan="4">W efekcie realizacji projektu zminimalizowana zostanie liczba osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Część z mieszkańców obszaru rewitalizacji podniesie swoje kompetencje lub/i kwalifikacje, dzięki czemu zwiększy się ich atrakcyjność oraz szansa na zatrudnienie na lokalnym rynku pracy. Dzięki realizacji projektu nastąpi zmiana osobistych predyspozycji jego uczestników - poprawa prezencji, wzrost zadowolenia, nabycie umiejętności zachowań asertywnych, nabycie umiejętności komunikacyjnych. Wzrosną również ich zdolności motywacyjne - nastąpi zwiększenie wiary we własne siły, podniesienie poziomu własnej wartości, zwiększenie motywacji do zmiany sytuacji życiowej i zawodowej, większa punktualność. Projekt przyczyni się także do zwiększenia umiejętności praktycznych (np. nabycie umiejętności niezbędnych przy rozmowie wstępnej z pracodawcą, umiejętność korzystania z nowoczesnych technologii przy szukaniu pracy (internet) oraz kompetencji kluczowych uczestniczących w nim beneficjentom. W szczególności nastąpi</td></tr>
</table>

	potęp w integracji społecznej - zwiększy się otwartość, na innych ludzi, zmniejszy niepewności i depresje, zmniejszy poczucie izolacji społecznej.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

3.2.2 CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH DOPUSZCZALNYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

W ramach listy oznaczonej **cyfrą 2** zaprezentowano charakterystykę pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Każde zamieszczone w niniejszym Lokalnym Programie Rewitalizacji przedsięwzięcie rewitalizacyjne w swoim opisie uwzględnia następujące elementy:

1) numer porządkowy;
2) nazwę przedsięwzięcia;
3) wnioskodawcę;
4) lokalizację - z uwzględnieniem konkretnego adresu/ulicy,
5) informację dotyczącą powiązania przedsięwzięcia z celami określonymi w LPR, przyjęto tutaj system powiązań bezpośrednich oraz pośrednich – każde z zaproponowanych przedsięwzięć wpisuje się w cele bezpośrednio (przyczyniając się tym samym do jego realizacji i osiągania właściwych wskaźników produktu i rezultatu) oraz w celów pośrednio, co finalnie przyczynia się do osiągania wskaźników oddziaływania;
6) orientacyjną wartość przedsięwzięcia;
7) planowany termin realizacji przedsięwzięcia;
8) grupa docelowa;
9) charakterystyka przedsięwzięcia (z uwzględnieniem celu, potrzeby, oraz zakresu przedsięwzięcia);
10) oddziaływanie przedsięwzięcia.

Tabela 6 *Lista 2 – Lista dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych*

<table>
<tr><td>Nr porządkowy</td><td colspan="4">Nazwa przedsięwzięcia</td><td colspan="2">Wnioskodawca/Realizator/Partner</td></tr>
<tr><td>1/2</td><td colspan="4">„STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY”</td><td colspan="2">Gmina Adamów/Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Powiązanie z celami LPR</td><td colspan="3"></td><td>Cel strategiczny 1</td><td>Cel strategiczny 2</td><td>Cel strategiczny 3</td></tr>
<tr><td colspan="3">Powiązanie bezpośrednie</td><td>✓</td><td>✓</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="3">Powiązanie pośrednie</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Odziaływanie przedsięwzięcia</td><td>Sfera społeczna</td><td>Sfera Gospodarcza</td><td>Sfera środowiskowa</td><td>Sfera techniczna</td><td colspan="2">Sfera funkcjonalno-przestrzenna</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td><td></td><td colspan="2">✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Lokalizacja przedsięwzięcia</td><td colspan="4">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="4" rowspan="2">Gmina Adamów, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td colspan="2">Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td colspan="2">Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td colspan="2">100 000,00</td><td colspan="2">2018-2019</td><td colspan="2">Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (11.5 Usługi społeczne i zdrowotne) oraz budżet gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Grupa docelowa</td><td colspan="6">Grupę docelową przedsięwzięcia będą stanowiły osoby i rodziny osób zagrożone wykluczeniem społecznym ze względu na występujący problem uzależnień i przemocy w rodzinie.</td></tr>
<tr><td>Charakterystyka przedsięwzięcia</td><td colspan="6">Analiza danych źródłowych pozwala stwierdzić, że skala zjawiska uzależnień w latach 2013-2015 była niewielka i obejmowała łącznie kilka osób każdego roku. W związku z występującym w rodzinie alkoholizmem pomoc w sołectwie Adamów w 3 latach analizy otrzymywało odpowiednio: 1, 0 i 1 osoba. Z podobną sytuacją mamy do czynienia w sołectwie Jacnia – liczba osób otrzymujących wsparcie z tytułu alkoholizmu wynosiła w latach 2013-2015 wynosiła po 1. Znikoma była również liczba wniosków o przymusowe leczenie złożonych do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Choć zaprezentowane dane wskazują, że skala problemu jest nieduża, to informacje uzyskane podczas opracowywania diagnozy nie są już tak optymistyczne. Problem spożywania alkoholu wśród dorosłych mieszkańców obu podobszarów rewitalizacji jest spory. Ze względu na tradycje i obyczaje odmowa wypicia skutkuje ostracyzmem. Oprócz tego ważnym czynnikiem spowszednienia picia, decydującym o sięganiu po alkohol wśród ludności obszaru rewitalizacji jest nuda. Mieszkańcy nie mają zbyt wielu możliwości wyboru, jeśli chodzi o spędzanie wolnego czasu czy obcowanie z kulturą. Poza tym brakuje im świadomości w zakresie skutków nadmiernego spożywania alkoholu. Uważają, że picie jest zupełnie normalnym elementem ich codziennego życia. Problem choroby alkoholowej jest totalnie bagatelizowany. Nie widząc oni problemu w częstym jego spożywaniu, przekazują negatywne wzorce kolejnym pokoleniom. Szczególnie niepokoi fakt, że z roku na rok wzrasta liczba młodzieży sięgającej często po alkohol przed uzyskaniem pełnoletności. Dodatkowo „inicjacja alkoholowa” wśród młodych osób zaczyna się coraz wcześniej. Sięganie po alkohol jest silnie związane z procesem dojrzewania, kiedy nastolatkowie przechodzą intensywne przemiany fizyczne, psychiczne i społeczne. To okres w życiu młodego człowieka sprzyjający eksperymentowaniu, testowaniu i poszukiwaniu nowych doświadczeń.</td></tr>
</table>

	Młodzież ujawnia wtedy różne zachowania problemowe, tj. picie alkoholu, palenie papierosów, wczesne podejmowanie współżycia, wchodzenie w konflikty z prawem, niekiedy stosowanie narkotyków oraz wiele innych. Mimo, że u młodych ludzi bardzo rzadko można zdiagnozować chorobę alkoholową, to samo spożywanie alkoholu stwarza ryzyko uzależnienia od alkoholu w przyszłości. Poza tym wśród młodzieży zauważalny jest problem tzw. picia obyczajowego („dla towarzystwa"). Ze zjawiskiem uzależnienia często bezpośrednio związany jest problem przemocy w rodzinie . Mając na względzie jego złożoność i wieloaspektowość bardzo trudno jest oszacować faktyczną skalę osób, których to zjawisko dotyka. Jest to związane z faktem, że bardzo często przemoc domowa jest ukrywana i spora część osób, które jej doświadczają, nie decyduje się na ujawnienie i zwrócenie się o pomoc do instytucji działających w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy. Zdecydowanie najpoważniejszą trudnością w diagnozowaniu wielkości zjawiska przemocy w rodzinie jest uzyskanie wiarygodnych i rzeczywistych danych, charakteryzujących rozmiar przemocy, bowiem z wielu przyczyn przemoc w rodzinie jest problemem ukrytym. W świetle danych źródłowych liczba rodzin, które na terenie gminy Adamów miały założoną Niebieską Kartę wynosiła: 6 (2013 r.), 7 (2014 r.) i 10 (2015 r.). W obrębie sołectwa Adamów w latach 2013-2014 żadna z rodzin nie miała założonej Niebieskiej Karty. Natomiast w 2015 r. ich liczba wzrosła do 2. W sołectwie Jacnia we wszystkich latach analizy odnotowano rodziny z założonymi Niebieskimi Kartami. W latach 2013-2014 takich rodzin w Jacni było po 1, natomiast w 2015 r. było już ich 2. W ramach przedsięwzięcia przygotowany zostanie program edukacyjny dla osób i rodzin osób dotkniętych problemem alkoholowym oraz przemocą w rodzinie z obszaru gminy Adamów, ze szczególnym uwzględnieniem obszaru rewitalizacji. Niezwykle istotnym elementem spotkań będzie edukacja dzieci i młodzieży skierowana na przełamywanie powielania negatywnych zachowań i nawyków. W jego ramach odbywać się będą cykliczne spotkania z trenerem.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	W efekcie realizacji przedsięwzięcia nastąpi podniesienie świadomości mieszkańców obszaru rewitalizacji, którzy borykają się z problemem alkoholowym lub przemocy w rodzinie u siebie lub bliskich. Głównym zamierzeniem realizacji przedmiotowego przedsięwzięcia na obszarze całej gminy Adamów jest brak stygmatyzacji i segregacji mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy. Poza tym wyciągnięcie wyznaczonego obszaru rewitalizacji z kryzysu wymaga pełnej integracji obszaru deficytowego z obszarami o znacznie lepszej sytuacji w skali jednostki samorządu terytorialnego.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych" ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem" ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie" ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI" - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji" ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów" ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów" ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej" ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych" ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji" ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej" ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów"

	✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
2/2	„Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów”			Gmina Adamów/Gminny Adamów	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Odziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera Gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓			✓
	Adres			Umiejscowienie	
	Zespół Szkół w Suchowoli i Zespół Szkół w Szewni Górnej			Obszar rewitalizacji	
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	739 834,52	2019-2020		Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (12.2 Kształcenie ogólne) oraz budżet gminy Adamów	
Grupa docelowa	Żadna z placówek oświatowych zaspokajających potrzeby edukacyjne na terenie gminy Adamów nie znajduje się na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Mając na względzie zdiagnozowane problemy społeczne, w tym również z obszaru rewitalizacji, oraz niezaprzeczalne korzyści społeczne, podjęto decyzję o włączeniu w ramach działań rewitalizacyjnych przedsięwzięć polegających na zwieszeniu szans edukacyjnych dzieci i młodzieży na terenie gminy Adamów. Projekt realizowany będzie na terenie gminy wiejskiej Adamów, położonej w powiecie zamojskim, województwie lubelskim. Grupę docelową stanowią: 1. Uczniowie i uczennice Zespołu Szkół w Suchowoli oraz Zespołu Szkół w Szewni Górnej, w tym dzieci i młodzież z obszaru rewitalizacji. 2. Nauczyciele Zespołu Szkół w Suchowoli oraz Zespołu Szkół w Szewni Górnej.				

	3. Zespół Szkół w Suchowoli oraz Zespołu Szkół w Szewni Górnej - szkoły znajdująca się w wykazie szkół i placówek oświatowych osiągająca najsłabsze wyniki edukacyjne w skali województwa lubelskiego.
Charakterystyka przedsięwzięcia	Cel główny projektu: Podniesienie do końca III 2019 r. u co najmniej 80% z 204 uczniów z Zespołów Szkół w Suchowoli (ZS I) i Szewni Górnej (ZS II) gminy Adamów kompetencji kluczowych, właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy, oraz u co najmniej 80% z 28 nauczycieli z ww. szkół podniesienie kompetencji, w tym w zakresie TIK oraz rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Rezultatami projektu będzie 164 U i 23 N którzy nabyli kompetencje po opuszczeniu programu. To także 2 szkoły objęte wsparciem i 2 wykorzystujące sprzęt TIK zakupiony w ramach projektu do prowadzenia zajęć edukacyjnych, w tym 2 szkoły w których pracownie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych wykorzystują doposażenie zakupione w projekcie do prowadzenia zajęć edukacyjnych. Grupę docelową stanowią w ZS I 86 uczniów z 229, w tym 5 ON i 14 nauczycieli oraz w ZSII 128 ze 183 uczniów i 14 nauczycieli. Projekt skierowany jest wyłącznie do szkół położonych na terenach wiejskich. Główne zadania: kształtowanie i rozwijanie kompetencji uczniów w zakresie przedmiotów przyrodniczych, matematyki, języków obcych oraz zajęcia z logopedą, korekcyjno-kompensacyjne i socjoterapeutyczne; doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli, w tym nauczycieli przedmiotów przyrodniczych i matematyki, niezbędnych do prowadzenia procesu nauczania opartego na metodzie eksperymentu, rozwój indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; wyposażenie szkolnych pracowni w narzędzia do nauczania przedmiotów przyrodniczych i matematyki. Sposób realizacji zajęć z ICT, języków obcych i przedmiotów matematyczno-przyrodniczych będzie uwzględniać elementy rozwijające postawy kreatywności, innowacyjności oraz pracy zespołowej, a także kompetencje społeczne, inicjatywność i przedsiębiorczość oraz umiejętności uczenia się.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Rezultaty projektu długotrwale wpłyną na rozwój kompetencji kluczowych u uczniów, które zwiększą ich szanse na powodzenie w życiu zawodowo-społecznym. Dzięki atrakcyjnym dla uczniów zajęciach zwiększy się efektywność przekazywanej wiedzy. Nowoczesne pracownie ICT i przyrodnicze pozwolą na zapewnienie skutków procesu edukacyjnego uczniów nie tylko w trakcie trwania projektu lecz również przyszłości. Projekt będzie wdrażał ideę uczenia się przez całe życie i pomoże w wyrobieniu nawyku samodzielnej nauki. Wnioskodawca będzie dążył do ograniczenia stereotypowego postrzegania przedmiotów jako przypisanych bardziej dla dziewcząt bądź chłopców; będzie zachęcał uczniów niepełnosprawnych do aktywności i brania udziału w projekcie. W efekcie realizacji projektu nauczyciele zwiększą swoje kompetencje, dzięki czemu podniesie się ogólna jakość nauczania w szkole. Umożliwione zostanie wprowadzenie nowych metod i form nauki, które dodatkowo zwiększą efektywność dzięki wykorzystaniu sprzętu i pomocy dydaktycznych zakupionych w ramach projektu. Baza dydaktyczna zostanie w szkole i będzie służyć realizacji zajęć także po zakończeniu projektu. Wyposażone w ramach projektu pracownie, a także zdobyte przez przeszkolonych nauczycieli wiedza i umiejętności będą wykorzystywane również po zakończeniu projektu dla wszystkich uczniów szkół. Biorąc pod uwagę mnogość i wieloaspektowość problemów w sferze edukacji, korelację pomiędzy poziomem wykształcenia a szansą na powodzenie w życiu osobistym i zawodowym, a także fakt, iż w obrębie obszaru rewitalizacji nie znajdują się żadne placówki oświatowe (wobec czego dzieci i młodzież z obszaru rewitalizacji uczęszczają do szkół poza tym obszarem) niezbędne jest podjęcie interwencji w zakresie ww. sfery. Wykształcenie i kompetencje są ważnym wskaźnikiem szans życiowych. Dlatego właśnie edukacja jest jednym z podstawowych instrumentów zwiększania szans na rynku pracy i przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego. Dysponowanie odpowiednimi kompetencjami pełni coraz ważniejszą rolę na rynku pracy. Ma ono także szerszy wymiar, wiążący się z uczestnictwem w życiu społecznym i obywatelskim oraz szeroko rozumianą jakością życia. Mając na względzie dobro dotychczasowych i przyszłych pokoleń, w ty również z obszaru rewitalizacji, szczególnie pożądana jest realizacja niniejszego projektu.

Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	**Nazwa przedsięwzięcia**			**Wnioskodawca/Realizator/Partner**	
3/2	**„Energia odnawialna w Gminie Adamów”**			**Gmina Adamów/Gminny Adamów**	
Powiązanie z celami LPR			**Cel strategiczny 1**	**Cel strategiczny 2**	**Cel strategiczny 3**
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	**Sfera społeczna**	**Sfera gospodarcza**	**Sfera środowiskowa**	**Sfera techniczna**	**Sfera funkcjonalno-przestrzenna**
	✓		✓	✓	
	Adres			**Umiejscowienie**	
	Obszar gminy Adamów, w tym wyznaczony obszar rewitalizacji			**Obszar rewitalizacji**	
				Poza obszarem rewitalizacji	✓

Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji	Źródło finansowania
	2 690 457, 84	2018-2019	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (4.1 Wsparcie wykorzystania OZE) oraz budżet gminy Adamów
Grupa docelowa	Mieszkańcy gminy Adamów, w tym obszaru rewitalizacji		
Charakterystyka przedsięwzięcia	Poziom zaspokojenia potrzeb mieszkańców Gminy Adamów, jak i pozostałych interesariuszy projektu w zakresie dostępu do ekologicznych, wydajnych oraz atrakcyjnych kosztowo źródeł energii na potrzeby podgrzewania wody jest w chwili obecnej niewystarczający. Potrzeby związane z dostarczeniem energii na codzienne potrzeby mieszkańców są zaspokajane głównie przez metody konwencjonalne. Podstawowym problemem, z jakim stykają się mieszkańcy, instytucje użyteczności publicznej oraz przedsiębiorcy z terenu Gminy Adamów jest niekorzystne oddziaływanie na środowisko naturalne instalacji produkujących energię na potrzeby uzyskania ciepłej wody. Zbyt duża liczba małych kotłowni węglowych i pieców o niskiej sprawności emituje szkodliwe zanieczyszczenia i gazy cieplarniane do powietrza, odnosząc jednocześnie duże straty przy produkcji i przesyle ciepła do odbiorców. Jak wynika z analiz zawartych w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Adamów, zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych ciągle rośnie. W związku z czym rośnie też produkcja dwutlenku węgla oraz szkodliwych substancji takich jak pyły i popioły. Mieszkańcy są uzależnieni od korzystania z usług zewnętrznego dostawcy, który dyktuje ceny tradycyjnych paliw kopalnych. Interesariusze nie mają wpływu na ich ceny. Brakuje wysokosprawnych źródeł ciepła oraz prądu, bazujących na paliwach ze źródeł odnawialnych. Rosnąca liczba budynków mieszkalnych powoduje wzrost zapotrzebowania na energię cieplną. Brak sieci ciepłowniczej powoduje, iż mieszkańcy gminy muszą korzystać z tradycyjnych nośników energii, takich jak węgiel, miał węglowy czy drewno. Istniejąca infrastruktura służąca do wytwarzania ciepła i ciepłej wody jest niefunkcjonalna i jest źródłem zagrożeń dla środowiska naturalnego i szeregu niedogodności odczuwalnych przez mieszkańców. Istniejące urządzenia powodują skażenie powietrza, gleby i degradację lasów. Niestety, dość powszechnie stosowane są praktyki palenia w piecach węglowych: gazet, opakowań po jedzeniu, reklamówek, plastikowych butelek, a nawet opon samochodowych. W paleniskach pieców domowych panuje stosunkowo niska temperatura (200-500°C), co w przypadku spalania tworzyw sztucznych sprzyja emisji bardzo szkodliwych związków chemicznych. Są wśród nich między innymi: dioksyny i furany, wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne, chlorowodory, fluorowodory i tlenki azotu oraz siarki. Najbardziej toksycznymi związkami są węglowodory aromatyczne (WWA), posiadające właściwości kancerogenne. Wszelkie niedogodności powodują poważne obniżenie komfortu życia oraz utrwalają niekorzystny wizerunek gmin i regionu. Produkcja energii cieplnej oparta na małych kotłowniach i piecach o niskiej sprawności nie wypełnia założeń dokumentów wspólnotowych i krajowych w zakresie dywersyfikacji źródeł energii, bezpieczeństwa energetycznego oraz udziału OZE w produkcji energii ogółem. Wymusza na użytkownikach wykorzystywanie do produkcji ciepła i ciepłej wody drogich paliw konwencjonalnych oraz korzystania z tradycyjnych źródeł energii elektrycznej. Sytuacja istniejąca jest odbiciem uwarunkowań i stanu charakterystycznego dla całego kraju i regionu. W związku z rangą zidentyfikowanych w wyniku przeprowadzonych analiz problemów, w ramach zaplanowanego do realizacji projektu zostaną rozwiązane wszystkie zidentyfikowane problemy, zarówno z uwzględnieniem głównych, jak i szczegółowych. Wybrane do zniwelowania niedogodności dotyczą wszystkich interesariuszy głównych niniejszego projektu. Zidentyfikowana luka w dostępie do odnawialnych źródeł energii stanowi element procesu wyposażenia terenu Gminy Adamów w kompleksowe rozwiązanie z zakresu		

	niekonwencjonalnych systemów dostarczania ciepłej wody, będący fragmentem szerszej strategii inwestowania w odnawialne źródła energii. Realizacja projektu prowadząca do uzupełnienia zidentyfikowanych braków w infrastrukturze na terenie Gminy, pozwoli zaspokoić w pełni potrzeby inwestycyjne projektodawcy. Kolejne potrzeby w tym obszarze mogą pojawić się dopiero w momencie gdy powstała infrastruktura wymagać będzie modernizacji czy też rozbudowy w związku z rozwojem Gminy lub nieoczekiwanym napływem ludności. Istniejąca w gminie infrastruktura nie gwarantuje osiągnięcia założonych celów ilościowych udziału energii z OZE w produkcji energii ogółem. Nie zabezpiecza także bezpieczeństwa energetycznego w drodze dywersyfikacji źródeł energii, nie chroni mieszkańców przed nadmiernymi kosztami energii oraz pomija znaczenie zwiększonego udziału odnawialnych źródeł energii w rozwoju energetyki oraz jako czynnika pobudzającego rozwój regionalny. Wybrane do realizacji problemy są najbardziej kluczowe w kontekście potrzeb Gminy i jej mieszkańców. Celem głównym projektu jest ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego, poprawa jakości i warunków życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności gminy Adamów poprzez zastosowanie infrastruktury wykorzystującej odnawialne źródła energii. Celami szczegółowymi, które pozwolą na osiągnięcie celu głównego są: - stworzenie lokalnej infrastruktury oraz urządzeń przeznaczonych do ogrzewania wody, - zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii przy ogrzewaniu wody, - stworzenie lokalnej infrastruktury oraz urządzeń przeznaczonych do wytwarzania energii elektrycznej, - zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii przy wytwarzaniu energii elektrycznej, - redukcja emisji gazów cieplarnianych do powietrza i zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego, - zmniejszenie stopnia degradacji środowiska, - wykorzystanie lokalnych zasobów do uzyskiwania energii ze źródeł odnawialnych (OZE), - ochrona naturalnych ekosystemów, - obniżenie stale wzrastających kosztów ogrzewania, - realizacja polskich zobowiązań akcesyjnych w zakresie ochrony środowiska, w szczególności wynikających z tzw. pakietu energetyczno-klimatycznego Unii Europejskiej oraz Strategii Europa 2020 - rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców - zminimalizowanie strat przy produkcji i przesyle ciepła oraz energii elektrycznej. Niniejszy projekt obejmuje wykonanie 296 instalacji kolektorów słonecznych na terenie Gminy Adamów. Instalowane będą 3 rodzaje solarów: instalacje do 4 os. razem 206 szt., w tym 16 szt. VAT 23%, 190 szt. VAT 8% instalacje do 6 os. razem 79 szt., w tym 4 szt. VAT 23%, 75 szt. VAT 8% instalacje powyżej 6 os. razem 11 szt., wszystkie VAT 8% Celem głównym projektu jest ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego, poprawa jakości i warunków życia mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności gminy Adamów poprzez zastosowanie infrastruktury wykorzystującej odnawialne źródła energii. Kluczowe rezultaty projektu, wyrażone wskaźnikami rezultatu, przedstawiają się następująco: 1. Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (CI30) 1,1 MW; 2. Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI34) 465,84 tony ekwiwalentu CO2/rok; 3. Produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych/nowych mocy wytwórczych instalacji wykorzystujących OZE 778,23 MWht/rok. Grupą docelową projektu są mieszkańcy Gminy Adamów, u których zostaną zainstalowane kolektory słoneczne. Zadanie przewidziane do realizacji zgodnie z harmonogramem rzeczowo-finansowym: 1. Opracowanie Studium Wykonalności 2. Opracowanie dokumentacji technicznej 3. Dostawa i montaż kolektorów słonecznych VAT 8% 4. Dostawa i montaż kolektorów słonecznych VAT 23% 5. Nadzór inwestorski 6. Zarządzanie projektem 7. Promocja projektu Oraz po stronie wydatków niekwalifikowanych: 8. Dostawa i podłączenie górnej wężownicy zasobnika solarnego do istniejącego źródła VAT 8% 9. Dostawa i podłączenie górnej wężownicy zasobnika solarnego do istniejącego źródła VAT 23% 10. Dostawa i montaż grzałki elektrycznej VAT 8% 11. Dostawa i montaż grzałki elektrycznej VAT 23% Projekt jest zgodny z założeniami Programu ochrony powietrza dla strefy lubelskiej poprzez wykorzystanie OZE jako narzędzia do osiągnięcia wymaganej jakości powietrza w regionie.

	Ograniczenie realizacji projektu jedynie do wyznaczonego obszaru rewitalizacji nie było by uzasadnione pod względem społecznym (znacznie mniejsza liczba uczestników projektu = mniejsza liczba mieszkańców, których podniósł się komfort i jakość życia; którzy będą mieli oszczędności w budżetach domowych), ekonomicznym (zamówienie mniejszej liczby instalacji w ramach projektu powodowałoby ich wyższą cenę, co znacznie ograniczyłoby liczbę uczestników projektu), jak również ekologicznym (mniejsza liczba instalacji = mniejszy poziom uzysku energetycznego oraz ograniczenia zanieczyszczeń środowiska).
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Korzyści społeczno-gospodarcze osiągnięte w wyniku realizacji inwestycji to: - wzrost jakości życia mieszkańców Gminy Adamów, - zmniejszenie stopnia degradacji środowiska naturalnego dzięki wykorzystaniu OZE, - większy poziom edukacji ekologicznej mieszkańców, - obniżenie kosztów operacyjnych, - redukcja emisji gazów cieplarnianych, - zwiększenie stopnia spójności społecznej, gospodarczej i terytorialnej poprzez zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju pomiędzy Lubelszczyzną, a innymi regionami, - zastosowanie nowoczesnych narzędzi informatycznych oraz wykorzystanie w projekcie konsultacji społecznych umożliwi budowanie nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów gospodarki opartej na wiedzy - zmniejszenie importu paliw z zagranicy, - zwiększenie lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, - poprawa bilansu handlowego gminy (zmiana kierunku przepływu strumieni płatności za energię; zmniejszenie wydatków na zakup paliw i energii spoza gminy), - częściowe uniezależnienie od źródeł konwencjonalnych, - zaopatrzenie obszarów wiejskich w paliwa i energię jest ciągle niedostateczne, obszary te najsilniej odczuwają obecne zmiany cen paliw i energii, zatem wykorzystanie OZE na tych obszarach może mieć walor wyrównywania szans rozwojowych poprzez dodatkowe źródła dochodów, - stabilność dostaw i obniżenie kosztów zaopatrzenia w energię, - promowanie regionu jako nowoczesnego i proekologicznego, - wzrost bezpieczeństwa energetycznego, - stworzenie warunków konkurencji między producentami energii, - ograniczenie zachorowań wynikających z zanieczyszczeń środowiska.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji”

	✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia			Wnioskodawca/Realizator/Partner	
4/2	„Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej”			Gmina Adamów/Gminny Adamów	
Powiązanie z celami LPR			Cel strategiczny 1	Cel strategiczny 2	Cel strategiczny 3
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Odziaływanie przedsięwzięcia	Sfera społeczna	Sfera gospodarcza	Sfera środowiskowa	Sfera techniczna	Sfera funkcjonalno-przestrzenna
	✓	✓	✓	✓	✓
	Adres			Umiejscowienie	
	Obszar rewitalizacji – sołectwo Adamów			Obszar rewitalizacji	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	Orientacyjna wartość przedsięwzięcia	Termin realizacji		Źródło finansowania	
	2 000 000,00	2019-2020		Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (5.5 Promocja niskoemisyjności) oraz budżet gminy Adamów	
Grupa docelowa	Grupę docelową stanowią mieszkańcy gminy Adamów, w tym obszaru rewitalizacji				
Charakterystyka przedsięwzięcia	Wśród zdiagnozowanych problemów obszaru rewitalizacji znajduje się bardzo niska jakość budynku, w którym w chwili obecnej znajduje się Urząd Gminy oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie. Obie instytucje znajdują się w częściowo przystosowanym do tego celu budynku wielorodzinnym usytułowanym w Adamowie 11b. Problematyczna jest zbyt mała liczba pomieszczeń znacznie utrudniająca komfort pracy oraz obniżająca jakość świadczonych usług publicznych. Kolejną z niedogodności jest brak przystawania budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (klatka schodowa, brak windy lub innych udogodnień pozwalających na przemieszczenie się pomiędzy piętrami instytucji). Wśród głównych problemów w tym zakresie jest jednak konieczność dzierżawienia				

	części budynku i ponoszenia związanych z tym opłat. Następnym z problemów jest brak instytucji oraz obiektu umożliwiającego realizację i świadczenie szerokiej oferty kulturalnej - na terenie gminy nie ma GOK, usługi kulturalne realizowane są przez bibliotekę publiczną oraz Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów. W ramach projektu planowana jest budowa niskoemisyjnego, wielofunkcyjnego budynku użyteczności publicznej, do którego przeniesiony zostanie Urząd Gminy oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Oprócz tego w budynku utworzone zostanie Gminne Centrum Kultury.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Potrzeba realizacji projektu wynika z określonej wizji rozwoju gminy Adamów (wskazanej m.in. w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej) oraz wprost ze zgłaszanych przez mieszkańców problemów. Konieczność realizacji związana jest z potrzebą umożliwienia dostępu do rozwiązań przynoszących wymierne korzyści ekonomiczne i środowiskowe. Daje szansę na podniesienie jakości życia mieszkańców gminy. Dzięki niemu nastąpi zwiększenie komfortu życia lokalnej społeczności i wzrost tożsamości lokalnej wraz z komunikowaniem sukcesów i poprawy infrastruktury gminnej. Realizacja przyczyni się do redukcji emisji CO2, pyłów, zmniejszenia zużycia energii finalnej oraz wzrostu bezpieczeństwa, poprawie stanu zdrowia mieszkańców i wzrostu jakości życia.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

<table>
<tr><th>Nr porządkowy</th><th colspan="3">Nazwa przedsięwzięcia</th><th colspan="2">Wnioskodawca/Realizator/Partner</th></tr>
<tr><td>5/2</td><td colspan="3">„Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych”</td><td colspan="2">Gmina Adamów/Gminny Adamów</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Powiązanie z celami LPR</td><td colspan="2"></td><td>Cel strategiczny 1</td><td>Cel strategiczny 2</td><td>Cel strategiczny 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Powiązanie bezpośrednie</td><td>✓</td><td>✓</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Powiązanie pośrednie</td><td></td><td></td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Odziaływanie przedsięwzięcia</td><td>Sfera społeczna</td><td>Sfera gospodarcza</td><td>Sfera środowiskowa</td><td>Sfera techniczna</td><td>Sfera funkcjonalno-przestrzenna</td></tr>
<tr><td>✓</td><td>✓</td><td></td><td>✓</td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td colspan="3">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Obszar rewitalizacji – sołectwo Jacnia – remiza OSP w Jacni</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td colspan="2">Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td>Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td colspan="2">150 000,00</td><td>2019</td><td colspan="2">Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz budżet gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Grupa docelowa</td><td colspan="5">Grupę docelową stanowią mieszkańcy gminy Adamów, w tym obszaru rewitalizacji</td></tr>
<tr><td>Charakterystyka przedsięwzięcia</td><td colspan="5">Zdiagnozowanym problemem obszaru rewitalizacji jest niewykorzystany potencjał turystyczny oraz niska konkurencyjność gospodarki lokalnej, która nie generuje wystarczającej liczby miejsc pracy. Przedmiotowy obszar charakteryzuje się również bardzo dużym i różnorodnym potencjałem dziedzictwa niematerialnego, w skład którego wchodzą również produkty regionalne.
Głównym celem projektu jest stworzenie kompleksowej oferty obsługi turystów odwiedzających gminę Adamów, w tym obszar rewitalizacji, oraz popularyzacja wśród społeczności tematyki związanej z produktami lokalnymi i tradycyjnymi, jak również wypromowanie tychże produktów na terenie Lubelszczyzny.
W ramach projektu realizowanego w 2013 r. przy współfinansowaniu ze środków PROW na lata 2007-2013 w budynku remizy OSP wymienione zostały okna, drzwi, wykonane zostało zadaszenie nad wejściem do budynku oraz podjazd dla osób niepełnosprawnych. Dodatkowo wykonano przyłącze wodociągowe i kanalizacji sanitarnej wraz z instalacją. Planowane przedsięwzięcie zakłada adaptacje pomieszczeń dla celów stworzenia centrum obsługi turystów oraz promocji produktów lokalnych. Centrum zajmować się będzie szeroko rozumianą promocją produktów lokalnych, dbaniem o odpowiedni wizerunek produktów lokalnych i ich producentów, wspieraniem i koordynacją działania podmiotów zajmujących się wytwarzaniem i dystrybucją produktów lokalnych w zakresie ich promocji, informowaniem o walorach produktów lokalnych, uczestniczeniem w procesach zgłaszania, rejestracji i kontroli, wydawaniem opinii, ekspertyzy i certyfikaty dotyczące produktów lokalnych. Będzie prowadzić również szeroko rozumiane doradztwo w zakresie działalności związanej z promocją produktów lokalnych. W centrum zlokalizowana zastanie sala edukacyjna; organizowane będą wystawy stałe</td></tr>
</table>

	i czasowe, np. rękodzieła ludowego, tradycji upraw i inne. Poza wystawami odbywać się będą degustacje, warsztaty, prelekcje, lekcje z prezentacjami multimedialnymi, projekcie filmów, konferencje, festiwale, spotkania tematyczne, kursy ze zdrowego żywienia, upraw ekologicznych i tradycyjnych (wolnych od GMO) i wiele innych. Ważnym punktem działalności będzie edukacja dzieci w temacie odpowiedniego odżywiania i zwalczanie otyłości.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	W efekcie realizacji projektu powstanie kompleksowy system obsługi turystów, co przyczyni się wzrostu ich liczby na terenie gminy Adamów, w tym wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Realizacja projektu sprzyjać będzie wzrostowi samodzielności oraz efektywności ekonomicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wspierać będzie ich aktywność i kreatywność. Podjęte działania przyczynią się do wypracowania marki obszaru rewitalizacji oraz promocji całego regionu.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	**Nazwa przedsięwzięcia**		**Wnioskodawca/Realizator/Partner**	
6/2	**„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji”**		**Gmina Adamów/Gminny Adamów**	
Powiązanie z celami LPR		**Cel strategiczny 1**	**Cel strategiczny 2**	**Cel strategiczny 3**
	Powiązanie bezpośrednie	✓	✓	
	Powiązanie pośrednie			✓

<table>
<tr><td rowspan="2">Odziaływanie przedsięwzięcia</td><td>Sfera społeczna</td><td>Sfera gospodarcza</td><td>Sfera środowiskowa</td><td>Sfera techniczna</td><td>Sfera funkcjonalno-przestrzenna</td></tr>
<tr><td>✓</td><td>✓</td><td></td><td></td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td colspan="3">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Obszar rewitalizacji – ze szczególnym wykorzystaniem zagospodarowanego zbiornika wodnego w Jacni, Centrum Obsługi Turystów i Promocji Produktów Lokalnych w Jacni oraz zrewitalizowanego budynku remizy OSP w Adamowie</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td colspan="2">Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td>Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td colspan="2">200 000,00</td><td>2019-2020</td><td colspan="2">Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz budżet gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Grupa docelowa</td><td colspan="5">Potencjalni turyści, aktualni i przyszli przedsiębiorcy, mieszkańcy obszaru gminy, w tym w szczególności obszaru rewitalizacji</td></tr>
<tr><td>Charakterystyka przedsięwzięcia</td><td colspan="5">Celem przedsięwzięcia jest wykreowanie przewagi konkurencyjnej gminy Adamów, w stosunku do innych miejsc rekreacyjno-turystycznych w regionie. Jednym z wiodących kierunków zaplanowanych działań będzie stworzenie i promocja marki obszaru rewitalizacji. Marka będzie powstawać w wyniku zaplanowanych i konsekwentnie wdrażanych przez gminę działań jak również spontanicznych procesów „oddolnych”. Profesjonalne działania public relations obejmują reagowanie na potrzeby i oczekiwania społeczności oraz przewidywanie trendów społecznych, w zakresie zarówno turystycznym, jak i gospodarczym.
W ramach przedsięwzięcia przewidziano:
1) opracowanie systemu identyfikacji wizualnej dla obszaru rewitalizacji– zespołu reguł i zaprojektowanych wzorców, których zadaniem będzie utrwalanie wizerunku obszaru na zewnątrz,
2) wydanie drukowanego informatora o miejscowościach, wraz z ofertą turystyczną (szlaków po okolicy, noclegową, gastronomiczną, imprez kulturalnych itp.), folder w kilku językach, z dużymi zdjęciami atrakcji turystycznych oraz mapami zawierającymi lokalizacje zabytków, walorów turystycznych i rekreacyjnych,
3) przeprowadzenie konkursu promującego proces rewitalizacji w gminie Adamów (konkurs kierowany zarówno do młodzieży szkolnej, jak i dorosłych mieszkańców),
4) utworzenie galerii zdjęć nadesłanych przez mieszkańców („Rewitalizacja w kadrze”) na stronie internetowej gminy,
5) organizację cyklicznych imprez promujących walory turystyczne obszaru z wykorzystaniem nowo powstałej infrastruktury,
6) utworzenie kanałów komunikowania się ze społeczeństwem, w tym stworzenie profesjonalnego funpage na portalach społecznościowych, na którym będą rozpowszechniane informacje o działalności w rewitalizowanym obszarze tj. organizowanych imprezach, konferencjach, szkoleniach, ważnych wydarzeniach, instytucjach i organizacjach społecznych, finansowanych inwestycjach i kampaniach społecznych,
7) montaż tzw. „witaczy” przy głównych szlakach komunikacyjnych gminy, które oprócz funkcji informacyjnej, będą stanowiły charakterystyczny znak kojarzony z marką obszaru,
8) przygotowanie gadżetów z logo obszaru rewitalizacji,</td></tr>
</table>

	9) kontakty z mediami (lokalna prasa, radio) – redagowanie komunikatów na temat bieżących wydarzeń w szczególności w zakresie prowadzonego procesu rewitalizacji.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	W efekcie realizacji przedsięwzięcia nastąpi podniesienie poziomu atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszaru rewitalizacji. Planowane działania kierowane na zewnątrz – zwiększą prestiż i przyciągną inwestorów i turystów, zaś wewnętrznie – zwiększą identyfikację mieszkańców z obszarem i tym samym zintegrują lokalną społeczność.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	**Nazwa przedsięwzięcia**			**Wnioskodawca/Realizator/Partner**	
7/2	**„ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”**			**Gmina Adamów/Gminny Adamów/ utworzona spółdzielnia socjalna**	
Powiązanie z celami LPR			**Cel strategiczny 1**	**Cel strategiczny 2**	**Cel strategiczny 3**
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Odziaływanie przedsięwzięcia	**Sfera społeczna**	**Sfera gospodarcza**	**Sfera środowiskowa**	**Sfera techniczna**	**Sfera funkcjonalno-przestrzenna**

<table>
<tr><td></td><td>✓</td><td></td><td>✓</td><td></td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td colspan="3">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Obszar rewitalizacji – ze szczególnym wykorzystaniem zagospodarowanego zbiornika wodnego w Jacni, Centrum Obsługi Turystów i Promocji Produktów Lokalnych w Jacni oraz zrewitalizowanego budynku remizy OSP w Adamowie</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td>Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td>Termin realizacji</td><td colspan="3">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td>150 000,00</td><td>2019-2022</td><td colspan="3">Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lat 2014-2020, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz budżet gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Grupa docelowa</td><td colspan="5">Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Charakterystyka przedsięwzięcia</td><td colspan="5">Przedmiotem przedsięwzięcia jest realizacja zintegrowanych działań na rzecz kształtowania prawidłowych postaw i nawyków w zakresie zdrowia, żywienia, uprawiania sportu, zwiększania świadomości ekologicznej mieszkańców. Całość realizowanych przedsięwzięć służyć ma również integracji lokalnej społeczności, w tym w szczególności integracji międzypokoleniowej.

Jednym z głównych działań będzie rozwijanie i wspieranie pozaszkolnych form edukacji oraz akcji ukierunkowanych na dbanie o wspólną przestrzeń skierowanych do wszystkich mieszkańców takich jak np.:

✓ Organizowanie Dnia Ziemi czy Światowego Dnia Ochrony Środowiska i w jego ramach organizacja „Eko-pikniku” w formie imprezy rodzinnej, na której tematem przewodnim będzie uświadamianie zagrożeń związanych z brakiem dbania o środowisko naturalne, prezentowane będą różne działania proekologiczne, połączenie tych działań z plenerową akcją plastyczną z udziałem uczniów,
✓ Cykliczne sprzątanie terenów zielonych „sprzątanie Świata”– zaangażowanie uczniów oraz OSP w generalne sprzątanie terenów zielonych,
✓ Spacery i wycieczki dla dzieci szkoły podstawowej - na rzecz rozwoju zrównoważonego. Swoista wrażliwość dziecka jego zdolność do wnikliwej obserwacji przyrody, a zwłaszcza ciekawość i radość, jaką wykazuje w bezpośrednim kontakcie z przyrodą stwarza przed nauczycielem nieograniczone wręcz możliwości różnicowania form edukacji ekologicznej,
✓ Organizacja cyklicznych „Dnia dla Klimatu” - podczas których władze gminy będą popularyzowały inicjatywy proklimatyczne i związane z gospodarką niskoemisyjną
✓ Stacjonarne warsztaty ekologiczne organizowane dla uczniów szkoły podstawowej (przykładowa tematyka „My i nasze środowisko”, Kwaśne deszcze”, „Drzewa liściaste naszych lasów i parków”, „ Podstawy gospodarki odpadami”, „Ekologiczna ocena opakowań”, „Gdzie z tym śmieciem?”., „Racjonalne użytkowanie energii czyli jak oszczędzać pieniądze i środowisko”, „Rośliny chronione”, „Ptaki i ich rola w przyrodzie”, „Niebezpieczny samochód”)
✓ Promowanie przez gminę możliwości dofinansowania do wymiany pieców węglowych na ekologiczne źródła ogrzewania
✓ Promowanie przez gminę działań zmierzających do podniesienia świadomości mieszkańców w zakresie szkodliwości spalania w piecach śmieci i paliwa gorszej jakości,
✓ Uczestnictwo uczniów w olimpiadach, konkursach i różnych programach ekologicznych o charakterze regionalnym i krajowym (wraz z podaniem otrzymanych nagród i wyróżnień)</td></tr>
</table>

	✓ Udostępnianie i popularyzacja informacji, w tym także materiałów drukowanych, na temat zagrożeń i prośrodowiskowych działań gminy (powiatu), celem wspólnej edukacji mieszkańców tego terenu,. Realizacja przedsięwzięcia wiąże się z koniecznością stworzenia alternatywy dla dotychczasowego sposobu spędzania wolnego czasu zarówno przez dzieci i młodzież, jak również dorosłych. Z przeprowadzonej diagnozy wynika, że na obszarze rewitalizacji zauważalne są problemy dzieci i młodzieży z otyłością czy nadwagą oraz wadami postaw. Poza tym spora część dzieci stałe nie uprawia aktywności ruchowej – przyzwyczajone są do spędzania wolnego czasu przed telewizorem czy komputerem. Nie przestrzegają również zasad zdrowego żywienia. Na taki stan rzeczy wpływ mają przede wszystkim ugruntowane nieprawidłowe nawyki rodziców nie przywiązują wagi do zdrowego stylu życia pojmowanego w kontekście aktywności ruchowej oraz zdrowego żywienia. Wobec czego drugi filar przedmiotowego przedsięwzięcia będzie stanowiła realizacja małych przedsięwzięć przyczyniających się do uatrakcyjnienia oferty spędzania czasu, w tym m.in.: ✓ organizacja imprez i festynów o tematyce zdrowotnej, ✓ organizacja zabaw i ćwiczeń ruchowych oraz zajęć dedykowanych zarówno dzieciom przedszkolnym jak i w wariancie popołudniowym dzieciom starszym i osobom dorosłym (m.in. maraton zumby, zumba kids itp.) ✓ organizacja eventów sportowych m.in. cyklicznego „Biegu Adamowskiego" pod patronatem Wójta Gminy Adamów, zawodów i wyścigów rowerowych, połączonych z przypominaniem aktualnych przepisów o ruchu drogowym i zasad pierwszej pomocy przedmedycznej ✓ promocja aktywnego i zdrowego trybu życia wśród dzieci, młodzieży i dorosłych mieszkańców obszaru rewitalizacji ✓ prowadzenie działań profilaktycznych w zakresie różnego rodzaju chorób. Możliwość uczestnictwa w realizacji wspólnych przedsięwzięć, angażujących osoby w różnym wieku, będzie również ważnym elementem integrującym lokalną społeczność.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Przeprowadzone w ramach przedsięwzięcia inicjatywy przyczynią się do podniesienia świadomości lokalnej społeczności w takich dziedzinach jak: efektywność energetyczna, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i powiązania pomiędzy wykorzystaniem energii a zamianami klimatu, kreowania postaw proekologicznych u mieszkańców obszaru rewitalizacji. Wszystkie podejmowane działania mają na celu zwiększenie poczucia odpowiedzialności za jakość środowiska wśród wszystkich mieszkańców gminy Adamów. Prowadzenie edukacji ekologicznej wśród dzieci i młodzieży to najważniejszy segment działań edukacyjnych. Dzięki wyrobieniu w nich nawyków właściwego postępowania w zakresie szeroko rozumianej ochrony środowiska, można się spodziewać, że wprowadzane inwestycje i zmiany będą znajdowały przychylniejsze przyzwolenie społeczeństwa. Jak wynika z doświadczeń dzieci i młodzież mogą stać się swoistym przekaźnikiem treści ekologicznych w swoich rodzinach. Mogą one „upominać" i nakłaniać rodziców do właściwego postępowania z odpadami powstającymi w gospodarstwie domowym. W pewnym stopniu poprzez swą świadomość ekologiczną dzieci i młodzież będą kształtować także model konsumpcyjny w rodzinie. Dzięki temu podczas zakupów będą wybierane np. opakowania wielokrotnego użytku. Przedsięwzięcia w zakresie promocji zdrowego stylu życia i aktywności ruchowej będą pozytywnie oddziaływały na system rozwoju oraz wychowania dzieci i młodzieży szkolnej. Przyczynią się do budowania pozytywnych relacji i więzi między rówieśnikami, a także zwiększenia włączenia społecznego dzieci i młodzieży zagrożonych marginalizacją i negatywnym wpływem środowiska. Szczególnie istotne jest to, że aktywność fizyczna to nie tylko trening ciała, ale także trening umysłu. Dzięki regularnym ćwiczeniom kształtuje się w sobie wiele cech i zyskuje nowe umiejętności, które pomagają w życiu codziennym, dodają

	zaradności i pozytywnej energii. Aktywny tryb życia wpływa na kształtowanie takich cech jak: samodyscyplina, praca zespołowa, pokora, cierpliwość, umiejętność analitycznego myślenia, samoświadomość, pewność siebie. Przeciwdziała również problemom zdrowotnym, takim jak otyłość czy nadwaga oraz wady postawy, które są szczególnie uciążliwe w zakresie dzieci i młodzieży, które dodatkowo są z tego powodu stygmatyzowane czy nieakceptowane w środowisku rówieśniczym. Poza tym zapewnia dłużą aktywność fizyczną oraz umysłową. Zaangażowanie mieszkańców w aktywne uczestnictwo w zajęciach sportowych, traktowane będzie również jako działania z zakresu profilaktyki zdrowotnej. Dobrostan mieszkańców zapobiegnie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych (choroby krążenia, choroby nowotworowe, choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego). Wartością dodaną przedsięwzięcia będzie integracja społeczna realizowana w oparciu o promocję aktywności sportowej. Głównym zamierzeniem objęcia realizacją przedmiotowego przedsięwzięcia wszystkich mieszkańców gminy Adamów, a nie tylko wyznaczonego obszaru rewitalizacji, jest chęć uniknięcia stygmatyzacji i segregacji mieszkańców obszaru kryzysowego oraz pozostałej części gminy. Poza tym wyciągnięcie wyznaczonego obszaru rewitalizacji z kryzysu wymaga pełnej integracji obszaru deficytowego z obszarami o znacznie lepszej sytuacji w skali jednostki samorządu terytorialnego.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	**Nazwa przedsięwzięcia**		**Wnioskodawca/Realizator/Partner**	
8/2	**„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów”**		**Spółdzielnia socjalna/spółdzielnia socjalna**	
Powiązanie z celami LPR		**Cel strategiczny 1**	**Cel strategiczny 2**	**Cel strategiczny 3**
	Powiązanie bezpośrednie	✓	✓	
	Powiązanie pośrednie			

<table>
<tr><td rowspan="2">Odziaływanie przedsięwzięcia</td><td>Sfera społeczna</td><td>Sfera gospodarcza</td><td>Sfera środowiskowa</td><td>Sfera techniczna</td><td>Sfera funkcjonalno-przestrzenna</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td>✓</td><td></td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td colspan="3">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Obszar rewitalizacji – ze szczególnym wykorzystaniem zagospodarowanego zbiornika wodnego w Jacni, Centrum Obsługi Turystów i Promocji Produktów Lokalnych w Jacni oraz zrewitalizowanego budynku remizy OSP w Adamowie</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td>Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td colspan="2">Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td>100 000,00</td><td colspan="2">2019</td><td colspan="2">Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) oraz środki spółdzielni socjalnej</td></tr>
<tr><td>Grupa docelowa</td><td colspan="5">Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Charakterystyka przedsięwzięcia</td><td colspan="5">Aktywna społeczność powinna być: współpracują, twórcza, zaangażowana, zaradna, bezpieczna, solidarna, otwarta, ucząca się. Głównym celem przedsięwzięcia będzie zwiększenie zaangażowania mieszkańców i organizacji pozarządowych funkcjonujących na terenie gminy Adamów (w szczególności obszaru rewitalizacji) w życie publiczne. Związki z miejscem zamieszkania i lokalną wspólnotą budują bowiem poczucie zakorzenienia i przynależności, tworzą kapitał społeczny i poszerzają możliwości wspólnoty. Niezwykle istotne w procesie aktywizacji społeczności lokalnych jest partnerstwo trzech sektorów, a więc administracji, biznesu i organizacji pozarządowych. Władze samorządowe powinny stanowić integralną część wzmacniającą wspólnotę i przyczyniać się do powstania społeczeństwa obywatelskiego. Projekt umożliwi mieszkańcom angażowanie się w różnorodne działania na rzecz swojej wspólnoty. Pobudzi on aktywizację mieszkańców w zakresie spraw publicznych (solidarność społeczna, włączenie społeczne, równość szans, proces budowania i przekształcania przestrzeni wiejskiej) – m.in. poprzez rozwój wolontariatu czy wspieranie działań na rzecz integracji społecznej (np. działania na rzecz dzieci, seniorów, niepełnosprawnych). Jego założeniem jest również angażowanie mieszkańców w sprawy publiczne, tak aby odbudować poczucie wspływu na otaczającą rzeczywistość (np. aktywizowanie młodzieży, działania na rzecz dostępu do informacji publicznej, czy edukacja obywatelska). Proces zmiany społecznej na poziomie lokalnym powinien być oparty na aktywizacji grup społecznych i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym.</td></tr>
<tr><td>Oddziaływanie przedsięwzięcia</td><td colspan="5">W efekcie jego realizacji w przyszłości nastąpi zwiększenie inicjatyw oddolnych, wzrost liczby mieszkańców angażujących się w działania organizacji pozarządowych i lokalne inicjatywy, wzrost partycypacji mieszkańców w sprawy publiczne oraz wzmocnienie potencjału III sektora. Wyrównywanie szans, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i tworzenie warunków dla godnego funkcjonowania we wspólnocie ludzi marginalizowanych to tylko niektóre zadania realizowane w ramach przedsięwzięcia.

Głównym zamierzeniem objęcia realizacją przedmiotowego przedsięwzięcia wszystkich mieszkańców gminy Adamów, a nie tylko wyznaczonego obszaru rewitalizacji, jest chęć uniknięcia stygmatyzacji i segregacji mieszkańców obszaru kryzysowego oraz pozostałej części gminy. Poza tym wyciągnięcie wyznaczonego obszaru rewitalizacji z kryzysu wymaga pełnej integracji obszaru deficytowego z obszarami o znacznie lepszej sytuacji w skali jednostki samorządu terytorialnego.</td></tr>
</table>

Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	**Nazwa przedsięwzięcia**			**Wnioskodawca/Realizator/Partner**	
9/2	**„ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”**			**Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne Gminy Adamów**	
Powiązanie z celami LPR			**Cel strategiczny 1**	**Cel strategiczny 2**	**Cel strategiczny 3**
	Powiązanie bezpośrednie		✓	✓	
	Powiązanie pośrednie				
Oddziaływanie przedsięwzięcia	**Sfera społeczna**	**Sfera Gospodarcza**	**Sfera środowiskowa**	**Sfera techniczna**	**Sfera funkcjonalno-przestrzenna**
	✓		✓		✓
	Adres			**Umiejscowienie**	
	Obszar rewitalizacji – ze szczególnym wykorzystaniem zagospodarowanego zbiornika wodnego w Jacni, Centrum Obsługi Turystów i Promocji Produktów Lokalnych w Jacni oraz zrewitalizowanego budynku remizy OSP w Adamowie			**Obszar rewitalizacji**	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	✓
Ramy realizacji	**Orientacyjna wartość przedsięwzięcia**	**Termin realizacji**		**Źródło finansowania**	

	200 000,00	2019-2022	Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (LEADER) oraz środki stowarzyszenia
Grupa docelowa	Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Adamów		
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedmiotem przedsięwzięcia jest szereg zintegrowanych działań skierowanych do różnych grup odbiorców, których nadrzędnym celem jest działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury niematerialnej, ochrona dziedzictwa kulturowego, popieranie i stwarzanie możliwości odkrywania historii i rozwoju Adamowa i regionu oraz popularyzacja wiedzy historycznej i historii regiony, pielęgnowanie oraz rozwijanie tradycji lokalnych, a także przekazywanie ich kolejnym pokoleniom. Wśród planowanych do wdrożenia działań znalazły się następujące: 1. „Smak tradycji" Warsztaty kulinarne - prowadzone przez doświadczone gospodynie wspólnie z dziećmi i młodzieżą; dotyczące przygotowywania tradycyjnych potraw. Elementem działania będzie ewidencjonowanie i utrwalanie, w formie książek kucharskich zapomnianych lokalnych przepisów kulinarnych. Głównym jego celem jest wzmocnienie więzi międzypokoleniowych i integracja poprzez udział w kursie gotowania różnych pokoleń - od najmłodszych do najstarszych. Zajęcia dla dzieci i młodzieży prowadzone będą przez doświadczone gospodynie. W trakcie działania osoby starsze będą przekazywały młodzieży tradycyjne receptury, dzięki czemu zostaną one ocalone od zapomnienia. Natomiast dla osób starszych projekt będzie stanowił znakomitą okazję do aktywnego uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej, a poprzez to aktywizację i budowanie poczucia własnej wartości i przydatności. Jego celem jest także budowanie marki lokalnych produktów kulinarnych. 2. Warsztaty rękodzielnicze – w ramach projektu planuje się organizację zajęć rękodzielniczych dla dzieci, młodzieży i dorosłych w szczególności z obszaru rewitalizacji. Pielęgnowanie kultury i tradycji lokalnych, promowanie wyrobów produkowanych tradycyjnie. 3. „ Zachować od zapomnienia" - przedmiotem podejmowanych działań będzie organizacja wystawach promujących twórczość artystów regionalnych i związanych z regionem oraz organizacja ich wernisaży, które będą okazją do spotkań mieszkańców. Z kolei spotkania te będą okazją do budowania lokalnej tożsamości. 4. Konkurs fotograficzny pod hasłem "Wsi spokojna, wsi wesoła", przeznaczony dla amatorów fotografowania w dwóch kategoriach wiekowych: dzieci i młodzież oraz osoby dorosłe. Konkurs ma na celu utrwalenie obrazu prawdziwej wsi, uroków i trudów związanych z życiem na niej. Celem prowadzonych działań będzie m.in. lepsza integracja lokalnej społeczności i docenienie lokalnej kultury i tradycji. Ważna będzie też idea integracji międzypokoleniowej i towarzyszące temu zwiększenie aktywności seniorów oraz dowartościowanie osób starszych poprzez stworzenie im warunków do przekazywania swojej wiedzy i doświadczenia młodszemu pokoleniu. Także dla pozostałych mieszkańców gminy zaproponowane zajęcia będą atrakcyjną formą spędzania wolnego czasu. Głównym celem projektu było zwiększenie zainteresowania lokalnej społeczności kulturą i historią gminy Adamów, tradycjami i obyczajami ludowymi regionu, aktywizacja lokalnej społeczności wokół ochrony dziedzictwa kulturowego oraz integracja różnych środowisk działających w obrębie kultury ludowej Lubelszczyzny. Jako priorytet powinno być traktowane przekazywanie dzieciom i młodzieży tradycji regionalnych w ich możliwie najwierniejszej formie. Bardzo ważne jest przekazywanie z pokolenia na pokolenie treści kulturowych związanych z regionem tj. obyczaje, zwyczaje, wierzenia, sposoby myślenia i zachowania, normy społeczne, uznane przez zbiorowość za społecznie doniosłe dla jej współczesności i przeszłości, a co za tym idzie pielęgnowanie polskości poprzez uwrażliwienie na obyczaje. Projekt był realizowany		

	poprzez propagowanie przedsięwzięć kulturalnych, promocje lokalnych artystów ludowych, poszukiwanie nowych obszarów lokalnej aktywności kulturowej oraz poznawanie własnej tożsamości, „kim jesteśmy, skąd pochodzimy". Działań mających na celu poznawanie historii o regionu, uczenia szacunku do kultury ludowej jako spuścizny dziadków oraz sposobności do ocalenia od zapomnienia całego dorobku ludowego, nigdy nie jest za dużo w edukacji społeczeństwa.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Podczas przeprowadzanych konsultacji społecznych mieszkańcy bardzo mocno akcentowali, że jednym z podstawowych problemów jest uboga oferta kulturalna istniejącej instytucji kultury i w głównej mierze jest ona skierowana do dzieci i młodzieży. Poza tym według mieszkańców obszaru rewitalizacji istnieje ogromna potrzeba integracji lokalnej społeczności, szczególnie wokół tradycji lokalnej – kultury, sztuki, ale także zanikających rzemiosł czy zawodów. Następuje zanik więzi społecznych będący wynikiem zarówno braku miejsc oraz oferty wspólnego spędzania wolnego czasu oraz coraz szybszym tempem życia. Suma zadań składających się na planowane przedsięwzięcie przyczyni się z jednej strony do rozbudowy oferty instytucji kultury, z drugiej tworzyć będzie platformę/pretekst do spotkań i integracji. Podstawowym założeniem przedsięwzięcia jest integrację pomiędzy różnymi pokoleniami, przekazywanie wiedzy i umiejętności młodym przez osoby starsze. Ma to jednocześnie efekt terapeutyczny – aktywizuje starsze osoby, „wyciąga" je z domu, sprawia, że czują się ważni i potrzebni. Dzięki realizacji przedsięwzięcia dokonana zostanie waloryzacja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Oraz wzrośnie poziom aktywności mieszkańców, a co za tym idzie, nastąpi wzmocnienie kapitału społecznego. Poprzez realizacje projektu chcieliśmy wzmocniono wśród lokalnej społeczności poczucie przynależności do danego regionu, jego tradycji i kultury. Głównym zamierzeniem objęcia realizacją przedmiotowego przedsięwzięcia wszystkich mieszkańców gminy Adamów, a nie tylko wyznaczonego obszaru rewitalizacji, jest chęć uniknięcia stygmatyzacji i segregacji mieszkańców obszaru kryzysowego oraz pozostałej części gminy. Poza tym wyciągnięcie wyznaczonego obszaru rewitalizacji z kryzysu wymaga pełnej integracji obszaru deficytowego z obszarami o znacznie lepszej sytuacji w skali jednostki samorządu terytorialnego.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych" ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem" ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie" ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI" - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji" ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY" ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów" ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów" ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej" ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych" ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji" ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej" ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów" ✓ „Monitoring obywatelski" ✓ „Aktywni i kreatywni" ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów"

<table>
<tr><td>Nr porządkowy</td><td colspan="3">Nazwa przedsięwzięcia</td><td colspan="2">Wnioskodawca/Realizator/Partner</td></tr>
<tr><td>10/2</td><td colspan="3">„Monitoring obywatelski”</td><td colspan="2">Gmina Adamów/Gmina Adamów</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Powiązanie z celami LPR</td><td colspan="2"></td><td>Cel strategiczny 1</td><td>Cel strategiczny 2</td><td>Cel strategiczny 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Powiązanie bezpośrednie</td><td>✓</td><td>✓</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Powiązanie pośrednie</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Odziaływanie przedsięwzięcia</td><td>Sfera społeczna</td><td>Sfera Gospodarcza</td><td>Sfera środowiskowa</td><td>Sfera techniczna</td><td>Sfera funkcjonalno-przestrzenna</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td>✓</td><td></td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td colspan="3">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Obszar rewitalizacji</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td colspan="2">Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td>Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td colspan="2">Bez kosztowe</td><td>2017-2023</td><td colspan="2">-</td></tr>
<tr><td>Grupa docelowa</td><td colspan="5">Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy obszaru rewitalizacji oraz pozostałej części gminy Adamów</td></tr>
<tr><td>Charakterystyka przedsięwzięcia</td><td colspan="5">Przedsięwzięcie jest bezpośrednią odpowiedzią na zidentyfikowane podczas delimitacji obszaru zdegradowanego problemy mieszkańców tj.:
1) niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (w obszarze rewitalizacji obserwuje się m.in. wysoki wskaźnik interwencji Policji oraz wysoki wskaźnik przestępczości - oba powyżej średniej dla gminy);
2) zanik więzi sąsiedzkich – postępujące zjawisko uniformizacji otoczenia i anonimowości mieszkańców;
3) zróżnicowany poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji (mierzony min. uczestnictwem w wyborach).

Przedmiotem projektu jest organizowanie cyklicznych spotkań mieszkańców, w trakcie których zgłaszane będą pojawiające się problemy w przestrzeni publicznej związane zarówno ze sferą społeczną (np. zgłoszenie miejsc, gdzie przebywanie jest niebezpieczne i wymagają doświetlenia), infrastrukturą techniczną (np. niedziałająca lampa), sferą środowiskową (zaśmiecanie terenów) czy przestrzenno-funkcjonalną. Spotkania będą służyć stwierdzeniu czy w danym obszarze występują nieprawidłowości i problemy, które wymagają pilnych działań. Spotkania odbywać się będą cyklicznie, w miarę zgłaszanych potrzeb i nagromadzenia spraw, na terenie obszaru rewitalizacji.</td></tr>
</table>

	Na potrzeby projektu, stworzone zostanie konto mailowe oraz skrzynka kontaktowa umieszczona w Urzędzie Gminy w Adamowie, które stanowić będą źródło komunikacji, wymiany informacji i możliwości zgłoszenia obserwowanych problemów przez mieszkańców. Na spotkaniach raportowane będą zaobserwowane negatywne zjawiska, które później przekazywane będą lokalnym władzom. W ramach spotkań będą prowadzone również spotkania edukacyjno-świadomościowe np. spotkania z dzielnicowym, strażakiem, pracownikiem socjalnym – w trakcie których przekazywana będzie wiedza na temat tego gdzie zgłosić problem, kogo zawiadomić i jak zachować się w obliczu niebezpiecznych sytuacji.
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Wdrożenie zaplanowanych w ramach przedsięwzięcia działań przyczyni się do: - wzrostu poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców obszaru - angażowania się mieszkańców we wspólne przedsięwzięcia, służące poprawie jakości życia lokalnej społeczności - niwelowania skutków zjawiska anonimowości – zjawisko anonimowości dotyczy szczególnie miejsc, gdzie występuje duże nagromadzenie ludzi na niewielkim terenie, uniformizacja otoczenia, brak wspólnych miejsc odpoczynku i rozrywki, ale też terenów zabudowy jednorodzinnej (chęć odgrodzenia się od otoczenia, posiadanie własnego ogródka i poczucie posiadania własnego skrawka ziemi bywa silniejsze niż nawiązywanie relacji z sąsiadami i angażowanie się w prace na rzecz lokalnej społeczności) - podniesienia jakości życia mieszkańców obszaru.
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Aktywni i kreatywni” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Wnioskodawca/Realizator/Partner

<table>
<tr><td>11/2</td><td colspan="3">„Aktywni i kreatywni”</td><td colspan="2">Koło Gospodyń Wiejskich w Jacni/Koło Gospodyń Wiejskich w Jacni</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Powiązanie z celami LPR</td><td colspan="2"></td><td>Cel strategiczny 1</td><td>Cel strategiczny 2</td><td>Cel strategiczny 3</td></tr>
<tr><td colspan="2">Powiązanie bezpośrednie</td><td>✓</td><td>✓</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Powiązanie pośrednie</td><td></td><td></td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Odziaływanie przedsięwzięcia</td><td>Sfera społeczna</td><td>Sfera Gospodarcza</td><td>Sfera środowiskowa</td><td>Sfera techniczna</td><td>Sfera funkcjonalno-przestrzenna</td></tr>
<tr><td>✓</td><td></td><td></td><td></td><td>✓</td></tr>
<tr><td rowspan="3"></td><td colspan="3">Adres</td><td colspan="2">Umiejscowienie</td></tr>
<tr><td colspan="3" rowspan="2">Obszar rewitalizacji– sołectwo Jacnia</td><td>Obszar rewitalizacji</td><td>✓</td></tr>
<tr><td>Poza obszarem rewitalizacji</td><td></td></tr>
<tr><td rowspan="2">Ramy realizacji</td><td colspan="2">Orientacyjna wartość przedsięwzięcia</td><td>Termin realizacji</td><td colspan="2">Źródło finansowania</td></tr>
<tr><td colspan="2">60 000,00</td><td>2017-2022</td><td colspan="2">Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (LGD) oraz środki KGW i sponsorów prywatnych</td></tr>
<tr><td>Grupa docelowa</td><td colspan="5">Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy gminy Adamów, w tym w szczególności wyznaczonego obszaru rewitalizacji</td></tr>
<tr><td>Charakterystyka przedsięwzięcia</td><td colspan="5">Przedsięwzięcie obejmuje realizację cyklu następujących inicjatyw:
- warsztaty rękodzielniczo - plastyczne między innymi: filcowanie, malarstwo, makrama, decoupage, ikony, transfer, papieroplastyka, biżuterii, transfer na desce, sospeso na szkle, czyli decoupage 3D,
- warsztaty wykonywania stroików świątecznych,
- warsztaty kulinarne (gotowanie, pieczenie),
- uroczystości z okazji: Dnia Babci, Dzień Mamy, Dzień Dziecka, spotkania opłatkowe,
- warsztaty teatralne (osoby należące do KGW tworzą zespół śpiewaczy oraz grupę teatralną)
- zajęcia ruchowe dla zainteresowanej młodzieży i dorosłych (zumba, aerobik itp.).
Głównym celem przedsięwzięcia jest zorganizowanie alternatywnej formy spędzania czasu wolnego dla mieszkańców gminy Adamów, w tym w szczególności wyznaczonego obszaru rewitalizacji.</td></tr>
<tr><td>Oddziaływanie przedsięwzięcia</td><td colspan="5">W efekcie realizacji przedsięwzięcia jego uczestnicy nabędą nowe umiejętności oraz umocnią wiarę we własne możliwości. Podjęte działania pozwolą zainicjować aktywność społeczną i kulturalną dużej grupy osób, co przyczyni się do zwiększenia ich udziału w innych wydarzeniach i imprezach kulturalnych w przyszłości. Działania projektowe, opierając się w dużej mierze na wspólnej pracy mieszkańców, stworzą warunki do integracji społecznej i międzypokoleniowej – szeroko rozumiany rozwój osobisty bezpośrednich i pośrednich odbiorców projektu.</td></tr>
</table>

Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”

Nr porządkowy	**Nazwa przedsięwzięcia**			**Wnioskodawca/Realizator/Partner**	
12/2	**„Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”**			**Gmina Adamów/Gmina Adamów**	
Powiązanie z celami LPR			**Cel strategiczny 1**	**Cel strategiczny 2**	**Cel strategiczny 3**
	Powiązanie bezpośrednie			✓	
	Powiązanie pośrednie				✓
Oddziaływanie przedsięwzięcia	**Sfera społeczna**	**Sfera gospodarcza**	**Sfera środowiskowa**	**Sfera techniczna**	**Sfera funkcjonalno-przestrzenna**
	✓	✓			✓
	Adres			**Umiejscowienie**	
	Obszar rewitalizacji– sołectwo Adamów			**Obszar rewitalizacji**	✓
				Poza obszarem rewitalizacji	
Ramy realizacji	**Orientacyjna wartość przedsięwzięcia**	**Termin realizacji**		**Źródło finansowania**	

	500 000,00	2018-2019	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019 oraz środki budżetu gminy Adamów
Grupa docelowa	Grupę docelową projektu będą stanowili mieszkańcy gminy Adamów, w tym w szczególności wyznaczonego obszaru rewitalizacji		
Charakterystyka przedsięwzięcia	Przedsięwzięcie zakłada modernizację drogi gminnej w miejscowości Adamów klasy D o długości 270 metrów oznaczona jako działka nr 601/1 biegnąca wzdłuż dawnych budynków SKR (obecnie zakładów przedsiębiorczych: Stolarni i Piekarni). Droga łączy się z drogą powiatową nr 3253L.		
Oddziaływanie przedsięwzięcia	Głównym celem projektu jest poprawa wewnętrznej i zewnętrznej dostępności komunikacyjnej obszaru rewitalizacji poprzez poprawę jakości wewnątrz lokalnych połączeń komunikacyjnych o znaczeniu lokalnym i ponadloklanym. Z punktu widzenia społecznego niezwykle istotna jest poprawa stanu sieci komunikacyjnej obszaru rewitalizacji. Projekt oddziaływać będzie na uporządkowanie społecznie oczekiwanej przestrzeni publicznej, przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej, uporządkowanie ruchu samochodowego wpływające na ochronę terenów zielonych, poprawę jakości życia mieszkańców obszaru rewitalizacji.		
Przedsięwzięcia komplementarne	✓ „Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych” ✓ Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem” ✓ „Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie” ✓ „RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji” ✓ „STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY” ✓ „Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów” ✓ „Energia odnawialna w Gminie Adamów” ✓ „Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej” ✓ „Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych” ✓ „Kreowanie marki obszaru rewitalizacji” ✓ „ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej” ✓ „Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów” ✓ „ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego” ✓ „Monitoring obywatelski” ✓ „Aktywni i kreatywni”		

Przygotowany Lokalny Program Rewitalizacji nie wyznacza ram dla późniejszych realizacji przedsięwzięć które mogłyby znacząco oddziaływać na środowisko.

Zaproponowane w Programie przedsięwzięcia przyczynią się do ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska (powietrza, ziemi wody), a tym samym wpłynie na ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających środowisko. Inwestycje zapisane w Programie będą oddziaływać pozytywnie na środowisko, przyczyniając się do poprawy stanu powietrza, wód i ziemi w gminie. Jedynie w fazie ich realizacji możliwe jest wystąpienie negatywnych oddziaływań, przy czym będą to oddziaływania krótkotrwały, lokalny i odwracalny.

W celu ograniczenia występowania negatywnego oddziaływania na środowisko na etapie realizacji inwestycji, zostanie zastosowanych szereg działań zapobiegających:

- ✓ dobrze przemyślany wybór lokalizacji inwestycji (poza siedliskami przyrodniczymi, w szczególności poza siedliskami przyrodniczymi występujących w granicach obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody (obszary Natura 2000, rezerwaty) w istniejących strefach zurbanizowanych np. wzdłuż istniejących dróg publicznych, w terenach z istniejącą już zabudową), np. kolektory słoneczne, z wielkością dostosowana do wymogów terenu (np. zakaz lokalizacji wielko powierzchniowych farm, które mogłyby mieć znaczące negatywne oddziaływanie na zwierzęta w tym ptaki będące przedmiotem ochrony obszarów Natura 2000,
- ✓ stosowanie odpowiednich materiałów, rozwiązań technologicznych i technicznych, które są bezpieczne dla środowiska,
- ✓ selektywne gromadzenie powstających odpadów oraz przekazanie ich do unieszkodliwiania lub odzysku,
- ✓ dostosowanie terminów prac do okresu rozrodczego zwierząt (poza sezonem lęgowym ptaków, przygotowanie zastępczych miejsc lęgowych),
- ✓ stosowanie się do zapisów określonych w decyzjach administracyjnych, regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie oraz w przepisach prawnych przy realizacji poszczególnych przedsięwzięć,
- ✓ inwentaryzacja przyrodnicza w zakresie występowania gatunków chronionych przy przeprowadzaniu prac remontowych i modernizacyjnych, przez doświadczonego ornitologa i chiropterologa,

Zastosowanie się do powyższych zaleceń w sposób znaczący ograniczy ewentualne negatywne oddziaływanie na środowisko.

3.2.3 ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Zintegrowane podejście Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów jest uszczegółowieniem komplementarności dokumentu i dotyczy czterech, następujących aspektów:

- ✓ Zintegrowanie na poziomie zdiagnozowanych potrzeb i problemów oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych.
- ✓ Zintegrowanie na poziomie zastosowania różnych metod.

- ✓ Zintegrowanie na poziomie różnych sektorów, partnerów.
- ✓ Zintegrowanie na poziomie zaplanowanych celów, kierunków działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

✓ ZINTEGROWANIE NA POZIOMIE ZDIAGNOZOWANYCH POTRZEB I PROBLEMÓW ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Całość zadań, zawartych w Lokalnym Programie Rewitalizacji, została opracowana po wcześniejszym zapoznaniu się z wynikami diagnozy potrzeb i potencjałów rozwojowych wyznaczonego obszaru rewitalizacji oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych z jego mieszkańcami. Każde z zaplanowanych w ramach niniejszego dokumentu zadań, pozwala na przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom, które zostały wcześniej zdiagnozowane i przeanalizowane. W tabeli poniżej zestawiono powiązania problemów oraz lokalnych potencjałów występujących na terenie rewitalizacji, z przedsięwzięciami planowanymi do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Tabela 7 *Zintegrowanie przedsięwzięć wraz ze zdiagnozowanymi problemami i lokalnymi potencjałami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017 – 2023”*

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Zdiagnozowane problemy/lokalne potencjały
1.	**„Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych”**	✓ zdegradowana przestrzeń publiczna, użytkowana w nieznacznym stopniu i w sposób nieefektywny ✓ niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru ✓ w obszarze rewitalizacji występuje deficyt terenów rekreacyjnych, umożliwiających aktywne i ciekawe spędzanie wolnego czasu ✓ występuje deficyt miejsc promujących zdrowy styl życia ✓ spora liczba osób bezrobotnych i korzystających z pomocy społecznej na obszarze rewitalizacji ✓ niewystarczająca liczba miejsc pracy, w tym w szczególności dla dal osób z niepełnosprawnościami • teren mający ogromny potencjał w zakresie ożywienia społeczno-gospodarczego nie tylko obszaru rewitalizacji lecz całej gminy Adamów • duże społeczne oczekiwanie w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej i deklarowana przez społeczeństwo lokalne chęć organizacji oddolnych inicjatyw w oparciu o zrewitalizowaną infrastrukturę
2.	**„Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem”**	✓ niedostateczny poziom uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim osób z grup marginalizowanych (seniorów, niepełnosprawnych) ✓ zdegradowany obiekt publiczny oraz przestrzeń wokół niego; niespełniające swojej funkcji i użytkowne w bardzo ograniczonym zakresie ✓ niski poziom życia mieszkańców ograniczającym możliwość samodzielnego korzystania z oferty kultury poza graniami gminy ✓ zły stan techniczny obiektu mogący zagrażać zdrowiu korzystających z niego użytkowników ✓ deficyt miejsc zapewniających alternatywę dla dotychczasowych sposobów spędzania wolnego czasu (np. picie alkoholu, wybryki chuligańskie) ✓ deficyt miejsc oraz oferty integracji międzypokoleniowej ✓ stan zamożności mieszkańców uniemożliwiający samodzielny zakup niezbędnego sprzętu rehabilitacyjnego

		✓ stosunkowo spora liczba osób niepełnosprawnych zamieszkujących obszar rewitalizacji ✓ niepokojące prognozy demograficzne dotyczące społeczeństwa - starzenia się społeczeństwa i wzrost liczby osób niepełnosprawnych ✓ brak miejsc umożliwiających wyposażenie niezbędnego sprzętu rehabilitacyjnego i pielęgnacyjnego • duże społeczne oczekiwanie w zakresie realizacji projektu i deklarowana przez społeczeństwo lokalne chęć organizacji oddolnych inicjatyw w oparciu o zrewitalizowaną infrastrukturę
3.	**„Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie”**	✓ spora liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji uzależniona od pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Adamowie ✓ duży odsetek osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym - korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, bezrobocia oraz niepełnosprawności ✓ wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych w PUP ✓ niewystarczający udział niepełnosprawnych pracujących • społeczna akceptacja i przekonanie o niezbędności prowadzenia tego rodzaju podmiotów
4.	**„RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji”**	✓ spora liczba mieszkańców obszaru rewitalizacji uzależniona od pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w Adamowie ✓ duży odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej z tytułu ubóstwa, bezrobocia oraz niepełnosprawności ✓ wysoki odsetek długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy) w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych w PUP ✓ niski udział niepełnosprawnych pracujących ✓ niskie kwalifikacje mieszkańców obszaru rewitalizacji • doświadczenie instytucji pomocy społecznej w zakresie realizacji programów integracji społeczno-zawodowej • położenie na obszarze rewitalizacji wszystkich placówek, w oparciu o które istnieje możliwość realizacji projektu
5.	**„STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY”**	✓ spory udział mieszkańców borykających się uzależnieniami, głównie od alkoholu ✓ negatywne wzorce i postawy przekazywane młodym pokoleniom ✓ wszechobecna społeczna akceptacja dla spożywania alkoholu ✓ występujące zjawisko przemocy domowej
6.	**„Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów”**	✓ obniżone szanse edukacyjne dzieci z obszarów wiejskich ✓ niskie wyniki nauczania w szkołach na obszarze gminy Adamów ✓ usytuowanie placówek oświatowych wśród szkół ✓ o najniższych wynikach nauczania w województwie lubelskim ✓ niewystarczający poziom wyposażenia placówek oświatowych w sprzęt umożliwiający prowadzenie nowoczesnego procesu edukacyjnego ✓ duża liczba dzieci z różnego rodzaju dysfunkcjami ✓ i niedostosowanych emocjonalnie

		✓ niedostosowanie oferty edukacyjnej (zajęć dodatkowych) do potrzeb rynku pracy ✓ duża liczba dzieci pochodzących z rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, co stanowi poważną barierę edukacyjną (brak środków na realizację zajęć pozalekcyjnych) ✓ niewystarczające kompetencje nauczycieli w zakresie wykorzytwania narzędzi TIK w nauczaniu przedmiotowym
7.	**„Energia odnawialna w Gminie Adamów”**	✓ stosowanie przestarzałych i wykorzystujących tradycyjne nośniki systemów grzewczych ✓ znikome wykorzystanie rozwiązań umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowalnych, w szczególności w zakresie OZE ✓ niewystarczający stopień wykorzystywania OZE w gospodarstwach domowych ✓ zły stan jakości środowiska wpływający na obniżenie atrakcyjności turystycznej obszaru ✓ zwiększająca się rokrocznie liczba osób chorujących (wśród sporej liczby chorób przyczyn należy upatrywać w jakości środowiska naturalnego) ✓ ze względu na stan zamożności mieszkańców obszaru rewitalizacji nie mają oni możliwości dokonania samodzielnego zakupu
8.	**„Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej”**	✓ niedostateczny stan techniczny budynku, w którym mieści się obecnie Urząd Gminy Adamów oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, co wpływa na znaczne obniżenie standardu oferowanych usług publicznych ✓ niedostosowanie budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnościami ✓ zbyt mała powierzchnia użytkowa budynku przeznaczona dla potrzeb działalności GOPS ✓ brak obiektu mogącego oferować wysoki standard usług kulturalno-rozrywkowych ✓ ograniczony dostęp mieszkańców do usług kulturalnych
9.	**„Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych”**	✓ niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru rewitalizacji ✓ słabe rozpropagowanie walorów lokalnego dziedzictwa niematerialnego ✓ słabo rozwinięta lokalna gospodarka ✓ niewystarczająca aktywności mieszkańców oraz brak przekonania o korzyściach płynących z samozatrudnienia
10.	**„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji”**	✓ zdiagnozowanym problemem nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz całej gminy Adamów jest brak spójnego systemu wizualizacji i marki wpływających na zbudowanie przewagi konkurencyjnej wobec innych miejsc i miejscowości Roztocza ✓ mieszkańcom brakuj poczucia wspólnoty i dumy z miejsca zamieszkania, nie identyfikują się w sposób wystraczający z lokalną społecznością, wobec czego znaczna część z nich nie angażuje się i nie jest zainteresowana uczestnictwem w życiu wspólnoty • niezaprzeczalnym potencjałem obszaru rewitalizacji są jego bogate walory turystyczno-krajobrazowe oraz dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej
11.	**„ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości**	✓ mała świadomość ekologiczna i zdrowotna mieszkańców obszaru rewitalizacji

	zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”	✓ nieprawidłowe nawyki żywieniowe mieszkańców powodujące wzrost liczby osób borykających się z problemem nadwagi czy otyłości, w szczególności wśród dzieci i młodzieży ✓ brak podstawowej wiedzy mieszkańców w zakresie proklimatycznych i proekologicznych zachowań ✓ niewystarczająca liczba osób na stałe uprawiających aktywność ruchową ✓ coraz większa liczba mieszkańców borykających się z różnego rodzaju schorzeniami ✓ deficyt oferty nakierowanej na integracje międzypokoleniową • powstanie infrastruktury (nad zbiornikiem wodnym w Adamowie), w oparciu o którą będzie istniała możliwość realizacji szeregu przedsięwzięć
12.	**„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów”**	✓ niewystarczający poziom angażowania się mieszkańców w sprawy społeczności lokalnej ✓ maraz i bierność w podejmowaniu aktywności społecznej ✓ brak przeświadczenia o realnej możliwości współdecydowania o losach wspólnoty • stosunkowo duża liczba funkcjonujących podmiotów z sektora NGO
13.	**„ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”**	✓ niewystarczająca liczba inicjatyw promujących walory dziedzictwa lokalnego ✓ małe poczucie wspólnoty • bogate tradycje i dziedzictwo kultury materialnej i niematerialne • doświadczenie w promocji „uroków” obszaru • stosunkowo duża liczba funkcjonujących podmiotów z sektora NGO
14.	**„Monitoring obywatelski”**	✓ niskie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców (w obszarze rewitalizacji obserwuje się m.in. wysoki wskaźnik interwencji policji oraz wysoki wskaźnik przestępczości - oba powyżej średniej dla gminy) ✓ zanik więzi sąsiedzkich – postępujące zjawisko uniformizacji otoczenia i anonimowości mieszkańców ✓ zróżnicowany poziom aktywności społecznej mieszkańców obszaru rewitalizacji (mierzony min. uczestnictwem w wyborach)
15.	**„Aktywni i kreatywni”**	✓ zdiagnozowanym problemem nie tylko obszaru rewitalizacji, lecz również całej gminy Adamów, jest deficyt miejsc oraz oferty usług w zakresie spędzania wolnego czasu ✓ deficyt usług związanych z rozwijaniem pasji, talentów i zainteresowań mieszkańców ✓ niewystarczająca liczba inicjatyw promujących bogate dziedzictwo niematerialne obszaru gminy ✓ brak integracji mieszkańców i niskie poczucie wspólnoty ✓ deficyt miejsc i usług integracji międzypokoleniowej • duże doświadczenie wnioskodawcy w realizacji podobnych inicjatyw
16.	**„Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”**	✓ niewystarczający dostępności komunikacyjna obszaru rewitalizacji wpływająca na obniżenie jego atrakcyjności turystycznej oraz inwestycyjnej ✓ niska estetyka przestrzeni publicznych • doświadczenie wnioskodawcy w zakresie realizacji projektów UE

Źródło: *Opracowanie własne*

✓ ZINTEGROWANIE NA POZIOMIE RÓŻNYCH METOD PARTYCYPACJI

„Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017 – 2023” został wypracowany z wykorzystaniem różnych metod partycypacyjnych. Metody zostały dobrane w ten sposób, by możliwe było włączenie szerokiego grona przedstawicieli różnych grup interesariuszy (społecznych, gospodarczych, samorządowych). Z tego względu wykorzystane metody i techniki miały charakter interakcyjny, umożliwiając wzajemne oddziaływanie, wymianę informacji, jednocześnie tworząc relację z innymi członkami procesu rewitalizacji. Dopiero całość działań partycypacyjnych wraz z pracami eksperckimi, pozwoliła na wypracowanie działań i mechanizmów, które zostały zawarte w niniejszym dokumencie, a które pozwolą na skuteczne przeciwdziałanie zdiagnozowanym problemom. Całość procesu partycypacji opisana została w Rozdziale 5 *Partycypacja społeczna*.

✓ ZINTEGROWANIE NA POZIOMIE ZAPLANOWANYCH CELÓW STRATEGICZNYCH I OPERACYJNYCH ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji są kompleksowe, dzięki czemu, ich realizacja zapewni wypełnienie kilku celów operacyjnych (w ramach różnych celów strategicznych). Zależność ta przedstawiona została w tabeli poniżej:

Tabela 8 *Zintegrowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z celami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017 – 2023”*

Nr porządkowy	Nazwa przedsięwzięcia	Cel strategiczny	Cel operacyjny
1/1	„Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych”	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne
			Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
2/1	„Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem”	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne
			Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
3/1	„Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie”	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie

4/1	„RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI" - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji"	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
1/2	„STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY"	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
2/2	„Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów"	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
3/2	„Energia odnawialna w Gminie Adamów"	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
4/2	„Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej"	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży

			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne
			Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
5/2	**„Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych”**	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne
			Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
6/2	**„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji”**	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu
			Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
7/2/	**„ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”**	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
8/2	**„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów”**	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych

		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
9/2	**„ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”**	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie
10/2	**„Monitoring obywatelski”**	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
11/2	**„Aktywni i kreatywni”**	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom
			Cel operacyjny 1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży
			Cel operacyjny 1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia
			Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
12/2	**„Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”**	**Cel strategiczny 1. Aktywnie przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu mieszkańców obszaru rewitalizacji**	Cel operacyjny 1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych
		Cel strategiczny 2. Poprawić jakość zamieszkiwania i użytkowania obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 2.1 Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne
			Cel operacyjny 2.2 Poprawić stan usług publicznych
		Cel strategiczny 3. Zwiększyć rozwój gospodarczy obszaru rewitalizacji	Cel operacyjny 3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie

Źródło: *Opracowanie własne*

✓ ZINTEGROWANIE NA POZIOMIE RÓŻNYCH SEKTORÓW, PARTNERÓW

„Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017 – 2023" zakłada również zintegrowane podejście na poziomie podmiotów realizujących założenia niniejszego dokumentu. Przewidziane do realizacji przedsięwzięcia przewidują bowiem współpracę partnerów wywodzących się z różnych sektorów, w tym m.in.:

- ✓ **Sektor publiczny** – Urząd Gminy Adamów, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Powiatowy Urząd Pracy,
- ✓ **Partnerzy gospodarczy** – przedsiębiorcy, inwestorzy, spółdzielnie socjalne,
- ✓ **Partnerzy społeczni** – organizacje pozarządowe działające na różnych płaszczyznach – pomoc społeczna, kultura, edukacja, aktywizacja społeczne

4.CZĘŚĆ ZARZĄDCZA – WDRAŻANIE LPR

Mając na uwadze długookresowy charakter „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023” należy podkreślić, że wdrażanie jego założeń jest procesem ciągłym, wymagającym stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych oraz elastyczności w dostosowaniu się do wytycznych w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych. W efekcie realizowanych przedsięwzięć stopniowo będą osiągane cele rewitalizacji i w związku z tym będą zmieniały się priorytety.

Proces wdrażania LPR został poprzedzony jego opracowanie i ustaleniem celów rewitalizacji oraz konkretnych projektów i przedsięwzięć przeznaczonych do realizacji. Pierwszym etapem wdrożenia LPR jest przyjęcie go stosowną uchwałą Rady Gminy Adamów. Kolejnym etapem jest realizacja poszczególnych projektów, dzięki czemu osiągane są cele. W trakcie wdrażania LPR odbywa się ocena stopnia jego realizacji, która prowadzi do aktualizacji zapisów programu, jeżeli wystąpiły odchylenia od pierwotnie zaplanowanego stanu docelowego.

Rysunek 3 *Schemat wdrażania LPR*

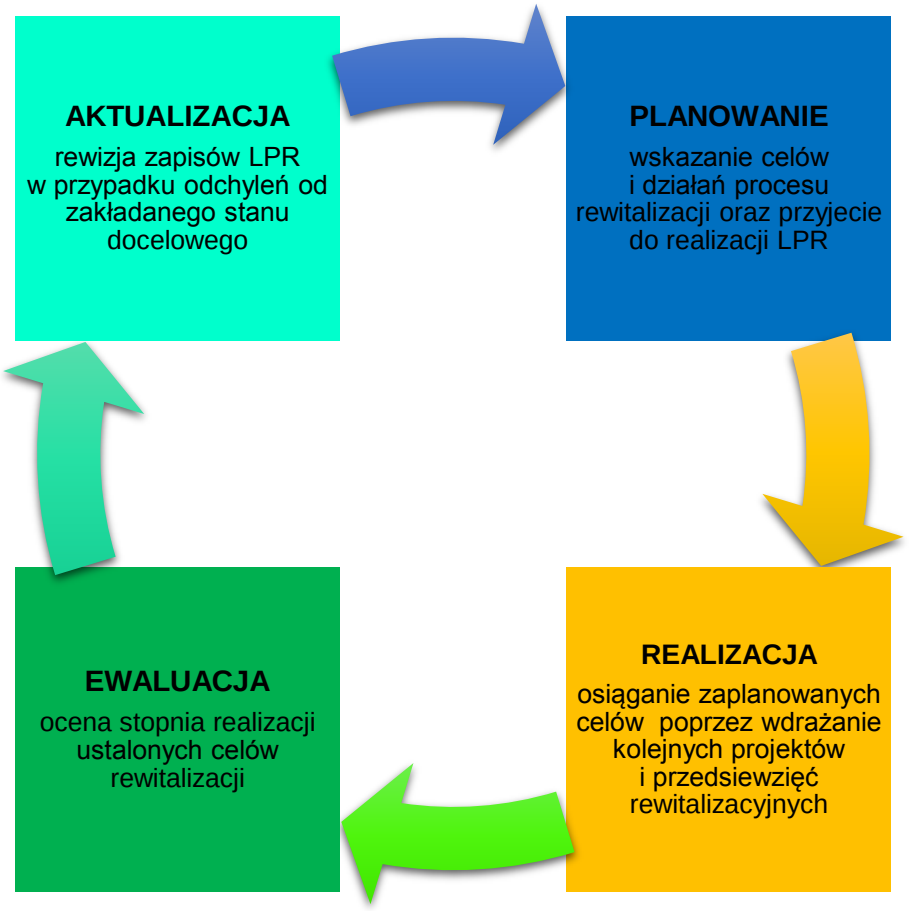

Źródło: *Opracowanie własne*

Mając na względzie usytuowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji u podłoża struktury zarządzania strategicznego oraz operacyjnego gminy Adamów, jako definicję przyjęto wykorzystanie wiedzy, doświadczeń oraz dobrych praktyk z zakresu zarządzania programami, rozumianymi jako zespoły projektów powiązanych ze sobą i realizowanych dla osiągnięcia celu strategicznego określonego w ramach programu. Niezbędne przy tym staje się zapewnienie i utrzymanie wszystkich wymaganych komplementarności dotyczących rewitalizacji: problemowej, przestrzennej, źródeł finansowania, proceduralno-instytucjonalnej, a także zasady partycypacji oraz kompleksowości.

Jednocześnie należy podkreślić, że rozwiązania zarządcze opisane w tej części Programu mają charakter wstępny i mogą ulec zmianom w wyniku prowadzonej jego ewaluacji.

Lokalny Program Rewitalizacji ma charakter operacyjny i jako taki identyfikuje organizacyjne struktury wdrażające planowane cele, działania, zadania oraz ustalenia. Na strukturę organizacyjną składają się dwa typy podmiotów:

- ✓ **podmioty wykonawcze**, czyli jednostki sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego realizujące poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne,
- ✓ **podmioty zarządzające**, czyli koordynujące wdrożenie Programu, jako całości, a przy tym prowadzące jego aktualizację, monitoring i ocenę.

Niezaprzeczalna jest rola organów gminy w zarządzaniu Lokalnym Programem Rewitalizacji. Polega ona w głównej mierze na jego sprofilowaniu, uchwaleniu, kontrolowaniu i ocenie z punktu widzenia lokalnej strategii. Dotyczy to szczególnie kontekstu celów przygotowania Programu (uszczegółowienie i wcielenie w życie instrumentów rozwoju gminy, pozyskanie środków z funduszy strukturalnych, etc.).

Jako wyłączne kompetencje Rady Gminy Adamów zastrzeżono:

- ✓ uchwalenie Lokalnego Programu Rewitalizacji;
- ✓ nadzór nad realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji;
- ✓ opiniowanie i uchwalanie zmian i aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Jako wyłączne kompetencje Wójta Gminy Adamów zastrzeżono:

- ✓ realizację zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji m.in. poprzez wyznaczenie Operatora Programu i Koordynatora Rewitalizacji oraz nadzór nad ich działalnością,
- ✓ zagwarantowanie i uwzględnienie w planach budżetowych finansowania zadań ujętych w Lokalnym Programie Rewitalizacji, zgodnie z założonym udziałem gminy Adamów;
- ✓ podejmowanie decyzji o konieczności weryfikacji Lokalnego Programu Rewitalizacji na podstawie inicjatywy m.in. Operatora Programu, innych gminnych jednostek oraz partnerów społeczno-gospodarczych.

Działania o charakterze wykonawczym będą realizowane przez Operatora Programu.

4.1 STRUKTURA ZARZĄDZANIA REALIZACJĄ LPR

W skład struktury zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji wchodzi **Rada Gminy Adamów** (odpowiedzialna za uchwalanie LPR i jego głównych kierunków, a także opiniowanie jego zmian i aktualizację) oraz **Wójt Gminy Adamów** (odpowiedzialny za bieżący nadzór nad realizacją LPR, dbałość o zagwarantowanie środków finansowych na jego skuteczną realizację oraz pozyskanie zewnętrznych źródeł finansowania, podejmowanie decyzji o potrzebie dokonania zmian w LPR).

Zgodnie z właściwością gminy, zarządzanie i koordynacja Lokalnego Programu Rewitalizacji, a także realizacja prowadzona będzie w strukturach organizacyjnych Urzędu Gminy w Adamowie. **Operatorem Programu** będzie **Referat Rolnictwa, Inwestycji, Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska.** Natomiast **Koordynatorem Rewitalizacji – osoba zajmująca stanowisko ds. organizacyjno-kadrowych**. Zadania każdej z komórek czy stanowisk oraz jednostek organizacyjnych, wykonywane w ramach LPR, zostaną określone i ściśle zdefiniowane przez **Koordynatora Rewitalizacji**. Będzie on pełnił rolę zarządzającego LPR. Wszystkie komórki czy jednostki organizacyjne, w ramach swoich kompetencji, będą realizowały wyznaczone zadania dostosowując swoje zasoby do potrzeb w sposób elastyczny w ramach istniejących struktur. W ich ramach wyodrębnione zostaną zadania służące realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, nad którymi nadzór merytoryczny sprawować będzie Koordynator Rewitalizacji.

Wśród podmiotów zaangażowanych w strukturę zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji znajduje się również **Zespół ds. rewitalizacji,** który czuwał na bieżąco i uczestniczył aktywnie w pracach nad opracowywaniem zarówno diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, jak i niniejszego LPR. Na etapie wdrażania LPR będzie on pełnił funkcje opiniodawczo-doradczą.

Rysunek 4 *Schemat zarządzania procesem rewitalizacji z uwzględnieniem przykładowego poziomu operacyjnego*

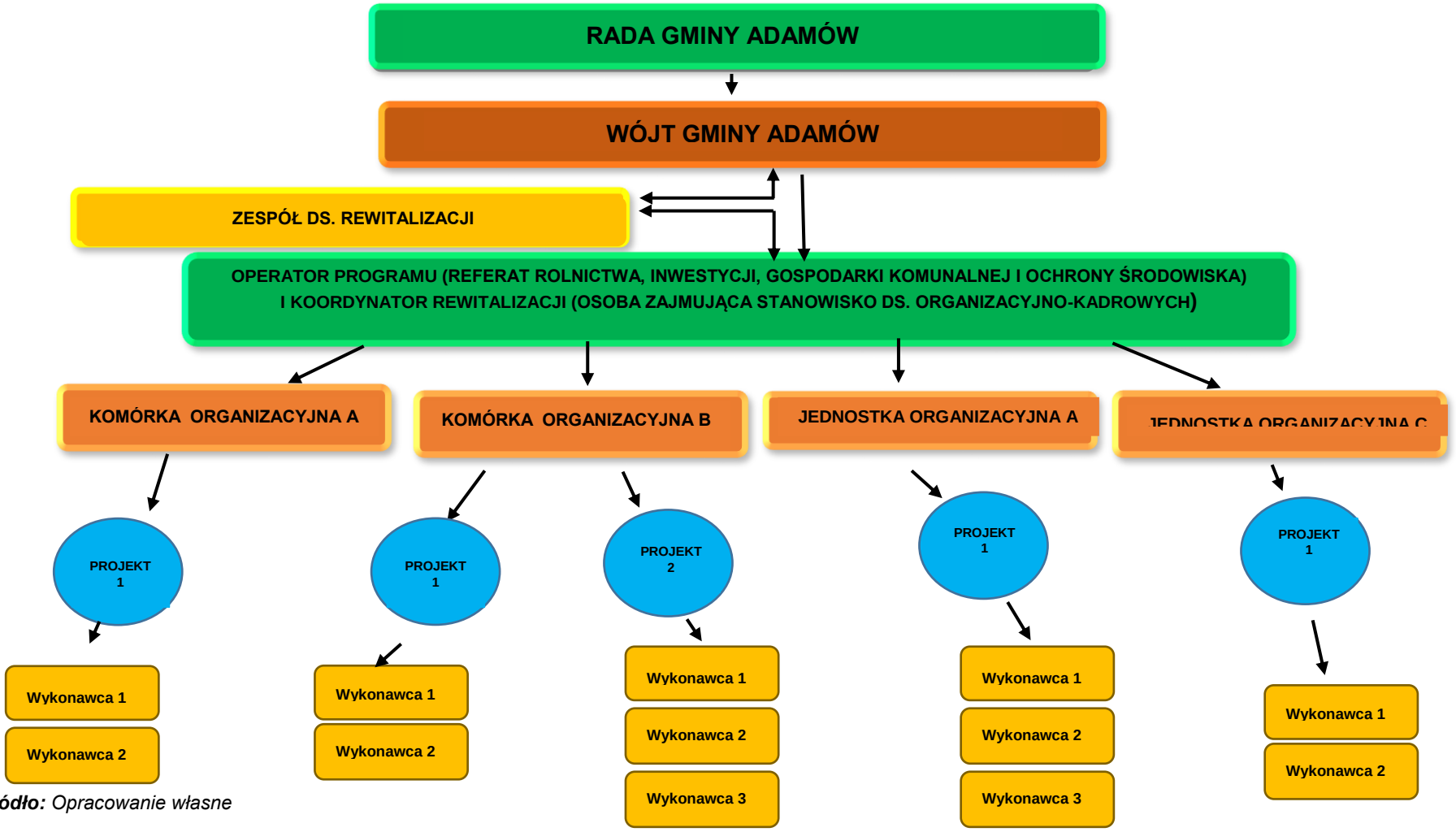

Źródło: *Opracowanie własne*

Przewiduje się możliwość wypracowanie nowych rozwiązań w zakresie prowadzenia skutecznych działań rewitalizacyjnych, w tym z uwzględnieniem systemu zarządzania wielopłaszczyznowym procesem przemian jakim jest rewitalizacja obszarów zdegradowanych.

4.2 OPERATOR PROGRAMU I KOORDYNATOR REWITALIZACJI

Operatorem Programu będzie **Referat Rolnictwa, Inwestycji, Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska**. Do zadań ww. operatora będzie należało:

- ✓ przygotowanie, koordynowanie oraz wdrażanie projektów ujętych w LPR (zarówno w ramach listy podstawowej, jak i pozostałych działań);
- ✓ uaktualnianie i kontynuacja procesu planowania, także w odniesieniu do poszerzenia LPR o działania uwzględniające inne kategorie projektów;
- ✓ dalsze programowanie procesów rozwojowych, wykraczających poza okres realizacji niniejszego LPR (tj. rok 2023);
- ✓ realizację LPR, w rozumieniu koordynowania i inspirowania działań administracji i beneficjentów, w kierunku przestrzegania zasad wdrożenia, wymagań zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych (np. RPO WL), a także spójności LPR;
- ✓ urządzenie przebiegu upowszechnienia LPR i komunikacji społecznej (organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy);
- ✓ monitorowanie realizacji i ewaluację LPR;
- ✓ przygotowywanie sprawozdań i dokonywanie wewnętrznej oceny efektów LPR.

Pracami Operatora Programu będzie kierował wyznaczony **Koordynator Rewitalizacji** – **osoba zajmująca stanowisko ds. organizacyjno-kadrowych**. Koordynator będzie odpowiadał za zarządzanie Lokalnym Programem Rewitalizacji, który stanowi swoistego rodzaju ramę operacyjną dla przedsięwzięć z zakresu rewitalizacji oraz wszystkich innych działań gminy Adamów, które merytorycznie związane są z zakresem rewitalizacji.

Przewiduje się wyodrębnienie zadań związanych z zarządzaniem projektami rewitalizacyjnymi z całego systemu zarządzania projektami w Urzędzie Gminy w Adamowie i podporządkowanie ich bezpośrednio Operatorowi Programu. Zarządzanie projektami rewitalizacyjnymi będzie odbywał się w oparciu o indywidulane i szczegółowe podejście do wszystkich z nich; począwszy od etapu planowania i przygotowania projektu po etap jego realizacji i monitorowania efektów.

Mając na względzie konieczność włączenia w proces rewitalizacji większości komórek Urzędu Gminy w Adamowie czy gminnych jednostek organizacyjnych, Koordynator Rewitalizacji w ramach swoich kompetencji będzie miał możliwość wydawania wiążących dyspozycji i rekomendacji kierownikom/dyrektorom poszczególnych komórek i jednostek w zakresie ich udziału w procesie rewitalizacji. Ponadto, wyżej wymienieni kierownicy i dyrektorzy mają obowiązek umożliwienia wyznaczonym pracownikom pełnego zaangażowania w realizację zadań związanych z realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Koordynator będzie pełnił nadzór merytoryczny nad innymi podmiotami (w zakresie odpowiadającym powierzonym im do realizacji przedsięwzięciom rewitalizacyjnym) w celu

zapewnienia uzyskania właściwego poziomu poszczególnych wskaźników oraz zachowania wysokiego stopnia partycypacji społecznej w procesie rewitalizacji.

4.3 ZESPÓŁ DS. REWITALIZACJI

Członków Zespołu ds. rewitalizacji wyłoniono w drodze otwartego. O udział w pracach zespołu mogli ubiegać się mieszkańcy gminy, liderzy społeczni, członkowie organizacji społecznych, kościelne osoby prawne, przedsiębiorcy, a także przedstawiciele sektora publicznego.

Rysunek 5 *Informacja nt. naboru członków do Zespołu ds. rewitalizacji*

NABÓR UCZESTNIKÓW

W związku przystąpieniem do realizacji opracowanego Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Adamów informujemy, że rozpoczęliśmy nabór kandydatów na członków Zespołu ds. Rewitalizacji.

Zespół ds. Rewitalizacji zostanie powołany Zarządzeniem Wójta Gminy Adamów. Zespół ds. Rewitalizacji, jako organ konsultacyjno - doradczy Wójta w zakresie rewitalizacji, ma zapewnić współpracę ze wszystkimi przedstawicielami wszystkich sektorów Gminy Adamów tj.:

- Sektor publiczny
- Przedsiębiorcy
- Liderzy społeczni
- Organizacje pozarządowe
- Kościelne osoby prawne

Partycypacja społeczna jest podstawową zasadą działań na każdym etapie procesu tworzenia programów rewitalizacyjnych. Zgodnie z Wytycznymi Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 03.07.2015 r. w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020, prace nad przygotowaniem Lokalnego Programu Rewitalizacji, jak również wdrażanie (realizacja) programu powinny być oparte na współpracy samorządu gminy ze wszystkimi grupami interesariuszy, w tym szczególnie ze społecznością obszarów rewitalizacji, innymi ich użytkownikami, przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi.

Uczestnictwo w Zespole ma charakter społeczny. Za udział w posiedzeniach Zespołu nie przysługuje wynagrodzenie ani rekompensata za utracone zarobki.

Osoby chętne do uczestniczenia w pracach Zespołu ds. Rewitalizacji prosimy o zgłoszenie swojej kandydatury za pomocą formularza deklaracji umieszczonego poniżej. Termin naboru kandydatów do Zespołu wyznaczono do dnia ~~17.02.2017 roku do godz. 15.00.~~

Z uwagi na błąd w określeniu daty naboru kandydatów do Zespołu ds. Rewitalizacji wyznacza się nowy termin naboru do dnia 22.03.2017 roku do godz. 15.00.

Wypełnioną i podpisaną deklarację należy złożyć w Sekretariacie UG w Adamowie lub przesłać mailowo na adres: poczta@adamow.gmina.pl

Pliki do pobrania:

Deklaracja uczestnictwa

Źródło: http://www.adamow.gmina.pl

W dniu 23.03.2017 r. Zarządzeniem Wójta Gminy Adamów nr 22/17 został powołany Zespół ds. rewitalizacji, w skład którego weszli: przedstawiciele Urzędu Gminy w Adamowie, gminnych jednostek organizacyjnych reprezentujący obszary: społeczny, przestrzenno-techniczny-inwestycyjny, środowiskowy i informacyjno-edukacyjny, Radni Rady Gminy Adamów, sołtysi, przedstawiciele organizacji społecznych. Przewodniczącym zespołu jest Wójt Gminy Adamów. Zespół czuwał na bieżąco i uczestniczył aktywnie w pracach nad opracowywaniem zarówno diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, jak i niniejszego LPR.
Zespół będzie stanowił forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy. Będzie pełnił funkcję opiniodawczo-doradczą a za jego obsługę odpowiadać będzie Koordynator Rewitalizacji.

***Tabela 9** Członkowie Zespołu ds. rewitalizacji*

Lp.	Imię i nazwisko	Stanowisko/funkcja
1.	Dariusz Szykuła	Wójt Gminy Adamów
2.	Aneta Molenda	Pracownik UG Adamów
3.	Piotr Szmidt	Sekretarz Gminy
4.	Ewelina Droździel – Szykuła	Skarbnik Gminy -
5.	Bożena Skiba	Przewodnicząca Rady Gminy Adamów -
6.	Stanisław Hejzner	Pracownik UG Adamów
7.	Danuta Jaworska	Kierownik GOPS w Adamowie
8.	Piotr Wnuk	Kierownik CIS z siedziba w Jacni
9.	Teresa Turczyn	Kierownik Gminnej Biblioteki Publicznej w Adamowie z siedzibą w Potoczku
10.	Maria Sak	Dyrektor Zespołu Szkół w Suchowoli
11.	Elżbieta Kuźma	Dyrektor Zespołu Szkół w Szewni Górnej
12.	Janusz Kowalczuk	Prezes Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego Gminy Adamów
13.	Ryszard Monastyrski	LKS „Orion - Stihl" Jacnia
14.	Mirosław Lewusz	Radny Gminy Adamów
15.	Henryk Kierepka	Radny Gminy Adamów
16.	Ryszard Gmitrzuk	Sołtys Adamowa
17.	Natalia Pliżga	Sołtys Jacni
18.	Barbara Prusińska	Właściciel gospodarstwa agroturystycznego
19.	Zbigniew Słota	PZW Jacynka
20.	Janina Woś	Zastępca Kierownika Klubu Seniora w Feliksówce
21.	Katarzyna Słota	Przedstawiciel KGW w Suchowoli Kolonia

***Źródło:** Zarządzenie nr 22/17 Wójta Gminy Adamów z dnia 23 marca 2017 r. w sprawie powołania Zespołu ds. rewitalizacji*

4.4 SYSTEM OBIEGU INFORMACJI W RAMACH ZARZĄDZANIA LOKALNYM PROGRAMEM REWITALIZACJI

Zarówno system obiegu informacji, jaki i środków finansowych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji, będzie realizowany przez Operatora Programu zgodnie z dotychczasowymi zarządzeniami i instrukcjami kancelaryjnymi obowiązującymi w Urzędzie Gminy w Adamowie. W oparciu o *Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 roku w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych (Dz.U. 2011 nr 14, poz. 67)* w Urzędzie Gminy w Adamowie wprowadzono stosowne procedury, które rozstrzygają zakres odpowiedzialności i kompetencji poszczególnych jednostek urzędu, regulują zasady przepływu informacji w Urzędzie, a także środków finansowych pozostających w dyspozycji gminy. Uszczegółowienie wyżej wymienionych zapisów w odniesieniu do Lokalnego Programu Rewitalizacji znajdzie swoje odzwierciedlenie w Zarządzeniu Wójta Gminy Adamów powołującym Koordynatora Rewitalizacji z umiejscowieniem go w strukturze Urzędu Gminy.

Obieg informacji poza strukturą Urzędu Gminy w Adamów zapewnią stałe spotkania Zespołu ds. rewitalizacji, na których będą przekazywane informacje nt. postępu wdrażania Programu, a także pozyskiwane informacje o postępie prac u pozostałych partnerów Programu, w tym informacje o środkach zaangażowanych poza budżetem gminy. Ponadto informacja o postępie prac i uruchamianych projektach będzie dostępna na portalu internetowym gminy Adamów:

http://www.adamow.gmina.pl w zakładce: Program Rewitalizacji. Będą tam również publikowane bieżące sprawozdania z postępu prac nad Programem.

4.5 INFORMACJA I PROMOCJA

Na etapie realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji, zarówno jego Operator, jak i inne podmioty zaangażowane w jego urzeczywistnianie, a także konkretni beneficjenci podejmowanych działań, dołożą wszelkich starań, aby we właściwy sposób rozpowszechnić informacje o jego celach, zamierzeniach, jak i konkretnych efektach, które przyniesie jego realizacja. Działania te będą nakierowane również na dalszy proces konsultacji i ewentualną aktualizację Programu w sytuacji zmiany czynników, które determinowały obecny jego kształt.

Za podejmowanie merytorycznych działań promocyjnych odpowiedzialny będzie Operator Programu. Do jego zadań należeć będzie opracowanie strategii informacji i promocji. Głównym celem działań informacyjnych i promocyjnych, realizowanych w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji, jest podniesienie świadomości opinii publicznej o mechanizmach i procesach rewitalizacji, a także przebiegu realizacji i efektach oraz rezultatach Programu. Grupę docelową ww. działań stanowić będzie:

- ✓ społeczeństwo, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców obszaru rewitalizacji;
- ✓ beneficjenci i potencjalni beneficjenci Programu;
- ✓ partnerzy społeczno-gospodarczy;
- ✓ organizacje pozarządowe;
- ✓ właściwe władze publiczne (władze regionalne województwa lubelskiego, administracja rządowa szczebla wojewódzkiego, władze publiczne gmin i powiatów sąsiedzkich, władze publiczne miast i gmin partnerskich);
- ✓ media (prasa, radio, telewizja o zasięgu lokalnym, regionalnym, media elektroniczne).

Proces informowania o LPR będzie miał charakter dwukierunkowy, pozwalający odbiorcom przekazów na informację zwrotną (przekazywanie własnych opinii). W związku z tym, strategia działań informacyjnych i promocyjnych powinna uwzględniać zarówno bierne, jak i czynne prawo obywateli do informacji. Do instrumentów realizacji wśród działań PR w wyżej wymienionych sferach należy wyliczyć:

- ✓ zastosowanie oficjalnych stron internetowych gminy i jednostek podległych (w tym BIP) do publikacji informacji o rewitalizacji;
- ✓ stworzenie i prowadzenie zakładki na stronie internetowej gminy Adamów dotyczącej Lokalnego Programu Rewitalizacji, w ramach której można znaleźć informacje na temat: podstawowych pojęć i zagadnień związanych z procesem rewitalizacji, problematyki rewitalizacji obszarów wiejskich, procesu opracowywania oraz konsultowania LPR; a w późniejszym okresie również: bieżącego stanu wdrażania, finansowania, ewaluacji Programu (upublicznianie sprawozdań), innych materiałów o charakterze informacyjnym (np. komunikaty o przetargach, konkursach ofert i ich wynikach), bazę przedsięwzięć rewitalizacyjnych, galerię fotografii dokumentującą stan sprzed realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych i po ich realizacji;
- ✓ wydawane przez Operatora oraz inne podmioty zaangażowane w realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji ulotki i broszury informacyjne, publikacje związane z realizacją poszczególnych przedsięwzięć;

- ✓ publikacje i konferencje prasowe dotyczące m.in. uchwalenia LPR, kolejnych etapów wdrożenia i ewaluacji, uzyskania środków na finansowanie Programu lub poszczególnych projektów, zakończenia realizacji poszczególnych projektów realizowanych w ramach LPR.

4.6 HARMONOGRAM REALIZACJI PROCESU REWITALIZACJI

Okres realizacji procesu rewitalizacji objętego niniejszym Lokalnym Programem Rewitalizacji wynosi 7 lat (lata 2017 – 2023). Przewiduje się podział tego okresu na dwa podokresy trzyletnie pełnej funkcjonalności Lokalnym Programu Rewitalizacji poprzedzone rocznym okresem uruchamiania Programu.

Rysunek 6 *Ramowy harmonogram realizacji procesu rewitalizacji w gminie Adamów na lata 2017-2023*

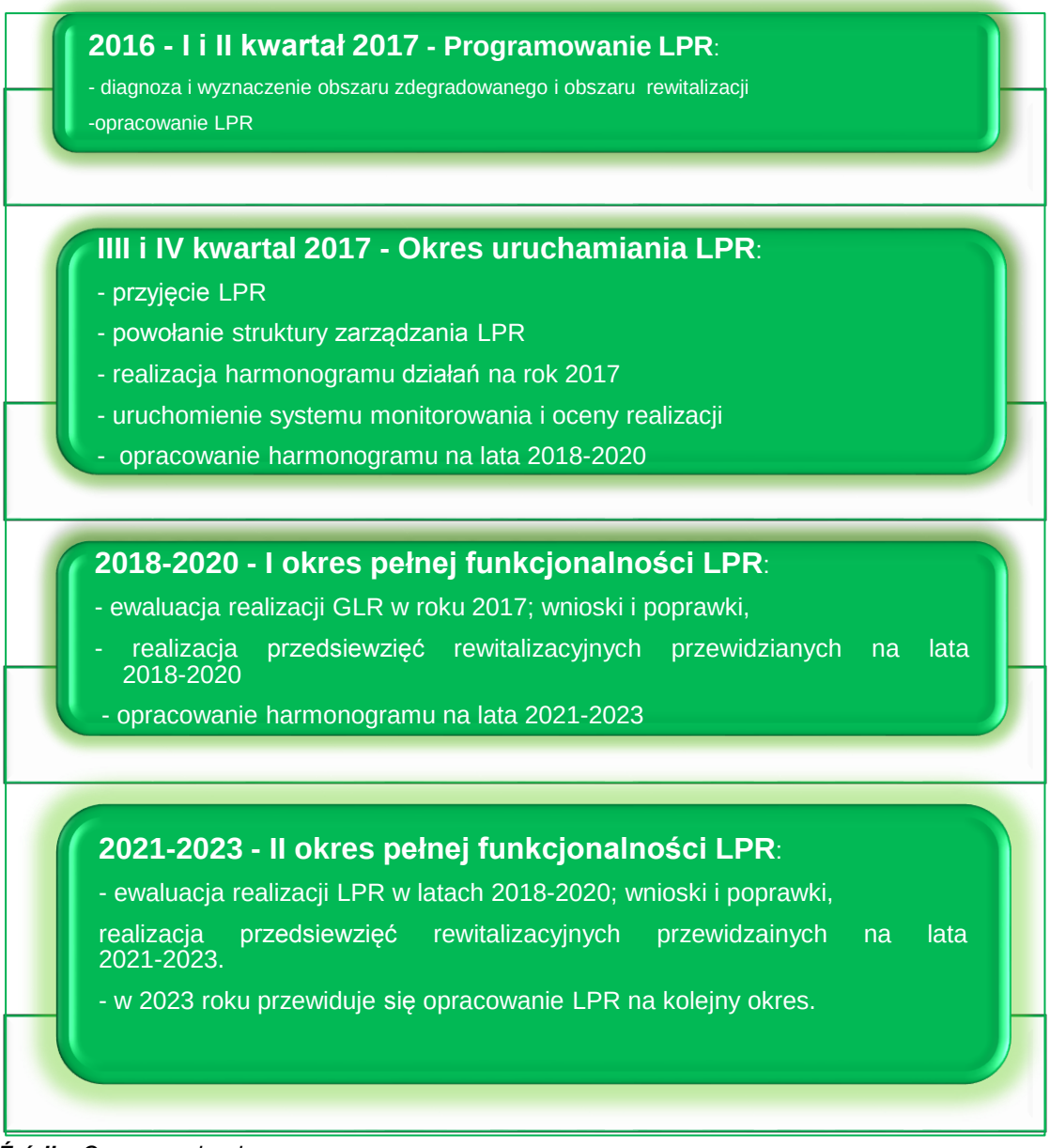

Źródło*: Opracowanie włas*

4.6.1 ZADANIA DO KOŃCA 2017 ROKU

Z uwagi na specyfikę, złożoność i skalę Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów rok 2017 przewidziano jako rok stopniowego uruchamiania pełnej funkcjonalności niniejszego Programu. Po uchwaleniu przez Radę Gminy Adamów przedmiotowego Programu należy wykonać następujące zadania:

- ✓ powołanie pełnej struktury zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji przewidzianej w ramach niniejszego dokumentu,
- ✓ uruchomienie systemu monitorowania i oceny wdrażania LPR,
- ✓ realizacja opracowanego harmonogramu działań wdrożeniowych na rok 2017,
- ✓ systematyczne uruchamianie przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- ✓ testowanie systemu zarządzania i monitorowania,
- ✓ opracowanie harmonogramu realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych na lata 2018-2020.

4.6.2 OKRES PEŁNEJ FUNCJONALNOŚCI LPR (2018-2023)

Planuje się, że po dokonaniu w 2017 r. stopniowego rozpoczęcia realizacji LPR, w roku 2018 Program osiągnie pełną funkcjonalność. Sześcioletni okres 2018-2023 został podzielny na dwa podokresy trzyletnie: 2018-2020 oraz 2021-2023. W obu podokresach przewidziano:

- ✓ I kwartał - ewaluacja realizacji LPR w okresie poprzednim, w tym:
  - sprawdzanie stopnia osiągania celów rewitalizacji;
  - wyciągnięcie wniosków z ewaluacji,
  - wprowadzenie ewentualnych poprawek korygujących realizację LPR w kolejnych latach.
- ✓ realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych (lub ich etapów) przewidzianych na dany trzyletni okres, w tym:
  - uwzględnienie bieżącego dbania o synergię pomiędzy przedsięwzięciami,
  - ewentualne korygowanie harmonogramów przedsięwzięć w taki sposób, aby przedsięwzięcia potencjalnie synergiczne były uruchamiane w sposób skoordynowany.
- ✓ III i IV kwartał 2018-2020 – opracowanie harmonogramu wdrażania rewitalizacji na okres 2021-2023.
- ✓ III i IV kwartał 2023 roku – opracowanie raportu ewaluacyjnego z 7-letniego okresu realizacji LPR.
- ✓ 2023 – Opracowanie nowego LPR.

4.7 MECHANIZMY INTEGROWANIA PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Lokalny Program Rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy (z uwzględnieniem projektów rewitalizacyjnych współfinansowanych ze środków EFRR, EFS oraz innych publicznych lub prywatnych), tak aby nie pomijać aspektu społecznego, ekonomicznego, przestrzennego, technicznego, środowiskowego i kulturowego, związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Komplementarność działań podejmowanych na obszarze gminy Adamów została zagwarantowana m.in. poprzez:

- ✓ zhierarchizowany układ celów, które obejmują wszystkie ważne elementy z punktu widzenia wyzwolenia potencjału obszaru rewitalizacji,
- ✓ wielość i różnokierunkowość zadań, zarówno z listy podstawowej, jak i dodatkowej,
- ✓ różnorodność podmiotów zaangażowanych we wdrażanie LPR.

Integrowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych objętych niniejszym Programem zostanie urzeczywistniona poprzez wprowadzenie w jego system realizacyjny niżej wymienionych zagadnienień.

Rysunek 7 *Podstawy integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych*

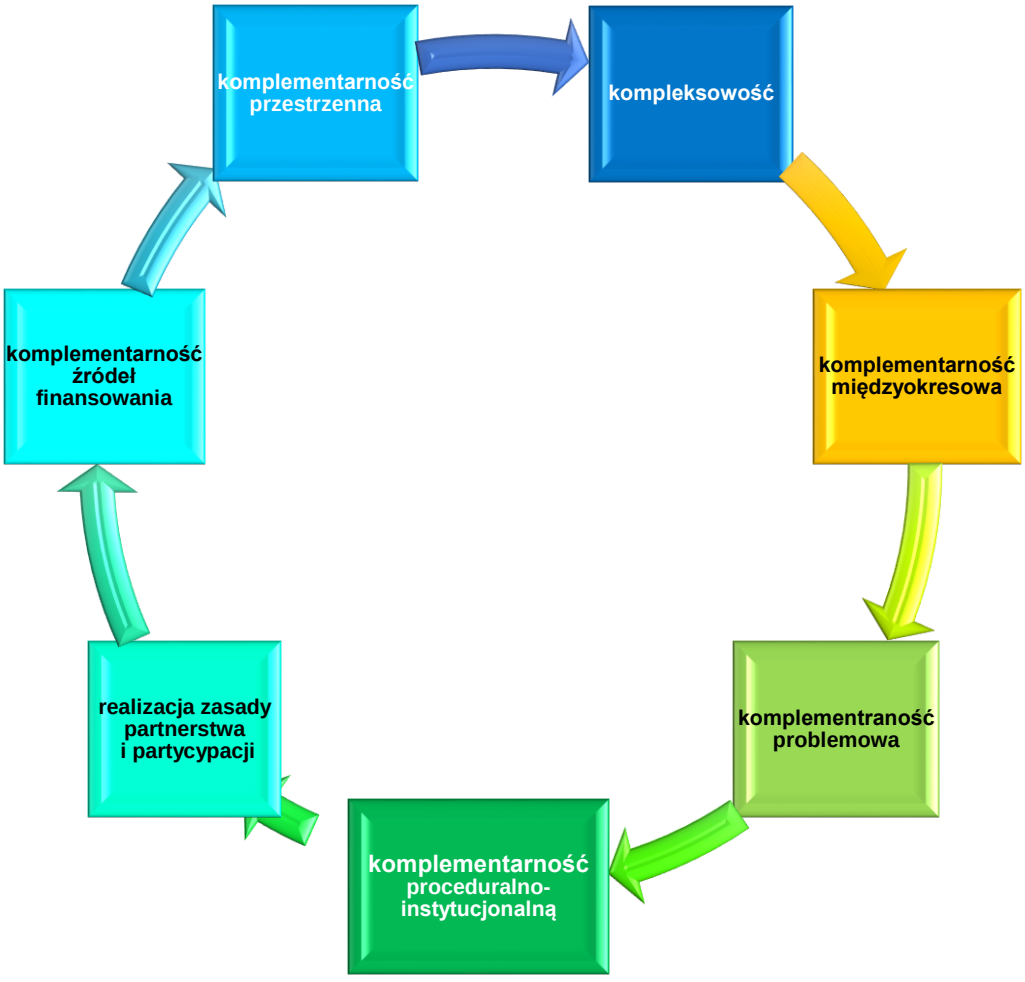

Źródło*: Opracowanie własne*

Wśród założeń dotyczących integracji działań rewitalizacyjnych znajdują się:

- Wykorzystanie szansy na rozwój poprzez rewitalizację - wyzwolenie potencjału społecznego, gospodarczego i przestrzenno-funkcjonalnego obszaru rewitalizacji.
- Podporządkowanie celom rewitalizacji wszystkich celów w poszczególnych sektorach. Proces rewitalizacji winien stanowić cel nadrzędny względem pozostałych celów sektorowych (np. w zakresie polityki społecznej, gospodarczej, komunalnej) na etapie planowania jak i wdrażania.
- Projektowanie działań rewitalizacyjnych przez pryzmat celów długookresowych i nie ograniczone wyłącznie do programów krajowych
- Nadanie priotytetowego charakteru działaniom rewitalizacyjnym poprzez ujęcie projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych w Wieloletniej Prognozie Finansowej; zabezpieczanie odpowiednich wkładów własnych z budżetu gminy dla projektów z pozabudżetowymi źródłami finansowania (np. fundusze UE, krajowe, inne międzynarodowe).
- Maksymalne wykorzystywanie różnorodnych form współfinansowania – zarówno bezzwrotnych (dotacje ze środków europejskich i krajowych), jak i zwrotnych. Jednocześnie należy mieć na uwadze, że całość działań rewitalizacyjnych nie może zostać podporządkowana jedynie celom konkretnych programów. Wykorzystywanie środków zewnętrznych stanowi jedynie szansę, a nie cel sam w sobie. Planowany jest podział dużych przedsięwzięć na zadania inwestycyjne dla celów aplikacji o środki ze źródeł zewnętrznych.
- Edukacja w zakresie procesu rewitalizacji jako jeden z podstawowych czynników warunkujących jego powodzenie. Podstawowym założeniem jest zapewnienie pełnego i prawidłowego rozumienia procesu rewitalizacji przez wszystkie jednostki i podmioty zaangażowane. Świadomość i wiedza zarówno w zakresie wagi, jak i sposobów prowadzenia działań rewitalizacyjnych jest niezwykle istotnym czynnikiem gwarantującym prawidłowość oraz efektywność procesu rewitalizacji.
- Pełna integracja działań rewitalizacyjnych w obszarach: społecznym, ekonomicznym, przestrzennym, kulturowym.
- Umacnianie aktywnego sąsiedztwa oraz odbudowywanie relacji społecznych.
- Zaangażowanie prywatnych właścicieli nieruchomości w procesy rewitalizacyjne poprzez wdrożenie konkretnych modeli współpracy.
- Inicjowanie działań rewitalizacyjnych skutkujących wytworzeniem silnego „miejscowego” impulsu rozwojowego wywołującego efekt domina. W długim okresie skutkuje to pozytywnym oddziaływaniem na rozległy obszar oraz działa zachęcająco dla pozostałych podmiotów. Wśród narzędzi, które gmina może wykorzystać w tym zakresie znajduje się: możliwość realizacji inwestycji infrastrukturalnych, udostępniania na cele inwestycyjne poszczególnych terenów oraz polepszanie wizerunku istniejących obiektów.

4.7.1 KOMPLEKSOWOŚĆ LPR

Przedmiotowy „Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023" spełnia wymogi komplementarności. Wzajemne powiązania i synergia zostały opisane na poziomie poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (w rozdziale 3).

Koncentracja interwencji i niezbędność hierarchizacji potrzeb powodują, że projekty rewitalizacyjne dotyczą terenów o istotnym znaczeniu dla terenów całej gminy, przy jednoczesnym objęciu obszarów objętych szczególną koncentracją problemów i negatywnych zjawisk kryzysowych. Interwencja LPR dotyczy wielu różnorodnych obiektów i przestrzeni, które z jednej strony wpłyną na poprawę sytuacji na obszarze rewitalizacji, z drugiej natomiast – poprzez efekt synergii będą pozytywnie oddziaływać na ożywienie i rozwój całej gminy. O kompleksowości dodatkowo świadczy przekrojowość poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Lokalny Program Rewitalizacji będzie oddziaływał w sposób kompleksowy łącząc aspekty społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, techniczne, środowiskowe i kulturowe. Złożony jest z wielu różnorodnych projektów, w tym również planowanych do współfinansowania w ramach EFRR i EFS, pozwalających na osiągnięcie kompleksowych efektów poprawy. Wymogiem koniecznym dla zagwarantowania zarówno prawidłowości opracowania LPR, jak i późniejszych efektów jego wdrożenia, jest zapewnienie ich komplementarności w różnych wymiarach. Poniżej przedstawiono komplementarność zidentyfikowanych projektów w zakresie: przestrzennym, problemowym proceduralno-instytucjonalnym, międzyokresowym oraz źródeł finansowania.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że komplementarność stanowi bardzo ważny aspekt Lokalnego Programu Rewitalizacji, gdyż zapewnienie powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami skutkować będzie efektywnym wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonych na rewitalizację.

4.7.1 KOMPLEMETARNOŚĆ PROBLEMOWA

Niniejszy Program Rewitalizacji spełnia całość wymogów w zakresie komplementarności problemowej i jest dokumentem spójnym wewnętrznie oraz zewnętrznie, harmonijnie wplecionym w system zarządzania strategicznego gminy Adamów.

- ✓ szczegółowy opis powiązań przedmiotowego LPR z lokalnymi dokumentami strategicznymi został zaprezentowany w rozdziale 1,
- ✓ w rozdziale 3.1.1 zaprezentowano wizję stanu obszaru po zrealizowaniu programu rewitalizacji,
- ✓ w rozdziale 3.1.2 zaprezentowano również zhierarchizowane cele rewitalizacji (cel główny – cele strategiczne- cele operacyjne),
- ✓ w rozdziale 3.1.2 zaprezentowano kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie zdiagnozowanych negatywnych zjawisk,
- ✓ w rozdziale 3.2 - przedstawiono listę planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych (zwierającą w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny),

- ✓ w rozdziale 3.2 przedstawiono charakterystykę (realizujących kierunki działań rewitalizacyjnych) pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych,
- ✓ w tabeli pn. *Zintegrowanie przedsięwzięć wraz ze zdiagnozowanymi problemami i lokalnymi potencjałami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017 – 2023"* – zaprezentowano szczegółową charakterystykę problemów, jakim odpowiadają poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne oraz potencjały wykorzystywane przy ich realizacji
- ✓ w rozdziale 4 zaprezentowano kwantyfikowalne rezultaty rewitalizacji, opatrzne wskaźnikami oceny postępów wdrażania.

Zaprezentowane w niniejszym dokumencie przedsięwzięcia rewitalizacyjne są komplementarne na poziomie ogólnym (dopełniania się rodzajami). Wszystkie z przedsięwzięć rewitalizacyjnych mają charakter przekrojowy – realizuje więcej niż jeden cel i dotyka szeregu aspektów (społecznych, ekonomicznych, przestrzennych, środowiskowych, technicznych). Wzajemne dopełnianie się poszczególnych przedsięwzięć z listy szczegółowej zostało zapewnione m.in. na poziomie naboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych prowadzonych w okresie 08-12.05.2017 r. przez gminę Adamów. Przyjęto zasadę, że komplementarność problemowa występuje jeżeli jest wykazane dopełnianie się przedsięwzięć w zakresie przeciwdziałania co najmniej jednemu problemowi społecznemu i co najmniej jednemu problemowi innemu, niż społeczny.

W przypadku projektów infrastrukturalnych, związanych z rewitalizacją zdegradowanych obiektów czy budynków, zaniedbanych terenów publicznych zakłada się prowadzenie tam działań o charakterze społecznym (wspierających potencjał młodzieży oraz ich kompetencje społeczne i edukacyjne, integracyjnych, aktywizujących mieszkańców, promujących zdrowe nawyki żywieniowe i ruchowe, a także zwiększające świadomość w zakresie postaw proekologicznych i proklitycznych, zwiększających dostęp do kultury).

Jednocześnie przedsięwzięcia zostały zaplanowane w taki sposób, aby ich skutki przyczyniały się do niwelowania problemów w różnych sferach, osiągając w niektórych przypadkach wymiar horyzontalny. Aktywizacja społeczna przyczyni się zarówno do ograniczania problemu patologii, jak i aktywizacji zawodowej. Problemy związane z funkcjonowaniem osób niepełnosprawnych będą niwelowane zarówno w warstwie społecznej i zawodowej, jak i w odniesieniu do fizycznego funkcjonowania (ograniczenia barier architektonicznych) wskazanej kategorii społecznej. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii przyczyni się do podniesienia standardu zamieszkania, a także będzie pozytywnie oddziaływać na środowisko naturalne poprzez ograniczenie tzw. niskiej emisji. Projekty polegające na poprawie jakości usług publicznych (np. poprawa standardu i rozwój bazy dydaktycznej szkoły) przełożą się na wzrost poczucia tożsamości lokalnej i budowanie silnego kapitału społecznego. Wpłynie to na atrakcyjność obszaru jako miejsca zamieszkania i rekreacji (np. uporządkowanie i poprawa estetyki przestrzeni publicznych, co niewątpliwie przyczyni się do rozwoju usług turystycznych i okołoturystycznych jak również usług podstawowych dla mieszkańców.

Wskazane w ramach niniejszego LPR przedsięwzięcia wpływają na niwelowanie problemów w różnych sferach, co przeciwdziała fragmentacji działań i wpływa na ich kompleksowość.

Kolejność realizacji zidentyfikowanych projektów rewitalizacyjnych wynika z logicznej konsekwencji wprowadzonych zmian w obszarze rewitalizacji. W pierwszej kolejności realizowane będą projekty inwestycyjne, których efekty w formie udostępnionej powierzchni lub wyposażenia mogą zostać wykorzystane podczas realizacji projektów miękkich. Na kolejność realizacji projektów wpływ ma również rozwiązanie najbardziej naglących potrzeb obszaru rewitalizacji.

4.7.3 KOMPLEMENTARNOŚĆ PRZESTRZENNA

Niniejszy Program Rewitalizacji spełnia wymagania dotyczące komplementarności przestrzennej. Ze względu na znaczenie tego obszaru (koncentracja usług) planowana interwencja nie spowoduje przesunięcia problemów na inny obszar, a jedynie zapoczątkuje pozytywne zmiany w pozostałych sołectwach gminy.

Znaczna część przedsięwzięć rewitalizacyjnych skupia się wyłącznie na obszarze rewitalizacji i jest z nim ściśle powiązana. Pozwolą one na wyprowadzenie obszaru zdegradowanego ze stanu kryzysowego. W ramach LPR przewidziano również przedsięwzięci umiejscowione na oraz poza obszarem rewitalizacji. Dotyczy to przedsięwzięć wyposażenia mieszkańców w niezbędną infrastrukturę techniczną, jak również odnawialne źródła energii.

Zaplanowane przedsięwzięcia stanowią odpowiedź na zdiagnozowane problemy konkretnego terenu. W związku z tym, że wiele z nich dotyczy działań podejmowanych dla miejsc lub obiektów użyteczności publicznej pozytywne skutki ich realizacji zauważalne będą nie tylko na całym obszarze rewitalizacji, lecz również w obrębie całej gminy. A, co najważniejsze, ich realizacja będzie zapobiegać przenoszeniu się różnych problemów na dalsze obszary gminy.

Komplementarność przestrzenna w niniejszym dokumencie została zapewniona dzięki skupieniu znacznej części projektów wybranych do realizacji na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji zostały wyznaczone po przeprowadzeniu analizy istotnych dla rozwoju gminy problemów oraz z uwzględnieniem opinii przedstawicieli zainteresowanych środowisk jak i samych mieszkańców. Uwzględnienie zarówno danych obiektywnych, jak i opinii społeczeństwa świadczy o trafności przestrzennej zaplanowanej w ramach rewitalizacji interwencji. Wszystkie podstawowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne (Lista 1) skupiają się na obszarze rewitalizacji i są z nim ściśle powiązane. Stanowią odzwierciedlenie głównych problemów wytypowanego obszaru.

O zachowaniu zasady komplementarności przestrzennej świadczy przed wszystkim wyznaczony obszar rewitalizacji. Przeprowadzona delimitacji pozwoliła na wybranie obszaru charakteryzującego się największą koncentracja niekorzystnych zjawisk społecznych i współwystępujących innych negatywnych zjawisk (w sferze środowiskowej lub gospodarczej lub technicznej lub przestrzenno-funkcjonalnej). Wyznaczony obszar rewitalizacji składa się z 2 sąsiadujących ze sobą podobszarów – sołectwa Adamów oraz sołectwa Jacnia.

4.7.4 KOMPLEMENTARNOŚĆ ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

Niniejszy program spełnia wymogi komplementarności źródeł finansowania. Przedmiotowa komplementarność została zapewniona przez określenie oraz łączenie różnych źródeł finansowania. Przewidziano zarówno przedsięwzięcia współfinansowane przez sektor prywatny jak i publiczny, środki osób/podmiotów indywidualnych, sektora pozarządowego, jak i środki publiczne – gminne oraz środki europejskie. Wśród przedsięwzięć rewitalizacyjnych znajdują się te, które finansowane lub współfinansowane będą z różnych źródeł publicznych i prywatnych, w tym w szczególności z:

- Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego,
- Europejskiego Funduszu Społecznego,
- Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich,
- budżetu gminy Adamów,
- środków beneficjentów niepublicznych, takich jak: przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, itd.

Realizacja projektów rewitalizacyjnych z różnych źródeł z wykluczeniem ryzyka podwójnego finansowania pozwala na uzyskanie korzystnych efektów i wpływa na wzrost dynamiki pożądanych zmian. Ponadto projekty zapisane w dokumencie dają także możliwość włączenia środków prywatnych w finansowanie procesów rewitalizacji. Ważne jest wykorzystanie dla celów rewitalizacji dostępnych środków z programów rządowych oraz funduszy pomocowych Unii Europejskiej, a także stworzenie przez gminę warunków dla możliwie szerokiego włączenia się sektora prywatnego w działania na rzecz rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem lokalnych firm i instytucji oraz programów aktywizacji i wsparcia dla wspólnot mieszkaniowych.

Szczególną formę finansowania działań rewitalizacyjnych stanowi połączenie środków publicznych i prywatnych poprzez zawiązanie partnerstwa publiczno-prywatnego (PPP). W rozumieniu ustawy o PPP z dnia 28 lipca 2005 r. (Dz. U. Nr 169 poz.1420) jest to oparta na umowie współpraca podmiotu publicznego i partnera prywatnego, służąca realizacji zadania publicznego, w ramach której partner prywatny w całości albo w części poniesie nakłady na wykonanie przedsięwzięcia będącego przedmiotem współpracy lub zapewni ich poniesienie przez osoby trzecie. Partnerstwo publiczno-prywatne, jest szczególnie zalecane, gdy: samorząd chce utrzymać pewien stopień kontroli nad przedsięwzięciem, istnieją znaczne potrzeby inwestycyjne, a fundusze publiczne winny być kierowane na inne cele, zaangażowany w projekt sektor prywatny jest w stanie uzyskać zwrot zainwestowanych środków z opłat za użytkowanie obiektu. Podobną formą finansowania działań rewitalizacyjnych jest partnerstwo publiczno-społeczne czyli forma współpracy jednostki publicznej z organizacjami pozarządowymi.

W ramach wszystkich przedsięwzięć z listy przedsięwzięć podstawowych (Lista 1), określono indykatywne ramy finansowe, w tym kwoty finansowania dla każdego z nich. Natomiast dla przedsięwzięć dodatkowych (Lista 2), określono szacunkowe kwoty finansowania. Dodatkowo przy każdym przedsięwzięciu wskazano komplementarne źródła finansowania.

Program zakłada umiejętne wykorzystywanie środków ze źródeł zewnętrznych, dzięki którym będzie można uzyskać korzystne i optymalne efekty na obszarze rewitalizacji.

4.7.5 KOMPLEMENTARNOŚĆ PROCEDURALNO-INSTYTUCJONALNA

„Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023" charakteryzuje się komplementarnością proceduralno-instytucjonalną, gdyż obejmuje system zarządzania procesem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie interesariuszy, w tym niezależnych od siebie instytucji i podmiotów.

W Części IV Programu został opisany system wdrażania LPR, natomiast w rozdziale 4.1. zaprezentowano strukturę zarządzania wdrażaniem LPR. System monitorowania został opisany w rozdziale 4.4. a system oceny skuteczności działań rewitalizacyjnych (oceny postępów realizacji celów Programu) – w rozdziale 4.5. W kolejnym z rozdziałów zaprezentowano mechanizm wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmienność otoczenia programu (w tym na zmiany wywołane przez sam program).

System zarządzania rewitalizacją zostanie włączony w strukturę ogólnego systemu zarządzania w gminie Adamów głównie poprzez uwzględnienie Lokalnego Programu Rewitalizacji w filarze schematu struktury zarządzania gminą, jako ramy operacyjnej integrującej wszystkie strategiczne działania. Pełne włączenie nastąpi z chwilą uchwalenia LPR.

Komplementarność proceduralno – instytucjonalna przejawia się w systemie zarządzania jaki został zaprojektowany na potrzeby implementacji rewitalizacji. Kwestie rewitalizacji zostaną merytorycznie usytuowane w Referat Rolnictwa, Inwestycji, Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska (Operator Rewitalizacji), co wiązało się będzie z realizacją szeregu zadań o wymiarze koordynacyjnym, rozliczeniowym, informacyjnym, itp. Dodatkowo o komplementarności proceduralno-instytucjonalnej będzie świadczyła fakt, powołania Koordynatora Rewitalizacji harmonizującego całość działań rewitalizacyjnych. Operator rewitalizacji będzie aktywnie współpracował z władzami gminy, Zespołem ds. rewitalizacji oraz wnioskodawcami realizującymi przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Wdrażanie LPR opierało się będzie na szeregu procedur uwzględniających m.in. prowadzenie stosownych rejestrów, rozliczanie rewitalizacji (monitoring i ewaluacja). Komplementarność proceduralno – instytucjonalna znajduje swój wyraz także w udziale interesariuszy w procesie realizacji LPR. Dzięki ich włączeniu za pomocą określonych mechanizmów – realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, działalności zespołu ds. rewitalizacji, aktywizacji z wykorzystaniem rocznych programów współpracy z organizacjami pozarządowymi czy instrumentu jakim jest inicjatywa lokalna zapewnione zostanie zaangażowanie różnych sektorów. W Regulaminie Organizacyjnym znajdą się zapisy poszerzające zakres działania Referatu Rolnictwa, Inwestycji, Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska i osoba zajmująca stanowisko ds. organizacyjno-kadrowych o zagadnienia związane z wdrażaniem i monitorowaniem wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Jednocześnie kompleksowa rewitalizacja obszaru zdegradowanego wymaga współpracy wszystkich rodzajów jednostek funkcjonujących na obszarze gminy, dlatego korzystnym modelem jest współpraca podmiotów publicznych, prywatnych i społecznych. W tym celu w systemie wdrażania LPR został przewidziany również Zespół ds. rewitalizacji zapewniający reprezentatywność w systemie zarządzania wszystkich sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego.

Szczególną rolę we wdrażaniu Lokalnego Programu Rewitalizacji będą pełnili: sołtysi oraz Radni Rady Gminy z obszaru sołectwa Adamów, którzy będą pełnili funkcję koordynacyjną wdrażaniem LPR w mikroskali pojedynczego sołectwa, ponieważ są przedstawicielami mieszkańców i najlepiej znają ich problemy i potrzeby.

4.7.6 REALIZACJA ZASADY PARTNERSTWA I PARTYCYPACJI

W celu jak najpełniejszego zrealizowania celów rewitalizacji wyznaczonych w niniejszym Lokalnym Programie Rewitalizacji zapewniono zaangażowanie w proces rewitalizacji instytucji mogących być partnerami w realizacji przedsięwzięć zapisanych w LPR oraz zachęcano mieszkańców do podejmowania inicjatyw służących realizacji celów rewitalizacji.

Zasada „partnerstwa" jest jedną z kluczowych zasad przyświecających przygotowaniu i wdrażaniu LPR. Inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi stanowiło podstawę prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji. Przedmiotowa współpraca ma celu zagwarantować wykorzystanie potencjału organizacji i społeczności lokalnej poprzez skoordynowanie działań w ramach jednego, spójnego projektu akceptowanego i wspieranego przez wszystkich uczestników, optymalne wykorzystanie kompetencji i zasobów będących w dyspozycji gminy, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców, wsparcie innowacyjności proponowanych rozwiązań, wyrażającej się zastosowaniem nowych podejść do problemów związanych z rozwojem lokalnym.

„Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023" realizuje zasadę partnerstwa i partycypacji poprzez angażowanie interesariuszy na każdym etapie jego realizacji. Szczegółowe informacje na ten temat przedstawiono w Części 5. Partycypacja społeczna.

4.7.7 KOMPLEMENTARNOŚĆ MIĘDZYOKRESOWA

Niniejszy Lokalny Program Rewitalizacji tworzono z myślą o spełnieniu wymogów komplementarności międzyokresowej oraz spójności jego przedsięwzięć z działaniami finansowanymi w poprzednim okresie programowania.

Dokonując wyboru przedsięwzięć do realizacji wzięto pod uwagę również ich spójność i synergiczność ze zrealizowanymi w latach ubiegłych projektami i programami. Zidentyfikowane projekty inwestycyjne i nieinwestycyjne są naturalną kontynuacją i rozwinięciem działań oraz przedsięwzięć finansowanych z różnych źródeł: przez samorząd gminy Adamów, ze środków Unii Europejskiej i krajowych, przez partnerów społecznych i instytucjonalnych oraz podmioty prywatne. Komplementarność projektów opiera się na wykorzystaniu powstałych produktów i rezultatów, udziale tych samych użytkowników, pełnieniu tych samych funkcji. Ponadto obejmują kompleksowe rozwiązania obszarowe w zakresie rozwiązywania problemów i zaspokajanie potrzeb.

Wśród najważniejszych z projektów i przedsięwzięć komplementarnych należy wymienić m.in.:

- „**Budowa zbiornika wodnego małej retencji na rzece Jacynka w miejscowości Jacnia**” – Projekt realizowany był w 2010 r. ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013, Osi priorytetowej: VI. Środowisko i czysta energia, Działania 6.1 Ochrona i kształtowanie środowiska (dofinansowanie 1 597 965,91 zł). W jego ramach w malowniczo położonej miejscowości Jacnia, na rzece Jacynka, wybudowano zbiornik retencyjny. Akwen na rzece Jacynka ma powierzchnię 6 hektarów i może pomieścić 105 tys. m^3 wody. Przedsięwzięcie miało przyczyni się do powstania wokół niego infrastruktury przyciągającej turystów. Dotychczas jednak takiej infrastruktury nie udało się zbudować.
- „**Budowa wodociągu w miejscowościach: Jacnia, Adamów, Potoczek**”- Przedsięwzięcie realizowane było ze środków własnych gminy Adamów w latach 2009-2011 (łączny koszt inwestycji: 355 857,59 zł) . Efektem jego realizacji było zwiększenie jakości życia mieszkańców gminy Adamów poprzez budowę wodociągu umożliwiającego dostęp do bieżącej wody.
- „**Budowa oczyszczalni ścieków w Adamowie”** – Budowa oczyszczalni ścieków została sfinansowana ze środków własnych gminy Adamów (łączny koszt: 180 071,87 zł). W Adamowie wybudowano mechaniczno – biologiczną oczyszczalnię ścieków typu M-BOŚ 150 o obciążeniu wyrażonym równoważną liczbą mieszkańców RLM – 103, obsługującą lokalny odcinek kanalizacji sanitarnej o długości 800 mb który odprowadza ścieki z wielofunkcyjnego obiektu mieszczącego siedzibę Urzędu Gminy oraz Urzędu Pocztowego i mieszkań Spółdzielni Mieszkaniowej, a także z Ośrodka Zdrowia, biurowca MHSI i piekarni.
- „**Budowa wodociągu w miejscowości Adamów**” - Przedsięwzięcie realizowane było ze środków własnych gminy Adamów (łączny koszt inwestycji: 433 717,33 zł) . Efektem jego realizacji było zwiększenie jakości życia mieszkańców gminy Adamów poprzez budowę wodociągu umożliwiającego dostęp do bieżącej wody.
- „**Adaptacja budynku remizy OSP na świetlicę wiejską w Jacni**” - Projekt realizowany był w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Działanie: Lokalne strategie rozwoju w zakresie odnowy i rozwoju wsi / Oś IV Leader (dofinansowanie: 103 421,00 zł). Celem projektu jest poprawa jakości życia w sferze społeczno – kulturalnej mieszkańców miejscowości Jacnia poprzez adaptację pomieszczeń budynku remizy OSP na świetlicę wiejską. W jego ramach w budynku remizy OSP wymienione zostały okna, drzwi, wykonane zostało zadaszenie nad wejściem do budynku oraz podjazd dla osób niepełnosprawnych. Dodatkowo wykonano przyłącze wodociągowe i kanalizacji sanitarnej wraz z instalacją. Wykonane prace wpłynęły na poprawę funkcjonalności pomieszczeń świetlicy oraz dostępność komunikacyjną obiektu w szczególności dla osób niepełnosprawnych. Realizacja operacji przyczyniła się do poprawy jakości i standardu życia mieszkańców oraz zaspokojenia potrzeb społecznych i kulturalnych.
- **„Integracja lokalnej społeczności zamieszkałej na obszarach LGD oraz kultywowanie zwyczajów i obrzędów sobótkowych poprzez organizację Nocy Świętojańskiej" w Jacni”** - Projekt realizowany był w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Działanie: Małe projekty / Oś IV Leader (dofinansowanie: 12 400,50 zł).
- „**Centrum Integracji Społecznej z siedzibą w Jacni**” – Przedsięwzięcie polegające na utworzeniu CIS w Jacni uzyskało dofinasowanie Marszałka Województwa Lubelskiego (kwota dofinansowania: 341 865,00 zł). Centrum powstało i funkcjonuje od 2015 roku. Oferta CIS zawiera warsztaty z doradztwa i szkolenia zawodowego. Zapewnia również indywidualne wparcie psychologa, doradcy zawodowego oraz pracownika socjalnego. Program reintegracji zawodowej realizowany jest w ramach 4 warsztatów: rolno-leśnego,

rolno-sadowniczego, gastronomiczno-opiekuńczego i remontowo-budowlanego. Opiekę nad uczestnikami warsztatu sprawuje instruktor reintegracji zawodowej.

4.8 SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE LPR

W niniejszym rozdziale zaprezentowano szacunkowe ramy finansowe realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji. Należy jednocześnie zaznaczyć, że ramy finansowe przedstawiono na koniec lutego 2017 r. i ich dokładność dla poszczególnych przedsięwzięć jest bardzo zróżnicowana. W odniesieniu do niektórych kwoty znane są na poziomie kosztorysu inwestorskiego i zostały wskazane przez realizatorów poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, dla innych natomiast określono je dokonując szacowania parametrycznego (na bazie podobnych projektów), które należ uznać za przybliżone z dokładnością +/- 30%.

Szacunkowe ramy finansowe Program Rewitalizacji przedstawiają się w następujący sposób:

Operator zamierza realizować LPR w sposób wszechstronny i kompleksowy. Pozyskanie środków z różnych źródeł zewnętrznych jest istotnym czynnikiem wspomagającym realizację LPR, ale ich brak lub mniejsza od oczekiwanej wysokość wsparcia nie doprowadzi do porzucenia idei wdrażania działań rewitalizacyjnych (może je jedynie ograniczyć). W przypadku braku dofinansowania ze źródeł zewnętrznych, z uwagi na wysoki priorytet przedsięwzięć rewitalizacyjnych wynikający z konieczności podjęcia interwencji w obszarze kryzysowym, Operator będzie dążył do realizacji najważniejszych przedsięwzięć LPR (minimalnie znajdujących się na liście 1) z udziałem środków budżetowych oraz zwrotnych instrumentów finansowych.

Tabela 10 *Indykatywne ramy finansowe realizacji LPR (PLN)*

Lp.	Numer przedsięwzięcia rewitalizacyjnego	Szacowany koszt przedsięwzięcia	Wkład publiczny	W tym wkład środków europejskich	Wkład prywatny	Źródła finansowania
1.	LISTA 1 – PODTAWOWYCH PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH					
	1/1	5 000 000,00	5 000 000,00	3 455 284,55	0,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Adamów
2.	2/1	2 000 000,00	2 000 000,00	1 382 113,82	0,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich) oraz środki budżetu gminy Adamów
3.	3/1	600 000,00	600 000,00	570 000,00	0,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 11. 3 Ekonomia społeczna) oraz środki budżetu gminy Adamów
4.	4/1	600 000,00	600 000,00	570 000,00	0,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (Działanie 11.1 Aktywne włączenie) oraz środki budżetu gminy Adamów
1.	LISTA 2 – LISTA DOPUSZCZALNYCH PRZEDSIEWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH					
	2/1	100 000,00	100 000,00	95 000,00	0,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (11.5

						Usługi społeczne i zdrowotne) oraz budżet gminy Adamów
2.	2/2	950 000,00	950 000,00	902 500,00	0,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (12.2 Kształcenie ogólne) oraz budżet gminy Adamów
3.	2/3	2 690 457,84	2 690 457,84	2 283 889,16	0,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (4.1 Wsparcie wykorzystania OZE) oraz budżet gminy Adamów
4.	2/4	2 000 000,00	2 000 000,00	1 900 000,00	0,00	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (5.5 Promocja niskoemisyjności) oraz budżet gminy Adamów
5.	2/5	150 000,00	150 000,00	95 445,00	0,00	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz budżet gminy Adamów
6.	2/6	200 000,00	200 000,00	127 260,00	0,00	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz budżet gminy Adamów
7.	2/7	150 000,00	150 000,00	130 000,00	0,00	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lat 2014-2020, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz budżet gminy Adamów
8.	2/8	100 000,00	90 000,00	90 000,00	10 000,00	Fundusz Inicjatyw Obywatelskich (Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej) oraz środki spółdzielni socjalnej
9.	2/9	200 000,00	190 000,00	190 000,00	10 000,00	Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (LEADER) oraz środki stowarzyszenia
10.	2/10	0,00	0,00	0,00	0,00	Zadanie bez kosztowe
11.	2/11	60 000,00	50 000,00	50 000,00	10 000,00	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (LGD) oraz środki KGW i sponsorów prywatnych
12.	2/12	500 000,00	500 000,00	318 850,00	0,00	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019 oraz środki budżetu gminy Adamów

***Źródło**: Opracowanie własne*

***Tabela 11** Podsumowanie ram finansowych realizacji LPR (PLN)*

Wyszczególnienie	**Kwota**
Całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych LPR:	15 300 457,84
Całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych LPR realizowanych przez gminę Adamów i jej jednostki organizacyjne:	14 940 457,84
Całkowita wartość przedsięwzięć rewitalizacyjnych LPR realizowanych przez inne podmioty:	360 000,00
Dofinansowanie ze środków europejskich i krajowych:	12 162 642,53
Pozostały wkład publicznych:	3 107 815,31
Wkład prywatny:	30 000,00

***Źródło:** Opracowanie własne*

Tabela 12 *Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych*

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1.	„Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych”		2 500 000,00	2 500 000,00				
2.	„Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem”		1 000 000,00	1 000 000,00				
3.	„Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie”		600 000,00					
4.	„RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji”		300 000,00	300 000,00				
5.	„STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY”		50 000,00	50 000,00				
6.	„Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów”			475 000,00	475 000,00			
7.	„Energia odnawialna w Gminie Adamów”			1 000 000,00	1 690 457,84			
8.	„Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej”			1 000 000,00	1 000 000,00			
9.	„Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych”			150 000,00				
10.	„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji”			100 000,00	100 000,00			
11.	„ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”			37 500,00	37 500,00	37 500,00	37 500,00	
12.	„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów”			100 000,00				
13.	„ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”			200 000,00				

14.	**„Monitoring obywatelski”**							
15.	**„Aktywni i kreatywni”**	10 000,00	10 000,00	**10 000,00**	**10 000,00**	**10 000,00**	**10 000,00**	
16.	**„Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”**			**250 000,00**	**250 000,00**			
SUMA:		**10 000,00**	**4 460 000,00**	**4 010 000,00**	**3 562 957,84**	**47 500,00**	**47 500,00**	**0,00**

***Źródło**: Opracowanie własne*

4.9 MONITOROWANIE REALIZACJI LPR

W celu zmierzenia efektów przyszłych działań rewitalizacyjnych realizowanych w gminie Adamów i prawidłowego reagowania na niepożądane tendencje i zjawiska, niezbędne jest wdrożenie odpowiedniego systemu monitoringu i ewaluacji opierającego się na konkretnych wskaźnikach. **Celem monitoringu** będzie ocena **stopnia realizacji celów rewitalizacji i kierunków działania** określonych w programie.

Pojęcie monitoringu oznacza systematyczne obserwowanie jakiegoś procesu i odnotowywanie jego zmieniającego się stanu w celu uzyskania wiedzy o jego przebiegu. Tak rozumiany monitoring spełnia również rolę systemu wczesnego ostrzegania o ewentualnych nieprawidłowościach. System monitorowania LPR został tak skonstruowany, aby umożliwiać dokonywanie obiektywnych pomiarów poszczególnych wskaźników w przyjętych odstępach czasu, dzięki czemu możliwa będzie ocena efektywności realizowanych przedsięwzięć. Głównym celem monitorowania procesów rewitalizacyjnych w gminie Adamów jest dostarczenie informacji, na podstawie których nastąpi ocena postępu prowadzonych działań oraz weryfikacja tempa i kierunku zmian, do których proces ten zmierza. Dzięki monitoringowi prowadzona będzie identyfikacja trudności lub nieprawidłowości we wdrażaniu Programu. Zagwarantuje ona również zgodność realizacji przedsięwzięć z przyjętymi założeniami i wcześniej zatwierdzonymi celami, a także spełnia funkcję wewnętrznej kontroli, obejmującej ocenę skuteczności i terminowości realizacji poszczególnych działań względem przyjętego harmonogramu, a także kontrolę końcową – sprawdzenie czy ustalone cele zostały osiągnięte.

Wśród instytucji i podmiotów, które będą brały udział w procesie monitoringu Lokalnego Programu Rewitalizacji należy w szczególności wymienić:

- ✓ Operatora Programu Rewitalizacji na czele z Koordynatorem Rewitalizacji;
- ✓ Zespół ds. rewitalizacji;
- ✓ odpowiednie stanowiska w strukturze Urzędu Gminy w Adamowie oraz gminnych jednostek organizacyjnych sprawujące nadzór i kontrolę nad poszczególnymi sferami istotnymi dla procesu rewitalizacji;
- ✓ wnioskodawców - partnerów, którzy współpracując z gminą realizują przedsięwzięcia rewitalizacyjne przyczyniające się do implementacji LPR.

Szczególna rola w procesie monitoringu przypada beneficjentom, którzy mają obowiązek monitorowania wdrażania poszczególnych ujętych w Programie projektów.

Podstawowym podmiotem monitorującym oraz dokonującym ewaluacji osiągania założonych wskaźników będzie **Operator Programu**. Jego rola obejmować będzie jednocześnie monitoring oraz sprawozdawczość. Sprawozdania z realizacji Programu (rzeczowo-finansowe) przedkładane będą przez Operatora Radzie Gminy Adamów w cyklach rocznych (w formie sprawozdania rocznego), a także okresowych (za lata 2017-2020 oraz 2021-2023) oraz na koniec realizacji Programu (rok 2023). Sprawozdania składane będą i opiniowane będą przez Zespół ds. rewitalizacji i podawane do publicznej wiadomości.

***Rysunek 8** Kluczowe podmioty procesu monitowania*

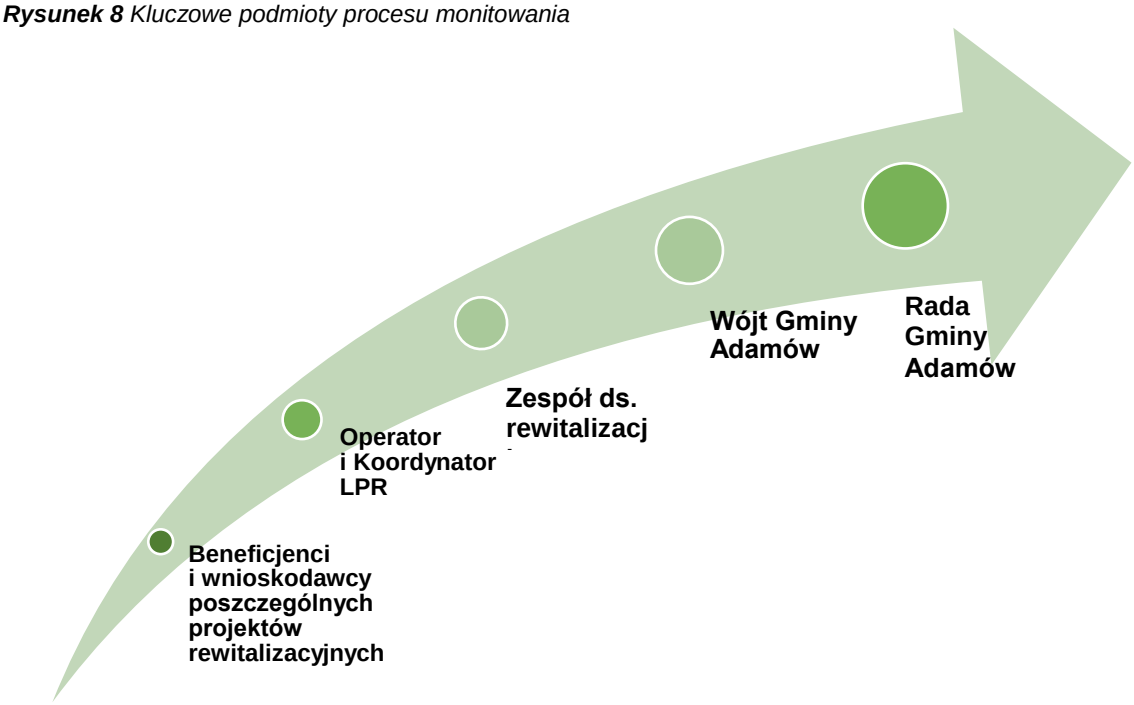

***Źródło:** Opracowanie własne*

Monitoring niniejszego Programu prowadzony będzie w oparciu o następujące zasady:

1. Monitoring realizowany będzie **w cyklu rocznym oraz okresowym**.
2. Monitoring prowadzony będzie w oparciu o wytyczone wskaźniki rozwoju, będą to wskaźniki produktu, rezultatu oraz oddziaływania (Załącznik nr 1).
3. **Źródłem weryfikacji** wskaźników będą **dane statystyczne**, **dane źródłowe** znajdujące się w dyspozycji **Urzędu Gminy w Adamowie, gminnych jednostek organizacyjnych bądź też partnerów – wnioskodawców**, którzy współpracując z gminą realizują przedsięwzięcia rewitalizacyjne przyczyniające się do implementacji LPR.
4. W obiektywnie uzasadnionych przypadkach wskaźniki mogą ulegać modyfikacji.
5. Punktem odniesienia, w procesie weryfikacji wskaźników będą dane pochodzące z końca 2015 r., bądź też inne – w uzasadnionych przypadkach.
6. W procesie monitoringu uwzględniane będą plany wdrażania rewitalizacji określone w Rocznych okresowych harmonogramach (rocznym oraz trzyletnim) realizacji LPR.
7. W procesie monitoringu, w sytuacji braku postępów, które świadczyłyby o wdrażaniu LPR, identyfikowane będą bariery implementacji.
8. Wyniki monitoringu przyjmowały będą postać informacji z realizacji LPR (za minione trzy lata).
9. Informacja z realizacji LPR określała będzie zarówno źródła sukcesów, jak i porażek w zakresie osiągania wskaźników, a tym samym kierunków działania i celów rewitalizacji.
10. Za przeprowadzanie monitoringu odpowiedzialny będzie Operator Programu.
11. Proces monitoringu prowadzony będzie z uwzględnieniem form szerokiej partycypacji społecznej – poprzez zaangażowanie Zespołu ds. rewitalizacji oraz konsultacje społeczne.
12. Informacja z realizacji LPR przedstawiana będzie Radzie Gminy Adamów.

Sprawozdawczość (prowadzona w ramach monitoringu) obejmuje zbieranie informacji związanych z wdrażaniem poszczególnych przedsięwzięć z uwzględnieniem celów i działań, w postaci danych liczbowych, finansowych, wskaźników i innego rodzaju informacji oraz przekazanie ich odpowiednim jednostkom w określonej formie i terminach. Sprawozdawczość zakłada bieżący i periodyczny przepływ informacji, co pozwala na uchwycenie nieprawidłowości w procesie wdrażania i monitorowania Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Wśród elementów systemu sprawozdawczości należy wymienić:

- ✓ instytucje i podmioty otrzymujące i sporządzające sprawozdania tj. Operator Programu, Zespół ds. rewitalizacji, partnerów-wnioskodawców;
- ✓ przedmiot poszczególnych sprawozdań - informacje o postępie realizacji przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, celów oraz całego Programu;
- ✓ narzędzia sprawozdawczości - sprawozdania, umowy o dofinansowanie i wnioski aplikacyjne/o refundację;
- ✓ okresy sprawozdawcze.

Wszechstronne sprawozdanie, umożliwiające skuteczny monitoring rzeczowy i finansowy, będzie zawierało następujące dane:

- ✓ informacje ogólne;
- ✓ informacje dotyczące przebiegu rzeczowego realizacji przedsięwzięcia lub Programu, w tym:
  - ➢ na szczeblu Programu: informacje na temat zgłoszonych do realizacji przedsięwzięć, podpisanych umów lub podjętych decyzji, celów głównych i szczegółowych, stopnia osiągania założonych w Programie wskaźników monitorujących,
  - ➢ na szczeblu przedsięwzięcia: informacje dotyczące podpisanych umów lub podjętych decyzji, stanu realizacji celów przedsięwzięć, stopnia osiągania założonych w nim wartości wskaźników;
- ✓ informacje dotyczące postępu finansowego, według źródeł pochodzenia środków, zawierające w szczególności zestawienie poniesionych wydatków, zrealizowanych płatności oraz ocenę poziomu wykorzystania środków;
- ✓ prognozę przebiegu realizacji Programu lub projektu w kolejnym okresie sprawozdawczym – dla sprawozdań okresowych lub rocznych;
- ✓ informacje na temat przestrzegania polityk horyzontalnych przy realizacji przedsięwzięcia lub Programu;
- ✓ informacje na temat wypełniania zobowiązań w zakresie informacji i promocji;
- ✓ informacje na temat sprawności systemu realizacji;
- ✓ informacje o napotkanych problemach, przeprowadzonych kontrolach oraz stwierdzonych nieprawidłowościach.

Sprawozdania okresowe nie będą zawierać informacji, dotyczących stopnia osiągania wartości wskaźników monitorujących rezultatu i oddziaływania, a jedynie **wskaźniki produktu**. Sprawozdania będą składane w formie zgodnej z zasadami, obowiązującymi przy składaniu sprawozdań, odpowiadających wymaganiom każdego z podmiotów monitorujących.

W zależności od charakteru dostarczonych danych przewiduje się monitoring w zakresie **rzeczowym** (weryfikacja danych i informacji na temat stanu wdrażania LPR i przeprowadzenie oceny poziomu jego realizacji) oraz **finansowym** (analiza danych finansowych realizacji poszczególnych przedsięwzięć, celem określenia postępu finansowego we wdrażaniu).

Danych obrazujących postęp we wdrażaniu Programu oraz umożliwiających ocenę jego wykonania w odniesieniu do ustalonych celów będzie dostarczał monitoring rzeczowy. Dane wykorzystywane przy monitorowaniu powinny zostać skwantyfikowane i ukazywać postęp we wdrażaniu oraz rezultaty podjętych działań, w podziale na trzy kategorie wskaźników:

1) **wskaźniki produktu** - odnoszące się do rzeczowych efektów działalności i liczone w jednostkach materialnych;
2) **wskaźniki rezultatu** - odpowiadające bezpośrednim i bezzwłocznym efektom wynikającym
z realizacji Programu, które mogą mieć formę wskaźników materialnych lub finansowych;
3) **wskaźniki oddziaływania** - obrazujące konsekwencje Programu, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów (mogą przybrać formę oddziaływań bezpośrednich, jak i oddziaływań pośrednich).

Wszystkie wskaźniki będą mierzone cyklicznie. Częstotliwość pomiaru uzależniona jest od kategorii wskaźników. Okresem bazowym, w stosunku do którego porównywane są zmiany wskaźników jest rok, w którym szczegółowej diagnozie poddano sytuacje w gminie, tj. rok 2015.
W poniższej tabeli zaprezentowano częstotliwość pomiaru wskaźników w zależności od ich kategorii oraz przedmiotu sprawozdawczości.

Tabela 13 *Częstotliwość sprawozdawczości*

Przedmiot sprawozdawczości	Przedsięwzięcie	Cele strategiczne	Cel główny	Program Rewitalizacji
Wskaźniki produktu	Na zakończenie realizacji przedsięwzięcia	Okresowo - co najmniej raz na rok	Okresowo - co najmniej raz na rok	Okresowo - co najmniej raz na rok
Wskaźniki rezultatu	Corocznie	Corocznie	Corocznie	Corocznie
Wskaźniki oddziaływania	-	Po I i II okresie wdrażania Programu	Po I i II okresie wdrażania Programu	Po I i II okresie wdrażania Programu
Podmiot składający sprawozdanie	Partner-Wnioskodawca	Operator Programu	Operator Programu	Operator Programu
Podmiot monitorujący	Operator Programu (wszystkie przedsięwzięcia); podmioty związane z wdrażaniem RPO WL (projekty dofinansowywane z EFRR/EFS)	Rada Gminy Adamów Zespół ds. rewitalizacji na czele z Wójtem Gminy Adamów	Rada Gminy Adamów Zespół ds. rewitalizacji na czele z Wójtem Gminy Adamów	Rada Gminy Adamów Zespół ds. rewitalizacji na czele z Wójtem Gminy Adamów

Źródło*: Opracowanie własne*

Szczegółowe zestawienie wskaźników produktu, rezultatu oraz oddziaływania zawarto w Załączniku 1 do niniejszego dokumentu.

Danych, dotyczących finansowych aspektów realizacji Programu i stanowiących podstawę do oceny sprawności wydatkowania przeznaczonych na niego środków dostarcza monitoring finansowy. Będzie on odbywać się w oparciu o sprawozdania – roczne, okresowe oraz końcowe, które przedstawiane będą:

- ✓ Operatorowi Programu – w formie kopii sprawozdań, przedkładanych Instytucji Zarządzającej przez beneficjentów projektów, które uzyskały wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 lub innych funduszy UE;
- ✓ Operatorowi Programu – w formie sprawozdań, przedkładanych przez Partnerów-Wnioskodawców Programu, którzy nie pozyskali środków z Funduszy Strukturalnych, ale rozpoczęli realizację projektów, ujętych w Programie Rewitalizacji i wykorzystują inne publiczne źródła finansowania;
- ✓ Radzie Gminy Adamów oraz Zespołowi ds. opracowania Programu Rewitalizacji – w formie sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu, dotyczących finansowania w odniesieniu do Programu – w podziale na cele szczegółowe rewitalizacji;
- ✓ Radzie Gminy Adamów oraz Zespołowi ds. opracowania Programu Rewitalizacji – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu.
- ✓ Zespołowi ds. opracowania Programu Rewitalizacji – w formie rocznych sprawozdań przedkładanych przez Operatora Programu w zakresie realizacji i sposobu finansowania Programu.

Dane zawarte w wyżej wymienionych sprawozdaniach obejmować będą wysokość wkładu finansowego pochodzącego ze środków publicznych (a. wydatki poniesione w okresie objętym sprawozdaniem, b. wydatki poniesione od początku realizacji zadania, c. stan zaawansowania realizacji zadania w ujęciu procentowym), ze szczególnym uwzględnieniem:

- ✓ wkładu wspólnotowego - środków z EFRR/EFS;
- ✓ krajowego wkładu publicznego - ogółem oraz budżet państwa, budżet jednostek samorządu terytorialnego szczebla regionalnego, budżet gminy, inne środki publiczne (fundusze celowe, środki specjalne);
- ✓ środków z pożyczek na prefinansowanie;
- ✓ środków z pożyczek Europejskiego Banku Inwestycyjnego;
- ✓ środków prywatnych;
- ✓ innych środków.

Poza tym sprawozdania będą zawierały informacje na temat postępu realizacji planu finansowego odpowiedniego projektu lub Programu, w okresie sprawozdawczym oraz prognozę w tym zakresie na rok następny.

Monitoring będzie prowadzony na dwóch płaszczyznach: **strategicznej** (dotyczy całego LPR) oraz **operacyjnej** (dotyczy poszczególnych przedsięwzięć).

Monitoring na płaszczyźnie strategicznej będzie obejmował w głównej mierze pomiar wskaźników wykorzystanych na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji w sposób umożliwiający obserwowanie tendencji i skali zachodzących zmian w kontekście obszaru całej gminy.

Wśród źródeł danych wykorzystywanych do monitorowania realizacji LPR, należy przede wszystkim wymienić dane przekazywane przez komórki, jednostki, podmioty realizujące poszczególne zadania. Dodatkowo monitoring będzie uwzględniał również inne dane kontekstowe odnoszące się do wskaźników, przy czym wskaźnikowane będą produkty i rezultaty, a dla całego Programu również oddziaływania. Całość wskaźników mierzona będzie cyklicznie. Częstotliwość pomiaru wskaźnika zależy od kategorii tegoż wskaźnika.

W celu ułatwienia procesu gromadzenia danych i obniżenia jego kosztów, system monitoringu zostanie w sporej części oparty na wskaźnikach gromadzonych przez różne instytucje (np. GUS, Policja, Szkoły, GOPS, PUP). W ramach współpracy uzgodniony zostanie system wymiany informacji. Uzyskiwane wyniki pomiarów będą przedmiotem analizy w kontekście oceny skuteczności prowadzonych działań i będą stanowić podstawę do wprowadzania ewentualnych zmian w celu optymalizowania procesu rewitalizacji.

Podstawą systemu monitoringu i oceny realizacji programu będzie ciągły dialog pomiędzy interesariuszami procesu rewitalizacji. W celu umożliwienia pełnego i aktywnego udziału różnych interesariuszy w przygotowaniu, prowadzeniu oraz ocenie rewitalizacji, raporty monitoringowe oraz sprawozdania będą udostępniane lokalnej społeczności, m.in. poprzez ich publikację na odpowiedniej stronie internetowej Urzędu Gminy w Adamów.

4.10 OCENA POSTĘPÓW OSIĄGANIA CELÓW PROGRAMU

Ewaluacja osiągania celów Lokalnego Programu Rewitalizacji będzie dokonywana trzyetapowo:

- etapami rocznymi (ocena roczna),
- etapami trzyletnimi (ocena okresowa),
- na koniec 2023 roku (ocena końcowa).

Rok 2017 będzie rokiem wdrożeniowym systemu ewaluacji, natomiast trzyletnie okresu oceny nastąpią w latach: 2018-2020 oraz 2021-2023.

Ewaluacja stopnia realizacji poszczególnych celów rewitalizacyjnych będzie dokonywana w oparciu o zsumowaną ocenę wszystkich przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które realizują dany cel. Przy obliczeniu zostanie zastosowana suma ważona – różnym przedsięwzięciom przypisana będzie niejednakowa ważność dla obliczenia stopnia realizacji danego celu. Wyczerpujący system sumowania ocen realizacji poszczególnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych dla celów ewaluacji zostanie opracowany przez Koordynatora Rewitalizacji we współpracy z Zespołem ds. rewitalizacji po jego powołaniu.

Ocena poziomu realizacji Programu zostanie dokonana w oparciu o analizę stopnia osiągnięcia poszczególnych celów. Analizie poddany zostanie rozkład przestrzenny

poszczególnych zjawisk kryzysowych w kontekście poziomu ich występowania na obszarze rewitalizacji w stosunku do wartości wskaźników zdiagnozowanych na etapie wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

4.11 SYSTEM WPROWADZANIA ZMIAN W REAKCJI NA ZMIENNOŚĆ OTOCZENIA

Proces rewitalizacji, jako wielowymiarowy i rozciągnięty w czasie, podlegał będzie wpływowi czynników zewnętrznych, co będzie implikowało niezbędność okresowej aktualizacji LPR oraz jego aktualizacji ponadprogramowej w razie zaistnienia takiej potrzeby.

Podstawą do podjęcia działań naprawczych i ewentualnej aktualizacji LPR będzie stanowił system monitorowania i ewaluacji. Aktualizacja LPR następować będzie w przypadku, gdy: stwierdzony zostanie brak osiągnięcia założonych celów, zaistnieje potrzeba wprowadzenia do programu nowego zadania, zmiany harmonogramu realizacji, planu finansowego lub konieczność aktualizacji wskaźników. Dodatkowo, w przypadku wystąpienia nagłych zmian w otoczeniu wpływających na LPR, może nastąpić aktualizacja ponadprogramowa.

Wprowadzenie ewentualnych poprawek i aktualizacji LPR będzie wymagało przyjęcia odpowiedniej uchwały przez Radę Gminy, tak aby program mógł w dalszym ciągu spełniać swoje zadania operacyjne. W celu zachowania przejrzystości LPR wszelkie zmiany będą sygnalizowane w odpowiednim załączniku do uchwały Rady Gminy w postaci rejestru zmian. Jednocześnie wszelkie zmiany w Programie będą jednak musiały posiadać swoje uzasadnienie merytoryczne. W trakcie wdrażania LPR będą mogli być również uwzględnieni dodatkowi partnerzy (zupełnie nowi, jak i zastępujący dotychczas funkcjonujących w programie). Akceptowane będą te inicjatywy, które mogą się przyczynić do sukcesu Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Podstawę do reakcji na zmienność otoczenia i ewentualnych korekt na poziomie pojedynczych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie prowadzona rokrocznie ewaluacja. Ewentualne korekty będą w miarę potrzeby wprowadzane raz do roku, a w przypadkach uzasadnionych – także doraźnie.

W sytuacji nagromadzenia w ramach któregoś z celów operacyjnych przedsięwzięć wymagających korekty w liczbie ponad 25% całkowitej liczby przedsięwzięć zostanie rozważona korekta sformułowania tego celu i ewentualnie skorygowania przypisanych mu wskaźników.

Pierwszą ewaluację okresową zaplanowano na początek 2021 roku. W jej ramach zostanie przeprowadzony przegląd uzasadnień dla korekt celów operacyjnych w reakcji na zmienność otoczenia Programu. W sytuacji stwierdzenia konieczności korekty co najmniej dwóch celów operacyjnych w ramach tego samego celu strategicznego – zostanie przeanalizowana także ewentualność korekty takiego celu strategicznego.

Nie przewiduje się zmiany celu generalnego w całym horyzoncie Programu.

Procedura aktualizacji LPR na wniosek interesariusza rewitalizacji obejmuje następujące elementy:

- Zgłoszenie przez interesariusza rewitalizacji (mieszkańcy, podmioty, działające na obszarze wskazanym do rewitalizacji) przedsięwzięcia przyczyniającego się do realizacji celów i kierunków działań LPR lub innej proponowanej zmiany. Propozycje będzie można zgłaszać w formie pisemnej do Urzędu Gminy w Adamowie przy wykorzystaniu karty projektu oraz formularz zgłaszania uwag umieszczonych na stronie internetowej gminy: http://www.adamow.gmina.pl/ oraz dostępnych w ww. urzędzie.
- Weryfikacja zgłoszonych przedsięwzięć lub propozycji innych zmian przez Operatora Programu i Koordynatora Rewitalizacji wraz Zespołem ds. rewitalizacji. Podjęcie decyzji o włączeniu lub odmowie włączenia zgłoszonego przedsięwzięcia bądź innej proponowanej zmiany do LPR.
- Wspólne podjęcie decyzji (Operator Programu i Koordynator Rewitalizacji wraz Zespołem ds. rewitalizacji) o konieczności aktualizacji LPR.

5. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA

Partycypacja społeczna została wprowadzona jako filar działań na różnych etapach (diagnozowanie, programowanie, wdrażanie, w tym finansowanie, monitorowanie i ewaluacja) procesu rewitalizacji odbywającego się na terenie gminy Adamów. Głównym celem tego rodzaju podejścia jest chęć podniesienia skuteczności i trwałości projektów rewitalizacyjnych oraz zwiększenia gotowości i świadomości mieszkańców o partycypacyjnym współdecydowaniu o obszarze objętym Programem. Niezwykle istotne jest wzbudzenie przeświadczenia społeczeństwa o realnej możliwości decydowania o losach wspólnoty samorządowej. Ponadto włączenie szerokiego grona interesariuszy w proces rewitalizacji realizuje zasadę partnerstwa wynikającą z art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013, polegającą na łączeniu szerokiego grona partnerów (w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów) w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu, także z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć. Przedmiotowa zasada bazuje na założeniu, że otoczenie środowiska lokalnego jest najważniejszym elementem tworzenia dokumentu, który ma stanowić narzędzie do projektowania konstruktywnych zadań, podejmowanych w celu rozwiązywania problemów i eliminacji niepożądanych zjawisk, a tym samym podnoszących jakość życia mieszkańców terenów zdegradowanych.

Zarówno proces analizowania i diagnozowania sytuacji społeczno-ekonomicznej gminy Adamów, jaki i społecznego odbioru zagadnień objętych sytuacją kryzysową, odbywał się metodą partycypacyjną, u podstaw której leży przekonanie o niezbędności włączania mieszkańców i partnerów społecznych w przebieg wyznaczania obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji, a także przedsięwzięć i aktywności, które powinny przyczynić się do poprawy sytuacji na wyznaczonych podczas konsultacji obszarach. Od samego początku autorzy niniejszego dokumentu, tj. samorząd gminy, uczestnicy oraz moderatorzy procesu, kładli szczególny nacisk na wagę rozwiązań organizacyjnych (poszukiwanie nowych dróg dojścia) oraz potrzebę zmiany społecznej świadomości w zakresie szukania innych rozwiązań problemów na obszarach kryzysowych, poza tworzeniem na nich kolejnych, nowych inwestycji.

Podstawowym wymogiem rzeczowej dyskusji jest świadomość społeczeństwa o procesie rewitalizacji, jej znaczeniu i oczekiwanych efektach. W związku z tym, gro uwagi poświęcono na trafienie do społecznej świadomości mieszkańców gminy i dostarczenie im informacji o zaletach rewitalizacji i procesach towarzyszących wyprowadzaniu poszczególnych miejsc z sytuacji kryzysowej. Szczególnie pomocne w tym zakresie okazały się być narzędzia informatyczne, takie jak: strona internetowa Urzędu Gminy w Adamowie. W tym celu na stronie http://www.adamow.gmina.pl/ utworzona został zakładka: Program Rewitalizacji, gdzie na bieżąco umieszczano informacje o kolejnych etapach prowadzenia diagnozy.

5.1 PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE PRZYGOTOWANIA LOKLANEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

5.1.1 DIAGNOZA OBSZARU GMINY ADAMÓW

Podczas prac mających na celu zdiagnozowanie obecnej sytuacji gminy w pierwszym etapie przeprowadzono na zlecenie Wójta Gminy Adamów **w dniach 3-17.03.2017 roku anonimowe badanie ankietowe**. W ramach badania posłużono się techniką PAPI (klasyczna metoda popularnie nazywana „papier i ołówek") i CAWI (realizowane za pośrednictwem Internetu). W badaniu brały udział dwie reprezentatywne grupy respondentów: pierwszą grupę stanowili mieszkańcy gminy, natomiast drugą grupę - przedstawiciele instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych. Opracowane specjalnie w tym celu kwestionariusze ankietowe można było wypełniać i składać w wyżej wymienionym terminie w Urzędzie Gminy Adamów, Adamów 11b. Poza tym, na stronie internetowej dostępne były również elektroniczne formularze ankiet. Badanie prowadzone było także podczas spotkań sołeckich odbywających się na ternie gminy. O zamiarze przeprowadzenia badania władze gminy informowały na swojej stronie www oraz w sposób zwyczajowo przyjęty.

Rysunek 9 *Ogłoszenie o prowadzonym badaniu ankietowym*

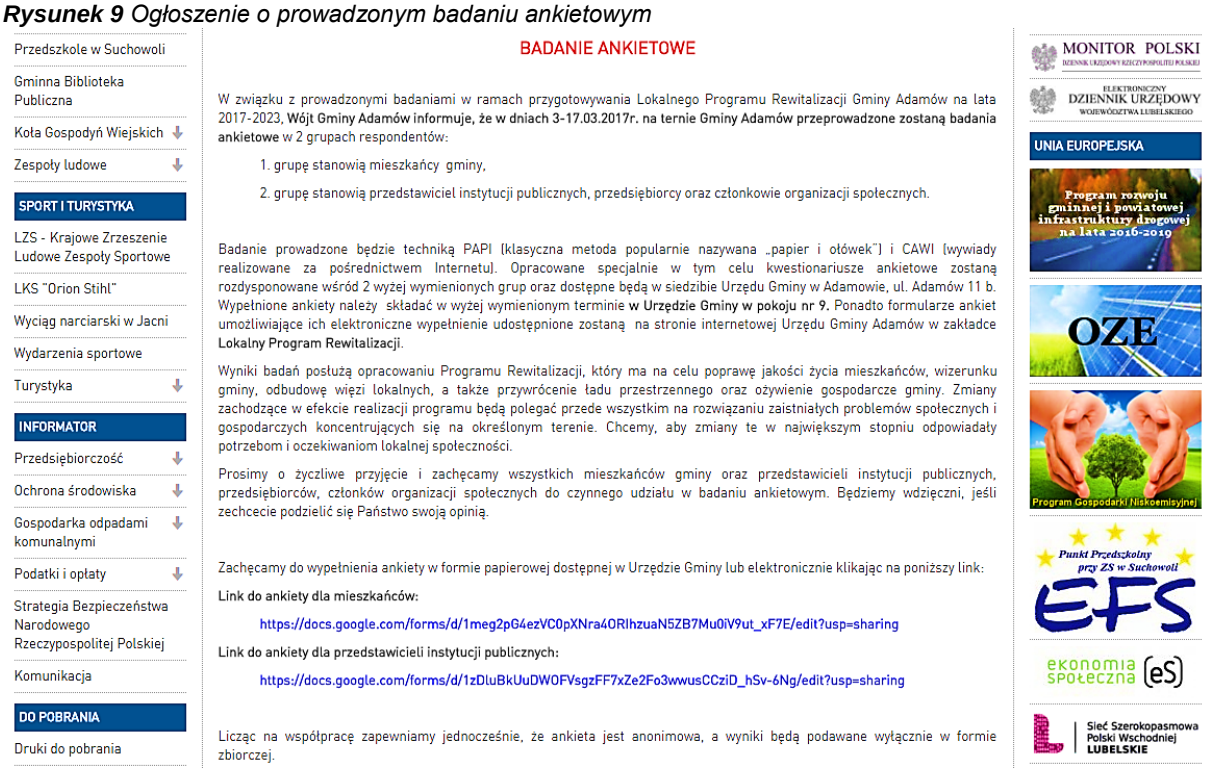

Przedszkole w Suchowoli
Gminna Biblioteka Publiczna
Koła Gospodyń Wiejskich
Zespoły ludowe
SPORT I TURYSTYKA
LZS - Krajowe Zrzeszenie Ludowe Zespoły Sportowe
LKS "Orion Stihl"
Wyciąg narciarski w Jacni
Wydarzenia sportowe
Turystyka
INFORMATOR
Przedsiębiorczość
Ochrona środowiska
Gospodarka odpadami komunalnymi
Podatki i opłaty
Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej
Komunikacja
DO POBRANIA
Druki do pobrania

BADANIE ANKIETOWE

W związku z prowadzonymi badaniami w ramach przygotowywania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Adamów na lata 2017-2023, **Wójt Gminy Adamów informuje, że w dniach 3-17.03.2017r. na ternie Gminy Adamów przeprowadzone zostaną badania ankietowe** w 2 grupach respondentów:

1. grupę stanowią mieszkańcy gminy,
2. grupę stanowią przedstawiciel instytucji publicznych, przedsiębiorcy oraz członkowie organizacji społecznych.

Badanie prowadzone będzie techniką PAPI (klasyczna metoda popularnie nazywana „papier i ołówek") i CAWI (wywiady realizowane za pośrednictwem Internetu). Opracowane specjalnie w tym celu kwestionariusze ankietowe zostaną rozdysponowane wśród 2 wyżej wymienionych grup oraz dostępne będą w siedzibie Urzędu Gminy w Adamowie, ul. Adamów 11 b. Wypełnione ankiety należy składać w wyżej wymienionym terminie **w Urzędzie Gminy w pokoju nr 9.** Ponadto formularze ankiet umożliwiające ich elektroniczne wypełnienie udostępnione zostaną na stronie internetowej Urzędu Gminy Adamów w zakładce **Lokalny Program Rewitalizacji**.

Wyniki badań posłużą opracowaniu Programu Rewitalizacji, który ma na celu poprawę jakości życia mieszkańców, wizerunku gminy, odbudowę więzi lokalnych, a także przywrócenie ładu przestrzennego oraz ożywienie gospodarcze gminy. Zmiany zachodzące w efekcie realizacji programu będą polegać przede wszystkim na rozwiązaniu zaistniałych problemów społecznych i gospodarczych koncentrujących się na określonym terenie. Chcemy, aby zmiany te w największym stopniu odpowiadały potrzebom i oczekiwaniom lokalnej społeczności.

Prosimy o życzliwe przyjęcie i zachęcamy wszystkich mieszkańców gminy oraz przedstawicieli instytucji publicznych, przedsiębiorców, członków organizacji społecznych do czynnego udziału w badaniu ankietowym. Będziemy wdzięczni, jeśli zechcecie podzielić się Państwo swoją opinią.

Zachęcamy do wypełnienia ankiety w formie papierowej dostępnej w Urzędzie Gminy lub elektronicznie klikając na poniższy link:

Link do ankiety dla mieszkańców:

https://docs.google.com/forms/d/1meg2pG4ezVC0pXNra4ORIhzuaN5ZB7Mu0iV9ut_xF7E/edit?usp=sharing

Link do ankiety dla przedstawicieli instytucji publicznych:

https://docs.google.com/forms/d/1zDluBkUuDW0FVsgzFF7xZe2Fo3wwusCCziD_hSv-6Ng/edit?usp=sharing

Licząc na współpracę zapewniamy jednocześnie, że ankieta jest anonimowa, a wyniki będą podawane wyłącznie w formie zbiorczej.

MONITOR POLSKI
ELEKTRONICZNY DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO
UNIA EUROPEJSKA
Program rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2019
OZE
Program Gospodarki Niskoemisyjnej
Punkt Przedszkolny przy ZS w Suchowoli
EFS
ekonomia społeczna
Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej LUBELSKIE

Źródło: *http://www.adamow.gmina.pl/*

Badanie miało na celu zdiagnozowanie oraz wskazanie lokalizacji, koncentracji, charakteru i skali problemów występujących na obszarze gminy Adamów i wymagających rozwiązania poprzez realizację różnego rodzaju działań rewitalizacyjnych. Dzięki niemu możliwe było również poznanie preferencji i oczekiwań społeczności lokalnej w zakresie efektów planowanej rewitalizacji. Pytano w niej m.in. o ocenę jakości życia w gminie, sytuację na rynku pracy, problemy w sferze techniczno-funkcjonalnej, o możliwość planowania przyszłości w gminie

oraz o sołectwa charakteryzujące się największym natężeniem zjawisk kryzysowych, które powinny zostać poddane rewitalizacji. Co najważniejsze – pytania były skonstruowane w taki sposób, aby dawały obraz sytuacji nie na obszarze całej gminy, ale danej jednostki pomocniczej. Mieszkańców zapytano również o priorytetowe działania lokalne, które należy podjąć, aby poprawić jakość i komfort życia najmniejszych społeczności.

Projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji został podany do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie go na stronie internetowej Urzędu Gminy Adamów (www.adamow.gmina.pl). **Konsultacje społeczne prowadzone będą w dniach 06 - 13.04.2017 r. w formie zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego**. Przedmiotowy formularz został umieszczony na wyżej wymienionej stronie. Wypełnione czytelnie formularze było można dostarczyć również:

a) drogą elektroniczną na adres e-mail: a.molenda@adamow.gmina.pl wpisując w tytule „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji";
b) drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Adamów, Adamów 11b, 22-442 Adamów, z dopiskiem: „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji";
c) bezpośrednio do pok. 9 w budynku Urzędu Gminy Adamów, Adamów 11b, 22-442 Adamów, w godzinach pracy Urzędu.

Rysunek 10 *Ogłoszenie dotyczące konsultacji społecznych „Diagnozy gminy Adamów służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji"*

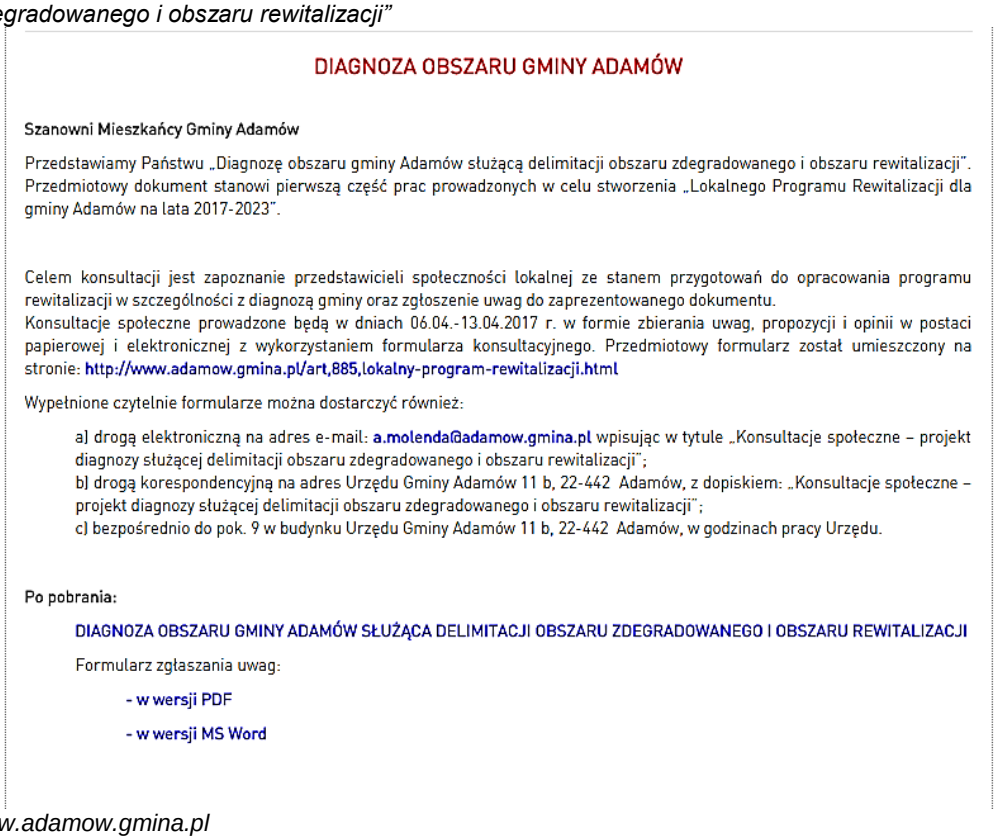

DIAGNOZA OBSZARU GMINY ADAMÓW

Szanowni Mieszkańcy Gminy Adamów

Przedstawiamy Państwu „Diagnozę obszaru gminy Adamów służącą delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji". Przedmiotowy dokument stanowi pierwszą część prac prowadzonych w celu stworzenia „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023".

Celem konsultacji jest zapoznanie przedstawicieli społeczności lokalnej ze stanem przygotowań do opracowania programu rewitalizacji w szczególności z diagnozą gminy oraz zgłoszenie uwag do zaprezentowanego dokumentu.
Konsultacje społeczne prowadzone będą w dniach 06.04.-13.04.2017 r. w formie zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego. Przedmiotowy formularz został umieszczony na stronie: http://www.adamow.gmina.pl/art,885,lokalny-program-rewitalizacji.html

Wypełnione czytelnie formularze można dostarczyć również:

a) drogą elektroniczną na adres e-mail: a.molenda@adamow.gmina.pl wpisując w tytule „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji";
b) drogą korespondencyjną na adres Urzędu Gminy Adamów 11 b, 22-442 Adamów, z dopiskiem: „Konsultacje społeczne – projekt diagnozy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji";
c) bezpośrednio do pok. 9 w budynku Urzędu Gminy Adamów 11 b, 22-442 Adamów, w godzinach pracy Urzędu.

Po pobrania:

DIAGNOZA OBSZARU GMINY ADAMÓW SŁUŻĄCA DELIMITACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO I OBSZARU REWITALIZACJI

Formularz zgłaszania uwag:

- w wersji PDF
- w wersji MS Word

Źródło: *www.adamow.gmina.pl*

Po uprzednim podaniu niniejszej diagnozy do publicznej wiadomości **w dniu 12.04.2017 r., zorganizowane zostało otwarte spotkanie informacyjno-warsztatowe dla mieszkańców**

gminy. W jego trakcie mieszkańcy zostaną ponownie poinformowani o podstawowych zagadnieniach dotyczących procesu rewitalizacji oraz źródłach finansowania. Zaprezentowana zostanie koncepcja wyznaczonego obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji. Poza tym zaprezentowane zostały przykłady dobrych praktyk w Polsce i za granicą.

Rysunek 11 *Ogłoszenie dotyczące konsultacji spotkania informacyjno-warsztatowego w dniu 12.04.2017 r.*

SPOTKANIE INFORMACYJNO - WARSZTATOWE

Szanowni Mieszkańcy Gminy Adamów

Uprzejmie informuję, że w dniu **12.04.2017 roku (środa) o godz. 10:30 w Sali konferencyjnej Urzędu Gminy Adamów** odbędzie się spotkanie informacyjno – warsztatowe w sprawie opracowania diagnozy obszaru gminy służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji.

Celem konsultacji jest zapoznanie przedstawicieli społeczności lokalnej ze stanem przygotowań do opracowania programu rewitalizacji w szczególności z diagnozą gminy oraz zgłoszenie uwag do zaprezentowanego dokumentu.

Spotkanie poprowadzi Pan Michał Flis – ekspert, który czuwa nad poprawnością merytoryczną i metodologią projektu „**Program Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023**"

Raport ze spotkania informacyjno - warsztatowego w sprawie diagnozy obszaru gminy Adamów

Źródło: *www.adamow.gmina.pl*

Zdjęcie 6 *Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 12.04.2017 r.*

Źródło: *DRAFTConsulting*

5.1.2 TWORZENIE LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Kolejnym z etapów była praca nad przygotowaniem projektu „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023". Na tym etapie prowadzono również szeroki proces uspołeczniania oraz włączania i angażowania społeczności w tworzenie programu.

Pierwszym etapem prac nad LPR było określenie wizji obszaru po przeprowadzonym procesie rewitalizacji, celów i odpowiadających im kierunków działań. Bezpośrednią inspiracją do ich powstania były wyniki prac mieszkańców podczas prowadzonych konsultacji społecznych. Zgodnie z zaleceniami zawartymi w „Zasadach delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania

programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego" **w dniu 5 maja 2017 r. w Urzędzie Gminy w Adamowie zorganizowane zostało spotkanie informacyjno-konsultacyjne,** w ramach którego wypracowane zostały zarówno cele, jak i odpowiadające im kierunki działań Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Rysunek 12 *Ogłoszenie dotyczące konsultacji spotkania informacyjno-warsztatowego w dniu 12.04.2017 r.*

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W TRAKCIE OPRACOWANIA LOKALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO DLA GMINY ADAMÓW

Wójt Gminy Adamów serdecznie zaprasza na **spotkanie informacyjno - konsultacyjne wraz z debatą publiczną** w sprawie „Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Adamów na lata 2017-2023". Spotkanie odbędzie **się 5 maja 2017 r. (piątek) o godzinie 12.00** w sali konferencyjnej Urzędu Gminy w Adamowie (Adamów 11b, 22-442 Adamów).

Do udziału w konsultacjach społecznych zapraszamy mieszkańców gminy, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorców oraz wszystkie osoby zainteresowane włączeniem się w proces opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji, w szczególności z wyznaczonych podobszarów rewitalizacji (sołectwo Adamów i sołectwo Jacnia).

Celem spotkania będzie dyskusja w zakresie celów i kierunków Lokalnego Programu Rewitalizacji.
W jego trakcie będzie istniała również możliwość zgłoszenia projektu/przedsięwzięcia do LPR.

Po spotkaniu, o godzinie **13.00 (5 maja 2017 r.)** bardzo serdecznie Państwa zapraszamy na **spacer studyjny** po wyznaczonym obszarze rewitalizacji, pozwalający na doprecyzowanie i negocjowanie rozwiązań oraz kierunków działań Lokalnego Programu Rewitalizacji. Zbiórka pod Urzędem Gminy w Adamowie - Adamów 11b.

Bardzo serdecznie zapraszamy wszystkich do wzięcia czynnego udziału w pracach nad LPR.

Źródło: *www.adamow.gmina.pl*

Zdjęcie 7 *Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 05.05.2017 r. dotyczące wyznaczania celów i kierunków działań LPR*

Źródło: *DRAFT Consulting*

Również w dniu **5 maja 2017 r. odbył się spacer studyjny** po wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Głównym jego celem było doprecyzowanie i negocjowanie rozwiązań oraz ewentualne włączenie do LPR wcześniej nieprzewidzianych kierunków działań.

Zdjęcie 8 *Spacer studyjny z dnia 05.05.2017 r. dotyczące wyznaczania celów i kierunków działań LPR*

Źródło: *DRAFT Consulting*

W trakcie opracowywania LPR zorganizowano **nabór projektów rewitalizacyjnych**, które wpisują się w założenia i cele Programu. Co do zasady można było zgłaszać przedsięwzięcia realizowane w wyznaczonym obszarze rewitalizacji. W uzasadnionych przypadkach przedsięwzięcia mogą być realizowane poza wyznaczonymi obszarami rewitalizacji. Warunkiem jest jednak dokładne uzasadnienie przedsięwzięcia, wykazanie efektywności oddziaływania danego projektu na obszar rewitalizacji oraz realizację celów programu. **Nabór prowadzony był od 8 do 12 maja 2017 r.** Regulamin naboru fiszek projektowych oraz wszystkie niezbędne informacje dostępne były od dnia 8 maja 2017 r. na stronie gminy Adamów oraz w Biuletynie Informacji Publicznej, na stronie internetowej gminy pod adresem internetowym http://www.adamow.gmina.pl, jak również w Urzędzie Gminy w Adamowie w godzinach pracy urzędu. Wypełnione Karty przedsięwzięć można było składać:

- ✓ pocztą tradycyjną na adres Urzędu Gminy Adamów 11b, 22-442 Adamów,
- ✓ bezpośrednio w pokoju nr 9 w budynku Urzędu Gminy,
- ✓ za pomocą poczty elektronicznej na adres mailowy: a.molenda@adamow.gmina.pl

Działanie to miało na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w proces programowania Lokalnego Programu Rewitalizacji. Umożliwiło to umieszczenie w dokumencie projektów zgłoszonych i realizowanych przez szeroki krąg interesariuszy.

Rysunek 13 *Informacja nt. naboru projektów rewitalizacyjnych*

Szanowni Państwo!

W związku z trwającymi pracami nad utworzeniem **Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023** Wój Gminy zaprasza do zgłaszania własnych propozycji przedsięwzięć rewitalizacyjnych na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. W uzasadnionych przypadkach przedsięwzięcia mogą być realizowane poza wyznaczonymi obszarami rewitalizacji. Warunkiem jest jednak dokładne uzasadnienie przedsięwzięcia, wykazanie efektywności oddziaływania danego projektu na obszar rewitalizacj oraz realizację celów programu.

Jednocześnie przypominamy, że rewitalizacja to nie remont! Celem rewitalizacji nie jest to, aby było ładniej. Celem rewitalizacj jest pobudzenie/uruchomienie mechanizmów rozwojowych, które sprawią, że nawet po zakończeniu interwencji, obszar będzie się nadal rozwijał. Niezbędnym elementem procesów rewitalizacyjnych jest prowadzenie działań o charakterze społecznym ukierunkowanym na mieszkańców danego obszaru.

Planowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne należy zgłaszać w formie Kart przedsięwzięć rewitalizacyjnych. Przed ich wypełnieniem należy zapoznać się z zasadami określonymi w Regulaminie naboru propozycji projektów/przedsięwzięć w ramach przygotowania Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023.

Projekty/przedsięwzięcia rewitalizacyjne winny odpowiadać na zdiagnozowane potrzeby obszaru rewitalizacji (poniże przedstawiono diagnozę problemów oraz lokalnych potencjałów obszaru rewitalizacji) oraz wypełniać cele LPR (poniżej cele LPR).

Wpisanie zaproponowanego projektu do LPR umożliwi Państwu, gminie lub innemu uprawnionemu podmiotowi ubieganie się o środki unijne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 w ramach działania **13.4 Rewitalizacja obszarów wiejskich**. Dodatkowo wpisanie projektu do LPR spowoduje uzyskanie preferencji podczas oceny projektów w ramach innych działań RPO WL: 3.1., 5.2., 5.3., 5.5., 7.1., 9.1., 9.3., 11.1., 11.2, 12.2., 13.1., 13.2. Typy projektów w które powinien wpisywać się proponowany projekt aby mógł uzyskać dofinansowanie lub preferencje punktowe znajdują się w Załączniku nr 1 do Karty projektu rewitalizacyjnego. Załącznik nr 1 do Karty projektów zawiera przykładowe projekty możliwe do sfinansowania z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Do LPR mogą być zgłaszane projekty nie tylko przewidziane w RPO, ale także możliwe do dotowania z innych źródeł, w tym krajowych i własnych.

Wypełnione Karty przedsięwzięć można składać:

- Pocztą tradycyjną na adres Urzędu Gminy Adamów 11b, 22-442 Adamów,
- Bezpośrednio w pokoju nr 9 w budynku Urzędu Gminy,
- Za pomocą poczty elektronicznej na adres mailowy: a.molenda@adamow.gmina.pl

Termin składania kart:

- W terminie **od dnia 8 maja 2017 r. do dnia 12 maja 2017 r.**
- Decydująca dla zachowania powyższych terminów jest data wpływu karty do Urzędu Gminy lub moment dostarczenia drogą elektroniczną.

Do pobrania:

Regulamin naboru kart

Karta przedsięwzięcia

Załącznik nr 1 do Karty projektu rewitalizacyjnego

Źródło: *http://www.adamow.gmina.pl*

Wyłonienia i uszeregowania projektów kluczowych do realizacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji dokonano w oparciu o opinie interesariuszy rewitalizacji - dokonali oni hierarchizacji najważniejszych projektów podczas głosowania **przeprowadzonego drogą elektroniczną w dniach od 15 do 16 maja 2017 r.** Elektroniczny formularz głosowania dostępny był na głównej stronie gminy Adamów. O możliwości uczestnictwa w głosowaniu informowano także w sposób zwyczajowo przyjęty.

Rysunek 14 *Informacja nt. głosowania na projekty rewitalizacyjne*

GŁOSOWANIE NA PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE PROWADZONE W DNIACH 15-16 MAJA 2017 r.

W związku z trwającymi pracami nad Lokalnym Programem Rewitalizacji zapraszamy serdecznie Państwa do udziału w głosowaniu na projekty rewitalizacyjne. W ramach prowadzonego w dniach 08-12 maja 2017 r. naboru przedsięwzięć rewitalizacyjnych, zgłoszonych zostało łącznie 17 takich przedsięwzięć.

W związku z powyższym zwracamy się z prośbą o oddanie głosów na przedsięwzięcia, które Państwa zdaniem są najważniejsze i najbardziej potrzebne w celu ożywienia sytuacji społeczno-gospodarczej wyznaczonego obszaru rewitalizacji.

Jednocześnie informujemy, że w ramach głosowania można oddać swój głos na 1 przedsięwzięcie.

Swój głos mogą Państwo oddać za pośrednictwem elektronicznego formularza umieszczonego pod następującym linkiem:

https://drive.google.com/open?id=12_7h1B9RQ5DYODGSxIWWOPPYj0hupCYrDMcwF3B85y8

Źródło: *http://www.adamow.gmina.pl*

Działanie to miało na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w proces współdecydowania o wyborze najważniejszych zadań i projektów, które będą w jak największym stopniu odpowiadać na społeczne zapotrzebowanie i wpływać na poprawę sytuacji na obszarze uznanym za wymagający rewitalizacji. W ten sposób opracowano listę działań i projektów rewitalizacyjnych, które udało się – w drodze konsultacji – ułożyć w sposób obrazujący priorytety i oczekiwania lokalnej społeczności (w szczególności obszaru rewitalizacji). W ramach prowadzonego głosowania oddano łącznie 149 głosów. Na poniższym wykresie zaprezentowano rozkład głosów, na poszczególne przedsięwzięcia rewitalizacyjne.

***Wykres 16** Liczba głosów oddanych na poszczególne projekty rewitalizacyjne*

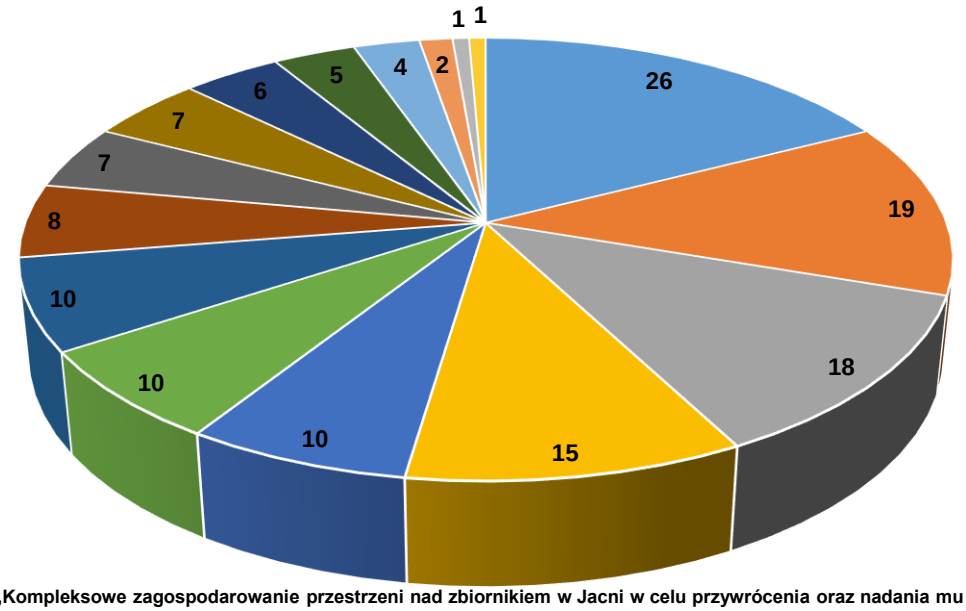

- **„Kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni w celu przywrócenia oraz nadania mu funkcji turystyczno-rekreacyjnych”**
- **Kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania mu nowych funkcji użytkowych wraz z zagospodarowaniem terenu funkcjonalnie związanego z obiektem”**
- **„Rozwój ekonomii społecznej w Adamowie”**
- **„RAZEM PRZECIWKO BIERNOŚCI - AKTYWNY OBSZAR REWITALIZACJI” - Kompleksowy program aktywizacji społeczno-zawodowej mieszkańców obszaru rewitalizacji”**
- **„STOP UZALEŻNIENIOM I PRZEMOCY”**
- **„Wsparcie dla uczniów i nauczycieli dwóch Zespołów Szkół w Gminie Adamów”**
- **„Energia odnawialna w Gminie Adamów”**
- **„Budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej”**
- **„Stworzenie Centrum Obsługi Turystów oraz Promocji Produktów Lokalnych”**
- **„Kreowanie marki obszaru rewitalizacji”**
- **„ZDROWI I AKTYWNI = ZADOWOLENI MIESZKAŃCY – zintegrowane działania w zakresie podniesienia świadomości zdrowotnej i ekologicznej mieszkańców oraz integracji międzypokoleniowej”**
- **„Aktywna wspólnota lokalna źródłem rozwoju gminy Adamów”**
- **„ZNAJOMOŚĆ PRZESZŁOŚCI GWARANCJĄ TOŻSAMOŚCI – zintegrowane działania na rzecz pielęgnowania i kultywowania dziedzictwa lokalnego”**
- **„Monitoring obywatelski”**
- **„Aktywni i kreatywni”**
- **„Zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów”**

***Źródło:** Opracowanie własne*

5.1.3 KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Niniejszy dokument został poddany konsultacjom społecznym. Ogłoszenie o konsultacjach zamieszczono w zakładce Program Rewitalizacji, na głównej stronie gminy Adamów (http://www.adamow.gmina.pl) oraz w BIPie w dniu 17 maja 2017 r. Konsultacje prowadzone były w dniach 17-23 maja 2017 r. w następujących formach:

- ✓ zbierania uwag, propozycji i opinii w postaci papierowej i elektronicznej z wykorzystaniem formularza konsultacyjnego, który można było dostarczyć pocztą tradycyjną na adres Urzędu Gminy Adamów, Adamów 11b, 22-442 Adamów
- ✓ bezpośrednio w Sekretariacie Urzędu Gminy, Adamów 11b, 22-442 Adamów
- ✓ za pomocą poczty elektronicznej na adres mailowy: a.molenda@adamow.gmina.pl
- ✓ zbierania uwag ustnych do protokołu w Sekretariacie Urzędu Gminy, Adamów 11b, 22-442 Adamów.

Konsultacje społeczne prowadzone były zarówno w formie biernej (zgłaszanie uwag ustnie i pisemnie), jak i czynnej.

W trakcie trwania konsultacji społecznych projektu dokumentu „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2014-2023" zorganizowana został konferencja podsumowująca realizację projektu pn. „Rozwój poprzez rewitalizację - opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Adamów" współfinansowanego ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020, w ramach którego opracowano niniejszy dokument. Przedmiotowa konferencja zorganizowana była w formie PIKNIKU RODZINNEGO i odbyła się w dniu 20.05.2017 r. nad zbiornikiem wodnym w Jacni.

Konferencja przyciągnęła bardzo dużą liczbę mieszkańców nie tylko wyznaczonych podobszarów rewitalizacji, lecz całej gminy Adamów. W jej trakcie uczestnicy zostali zapoznani z projektem niniejszego dokumentu i poinformowani o możliwości zgłaszania uwag do niego. Zaprezentowany został cały proces przygotowywania LPR oraz znaczenie procesu rewitalizacji. Piknik stanowił również świetną okazję do integracji lokalnej społeczności.

Rysunek 15 *Informacja nt. konferencji podsumowującej projket*

Źródło: *http://www.adamow.gmina.pl*

Zdjęcie 9 *Konferencja podsumowując realizacje projektu pn. „Rozwój poprzez rewitalizację - opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Adamów" z dnia 20.05.2017 r.*

Źródło: *DRAFT Consulting i Urząd Gminy w Adamowie*

5.2. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE REALIZACJI LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

5.2.1. MECHANIZMY WŁĄCZENIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW I GRUP AKTYWNYCH NA TERENIE GMINY W PROCES REWITALIZACJI

Szerokie upowszechnienia informacji o rewitalizacji i partycypacyjny model opracowywania „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023" będzie się przekształcał w partycypacyjny model wdrażania, a wokół grupy uczestniczącej w pracach nad dokumentem będą pojawiały się kolejne podmioty lokalne angażujące się w działania rewitalizacyjne.

Ze względu na społeczny charakter procesu rewitalizacji (w tym przede wszystkim dotyczący aspektu realizacji przedsięwzięć „z mieszkańcami", a nie tylko „dla mieszkańców") na etapie wdrażania niniejszego LPR zastosowany zostanie szeroki wachlarz instrumentów umożliwiających współuczestnictwo społeczności w poszczególnych projektach, m.in. dyskusje o sposobach zagospodarowania i przyjmowania właściwych rozwiązań, zastosowanie w SIWZ społecznych kryteriów oceny ofert inwestycyjnych, premiując zatrudnianie lokalnych bezrobotnych.

5.2.2. PARTNERSTWO – ZASADY WSPÓŁPRACY POMIĘDZY SEKTOREM PUBLICZNYM, SPOŁECZNYM I GOSPODARCZYM

Bez pełnej oraz aktywnej współpracy pomiędzy sektorem społecznym, gospodarczym i publicznym, wdrażanie zaplanowanych w ramach niniejszego dokumentu projektów rewitalizacyjnych nie ma szans powodzenia. Jedynie ścisła współpraca stanowi gwarancję pełnego sukcesu. Mając powyższe na uwadze należy stwierdzić, że określenie jasnych zasad i sposobów współuczestnictwa wszystkich interesariuszy jest niezwykle istotne i stanowi zasadniczy element w celu osiągnięcia zgodności podejmowanych działań z potrzebami i oczekiwaniami lokalnego społeczeństwa, ograniczenia występowania konfliktów oraz kosztów ich rozwiązywania, a także stanowi podstawą wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego.

Ranga równoprawnej współpracy w procesie rewitalizacji obszarów objętych kryzysem jest niezwykle istotna, nie tylko ze względu na społeczną użyteczność Lokalnego Programu Rewitalizacji, lecz również w zakresie wymogów stawianych przez Unię Europejską. Mając to na uwadze, już od samego początku tworzenia Programu szczególną funkcję - zarówno opiniotwórczą, jak i ważnego kreatora zdarzeń w Programie, przypisano społeczności lokalnej (obejmującej nie tylko samych mieszkańców, lecz również przedsiębiorców, członków NGO-sów).

Kluczowe jest tu również powołanie Zespołu ds. rewitalizacji. Silne umocowanie czynnika społecznego w procesie realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji gwarantuje wypracowanie spójnego i wspólnego sposobu działania ponad jednostkowymi celami

partnerów procesu (władz lokalnych, beneficjentów Programu, podmiotów włączanych) i da rzeczywisty impuls do rozwoju terenów rewitalizowanych i w konsekwencji całe gminy.

Kooperacja międzysektorowa w ramach wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji zachodzić będzie na 3 płaszczyznach:

- merytorycznej – poprzez zespołowe podejmowanie decyzji, a także rozwiązywanie problemów;
- organizacyjnej – poprzez włączanie specyficznych i unikalnych zasobów oraz kompetencji charakterystycznych dla danego sektora i wzajemnym ich uzupełnianiu podczas realizacji wspólnych projektów;
- finansowej – poprzez zapewnienie wkładu własnego w realizację określonych przedsięwzięć.

Współuczestniczenie trzech wyżej wymienionych sektorów w realizację zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji odbywać się będzie w oparciu o następujące zasady:

- respektowania własnych potrzeb oraz możliwości,
- kompromisowego rozwiązywania problemów,
- przejrzystość podejmowanych działań,
- otwarty dialog z mieszkańcami.

Wśród instrumentów wpierających pełniejszą realizację zasady partnerstwa należy wymienić:

- wykorzystanie stron internetowych gminy m.in. do promocji Lokalnego Programu Rewitalizacji wraz z informowaniem o warunkach włączenia się do Programu z nowymi działaniami i projektami w ramach aktualizacji dokumentu; informowania o możliwości pozyskania środków na projekty z celami rewitalizacji;
- uwzględnienie w bieżącej pracy Urzędu Gminy w Adamowie potrzeby koordynacji działań programowych i planistycznych, dostosowanych do zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji, co ściśle łączy się ze sposobnością wykorzystywania do poszerzania bazy inwestycji publicznych oraz do włączania partnerów społecznych w system finansowania i realizacji gminnych inwestycji;
- inaugurowanie i organizowanie dyskusji publicznej, związanej z zasadniczymi fazami procesu rewitalizacji, bądź zmianami mogącymi wpłynąć na jego realizację z udziałem: przedstawicieli władz, regionu, instytucji uczestniczących w realizacji polityki regionalnej, Operatora, Zespołu ds. rewitalizacji i innych zainteresowanych partnerów społeczno-gospodarczych (przedstawicieli organizacji pozarządowych, nauki, kultury, biznesu, itp.).

5.2.3. INSTRUMENTY WŁĄCZAJĄCE SPOŁECZNOŚĆ LOKALNĄ W DZIAŁANIA REWITALIZACYJNE

Wśród instrumentów włączających społeczność lokalną w działania rewitalizacyjne należy wymienić:

- specjalnie organizowane w szkołach lekcje poświęcone rozwojowi społeczno-gospodarczemu oraz rewitalizacji;

- organizowanie w szkołach konkursów plastycznych o tematyce rewitalizacyjnej – np. „Moja gmina za 10 lat”
- konkursy na koncepcje architektoniczno-urbanistyczne zagospodarowania terenów rewitalizowanych,
- warsztaty dot. przedsięwzięć rewitalizacyjnych oraz wspólnego podejmowania nowych aktywności realizowane z uwzględnieniem technik partycypacyjnych
- uroczystości związane z zakończeniem realizacji projektów,
- festyny i święta, w ramach których poruszana będzie tematyka rewitalizacyjna.

5.2.4. PARTYCYPACJA SPOŁECZNA NA ETAPIE OCENY EFEKTÓW LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Istotnym punktem procesu rewitalizacji jest uwzględnianie w nim udziału społeczeństwa nie tylko na etapie planowania i wdrażania, ale także w momencie oceny efektów wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji. Niezwykle ważnym elementem jest podsumowanie efektów procesu rewitalizacji oraz prognoza ich trwałości oraz efektów synergicznych i mnożnikowych. Przedmiotem oceny końcowej jest nie tylko zweryfikowanie, czy cele rewitalizacji zostały całkowicie osiągnięte ale również ocena trwałości osiągniętego stanu, w tym przede wszystkim dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizacji. Na tym etapie podejmuje się również decyzje o ewentualnej konieczności przedłużenia działań rewitalizacyjnych.

Realizacja tego etapu nie jest możliwa bez partycypacji społecznej. Ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji winna obejmować diagnozę czynników społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i techniczno-środowiskowych obszaru rewitalizacji opartą na wskaźnikach oraz opiniach mieszkańców. Partycypacja społeczna na etapie ewaluacji procesu rewitalizacji zagwarantowana jest poprzez uczestnictwo przedstawicieli mieszkańców w pracach Zespołu ds. rewitalizacji oraz w szerokich konsultacjach społecznych.

Wśród instrumentów i narzędzi aktywnego włączenia mieszkańców w ocenę efektów Lokalnego Programu Rewitalizacji należy wymienić:
- badania ankietowe i sondażowe na temat oceny procesów rewitalizacji z wykorzystaniem np. mediów społecznościowych;
- badania opinii publicznej dot. jakości życia na obszarze rewitalizacji,
- debaty publiczne na temat postrzegania zmian na obszarze rewitalizacji,
- warsztaty sektorowe;
- spacery studyjne,
- warsztaty z mieszkańcami.

Wyżej wymienione instrumenty powinny być dostosowane do lokalnych warunków oraz możliwości działania. Dla partycypacji społecznej w rewitalizacji ważne są przy tym umiejętności osób animujących proces oraz ich otwartość na współpracę z mieszkańcami i ich organizacjami. Bez owej otwartości i pełnej gotowości do współpracy – instrumenty partycypacji nie będą spełniały swej roli.

SPIS MAP

Mapa 1 Położenie gminy Adamów na tle województwa lubelskiego 13
Mapa 2 Usytuowanie gminy Adamów na tle powiatu zamojskiego 14
Mapa 3 Położenie gminy Adamów względem ważniejszych ośrodków województwa lubelskiego 15
Mapa 4 Sieć dróg na obszarze gminy Adamów 16
Mapa 6 System wodno – przyrodniczy gminy Adamów 23
Mapa 6 Jednostki referencyjne na terenie gminy Adamów - sołectwa 26
Mapa 7 Suma punktów uzyskanych w efekcie analizy wskaźnikowej wg podziału na poszczególne jednostki referencyjne 29
Mapa 8 Obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji 31
Mapa 9 Poziom życia ludności według gmin w województwie lubelskim w 2014 r. 46
Mapa 10 Zróżnicowanie przestrzenne potencjalnej atrakcyjności inwestycyjnej gmin województwa lubelskiego z uwzględnieniem najbardziej atrakcyjnych sekcji 70
Mapa 11 Obszary przekroczeń benzo/a/pirenu w województwie lubelskim w 2015 roku 73
Mapa 12 Przekroczenie benzo/a/pirenu na obszarze gminy Adamów w 2015 roku 74
Mapa 13 Obszary z wyrobami azbestowymi według stopnia pilności usunięcia na terenie gminy Adamów 75

SPIS TABEL

Tabela 1 Charakterystyka jednostek referencyjnych w gminie Adamów 25
Tabela 2 Liczba wykonanych świadczeń medycznych przez lekarzy rodzinnych na terenie gminy Adamów 39
Tabela 3 Liczba osób mieszkających na terenie gminy Adamów, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na przestrzeni lat 2013-2015 wg podziału na jednostki referencyjne 47
Tabela 1 Charakterystyka prowadzonej w obszarze rewitalizacji działalności gospodarczej 68
Tabela 5 Lista 1 – Lista podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych 114
Tabela 6 Lista 2 – Lista dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych 140
Tabela 7 Zintegrowanie przedsięwzięć wraz ze zdiagnozowanymi problemami i lokalnymi potencjałami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017 – 2023” 167
Tabela 8 Zintegrowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych z celami w ramach „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017 – 2023” 172
Tabela 9 Członkowie Zespołu ds. rewitalizacji 183
Tabela 10 Indykatywne ramy finansowe realizacji LPR (PLN) 196
Tabela 11 Podsumowanie ram finansowych realizacji LPR (PLN) 197
Tabela 12 Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych 198

Tabela 13 Częstotliwość sprawozdawczości 203

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1 Cele strategiczne i cele operacyjne LPR 89
Rysunek 2 Korelacja celów LPR i „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Adamów na lata 2015-2024” 91
Rysunek 1 Schemat wdrażania LPR 177
Rysunek 2 Schemat zarządzania procesem rewitalizacji z uwzględnieniem przykładowego poziomu operacyjnego 180
Rysunek 5 Informacja nt. naboru członków do Zespołu ds. rewitalizacji 182
Rysunek 4 Ramowy harmonogram realizacji procesu rewitalizacji w gminie Adamów na lata 2017-2023 185
Rysunek 7 Podstawy integrowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych 187
Rysunek 8 Kluczowe podmioty procesu monitowania 201
Rysunek 9 Ogłoszenie o prowadzonym badaniu ankietowym 209
Rysunek 10 Ogłoszenie dotyczące konsultacji społecznych „Diagnozy gminy Adamów służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji” 210
Rysunek 11 Ogłoszenie dotyczące konsultacji spotkania informacyjno-warsztatowego w dniu 12.04.2017 r. 211
Rysunek 12 Ogłoszenie dotyczące konsultacji spotkania informacyjno-warsztatowego w dniu 12.04.2017 r. 212
Rysunek 13 Informacja nt. naboru projektów rewitalizacyjnych 213
Rysunek 14 Informacja nt. głosowania na projekty rewitalizacyjne 214
Rysunek 15 Informacja nt. konferencji podsumowującej projket 217

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1 Udział poszczególnych jednostek osadniczych w całkowitej powierzchni gminy 17
Wykres 2 Piramida wieku i płci mieszkańców gminy Adamów w 2015 roku 33
Wykres 3 Udział ludności podobszaru rewitalizacji – sołectwa Adamów - według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2015 34
Wykres 4 Udział ludności podobszaru rewitalizacji – sołectwa Jacnia - według ekonomicznych grup wieku w latach 2013-2015 35
Wykres 5 Prognozowana struktura ludności według płci i grup wiekowych w powiecie zamojskim na obszarach wiejskich w roku 2015,2020,2025, 2030 37
Wykres 6 Zarejestrowani bezrobotni pochodzący z sołectwa Adamów w latach 2013-2015 43
Wykres 7 Zarejestrowani bezrobotni pochodzący z sołectwa Jacnia w latach 2013-2015 44
Wykres 8 Udział osób bezrobotnych w podobszarach rewitalizacji w latach 2013-2015 (%) 48
Wykres 9 Powody przyznania świadczeń pomocy społecznej wśród mieszkańców gminy Adamów korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2015 49

Wykres 10 Liczba mieszkańców podobszaru rewitalizacji – sołectwa Adamów korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2015 wg powodów przyznania świadczeń 51
Wykres 11 Liczba mieszkańców podobszaru rewitalizacji – sołectwa Jacnia, korzystających z pomocy GOPS w latach 2013-2015 wg powodów przyznania świadczeń 51
Wykres 12 Liczba przestępstw, interwencji Policji i zdarzeń drogowych w gminie Adamów w latach 2013-2015 57
Wykres 13 Średni wynik ze sprawdzianu szóstoklasisty w roku szkolnym 2015/2016 59
Wykres 14 Struktura użytkowania gruntów na obszarze gminy Adamów 65
Wykres 15 Klasyfikacja bonitacyjna gruntów ornych na obszarze gminy Adamów 65
Wykres 16 Liczba głosów oddanych na poszczególne projekty rewitalizacyjne 215

SPIS ZDJĘĆ

Zdjęcie 1 Krajobraz Gminy Adamów 18
Zdjęcie 2 Konik polski w Roztoczańskim Parku Narodowym 21
Zdjęcie 3 Stok narciarski w Jacni 83
Zdjęcie 4 Zbiornik wodny w Jacni 83
Zdjęcie 5 Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 05.05.2017 r. dotyczące wyznaczania wizji, celów i kierunków działań LPR 88
Zdjęcie 6 Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 12.04.2017 r. 211
Zdjęcie 7 Spotkanie informacyjno-warsztatowe z dnia 05.05.2017 r. dotyczące wyznaczania celów i kierunków działań LPR 212
Zdjęcie 8 Spacer studyjny z dnia 05.05.2017 r. dotyczące wyznaczania celów i kierunków działań LPR 212
Zdjęcie 6 Konferencja podsumowując realizacje projektu pn. „Rozwój poprzez rewitalizację - opracowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Adamów" z dnia 20.05.2017 r. 218

ZAŁĄCZNIK NR 1 KATALOG WSKAŹNIKÓW WDRAŻANIA LPR

	Wskaźniki oddziaływania	Stan (2015)	Stan docelowy (2023)	Źródło danych
CEL STRATEGICZNY NR 1 **AKTYWNIE PRZECIWDZIAŁAĆ WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU MIESZKAŃCÓW OBSZARU REWITALIZACJI**	**WO1A** Spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (os.) – saldo pomiędzy rokiem 2015 a 2023 (-20%)	54	43	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie
	WO1B Spadek liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej z tytułu ubóstwa (os.) – saldo pomiędzy rokiem 2015 a 2023 (-20%)	37	29	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie
	WO1C Średnia kwota udzielonych świadczeń przypadająca na 1 klienta GOPS (zł) – saldo pomiędzy rokiem 2015 a 2023 (-30%)	430,06	301,04	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Adamowie
	WO1D Liczba akcji społecznych i wydarzeń kulturalnych zrealizowanych z inicjatywy i przez mieszkańców (szt.)	0	5	Urząd Gminy Adamów
	WO1E Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność na obszarze rewitalizacji na rzecz rozwoju lokalnej społeczności – wzrost o 2 (szt.)	3	5	Urząd Gminy Adamów
	WO1F Zmiana liczby interwencji Policji - saldo pomiędzy rokiem 2015 a 2023 (-25%)	72	54	Posterunek Policji w Krasnobrodzie
	WO1G Zmiana liczby interwencji Policji związanych w przemocą domową - saldo pomiędzy rokiem 2015 a 2023 (-50%)	8	4	Posterunek Policji w Krasnobrodzie
Cele operacyjne	**Wskaźniki rezultatu**	**Stan (2015)**	**Stan docelowy (2023)**	**Źródło danych**

1.1 Przeciwdziałać ubóstwu, przemocy i uzależnieniom oraz zapobiegać ich skutkom **1.2 Zapewnić wsparcie rodzinom i ograniczać wykluczenie dzieci i młodzieży** **1.3 Wspierać osoby starsze i niepełnosprawne wymagające wsparcia w rodzinie** **1.4 Promować inicjatywy obywatelskie i aktywności społeczne w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów społecznych**	**WR1.1** Liczba uczestników działań/projektów ukierunkowanych na podnoszenie kompetencji społecznych oraz edukacyjnych dzieci i młodzieży (w tym udział zamieszkujących podobszary rewitalizacji) (osoby)[31]	0	164	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR1.2 Liczba uczestników zamieszkujących obszar rewitalizacji działań/projektów ukierunkowanych na wzmocnienie systemu wychowania oraz rozwoju dziecka (osoby)	0	170	Wnioskodawcy organizatorzy wsparcia
	WR1.3 Liczba seniorów (60+) i/lub osób niepełnosprawnych, zamieszkujących obszar rewitalizacji, korzystających z oferty aktywizacji (osoby)	0	50	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR1.6 Udział osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, uczestniczących w przedsięwzięciach (projektach) ukierunkowanych na rozwój kompetencji zawodowych (%)	0	30	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia PUP
	WR1.7 Liczba uczestników spotkań związanych z monitoringiem społecznym – (osoby/spotkanie)	0	80	Urząd Gminy Adamów

Nr	Wskaźniki produktu	Stan (2015)	Stan docelowy 2023	Źródło danych
WP1.1	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na rozwój kompetencji społecznych oraz edukacyjnych dzieci i młodzieży (w tym dedykowanych mieszkańcom obszary rewitalizacji jako grupie docelowej), realizowanych/kontynuowanych w skali roku (szt.)	0	1	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia

[31] Dopuszcza się realizację przedsięwzięć/projektów, gdzie udział uczestników będzie mieszany – będą w nich brały udział zarówno osoby zamieszkujące obszar rewitalizacji, jak i kwalifikujący się mieszkańcy innych części gminy. Takie ujęcie uczestnictwa w projektach znajduje swoje uzasadnienie w potrzebie integracji społecznej oraz potrzebie ukazywania różnych aspektów funkcjonowania społecznego i życiowego funkcjonowania – w oderwaniu od niewydolnego dotychczas środowiska życia.

WP1.2	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym w rodzinie oraz uzależnieniom (w tym dedykowanych mieszkańcom obszaru rewitalizacji jako grupie docelowej), realizowanych/kontynuowanych w skali roku (szt./rok)	0	1	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.3	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na aktywizację środowiska seniorów, (w tym dedykowanych mieszkańcom obszaru rewitalizacji jako grupie docelowej), realizowanych/kontynuowanych w skali roku (szt./rok)	0	2	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.4	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na integrację społeczną oraz aktywizację osób niepełnosprawnych (w tym dedykowanych mieszkańcom obszaru rewitalizacji jako grupie docelowej), realizowanych/kontynuowanych w skali roku (szt./rok)	0	2	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.5	Liczba zorganizowanych spotkań i wydarzeń kulturalnych dla seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami (szt.)	0	10	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
WP1.6	Liczba przeprowadzonych spotkań/ warsztatów dot. zagrożeń płynących z przemocy w rodzinie i problemu uzależnień (szt.)	0	4	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia

	Wskaźniki oddziaływania	**Stan (2015)**	**Stan docelowy 2023**	**Źródło danych**
CEL REWITALIZACJI NR 2 **POPRAWIĆ JAKOŚĆ ZAMIESZKIWANIA I UŻYTKOWANIA OBSZARU REWITALIZACJI**	**WO2A** Poziom zadowolenia mieszkańców (interesariuszy rewitalizacji) ze stanu zagospodarowania i estetyki obszarów zdegradowanych (%)	0	50	Ankietyzacja mieszkańców
	WO2B Poziom zadowolenia mieszkańców (interesariuszy rewitalizacji) ze stanu bezpieczeństwa na obszarach zdegradowanych (%)	0	50	Ankietyzacja mieszkańców
	WO2C Odczuwalny wzrost poziomu życia mieszkańców w obszarze rewitalizacji – %	0	40	Ankietyzacja mieszkańców
Cele operacyjne	**Wskaźniki rezultatu**	**Stan (2015)**	**Stan docelowy 2023**	**Źródło danych**

2.1 Zorganizować atrakcyjne dla użytkowników obiekty i przestrzenie publiczne **2.2 Poprawić stan usług publicznych**	**WR2.1** Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją (ha)	0	15	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR2.2 Powierzchnia terenów rekreacji i wypoczynku objętych rewitalizacją (ha)	0	1,5	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia
	WR2.3 Liczba osób korzystająca ze zrewitalizowanych obiektów, przestrzeni i miejsc (osoby/rok)	0	10 000	Urząd Gminy Adamów
	WR2.4 Liczba inicjatyw oddolnych związanych z kultywowaniem miejscowych tradycji i dziedzictwa historyczno-kulturalnego (szt./rok)	0	2	Urząd Gminy Adamów
	WR2.5 Liczba inicjatyw oddolnych związanych z tematyką zdrowego stylu życia, sportu oraz postaw proekologicznych (szt./rok)	0	2	Urząd Gminy Adamów
	WR2.6 Liczba uczestników wydarzeń popularyzujących tradycje historyczno-kulturowe (osoby)	0	500	Urząd Gminy Adamów
	WR2.6 Liczba uczestników wydarzeń związanych z tematyką zdrowego stylu życia, sportu oraz postaw proekologicznych (osoby)	0	500	Urząd Gminy Adamów
	WR2.7 Liczba użytkowników korzystających z nowo wybudowanego budynku użyteczności publicznej (osoby/rok)	0	2000	Urząd Gminy Adamów
	WR2.7 Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej/kulturalnej /turystycznej będącej przedmiotem projektów (osoby/rok)	0	1000	Urząd Gminy Adamów

	WR2.8 Powierzchnia terenów przygotowanych pod działalność gospodarczą	0	2	Urząd Gminy Adamów
	WR2.9 Powierzchnia użytkowa budynków przygotowanych pod działalność gospodarczą	0	53	Urząd Gminy Adamów
	WR2.9 Liczba przedsiębiorstw ulokowanych na zrewitalizowanych obszarach	0	2	Urząd Gminy Adamów

Nr	Wskaźniki produktu	Stan (2015)	Stan docelowy (2023)	Źródło danych
WP2.1	Liczba doposażonych budynków użyteczności publicznej znajdujących się na obszarze rewitalizacji (szt.)	0	2	Urząd Gminy Adamów
WP2.2	Liczba zamontowanych u mieszkańców obszaru rewitalizacji instalacji odnawialnych źródeł energii (szt.)	0	53	Urząd Gminy Adamów
WP2.3	Liczba nowo wybudowanych w obszarze rewitalizacji budynków użyteczności publicznej (szt.)	0	1	Urząd Gminy Adamów
WP2.4	Liczba zmodernizowanych budynków/obiektów, w których, w wyniku prac rewitalizacyjnych, ograniczono występowanie barier architektonicznych (szt.)	0	2	Urząd Gminy Adamów
WP2.5	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach (szt.)	0	4	Urząd Gminy Adamów

WP2.6	Liczba zrewitalizowanych obiektów rekreacyjnych (szt.)	0	2	Urząd Gminy Adamów
WP2.7	Liczba zorganizowanych, cyklicznych imprez sportowo-rekreacyjnych i wydarzeń związanych z promowaniem postaw proekologicznych (szt./rok)	0	2	Urząd Gminy Adamów
WP2.8	Liczba zorganizowanych eventów i wydarzeń promujących obszar rewitalizacji (szt./rok)	0	1	Urząd Gminy Adamów

	Wskaźniki oddziaływania	**Stan (2015)**	**Stan docelowy 2023**	**Źródło danych**
CEL REWITALIZACJI NR 3 **ZWIĘKSZYĆ ROZWÓJ GOSPODARCZY OBSZARU REWITALIZACJI**	**WO3A -** Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym – saldo pomiędzy rokiem 2015 a 2023 (+5%)	7,81	8,20	GUS
	WO3B Liczba nowych miejsc pracy utworzonych na obszarze rewitalizacji (etaty)	0	10	Urząd Gminy Adamowie
	WO3C Liczba osób zarejestrowanych w PUP jako bezrobotne (-25%)	51	38	PUP w Zamościu
	WO3D Liczba osób zarejestrowanych w PUP jako długotrwale bezrobotne (powyżej 12 m-cy) (-20%)	18	14	PUP w Zamościu
	WO3E Zmiana liczby funkcjonujących spółdzielni socjalnych - wzrost o 1 (szt.)	0	1	Urząd Gminy Adamowie

Cele operacyjne	**Wskaźniki rezultatu**	**Stan (2015)**	**Stan docelowy 2023**	**Źródło danych**
3.1 Aktywnie przeciwdziałać bezrobociu	**WR3.1**Udział osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, uczestniczących w przedsięwzięciach (projektach) ukierunkowanych na promocję przedsiębiorczości indywidualnej (%)	0	20	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia,

3.2 Zwiększać zdolność i szanse mieszkańców na zatrudnienie				PUP
	WR3.2 Udział osób zamieszkujących obszar rewitalizacji, uczestniczących w przedsięwzięciach (projektach) ukierunkowanych na rozwój kompetencji zawodowych (%)	0	20	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia, PUP

Nr	Wskaźniki produktu	Stan (2015)	Stan docelowy 2023	Źródło danych
WP3.1	Liczba przedsięwzięć rewitalizacyjnych (projektów), ukierunkowanych na promocję przedsiębiorczości indywidualnej, realizowanych/kontynuowanych (szt. rok)	0	1	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia, PUP
WP3.2	Liczba szkoleń i poradnictwa zawodowego na temat podnoszenia kwalifikacji, wspierania zatrudnienia i samozatrudnienia, realizowanych/kontynuowanych (szt./rok)	0	1	Wnioskodawcy, organizatorzy wsparcia, PUP
WP3.3	Liczba programów na rzecz społeczności marginalizowanych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi, w tym realizacji programów aktywności lokalnej (szt.)	0	1	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

ZAŁĄCZNIK NR 2 ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z PRZEPISAMI PRAWA W ZAKRESIE OOŚ

Jednym z podstawowych instrumentów prawnych regulujących kwestie wpływu przyjętych założeń na otoczenie jest ocena oddziaływania na środowisko. Przewidywane skutki realizacji przyszłych polityk, strategii, planów lub programów reguluje postępowanie w ramach tzw. strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (OOŚ), przeprowadzane na podstawie ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 48 ust.2 i 3 ww. ustawy organ opracowujący projekty dokumentów, o których mowa w art. 46 pkt 1 i 2, może, po uzgodnieniu z właściwymi organami, o których mowa w art. 57 i 58, odstąpić od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, jeżeli uzna, że realizacja postanowień danego dokumentu nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Odstąpienie, w przypadku dokumentów, o których mowa w art. 46 pkt 2, może dotyczyć wyłącznie projektów dokumentów stanowiących niewielkie modyfikacje przyjętych już dokumentów lub projektów dokumentów dotyczących obszarów w granicach jednej gminy. Odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, o którym mowa w ust. 1, wymaga uzasadnienia zawierającego informacje o uwarunkowaniach, o których mowa w art. 49.

UZASADNIENIE

odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu dokumentu „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla Gminy Adamów na lata 2017-2023" zawierające informacje o uwarunkowaniach, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.)

1. Charakter działań przewidzianych w dokumencie

a) Stopień, w jakim dokument ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć

„Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023" (LPR) został przygotowany z myślą o precyzyjnym zidentyfikowaniu potrzeb w zakresie rewitalizacji obszarów zdegradowanych w sferze społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej. Celem LPR jest wyprowadzenie ze stanu kryzysowego wskazanych obszarów zdegradowanych poprzez wdrożenie programu rewitalizacji, który zapewni przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu i marginalizacji wyznaczonych obszarów oraz polepszy jakość życia mieszkańców. Określa on strategię długoterminową, wizję, cel

i odpowiadające im kierunku działań w zakresie prowadzonego procesu rewitalizacji. Cele i działania sformułowane zostały na podstawie zidentyfikowanych problemów i potrzeb obszaru rewitalizacji.

Wizja, cel główny, cele operacyjne oraz odpowiadające im kierunki działań opisano w Rozdziale 3 pt. CZĘŚĆ PLANISTYCZNA na stronach 86-110 dokumentu. Projekty planowane do realizacji, zgłoszone do LPR zostały zestawione w tabelach: Lista A – Podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych i Lista B- Pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, na stronach 111-166 przedmiotowego dokumentu.

Istotą dokumentu jest próba zdiagnozowania problemów społecznych gminy Adamów, a w dalszej kolejności także gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych, technicznych i środowiskowych, a następnie dokonanie pełnej oceny stanu gminy i poszczególnych jednostek referencyjnych (sołectw) przez pryzmat tak zdefiniowanych obszarów problemowych. Na podstawie tak przeprowadzonej diagnozy wskazano obszar o największej koncentracji zjawisk kryzysowych i w konsekwencji wyznaczono obszar zdegradowany oraz ten, który winny zostać poddane rewitalizacji. I to dla niego ostatecznie zdefiniowano katalog działań, które – konsekwentnie wdrażane i realizowane – będą prowadziły do sukcesywnego wydźwignięcia się z sytuacji kryzysowej lub przynajmniej minimalizowania jej skutków. W programie ujęto działania, które w najbliższych latach winny być realizowane z wykorzystaniem środków unijnych (EFRR, EFS), ale co równie ważne także działania, które finansowane będą z innych środków publicznych oraz prywatnych. Połączenie aktywności wielu osób i instytucji, także różnych środków, w tym właśnie zarówno publicznych, jak i prywatnych pozwoli w sposób kompleksowy rozwiązać wszystkie zdiagnozowane w dokumencie problemy.

Warto także pamiętać, iż szereg projektów i działań zdefiniowanych w dokumencie ma charakter albo miękki (doradczy, szkoleniowy), albo organizacyjny. Ważne, że żaden z projektów inwestycyjnych – zarówno z Listy A i Listy B – nie jest projektem, który oddziałuje negatywnie na środowisko, w tym w szczególności na obszary objęte programem NATURA 2000. Jednocześnie sporo miejsca dokument poświęca szeroko rozumianemu zrównoważonemu rozwojowi, w tym potrzebie ochrony przyrody, budowaniu społecznego poczucia wartości środowiska przyrodniczo-krajobrazowego, w którym żyją i funkcjonują mieszkańcy gminy.

Projektowany dokument nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć ponieważ jest dokumentem ogólnym, w ramach którego zaplanowano zadania zarówno inwestycyjne, jak i nieinwestycyjnie. Ma on charakter koncepcyjny, ogólny, a realizowane w jego ramach działania będą miały zasięg lokalny (w granicach gminy Adamów). Ich rodzaj, skala i usytuowanie, a tym samym wpływ na środowisko, będzie badany na etapie realizacji konkretnych inwestycji. Program nie zawiera zapisów, które wprowadzałby ograniczenia, co do typu działalności lub inwestycji, która może być dozwolona na wskazanym obszarze.

Należy również podkreślić, że konkretne inwestycje zaplanowane w LPR, które mogą potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, przed przystąpieniem do ich realizacji, będą podlegały odrębnej procedurze oceny oddziaływania na środowisko.

b) Powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach

Podstawę prawną opracowania niniejszego „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023" stanowią:

- ✓ art. 18 ust. 2 pkt 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, z późniejszymi zmianami), który określa tytuł do uchwalania programów rewitalizacji;
- ✓ „Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na latach 2014-2020";
- ✓ „Zasady programowania, wdrażania i wsparcia rewitalizacji w województwie lubelskim";
- ✓ „Zasady delimitacji obszarów rewitalizacji i definiowania programów rewitalizacji na terenach wiejskich województwa lubelskiego";
- ✓ Regulamin konkursu dotacji na wsparcie gmin wiejskich z województwa lubelskiego w zakresie przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji – edycja III.

Przedmiotowy Program jest dokumentem spójnym wewnętrznie oraz kompatybilnym ze strategicznymi dokumentami ogólnymi i sektorowymi wyższego rzędu o zasięgu europejskim, krajowym i regionalnym, m.in.:

- ✓ Strategią Rozwoju Kraju 2020,
- ✓ Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie,
- ✓ Narodowym Planem Rewitalizacji 2022,
- ✓ Narodowym Planem Gospodarki Niskoemisyjnej
- ✓ Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku),
- ✓ Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego,
- ✓ Regionalnym Planem Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020.

Wiza, cel główny, cele operacyjne i odpowiadające im kierunki działań, a także planowane przedsięwzięcia maja charakter komplementarny wobec obowiązujących dokumentów strategicznych i planistycznych gminy Adamów. Są one spójne z założeniami i celami następujących dokumentów strategicznych:

- ✓ Gminną Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2015-2024,
- ✓ Strategia Rozwoju Gminy Adamów na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 roku)
- ✓ Planem Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Adamów na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 roku),
- ✓ Programem Ochrony Środowiska dla Gminy Adamów na lata 2009-2012 z perspektywą do 2016 roku.

c) Przydatność w uwzględnieniu aspektów środowiskowych, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, oraz we wdrażaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska

Cele operacyjne LPR są zgodne z założeniami polityki zrównoważonego rozwoju, przede wszystkim; zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska naturalnego. Wyżej wymienione cele uwzględniają również aspekty środowiskowe wynikające z „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Adamów na lata 2015-2020 (z perspektywą do 2023 roku)", tj. działania w kierunku systematycznej poprawy jakości powietrza atmosferycznego, redukcję lokalnej emisji zanieczyszczeń powietrza i gazów cieplarnianych, związanych ze spalaniem paliw na terenie gminy, zwiększeniem wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz kreowania i utrzymania wizerunku gminy Adamów, jako jednostki samorządowej, która w sposób racjonalny wykorzystuje energie i dba o jakość środowiska na swoim terenie.

Sformułowana w ramach niniejszego dokumentu wizja obszaru rewitalizacji w 2023 roku wskazuje, iż rozwój społeczno-gospodarczy wyznaczonego obszaru następować ma z zachowaniem zasady zrównoważonego rozwoju definiowanej jako: rozwój społeczno - gospodarczy, w którym następuje integrowanie działań mających na celu wzrost gospodarczy oraz działań społecznych, z zachowaniem równowagi przyrodniczej i trwałości podstawowych procesów przyrodniczych w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania potrzeb społeczności lub obywateli, zarówno współczesnego, jak i przyszłych pokoleń.

Realizacja ustaleń LPR będzie następowała w sposób pozwalający na osiągnięcie planowanych efektów ale bez szkody dla innych elementów środowiska, w tym zasobów przyrody i funkcji ekologicznych.

Przyjęte w LPR cele oraz wyznaczone w ich ramach kierunki działań ściśle korelują z założeniami zrównoważonego rozwoju w aspekcie ochrony środowiska, oraz Europejskiej.

d) Powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska

Zagadnienia podjęte w LPR mają powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska, zarówno w wyznaczonym obszarze rewitalizacji (obejmującym podobszary rewitalizacji – sołectwo Adamów oraz sołectwo Jacnia), jak i całej gminy Adamów. Część z przewidzianych do realizacji w ramach LPR działań ma na celu poprawę, jakości środowiska naturalnego, która to wpłynie pozytywnie na zdrowie i życie mieszkańców gminy. W ramach dokumentu przewidziano działania zmierzające do zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza poprzez montaż instalacji solarnych do przygotowywania ciepłej wody użytkowej, montowane w prywatnych budynkach mieszkalnych na terenie gminy Adamów. Zaplanowano również projekt polegający na budowie budynku użyteczności publicznej (w którym będzie mieścił się: Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Centrum Kultury) z uwzględnieniem standardów budownictwa pasywnego NF 15. W ramach prac polegających na modernizacji budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania jej nowych funkcji społecznych przewidziano termomodernizację budynku oraz montaż OZE, a także energooszczędnego oświetlenia LED-owego. Działania określone w Programie prowadzone będą na terenach

zabudowanych, dlatego też w przypadku działań termomodernizacyjnych prace muszą być realizowane z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych, w sposób zapewniający ochronę potencjalnych lęgowisk awifauny oraz miejsc rozrodu i żerowisk nietoperzy. Ponadto w przypadku przedsięwzięć związanych z przebudową infrastruktury komunikacyjnej wyznaczono także specjalne działania ochronne, takie jak: zakaz trasowania nowych odcinków dróg przez siedliska przyrodnicze, stasowanie ekologicznych przepustów. Poza tym zaplanowano również działania nakierowane na podwyższenie świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru rewitalizacji oraz całej gminy Adamów, skierowanych w szczególności do dzieci i młodzieży. Jednym z głównych działań będzie jest rozwijanie i wspieranie pozaszkolnych form edukacji oraz akcji ukierunkowanych na dbanie o wspólną przestrzeń skierowanych do wszystkich mieszkańców. Przeprowadzone w ramach LPR inicjatywy przyczynią się do podniesienia świadomości lokalnej społeczności w takich dziedzinach jak: efektywność energetyczna, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii i powiązania pomiędzy wykorzystaniem energii a zamianami klimatu, kreowania postaw proekologicznych u mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Ewentualny negatywny wpływ na środowisko zadań i działań przewidzianych do realizacji w ramach dokumentu nie będzie miał istotnego znaczenia i w większości założeń będzie ograniczać się do etapu realizacji poszczególnych przedsięwzięć (etapu budowy i modernizacji).

Wdrożenie LPR nie spowoduje nowych zagrożeń lub innych uciążliwości dla środowiska naturalnego, a prawidłowa jej realizacja przyniesie wymierne efekty ekologiczne w postaci minimalizacji antropopresji na środowisko. Jej realizacja nie spowoduje ingerencji i przekształceń w środowisku o wysokich walorach przyrodniczych, nie wpłynie negatywnie na obszary cenne przyrodniczo.

Realizacja działań wskazanych w dokumencie wpłynie na poprawę stanu środowiska oraz przyczyni się do utrwalenia pozytywnych postaw ekologicznych oraz poczucia odpowiedzialności za środowisko naturalne wśród mieszkańców.

2. Rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko

a) Prawdopodobieństwo wystąpienia, czas trwania, zasięg, częstotliwość i odwracalność oddziaływań

Spośród zadań zaplanowanych do realizacji w ramach LPR, mogących mieć wpływ na środowisko wymienić należy przedsięwzięcia inwestycyjne: kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni nad zbiornikiem w Jacni, kompleksowa adaptacja budynku remizy OSP w Adamowie w celu nadania jej nowych funkcji użytkowych,budowa niskoemisyjnego budynku użyteczności publicznej, zwiększenie dostępności komunikacyjnej w miejscowości Adamów. Pozostałe zadania inwestycyjne nie należą zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz.U. 2010 nr 213 poz. 1397) mających negatywny wpływ na środowisko. Poza tym część z zaplanowanych zadań nie ma charakteru inwestycyjnego, lecz jedynie edukacyjno-promocyjny lub systemowy. W tych przypadkach nie przewiduje się wystąpienia ryzyka

negatywnego oddziaływania na środowisko. LPR wskazuje zadania zaplanowane do realizacji w perspektywie czasowej do 2023 roku, a zasięg planowanych działań ogranicza się jedynie do obszaru Gminy Adamów. Zadania przewidziane do realizacji nie wiążą się ze znacznym zasięgiem ponadlokalnym, długotrwałym i nieodwracalnym oddziaływaniem związanym z emisją, wykorzystaniem zasobów naturalnych czy wystąpieniem awarii przemysłowej.

Możliwe negatywne oddziaływanie na środowisko przyrodnicze inwestycji, których realizacja wynika z celów i kierunków działań zawartych w projekcie Programu, ograniczało się będzie jedynie do etapu realizacji przedsięwzięć. Negatywne odziaływania na środowisko, związane z etapem realizacji inwestycji, są odziaływaniami krótkotrwałymi, odwracalnymi, o ograniczonym lokalnym charakterze. Po zakończeniu fazy realizacji, oddziaływanie na środowisko inwestycji ekologicznych ulega na etapie eksploatacji odwróceniu, co oznacza iż zaczynają one oddziaływać pozytywnie na środowisko, dając zauważalną poprawę stanu tych elementów środowiska, które mają chronić.

Zaproponowane w Programie przedsięwzięcia przyczynią się do ograniczenia emisji szkodliwych substancji do środowiska (powietrza, ziemi wody), a tym samym wpłynie na ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających środowisko. Inwestycje zapisane w Programie będą oddziaływać pozytywnie na środowisko, przyczyniając się do poprawy stanu powietrza, wód i ziemi w gminie. Jedynie w fazie ich realizacji możliwe jest wystąpienie negatywnych oddziaływań, przy czym będą to oddziaływania krótkotrwały, lokalny i odwracalny.

W celu ograniczenia występowania negatywnego oddziaływania na środowisko na etapie realizacji inwestycji, zostanie zastosowanych szereg działań zapobiegających:

- ✓ dobrze przemyślany wybór lokalizacji inwestycji (poza siedliskami przyrodniczymi,
- ✓ w szczególności poza siedliskami przyrodniczymi występujących w granicach obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody, w istniejących strefach zurbanizowanych np. lokalizacja sieci kanalizacyjnej wzdłuż istniejących dróg publicznych,
- ✓ w terenach z istniejącą już zabudową), np. kolektory słoneczne, z wielkością dostosowana do wymogów terenu (np. zakaz lokalizacji wielko powierzchniowych farm, które mogłyby mieć znaczące negatywne oddziaływanie na faunę,
- ✓ stosowanie odpowiednich materiałów, rozwiązań technologicznych i technicznych, które są bezpieczne dla środowiska,
- ✓ selektywne gromadzenie powstających odpadów oraz przekazanie ich do unieszkodliwiania lub odzysku,
- ✓ dostosowanie terminów prac do okresu rozrodczego zwierząt (poza sezonem lęgowym ptaków, przygotowanie zastępczych miejsc lęgowych),
- ✓ stosowanie się do zapisów określonych w decyzjach administracyjnych, regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie oraz w przepisach prawnych przy realizacji poszczególnych przedsięwzięć,
- ✓ inwentaryzacja przyrodnicza w zakresie występowania gatunków chronionych przy przeprowadzaniu prac remontowych modernizacyjnych, przez doświadczonego

ornitologa i chiropterologa (możliwość zasiedlania budynków np. kościołów, nieużytkowanych obiektów przez ptaki i nietoperze).

Zastosowanie się do powyższych zaleceń w sposób znaczący ograniczy ewentualne negatywne oddziaływanie na środowisko.

b) Prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań skumulowanych lub trans granicznych

Na etapie sporządzania Lokalnego Programu Rewitalizacji nie stwierdzono, że realizacja określonych kierunków działań nie wykazuje możliwości oddziaływań skumulowanych i transgranicznych, które mogłyby negatywnie wpłynąć na terytorium innych państw.

c) Prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska

Realizacja działań zaplanowanych w Lokalnego Programu Rewitalizacji nie jest związana z możliwością wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi ani nie powoduje zagrożenia dla środowiska. Zgodnie z przyjętymi założonymi realizacja działań przedstawionych w dokumencie spowoduje korzyści dla środowiska naturalnego zarówno w obszarze rewitalizacji, jak i całej gminy Adamów. W dokumencie wskazano działania mające na celu poprawę stanu środowiska i jakości powietrza. Wszelkie niekorzystne oddziaływania powstałe w trakcie prowadzenia prac inwestycyjnych będą lokalne, krótkotrwałe i ustąpią z chwilą ukończenia prac budowlanych. Ponadto jego realizacja ma na celu przeciwdziałanie ocieplaniu klimatu oraz adaptacji do zaistniałych już zmian.

Zaplanowane przedsięwzięcia charakteryzują się przejściowym oddziaływaniem na najbliższe otoczenie tylko w momencie prowadzenia prac inwestycyjnych. Aby zapewnić jak najmniejszą ingerencję projektów inwestycyjnych w środowisko, w trakcie realizacji prac będą przestrzegane obowiązujące normy i przepisy w zakresie ochrony środowiska naturalnego oraz przepisy BHP, a także zapewniona zostanie ochrona dla osób oraz własności publicznej poprzez unikanie uciążliwości, skażenia środowiska i hałasu. Cele szczegółowe przewidziane do realizacji ze względu na rodzaj i usytuowanie, nie będą miały zatem negatywnego wpływu na środowisko oraz zdrowie ludzi zarówno w fazie realizacji, jak i eksploatacji.

W celu ograniczenia występowania negatywnego oddziaływania na środowisko na etapie realizacji inwestycji, zostanie zastosowanych szereg działań zapobiegających:

- ✓ dobrze przemyślany wybór lokalizacji inwestycji (poza siedliskami przyrodniczymi, w szczególności poza siedliskami przyrodniczymi występujących w granicach obszarów chronionych na podstawie ustawy o ochronie przyrody (obszary Natura 2000, rezerwaty) w istniejących strefach zurbanizowanych np. wzdłuż istniejących dróg publicznych, w terenach z istniejącą już zabudową), np. kolektory słoneczne, z wielkością dostosowana do wymogów terenu (np. zakaz lokalizacji wielko powierzchniowych farm, które mogłyby mieć

znaczące negatywne oddziaływanie na zwierzęta w tym ptaki będące przedmiotem ochrony obszarów Natura 2000,

- ✓ stosowanie odpowiednich materiałów, rozwiązań technologicznych i technicznych, które są bezpieczne dla środowiska,
- ✓ selektywne gromadzenie powstających odpadów oraz przekazanie ich do unieszkodliwiania lub odzysku,
- ✓ dostosowanie terminów prac do okresu rozrodczego zwierząt (poza sezonem lęgowym ptaków, przygotowanie zastępczych miejsc lęgowych),
- ✓ stosowanie się do zapisów określonych w decyzjach administracyjnych, regulaminie utrzymania czystości i porządku w gminie oraz w przepisach prawnych przy realizacji poszczególnych przedsięwzięć,
- ✓ inwentaryzacja przyrodnicza w zakresie występowania gatunków chronionych przy przeprowadzaniu prac remontowych i modernizacyjnych, przez doświadczonego ornitologa i chiropterologa,

Zastosowanie się do powyższych zaleceń w sposób znaczący ograniczy ewentualne negatywne oddziaływanie na środowisko, w tym na obszary chronione na terenie gminy jak również w gminach sąsiednich.

3. Cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko

a) Obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego, wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu

Na obszarze gminy Adamów nie występują obszary o szczególnych właściwościach naturalnych, a obszary wymagające specjalnej ochrony ze względu na występowanie gatunków roślin i zwierząt lub ich siedlisk lub siedlisk przyrodniczych znajdujące się w granicach administracyjnych gminy wymieniono w punkcie b). Dokument obejmuje teren całej gminy Adamów, w tym obszary o ważnym znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego (tj. zabytki) oraz obszary wymagające specjalnej ochrony (parki, rezerwaty przyrody, obszary Natura 2000) wymienione w punkcie b).

Obiekty mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego zostały określone w gminnej ewidencji zabytków. Realizacja zadań przewidzianych w Strategii nie wpłynie na stan obszarów i obiektów objętych ochroną konserwatorską lub mających szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego. Należy podkreślić, że obowiązek uzgadniania wszelkich prac inwestycyjnych ww. strefie ze służbami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków eliminuje wystąpienie negatywnego wpływu przewidzianych działań na zachowanie dziedzictwa kulturowego. W przypadku realizacji działań inwestycyjnych w pobliżu ww. obiektów, dokumentacja projektowa przed jej zatwierdzeniem zostanie uzgodniona z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, a wszelkie uwagi zostaną uwzględnione w trakcie realizacji inwestycji. Prace związane z realizacją projektów zostaną przeprowadzone w sposób wywierający minimalny wpływ na środowisko przyrodnicze.

b) <u>Formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym</u>

Na obszarze gminy Adamów występują obszary podlegające ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.), tj.:

- ✓ Roztoczański Park Narodowy - w granicach gminy (teren pomiędzy Wojdą i Szewnią Dolną) znajduje się 325,89 ha parku, co stanowi 3% jej całkowitej powierzchni wraz z otuliną (szerokości 4 km) park obejmuje ponad 50% powierzchni gminy - 5 274,65 ha.
- ✓ Krasnobrodzki Park Krajobrazowy - znaczna część parku położona jest na terenie gminy Krasnobród (7 208 ha). Na terenie gminy Adamów znajduje się jedynie 240 ha.
- ✓ Rezerwat przyrody leśny częściowy „DEBRY" - o powierzchni 179,31 ha położony jest między Hutkami a Bondyrzem. Utworzony został w 1983 r. w celu ochrony starodrzewu bukowo-jodłowego z wieloma gatunkami roślin górskich.

Ponadto na terenie gminy znajduje się także specjalny obszar ochrony Natura 2000- Uroczyska Lasy Adamowskie PLB 060094. Składa się z on z trzech odrębnych fragmentów o odmiennej specyfice zajmując 1 845 ha. „Lasy Komisarskie" – to zwarty kompleks buczyn z domieszką punktowych siedlisk boru jodłowego w wieku 80-150 lat (teren gminy Adamów) gdzie południowe skłony pokrywają miejscami płaty zniszczonych muraw kserotermicznych. Kompleksy leśne „Stary Działek" (Gmina Adamów) i „Kęsewiczka" to drzewostany bukowe i bukowo-grabowe w wieku 50-60 lat w przewadze tereny prywatne. Celem jest zachowanie buczyn i grądów oraz stanowisk roślin rzadkich.

Żadne z proponowanych w LPR celów nie dotyczą bezpośrednio obszarów sieci Natura 2000, żaden nie ingeruje również bezpośrednio w siedliska i gatunki priorytetowe, stanowiące podstawę do wyznaczania obszarów Natura 2000. Zadania przewidziane do realizacji w LPR nie spowodują trwałego uszczuplenia lub fragmentacji siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla ochrony których wyznaczone zostały obszary europejskiej ekologicznej sieci Natura 2000, a także innego rodzaju zakłóceń w funkcjonowaniu tej sieci. Zakres prac nie wpłynie negatywnie na zachowanie integralności obszarów ani spójności sieci ekologicznej. Realizacja założeń dokumentu nie wpłynie negatywnie na znajdujące się w granicach gminy obszary chronione oraz nie jest sprzeczna z celami ochrony ww. obszarów ani nie stanowi żadnego z zagrożenia dla nich.

Planowane inwestycje nie pogorszą stanu siedlisk, a także nie wpłyną negatywnie na gatunki, dla których zostały wyznaczone najbliższe obszary sieci ekologicznej Natura 2000. Planowane zamierzenia ze względu na swoją lokalizację oraz charakter nie zredukują obszaru występowania kluczowych siedlisk przyrodniczych, nie zredukują liczebności kluczowych gatunków i nie naruszą równowagi pomiędzy kluczowymi gatunkami dla których wyznaczono te obszary. Projektowane przedsięwzięcia nie zmniejszą różnorodności obszarów Natura 2000. Nie spowodują także zaburzeń, które wpłyną na wielkość populacji, zagęszczenie lub równowagę pomiędzy kluczowymi gatunkami, dla których powołano obszary Natura 2000.

Zaplanowane przedsięwzięcia nie spowodują żadnych chwilowych lub trwałych zmian w funkcjonowaniu kluczowych czynników ekologicznych warunkujących trwałość siedlisk przyrodniczych. Inwestycje nie będą wywoływały oddziaływań, które mogłyby w sposób skumulowany wpływać na sieć obszarów Natura 2000.

Biorąc pod uwagę charakter przedsięwzięć, skalę oraz zakres prac należy uznać, iż nie będą one w sposób znaczący negatywny wpływać na ww. obszary chronione, w tym na obszary Natura 2000 oraz nie przewiduje się znaczących oddziaływań związanych z ich realizacją i funkcjonowaniem.

PODSUMOWANIE

W trakcie realizacji inwestycji związanych z realizacją „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamówna lata 2017-2023" wystąpią oddziaływania krótkotrwałe ograniczone do obszaru, na którym będą realizowane, nie wykraczające poza teren gminy. Realizacja działań określonych w przedmiotowym Programie nie spowoduje wystąpienia oddziaływań skumulowanych i transgranicznych. Planowane działania nie spowodują wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi i zagrożenia dla środowiska. Realizacja Programu przyczyni się do zmniejszenia ładunku zanieczyszczeń emitowanego z terenu gminy do powietrza, głównie poprzez zmniejszenie zapotrzebowania energetycznego budynków, a także ograniczenia emisji w transporcie.

Przewidziane w dokumencie działania oraz ich skutki w postaci oddziaływania na środowisko nie będą niosły ze sobą wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska. Wszystkie działania będą zgodne z zasadami ochrony środowiska
i przyczyniać się będą do jego poprawy. Przedłożony projekt nie przewiduje takich działań, które mogłyby się przyczynić do pogorszenia stanu środowiska.
Dokument nie wpłynie ujemnie na środowisko, wręcz przeciwnie – stwarza ramy instytucjonalne, które pozwolą w należyty sposób chronić poszczególne komponenty środowiska na terenie gminy.

Dla zadań, dla których wymagane jest uzyskanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia przed rozpoczęciem ich realizacji określone zostaną warunki środowiskowe ich realizacji, co pozwoli na zabezpieczenie środowiska naturalnego i zdrowia ludzi.

W dniu 24 maja 2017 r. **Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie** w piśmie znak: WSTIII.410.59.2017.KŁ wyraził stanowisko w zakresie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, zgodnie z którym działając na podstawie art. 47 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r., poz. 353 z późn. zm.) i stwierdził brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny odziaływania na środowisko dla projektu „Lokalnego Programu Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023".

Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie w piśmie z dnia 23 maja 2017 r. znak: DNS-NZ.7016.152.2017.GT, nie zakwalifikował projektu dokumentu do dokumentów, które zgodnie z 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity Dz. U. z 2016, poz. 353 z późn. zm.), wymagają przeprowadzenia strategicznej oceny odziaływania na środowisko. Jednocześnie wskazał, iż przedmiotowy dokument kwalifikuje się dokumentów wskazanych w art. 47 ww. ustawy, wobec czego wymaga on uzgodnienia jedynie z RDOŚ. Złożony przez gminę Adamów wniosek pozostał bez rozpatrzenia.

W związku z powyższym, w opinii organu opracowującego – Wójta Gminy Adamów „Program Rewitalizacji dla gminy Adamów na lata 2017-2023" nie jest dokumentem, dla którego wymagane jest przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.